Collegium
Practic

Andra Şerbănescu

CUM SE SCRIE UN TEXT

POLIROM

COLLEGIUM

Practic

ANDRA ŞERBĂNESCU (n. 1961) este lector doctor la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti şi cercetător la Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan". Conduce cursuri şi seminarii de lingvistică generală, comunicare, pragmatică, limba română contemporană, redactare de text. Este membră a Asociaţiei Internaţionale pentru Studiul Dialogului. A publicat articole de lingvistică în revistele de specialitate, recenzii, traduceri şi o lucrare de gramatică pentru gimnaziu. Este autoarea unor manuale alternative de limba română pentru gimnaziu.

Redactor: Adina Cobuz

Coperta: Florin Pînzariu

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Copou nr. 4, P.O. BOX 266, 6600
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale:

ŞERBĂNESCU, ANDRA

Cum se scrie un text / Andra Şerbănescu; – Iaşi: Polirom, 2000
264 p.; 21 cm (Collegium. Practic)
Bibliogr.

ISBN: 973-683-506-5

808

Printed in ROMANIA

Andra Şerbănescu

CUM SE SCRIE UN TEXT

POLIROM
2000

Tabla de materii

CUVÂNT ÎNAINTE

Vă întrebați, probabil, ce motive ați avea să citiți acum această carte.

Iată răspunsul meu. Ea vă pregătește pentru momente importante din viața dumneavoastră, când va trebui să redactați un text la școală, pentru a rezolva temele sau pentru a scrie diverse compuneri, la examene, pentru a obține o notă bună ; la facultate, pentru a vă afirma personalitatea într-un colectiv ; la concursuri, pentru a obține un post ; în activitatea profesională (pentru a face carieră ca ziarist, dar nu numai) ; în activitățile curente (când trimiteți o scrisoare unui prieten, participați la un concurs interactiv sau completați un formular la fisc) Textul scris este o importantă formă de comunicare, omniprezentă în societatea contemporană. Cu toții scriem texte din motive practice (Când ați făcut ultima cerere ?) sau ca profesioniști (Sunteți redactor la un ziar ? Scrieți un curs universitar ?). Această carte vă ajută să vă cunoașteți, să vă dezvoltați personalitatea, să o cizelați în relație cu ceilalți autori de texte. Dacă scrieți bine, paginile care urmează vă vor întări această convingere. Dacă scrieți prost, veți afla de ce și veți învăța diverse metode pentru a scrie (mai) bine. Dacă nu știți cum să scrieți un text, veți afla cum procedează autorii de succes...

A scrie este o forță pe care trebuie să o folosiți pentru a-i influența pe cititori, devenind în ochii acestora o personalitate puternică, interesantă, credibilă. Pentru a stăpâni această forță trebuie să știți că un text nu se scrie oricum, ci după anumite reguli, încadrându-vă într-un sistem de libertăți și de obligații, că a citi activ un text înseamnă a avea mintea deschisă pentru a confrunta ideile altora cu ale dumneavoastră

Dumneavoastră, personal, ce motive ați avea să citiți această carte ?

____

____

____

Dumneavoastră, personal, ce motive ați avea să nu citiți această carte ?

____

____

____

TEXTUL

Cuvântul „text” le este cunoscut multora dintre noi ; chiar dacă nu toți putem defini cu exactitate acest concept, îl putem aproxima suficient de bine pentru a recunoaște diverse tipuri de texte întâlnite în activitatea curentă. Ce este un text? Complexitatea aspectelor pe care le presupune face acest concept greu de definit.

Din experiență știm că textul reprezintă o succesiune ordonată de cuvinte, propoziții, fraze prin care ni se comunică idei ; că există o diversitate de texte, de literatură (poezie sau proză), de matematică, fizică, editoriale de ziar, știri, anunțuri la mica publicitate, sloganuri, rețete, calendare, liste de nume, texte de lege și multe altele ; că există texte fixate în scris în cărți, în ziare, în broșuri, pe bilețele, la fel cum există texte orale, fixate pe benzi video/audio sau produse direct în fața noastră de cei cu care stăm de vorbă zilnic ; că dimensiunea textelor e variabilă ; că se observă texte care ne plac și texte care nu ne plac, interesante sau neinteresante, pe care le înțelegem sau nu, clare sau confuze, dificile sau ușoare ; că se observă diferențe între textele poveștilor adresate preșcolarilor și textele reportajelor din ziare, între textele din manualele școlare și cele din cursurile universitare ; că scriem altfel decât vorbim. Recunoaștem când un text este întreg, dacă a fost lăsat neterminat sau dacă a fost scos un fragment din el. Observăm diferențe între stilurile diverșilor autori de texte. Putem scrie noi înșine texte, facem modificări atunci când nu ne place „cum sună”, le rezumăm, le scriem de mână sau le batem la mașină ori le redactăm direct pe calculator ; unii dintre noi scriu ușor, „dintr-un condei”, alții greu, cu multe întorsături și mâzgăleli, unii au talent de orator, alții preferă să se exprime în scris. Producem texte în diverse împrejurări : acasă, la școală, pe stradă, la birou, la examen, în campania electorală, într-o conferință de presă, la examenul de capacitate, de bacalaureat, de intrare la facultate sau la licență.

Caracteristicile unui text:

- Cineva produce un text; producerea textului are o cauză şi vizează o intenţie (are un scop).
- Acest text este destinat unui public
- Textul comunică idei într-o anumită limbă
- Ideile comunicate capătă o anumită formă
- Textul este produs într-un anumit context (într-un spaţiu şi timp determinate, alături de alte texte, de acelaşi tip sau diferite).
- Textul este transmis pe un anumit canal.
- Textul aşteaptă un răspuns (feedback)

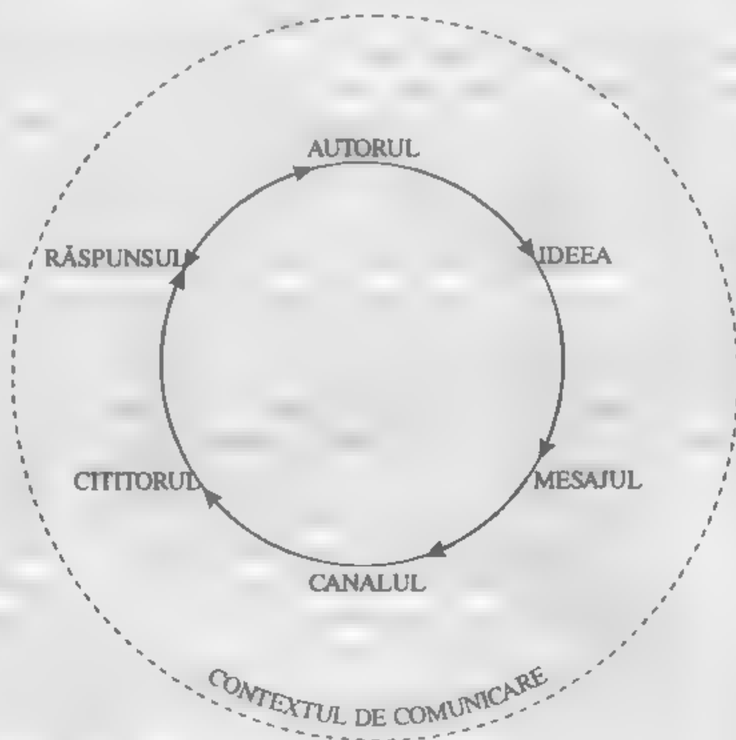

Figura 1. *Actul de comunicare*

Aşadar, vorbind despre text, ne vom întreba: **cine comunică? cui/pentru cine** comunică? **ce** comunică? **cum** (în ce formă)? **unde şi când** comunică (în ce context)? **pe ce canal? din ce cauză? cu ce scop?**

Textul scris (ca şi cel oral, de altfel) este o formă de comunicare. A comunica înseamnă a împărtăşi cu ceilalţi membri ai societăţii gânduri şi sentimente. Când comunicăm, avem posibilitatea de a ne exprima personalitatea, de a ne explora ideile, de a câştiga putere acţionând asupra cititorilor (interlocutorilor) prin cuvânt. A produce un text înseamnă, de fapt, a produce sens şi a găsi mijloacele cele mai eficiente de a-l comunica şi altora. Iar comunicarea este deopotrivă un act individual şi social. Schematic, orice act de comunicare poate fi reprezentat ca în figura 1.

Autorul reprezintă sursa ideilor. El trebuie să fie competent, integru, obiectiv, informat, autentic, să aibă o personalitate puternică, adică să fie credibil şi „să aibă carismă" pentru a influenţa cititorii. Trebuie să folosească eficient cuvântul pentru a clarifica ideile, nu pentru a le face obscure. Autorul scrie dintr-o cauză (internă sau externă) şi are un scop, acţionează cu o intenţie.

Cititorul e cel căruia îi este adresat textul. Nu trebuie să facem din scrisul nostru un act de autocontemplaţie, ci trebuie să transmitem ideile şi sentimentele noastre cititorilor. Un text există doar prin cititorii săi. De aceea, nu este suficient să ne înţelegem *noi* textul, ci trebuie să îl facem *pe cititor* să îl înţeleagă. Orice autor doreşte ca textul său să fie citit de un cititor activ, adică de un cititor deschis circulaţiei ideilor, noutăţii, gata oricând să îşi remodeleze propriul sistem de gândire.

Ideile constituie ceea ce doreşte autorul să transmită cititorilor săi. Textul reprezintă un complex de gânduri, sentimente, informaţii, recomandări utile, valoroase, personale, competente.

Mesajul este forma pe care autorul se hotărăşte să o dea ideii sale: ordinea în care prezintă argumentele, înlănţuirea paragrafelor, succesiunea propoziţiilor, alegerea cuvintelor etc. A da ideii cea mai potrivită formă este o artă: aceea de a scrie.

Contextul comunicării este reprezentat de totalitatea împrejurărilor în care apare un text: evenimente şi conjuncturi sociale, aşteptările publicului, locul şi momentul apariţiei textului, relaţia în care se află cu

alte texte ale aceluiaşi autor sau ale altor autori. Orice text scris este modelat de elemente exterioare, dar modelează la rândul lui realitatea înconjurătoare.

Canalul constituie mediul prin care se transmite ceea ce scriem, în cazul nostru forma scrisă (manuscrisă sau tipărită). Forma în care textul ajunge la cititorii noştri este foarte importantă: calitatea tiparului, formatul textului, ilustraţiile şi culorile, locul unde alegem să publicăm un text (în cazul în care textul urmează să fie publicat), scrisul şi aşezarea în pagină (dacă este un text scris de mână), toate reprezintă forme de comunicare între autor şi cititor. Conştiinţa textului scris trebuie să includă şi aceste elemente.

Răspunsul primit (feedbackul) este întârziat în cazul textului scris: aflăm că textele noastre plac sau nu publicului, că cititorii sunt sau nu de acord cu ideile noastre. Solicitarea autorilor de către diverse publicaţii, tirajul unor cărţi sau reviste, declanşarea unor dezbateri pornind de la texte scrise sunt câteva forme de răspuns din partea publicului. Autorul avizat trebuie să ştie să accepte că există o diversitate de puncte de vedere, deci trebuie să îşi păstreze raţiunea pentru a reflecta asupra tuturor reacţiilor pe care le primeşte.

Exemplu

*Eu sunt **autoarea** acestei cărţi. Sunt lector la Universitatea din Bucureşti, predau, printre altele, cursuri de comunicare şi redactare de texte, am citit un număr relativ mare de cărţi pe această temă, care mă preocupă din câteva motive. În primul rând, pentru a-mi îmbunătăţi propriul stil de redactare a cursurilor şi a articolelor pe care le public, în al doilea rând, deoarece din experienţa mea de profesor ştiu că această materie, până nu demult, nu exista în programe; în sfârşit, pentru că am observat că în presa românească există foarte multe articole prost scrise, iar uneori idei interesante se pierd printre fraze confuze. Scriu deci această carte pentru a vă împărtăşi idei care mi se par utile. Dumneavoastră sunteţi **cititorul**; sunt atâţia cititori câte exemplare au fost cumpărate, poate mai mulţi (dacă aceeaşi carte va fi citită de mai multe persoane), poate mai puţini (dacă unii vor cumpăra cartea, dar nu o vor citi). **Ideea** cărţii este de a prezenta în formă accesibilă unui public larg regulile generale care stau la baza redactării eficiente a unui text. **Mesajul** este forma concretă în care am structurat şi am scris această carte, având în vedere textul propriu-zis (organizarea pe capitole, redactarea fiecărei fraze în parte etc.), dar şi ilustraţiile, formatul etc. **Contextul** (relevant, cel puţin pentru mine) în care am scris această carte este următorul: acest tip de carte este util şi necesar într-o cultură, el există deja în multe ţări; la noi au apărut traduceri sau sumare reguli enunţate pe câteva pagini, nu sub forma unui ghid practic; elevi*

au nevoie de o astfel de carte la școală, conform noilor programe, cei care scriu texte s-ar putea să găsească idei noi, a căror eficiență a fost verificată și dovedită în timp de alte societăți ***Canalul*** *de transmitere a mesajului este acest obiect – cartea în sine, tipărită la Editura Polirom, în condițiile grafice pe care le puteți observa.* ***Răspunsul*** *cititorilor va fi variabil. unii vor considera cartea utilă, alții inutilă, unii bună, alții proastă, unii o vor folosi efectiv, alții o vor răsfoi doar, fiecare o va citi cu un anumit scop și va lua din ea ceea ce îi este lui util Ar fi posibil ca pe diverse căi (vânzări, discuții cu cititorii, recenzii etc) eu să iau cunoștință de reacția dumneavoastră, la care, cu siguranță, voi reflecta.*

Dintre cei care lucrează zilnic cu textul, foarte puțini cunosc o teorie riguroasă a acestuia sau ar putea defini cu acuratețe conceptul în sine ; majoritatea dintre noi însă facem intuitiv diverse operații cu textul, eventual pornind de la o minimă instrucție dobândită în școală Folosim o serie de cunoștințe latente, preteoretice, legate de acest concept. De fapt, orice text este rezultatul aplicării unor reguli, ce depășesc cu mult limitele gramaticalității, ale corectitudinii : un text corect din punct de vedere gramatical nu este în mod obligatoriu bun, interesant sau convingător. Toți cei care citesc acum aceste rânduri scriu și ei texte, mai rar sau mai frecvent, de tipuri diverse, cu scopuri diferite. Textele noastre nu seamănă între ele. Fiecare dintre noi are propriile tabieturi (unii preferă să scrie cu pixul, alții cu creionul, unii scriu la birou, alții instalați comod în fotoliu cu o planșetă pe genunchi, direct pe calculator sau pe ciornă, unii scriu oriunde – în tramvai, în tren, în avion, pe colțul unei mese –, alții numai în colțișorul bine știut, cu cafeaua pe masă și pachetul de țigări alături, cu muzica în surdină sau total izolați). În ciuda acestor diferențe, cu toții procedăm în mod asemănător. A scrie un text presupune a lua decizii privind ideile ce urmează a fi exprimate și ordinea lor, forma în care vor fi prezentate și strategiile adoptate pentru a-i convinge pe cititori. Tabieturile ne dau încredere în noi și ne asigură confortul necesar pentru a lucra bine, așa cum am mai procedat de atâtea ori, când textele noastre au avut succes Gândirea noastră își are și ea propriile „tabieturi".

Regulile generale de redactare a textelor se aplică diferit de la un tip de text la altul : există texte administrative care se scriu după „anumite șabloane", în timp ce literatura de ficțiune pare (!) să nege toate regulile ; forma concretă prin care se manifestă respectivele reguli este diferită : într-un fel scriem compunerile la școală, altfel teza de licență,

altfel articolele de ziar (şi ele, de diverse tipuri), altfel sunt redactate ştirile pentru televiziune, altfel... Există pentru toate însă un numitor comun. Intuitiv, putem spune despre diverse tipuri de texte dacă sunt bune sau nereuşite. Fireşte, gustul în materie de lectură, modul în care citim textele diferă în funcţie de formaţia intelectuală a fiecăruia dintre noi..., dar cu toţii dorim să înţelegem ceea ce citim şi să avem plăcerea lecturii. Şi, de fapt, tehnica lecturii şi gustul se cultivă..

Paginile care urmează propun o prezentare explicită a regulilor generale aflate la baza scrierii textului, a redactării lui. Va fi o incursiune în lumea autorului pentru a descoperi acel **numitor comun care stă la baza scrierii oricărui tip de text** Cei care scriu bine vor câştiga încredere în ei, iar cei care doresc să se perfecţioneze vor descoperi câteva reguli simple, ce îi vor ajuta să obţină efectul dorit prin textele lor.

Cum este un text bun? Pe cât de greu putem defini textul, pe atât de greu putem răspunde la această întrebare Deşi nu se pot da formule matematice infailibile, există câteva coordonate generale , cu toate că nu se pot „programa" autori de succes, pot fi formulate câteva reguli cu ajutorul cărora – dacă le respectaţi – aveţi toate şansele să produceţi un text bun.

„Secretele" unui text bun
- Să aibă o temă bine aleasă, în funcţie de contextul comunicării
- Să prezinte un conţinut unitar, ducând la o concluzie
- Vocea autorului să fie vocea unei autorităţi în materie, care îi oferă cititorului informaţie de calitate (interesantă, corectă, specifică, sinceră).
- Autorul să se implice în ceea ce scrie prin atitudinea faţă de temă, să împărtăşească cititorilor săi, cu abilitate, gânduri şi sentimente
- Să aibă un scop clar
- Să satisfacă aşteptările cititorului.
- Să fie elegant în conţinut şi ca formă, adică să fie unitar
- Să fie concis, pentru a lăsa mesajul să ajungă la cititor în forme specifice.
- Să convingă cititorul.
- Autorul să şi asume conştient consecinţele pe care textul său le-ar putea avea asupra publicului

Cum putem învăţa să scriem bine?

Sunt mai multe modalităţi – văzând cum scriu alţii, deci pătrunzând în laboratorul lor; reflectând asupra criticilor primite din partea cititorilor; învăţând din modele, adică din textele bine scrise; respectând programatic regulile esenţiale care stau la baza redactării unui text bun. Eu vă propun acum această din urmă tehnică. A, era să uit..., în cele din urmă, **învăţăm scriind**!

Există o motivaţie pentru a scrie bine: scrisul este o forţă de care fiecare dintre noi poate profita. Atingerea scopului propus depinde de eficienţa noastră ca autori, iar un text este eficient atunci când dă informaţia relevantă într-un anumit context, făcându-l pe cititor să o integreze în schemele sale mentale, fără a-i solicita un efort prea mare de procesare a informaţiei. Mintea umană are un scop îndepărtat – acela de a şi dezvolta cunoştinţele despre lume; în orice tip de comunicare, pornim cu unele cunoştinţe a căror acurateţe ne propunem să o îmbunătăţim cu informaţia nou primită. În acest scop este necesar ca informaţia nouă să intre în sistemul nostru de cunoştinţe, pentru a putea fi uşor procesată şi ajustată. De ce un copil de 5 ani nu poate înţelege teoria relativităţii? De ce predăm în mod diferit subiectul şi predicatul la clasa a IV-a, la clasa a VIII-a, la liceu şi la facultate? De ce spunem că unele cărţi sunt uşoare, iar altele – dificile? Pentru a asigura transmiterea eficientă a informaţiei, autorul trebuie să asigure coincidenţa dintre starea sa mentală şi cea a cititorului său: el, autorul, trebuie să transforme cititorul din *outsider* în *insider* în raport cu textul.

Să vedem deci împreună: ce fac exact oamenii atunci când scriu? la ce se gândesc şi cum fac acest lucru? care este cheia succesului unor autori?

Exerciţii

1) Discutaţi în ce constă procesul comunicării în cazul diverselor tipuri de texte scrise (de pildă, un editorial, un slogan publicitar, un text ştiinţific, un articol de lege, un roman, o poezie etc.).

2) Alegeţi un articol pe care, intuitiv, îl consideraţi reuşit. Încercaţi să explicaţi, pe baza informaţiilor din acest capitol, de ce este bun. Faceţi acelaşi lucru cu un articol pe care, intuitiv, îl consideraţi nereuşit. V-aţi răzgândit cumva?

3) Din practica dumneavoastră de autori ai unor texte de diverse tipuri, încercaţi să formulaţi în scris câteva reguli pe care le aplicaţi atunci când scrieţi.

4) Ce vă aşteptaţi să citiţi în această carte? Scrieţi un text de o jumătate de pagină răspunzând la această întrebare.

I

ETAPELE REDACTĂRII TEXTULUI

REDACTA, *redactez*, vb. I Tranz 1. A compune, a formula în scris, a scrie, a întocmi (un studiu, un act etc.) 2. A asigura (la un ziar, la o editură etc.) finisarea, în conţinut şi formă, a unor manuscrise primite de la autori şi destinate publicării. - Din fr. **rédiger**, lat. **redigere** (după *redacţie*, *redactor*)

Redactarea textului este un proces care implică o sumă de abilităţi fizice şi mentale, desfăşurate în mai multe etape Presupune găsirea unor idei interesante, selectarea şi ordonarea informaţiei pentru a găsi cea mai potrivită formă de transmitere a mesajului, făcându-l pe cititor să recepteze ideile din text conform intenţiei autorului La modul ideal, există o succesiune fixă a acestor etape, dacă le urmăm, vom parcurge sistematic drumul gândirii dinspre aproximare spre acurateţe, iar căutările succesive vor conduce la forma optimă, care ne exprimă personalitatea. In fapt însă, pentru fiecare dintre noi, o etapă este mai scurtă sau mai lungă, mai importantă sau mai puţin importantă. Pot apărea suprapuneri şi reveniri, pentru că redactarea este un proces continuu propriu fiecăruia dintre noi, cu etape care se influenţează reciproc, o pendulare permanentă între informaţia veche, deja încorporată în text, şi informaţia nouă pe care dorim să o includem într-un anumit punct al textului. Important este să cunoaştem aceste etape, pentru a-i acorda fiecăreia atenţia cuvenită, în funcţie de propria noastră personalitate, de propriile noastre „tabieturi". Pe măsură ce câştigăm experienţă de lectură şi de redactare, textele noastre devin mai bune. În fapt, avem nevoie de încredere în noi, de gândirea pozitivă că ceea ce scriem e bine şi este apreciat de cititori. Învăţăm să scriem acţionând efectiv, luând decizii bazate pe cunoştinţe şi reguli, nu pe simple intuiţii, care sunt uneori greşite.

Scrierea textului este un proces continuu de gândire, acţiune, revizie.

1. PLANIFICAREA TEXTULUI, DESCOPERIREA IDEILOR

A planifica textul înseamnă a recurge la o serie de tehnici şi strategii sistematice pentru a găsi un subiect interesant, pentru a l înţelege, pentru a descoperi idei originale care scot în evidenţă personalitatea autorului, pentru a ordona aceste idei şi a le da o formă care să aibă efectul dorit asupra cititorului. Alegând o temă care ne interesează deopotrivă pe noi şi pe cititori, vom scrie interesant, sincer, cu entuziasm

În alte situaţii, subiectul ne este dat, impus (o lucrare la şcoală, un articol pe o anumită temă cerut de redactorul-şef etc) În acest caz, trebuie să descoperim o formă interesantă de tratare a subiectului şi, mai ales, trebuie să ne încadrăm în subiect.

1.1. Cum planificăm textul în scris

Când ne apucăm de lucru, întâi ne gândim la textul pe care urmează să îl scriem Dar, purtând ideile doar în gând, uităm câteodată tocmai ce era mai important, alteori ni se suprapun ideile sau zgomotul din jur ne distrage atenţia, astfel încât mintea devine la un moment dat într-un mecanism care merge în gol şi ne împiedică să progresăm

De aceea, este mult mai util să gândim cu creionul în mână: să gândim în scris, nu să gândim şi să scriem. A gândi în scris înseamnă a nota pe hârtie ideile pe care le avem, în ordinea în care ele se succedă. Recitind ideile anterioare, ne vor veni în minte altele noi Această etapă este un dialog cu propria persoană, prin care învăţăm să ne descoperim propriile gânduri şi atitudini Scriind, vom descoperi că ştim mai mult decât ne-am imaginat vreodată, deoarece scrisul pune mintea în alertă şi determină procese profunde de reflecţie Astfel, scrierea disciplinează gândirea.

În funcţie de circumstanţele concrete în care scriem (pentru şcoală, pentru un ziar, redactând un eseu sau un raport de activitate), tema, subiectul ne pot fi date sau ni le putem alege singuri

1.1.1. *Cum găsim teme şi subiecte interesante*

Trebuie să scrieţi un articol la un ziar, dar nu ştiţi despre ce... Trebuie să faceţi o lucrare de licenţă..., aţi vrea să fie de literatură contemporană, dar nu aveţi nici o idee. . Aţi vrea să mergeţi la un congres pe o temă de istorie, domeniul dumneavoastră, dar nu ştiţi ce comunicare să prezentaţi . Aveţi nevoie de o temă pentru revista la care lucraţi..., despre ce să mai scrieţi? În fiecare săptămână tot scrieţi la rubrica respectivă! O compunere liberă pentru ora de română? Trebuie să găsiţi ceva original, interesant...

Când căutăm subiecte sau idei, important este să vrem să descoperim subiecte sau idei interesante, nu să ne mulţumim cu unele banale. Aplicând câteva tehnici de descoperire, mai devreme sau mai târziu vom găsi ceva care să ne reprezinte şi, în acelaşi timp, care să capteze atenţia cititorilor.

Iată câteva sfaturi:

• Alegeţi întotdeauna o temă pe care o stăpâniţi, care să vă dea posibilitatea de autoexprimare, deoarece a scrie înseamnă a deveni autor, adică . o autoritate în domeniul respectiv Întrebaţi-vă .

- Cunoştinţele mele îmi permit abordarea temei respective? Ştiu ce şi de unde să citesc pentru a mă documenta? Mi se potriveşte tema respectivă? Aş putea aduce ceva nou?

• Întotdeauna restrângeţi o temă largă la un subiect precis, pe care să îl puteţi controla şi aprofunda, despre care puteţi citi mai în detaliu, asupra căruia aveţi timpul necesar să reflectaţi şi în tratarea căruia vă puteţi înscrie în numărul de pagini acordat fără a fi superficial sau fără a face eforturi pentru a umple paginile repetând ideile şi lungind inutil frazele Alegând teme foarte largi, nu putem fi exhaustivi în tratare, ci riscăm să devenim superficiali Subiectele mici pot fi mai bine tratate, putem fi exhaustivi într un spaţiu restrîns Reţineţi: Ineditul captează, nu generalităţile!

• Gândiţi-vă dacă subiectul ales este semnificativ. Nu este obligatoriu să fie grandios, spectaculos, ci trebuie să suscite curiozitatea Întrebaţi vă, prin urmare

- Ce are particular/deosebit fascinant subiectul şi cum pot să îl fac interesant pentru cititori? Pe mine de ce mă interesează? Pe cititorii mei de ce i-ar putea interesa?

• Daţi textelor dumneavoastră forţă, introducând o tensiune, chiar dacă ea este doar temporară, urmând a fi rezolvată pe parcurs; cititorul trebuie să aibă plăcerea textului, curiozitatea de a-l continua, iar când termină – impulsul de a-l reciti. Această tensiune creatoare poate fi indusă creând opoziţii între scriitor şi public, între scriitor şi subiect, între public şi subiect, între ceea ce se spune şi aşteptările publicului.

1.1.2. *Cum ne încadrăm în subiect*

Când subiectul este dat, se pune problema încadrării în limitele acestuia. Nu vă grăbiţi să scrieţi înainte de a înţelege exact ce se cere: să definiţi, să explicaţi, să comparaţi, să clasificaţi, să sintetizaţi, să argumentaţi, să vă exprimaţi un punct de vedere... Citiţi cerinţa de mai multe ori şi organizaţi-vă cunoştinţele pentru a răspunde acesteia. Imaginaţi-vă cunoştinţele dumneavoastră ca un pachet de cărţi de joc pus la dispoziţia dumneavoastră. Veţi folosi „cărţile" în funcţie de „jocul" pe care vi-l cere partenerul. A ne încadra în subiect înseamnă deci a elimina informaţia de care nu avem nevoie pentru tratarea subiectului respectiv, a prezenta informaţia păstrată pentru a ilustra cerinţa (ordonând ideile în mod adecvat, accentuând aspectele relevante pentru modul în care a fost formulat subiectul). Citiţi de mai multe ori cerinţa înainte de a face planul lucrării şi recitiţi-o ori de câte ori începeţi un nou paragraf pentru a avea clar în minte felul în care veţi concepe fiecare frază şi propoziţie.

Exemplu

Iată un posibil subiect la o lucrare de gramatică, în gimnaziu. Să se realizeze o comparaţie între adverb şi adjectiv (o pagină).

Un elev scrie:

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă însuşiri ale obiectelor (exemple: carte nouă, fată frumoasă, încercare grea *etc.). Există adjective simple* (roşu), *adjective compuse* (roşu-deschis), *de asemenea, există locuţiuni adjectivale* (om de treabă). *Adjectivul îşi schimbă forma în funcţie de gen, număr şi caz. Se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat. Majoritatea adjectivelor sunt variabile (îşi schimbă forma în timpul flexiunii);*

*puţine adjective sunt invariabile (adică nu îşi schimbă forma) Adjectivele au grade de comparaţie (pozitiv, comparativ, superlativ) Gradele de comparaţie se formează cu ajutorul unor adverbe (locuţiuni adverbiale) specializate (*mai .. decât; la fel de. . ca, cel mai. . dintre.. , foarte.. *etc) Unele adjective nu au grade de comparaţie (*pătrat, excelent, optim *etc) Funcţiile sintactice specifice adjectivelor sunt. atribut (*Cartea nouă este a mea*), nume predicativ (*Cartea este nouă*), rar complement (*Străluceşte de nouă ce e...*). Unele adjective îşi pot schimba categoria gramaticală devenind adverbe (*Copilul are un scris frumos – Copilul scrie frumos*).*

*Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care indică circumstanţele în care are loc o acţiune exprimată de verb Astfel, există adverbe de mod, de loc, de timp Există adverbe simple (*încet*), adverbe compuse (*târâş-grăpiş*); de asemenea, există locuţiuni adverbiale (*pe îndelete, de-a valma *etc.). Adverbele sunt neflexibile Ele ar putea fi considerate părţi de vorbire flexibile dacă ne gândim la faptul că unele adverbe au grade de comparaţie formate la fel ca în cazul adjectivelor Unele adverbe îşi pot schimba categoria gramaticală, devenind adjective (*Vorbeşte repede – Vorbitul repede nu este întotdeauna un avantaj*). Funcţia sintactică specifică adverbelor este cea de complement (*Va sosi imediat*), dar adverbele pot îndeplini şi funcţiile de atribut (*Cartea de acolo e a mea*) şi nume predicativ (*E greu de prevăzut ce se va întâmpla*).*

Informaţiile prezentate de elev sunt corecte. Însă el nu se încadrează în subiect Scrie informaţiile aşa cum le-a memorat, când, de fapt, i se cerea o comparaţie între adjectiv şi adverb El trebuia să prezinte informaţiile pe care le are ţinând seama de regulile unei comparaţii

Iată o posibilă formă de rezolvare a cerinţei, prezentând asemănările şi deosebirile dintre cele două părţi de vorbire, în funcţie de diferite criterii.

Adjectivul şi adverbul sunt două părţi de vorbire, între care există asemănări şi deosebiri.

*Din punct de vedere semantic (al sensului), adjectivul exprimă o însuşire, o calitate a unui obiect (*Are o casă **frumoasă***), în timp ce adverbul prezintă circumstanţele exterioare (modul, locul, timpul) în care are loc o acţiune sau se manifestă o stare (***Acum** aleargă **repede** într-acolo*)*

*Din punct de vedere morfologic, adjectivul şi adverbul se deosebesc prin faptul că primul este o parte de vorbire flexibilă (variază în funcţie de gen, număr şi caz, în urma acordului cu substantivul determinat), al doilea este o parte de vorbire neflexibilă (nu variază în raport cu diverse categorii gramaticale). Unele adjective sunt invariabile (adică au aceeaşi formă pentru a indica diversele genuri, numere, cazuri), deci au o singură formă (exemplu. *gata, roz*), întocmai ca adverbele (nu cunosc categoriile gramaticale ale genului, numărului, cazului) Totuşi, adjectivul şi adverbul prezintă o categorie gramaticală comună gradele de comparaţie, care au la ambele aceeaşi semnificaţie şi se formează la fel, cu adverbe şi locuţiuni adverbiale specializate (*mai . decât, la fel de. . ca, foarte.. *etc) O diferenţă apare totuşi şi aici în timp ce majoritatea adjectivelor acceptă grade de comparaţie (cu excepţia adjectivelor*

care logic nu pot fi comparate sau a adjectivelor care sunt deja la un grad de comparaţie: pătrat, excelent, optim*), doar unele adverbe (cel mai adesea adverbele de mod* bine, greu*) acceptă comparaţia.*

*Din punct de vedere sintactic, cele două părţi de vorbire pot îndeplini aceleaşi funcţii sintactice: atribut, nume predicativ, complement. Pentru adjectiv sunt tipice funcţiile de atribut (*Cartea **nouă** e a mea*) şi nume predicativ (*Cartea e **nouă***), în timp ce funcţia de complement apare mai rar (*Străluceşte **de nouă** ce e ...*) Pentru adverb e tipică funcţia de complement (*Scrie **repede***), în timp ce funcţiile de atribut (*Cartea **de acolo** e a mea*) şi nume predicativ (*Nu ştiu **cum** e noul profesor*) sunt mai puţin frecvente.*

*Între cele două părţi de vorbire pot apărea treceri de la o clasă la alta (schimbarea categoriei gramaticale): adjectivul (*Are un scris **frumos***) poate deveni adverb (*Scrie **frumos***), iar adverbul (*Scrie **repede***) poate deveni adjectiv (*Vorbitul **repede** nu îl avantajează*)*

În concluzie, asemănările şi deosebirile dintre adjectiv şi adverb sunt de ordin semantic, morfologic, sintactic, formal. Asemănările sugerează existenţa unui „continuum lingvistic", deosebirile explică încadrarea cuvintelor la părţi de vorbire diferite.

1.2. Cum ne vin idei originale

Atunci când suntem în căutarea fie a unui subiect, fie a unor idei originale pentru conţinutul textului, avem la dispoziţie mai multe surse pe care e bine să le valorificăm de fiecare dată: memoria, observaţia, speculaţia, lecturile, mass-media, interviul (discuţiile), materialele documentare, imaginaţia.

Memoria. Căutăm în memorie idei de mult depozitate acolo, aproape uitate; amintirile se evocă în lanţ, idei vechi pot genera altele noi. Pentru a găsi în memorie ideile de care avem nevoie putem recurge la diverse strategii, „chei" care „deschid" memoria.

Lista de idei. Există momente când în mintea noastră se produce o adevărată explozie de idei, ce se cuvin repede notate, dar există şi momente de pauză, pe care unii dintre noi le umplem desenând ceva pe hârtie; ideile par să se lege între ele; există cuvinte-cheie care atrag în jurul lor noi şi noi elemente.

Treceţi în revistă interesele personale, gusturile, opiniile

- Ce aţi văzut, ce aţi citit?
- Despre ce vorbesc oamenii din jur?
- Ce simţiţi?

Oameni, locuri, evenimente, momente din existenţă, sentimente contradictorii, scopuri, valori ale societăţii, atitudini, probleme ..., iată sunt posibile subiecte interesante, când autorul le exploatează cu inteligenţă şi îşi propune să renunţe la şabloane

Exemplu

Acum, când scriu aceste rânduri, eu aşa aş face o listă de idei:

Locuri: localul Universităţii, grădiniţele particulare, redacţia unui ziar, noul magazin deschis în Bucureşti, Londra

Oameni: autorii manualelor alternative, eu şi experienţa mea cu manualele, politicienii, ziariştii, cei care dau telefoane la talk-show-uri, personalităţi româneşti apreciate pe plan internaţional

Activităţi: a scrie un manual, a face un film, a face un ziar, a te informa, a face comparaţii

Scopuri: a informa, a discredita, a manipula, a simula, a convinge, a ironiza

Valori: corectitudine, profesionalism vs diletantism, sincronizare europeană, echilibru şi dezechilibru

Probleme: ce spunem şi cum spunem, automulţumirea, coerenţa discursului unor personalităţi publice, reforma învăţământului, coordonarea activităţilor, emisiunile de radio (regizarea lor?)

Agenda. Dacă nu aveţi încă, e timpul să vă faceţi o agendă în care să vă notaţi ideile care vă vin în tramvai, la televizor, după o ceartă cu şeful, când citiţi o carte... Când sunteţi în pană de idei, consultaţi-o.

Exemplu

M-am uitat, de pildă, în agenda . de idei a soţului meu (!). Iată ce am găsit: *Trăim într-o lume „transnaţională" în Bucureşti? (firme străine, plăcuţe multilingve etc.) Engleza obligatorie Tabără / bucătăria lui Radu / restaurante străine Cultura în ziare Comunicatul, apelul, conferinţa de presă. Feminitatea Întâlnire cu Ea (!!!)* Probabil va dezvolta aceste idei cândva în articolele sale din *Dilema* Eu nu înţeleg foarte mult din aceste idei notate concis. El da. Despre ultima idee notată va trebui să stăm de vorbă (!) Cine este Ea? Va pretexta că a uitat ce a vrut „să spună"??? Concluzia: agenda este pentru uz personal; scrieţi pe scurt, cu condiţia să nu uitaţi peste un timp care era problema Atenţie uneori, persoane indiscrete „îşi bagă nasul" prin ele..

Asocierea ideilor. Ideile se evocă unele pe altele. De aceea, ele pot fi asociate, grupate, puse în relaţie.

Exemplu

Ilustrând, din lista ideilor notate de mine mai sus, aş face, în acest momen urmâtoarele legături un talk-show de televiziune trebuie să aibă o structură cum sunt selectaţi participanţii pentru a asigura obiectivitatea, care este rolu moderatorului (ce trebuie să facă şi ce nu trebuie să facă), respectare de către participanţi a regulilor dialogului civilizat, coerenţa argumentaţie construieşte imaginea publică a participanţilor, cum se integrează telefoanele telespectatorilor în aceste emisiuni, există reguli în orice activitate; profe-sionalism real sau mimat, diletantism conştient sau inconştient; a te îndo de propria persoană – semnul slăbiciunii sau al forţei interioare? ce po spune despre o persoană aroganţa şi autosuficienţa? mentalitate şi educaţie dialogul – o formă de confruntare verbală în care participanţii se pun recipro în lumină şi se caracterizează prin contrast.

Reţeaua (pânza de păianjen, engl web*)* O tehnică eficientă de desco-perire a ideilor şi a legăturilor dintre ele este dispunerea acestora î formă de reţea, în care ideile se generează una pe cealaltă. Avantajul est că se pot observa mai bine diversele relaţii dintre idei.

capacitatea de a-şi păstra imparţialitatea
tehnica de a pune întrebări
pregătirea în domeniu
calităţi de moderator
plicticos/antrenant
cine sunt realizatorii?
reclame
audienţa
concurenţa între posturi
talk-show
orele de difuzare
formatul emisiunii
subiectele abordate
calitatea invitaţilor
diversitatea
interesul pentru public
ritmul discuţiilor
nivelul limbajului

Figura 2. *Reţeaua (pânza de păianjen)*

Scrierea liberă. Constă în redactarea unui scurt text pe o temă dată, timp de 10-15 minute. Scrieţi ce vă vine în minte, înşirând ideile aşa cum apar ele, fără a fi atent la ordinea lor, la punerea în relaţii logice. Faţă de tehnica anterioară de descoperire a ideilor, scrierea liberă asigură un grad superior de coerenţă şi este foarte utilă pentru că face trecerea dinspre o stare de aşteptare, de căutare a ideilor spre lucrul efectiv. O dată depăşită starea de pasivitate, noi idei pot apărea. Scrisul propriu-zis pune mintea în alertă şi constrânge autorul să facă o legătură între idei, amintindu-i de sarcina pe care o are : aceea de a da coerenţă ideilor.

Exemplu

În acest moment, pe baza ideilor descoperite în etapele precedente aş scrie, de pildă: *Succesul unui talk-show este dat de abilitatea cu care moderatorul ştie să-şi aleagă participanţii, de actualitatea problemelor puse în discuţie, de coerenţa ideilor care fac tema dialogului, de relaţia pe care gazda ştie să o stabilească între el şi invitaţi, între invitaţi, între participanţii la talk-show şi telespectatori. Acestea sunt elementele care se văd pe micul ecran, în spatele lor se află însă ore de documentare, reflecţie, decizie, colaborarea cu întreaga echipă tehnică. Moderatorul trebuie să construiască o emisiune, nu să participe la filmarea unor discuţii, să-şi construiască o imagine publică, nu să se lase purtat de propriile simpatii, ambiţii, să-şi demonstreze calităţile jurnalistice, nu slăbiciunile umane. Diverse materiale inserate ar trebui să rupă monotonia.*

Observaţia. Vă daţi seama de diferenţa dintre *a privi*, *a vedea*, *a observa*? Înţelegeţi sensul următoarelor enunţuri. *Mă priveşte fără să mă vadă...*; *Privindu-l, a văzut că este îmbrăcat elegant, dar nu a observat tocmai ce era mai important.* Învăţaţi deci *să vă uitaţi la* obiecte, nu doar *să priviţi spre* ele, *să vă uitaţi la* ele, nu *prin* ele, pentru a descoperi părţile interesante, detaliile semnificative. Chiar şi la cele mai banale obiecte, pe care le aţi văzut de sute de ori, puteţi descoperi detalii originale, care v-au scăpat întotdeauna. Există câteva tehnici prin care se poate aprofunda observarea obiectelor :

Desenul. Fie că aveţi, fie că nu aveţi talent la desen, puteţi schiţa un obiect sau o scenă după ce l-aţi observat / aţi observat-o un timp mai îndelungat ; încercaţi să surprindeţi detalii, iar apoi priviţi schiţa în ansamblu pentru a vedea ce legături se pot face între diversele elemente.

Exemplu

Imaginea următoare este un desen făcut de un student care pregăteşte un text despre biblioteca facultăţii. Pentru a scrie acest text, s-a dus în bibliotecă

şi s-a aşezat în ultimul rând ca să poată observa în linişte tot ce se întâmplă în încăpere. A făcut următorul desen

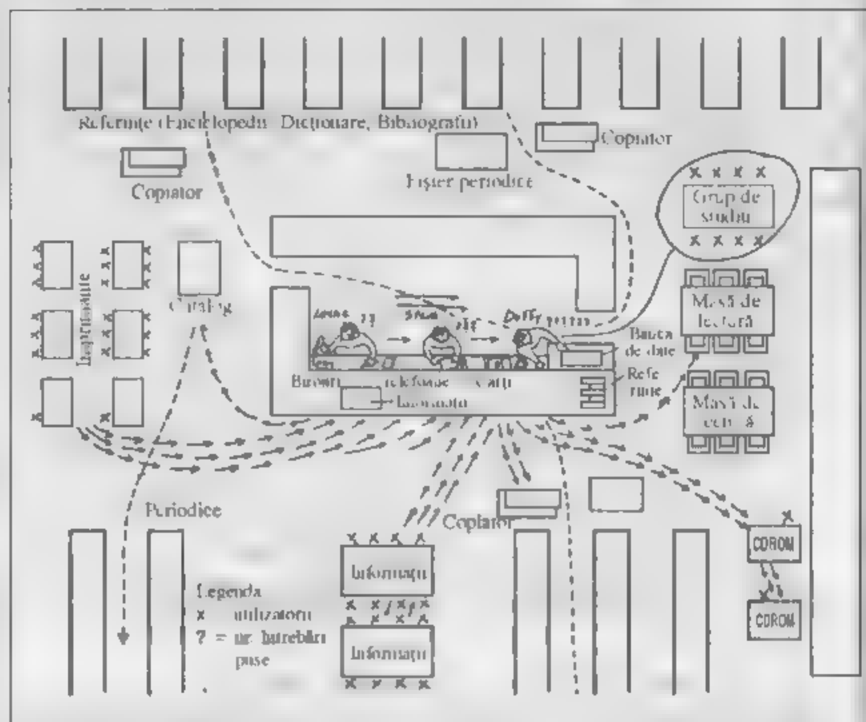

Fig. 3. *Desenul ca obiect al observaţiei atente*

Speculaţia. Este un mod ipotetic de a pune problema şi de a face legături între diverse elemente. Există trei forme fundamentale de speculaţie : privind obiectele static şi insistând asupra locului pe care îl ocupă în spaţiu în raport cu alte obiecte , privind obiectele în mişcare, trecând prin diverse momente şi procese care le schimbă, le modifică , privind obiectele în cadrul unei reţele complexe de relaţii cu alte obiecte. Scopul speculaţiei este acela de a genera informaţie şi de a o interpreta, pentru a ieşi astfel din şabloane, din rutină. Iată cum se poate specula pornind de la desenul anterior :

Exemplu

Perspectiva statică: *La etajul 1 al Universităţii se află bibliotecile sala de lectură, biblioteca de periodice, secţia de împrumut Sala de lectură are cărţi şi surse de informare: cataloagele tradiţionale şi noul sistem informatizat În*

mijlocul sălii se află biroul bibliotecarului-şef. El îi îndrumă pe cititori. Are la dispoziţie computere, priveşte prin sală. De jur împrejur sunt cărţi ce poartă numere codificate, ciudate sisteme de clasificare zecimală, afişe care îţi spun să păstrezi liniştea sau instrucţiuni de folosire a băncii de date. Din acest hăţiş trebuie să-ţi iei informaţiile de care ai nevoie. Privită astfel, biblioteca pare o junglă în care te poţi pierde.

Perspectiva dinamică. *Aceasta este probabil cea mai aglomerată încăpere din facultate, peste tot sunt studenţi, mereu intră sau iese cineva. Monitoarele calculatoarelor afişează în permanenţă alte imagini. Ies foi din imprimantă. Bibliotecarul se mută de la calculator la birou, la raft, iar la birou, iar la calculator. Studenţii – când la calculator, când la birou, când la mesele de lectură. Răsfoiesc cărţi, iau notiţe sau se opresc concentraţi. Parcă îşi aduc aminte de ceva, iar la calculator caută ceva – nu este. Mimica se schimbă: când mulţumit, când nemulţumit, ambiţie sau renunţare. Bibliotecarul-şef ştie tot, ajută pe toată lumea. Unii studenţi citesc mai interesaţi, alţii par să fie în bibliotecă aşa, pur şi simplu, pentru că aceasta e convenţia academică. Cei doi de la geam – o fată şi un băiat, par studenţi în anul I, puţin familiarizaţi cu locul – citesc împreună pe aceeaşi carte. Şi-au dat întâlnire în bibliotecă?!*

Perspectiva relaţională. *Biblioteca pare sufletul facultăţii. Aici totul e conectat, totul e organizat, regulile sunt clare. Cel care are cheia de acces la orice informaţie este bibliotecarul-şef. El te învaţă să găseşti cărţile de care ai nevoie, ţi le dă, ţi le ia înapoi. De aici pleci pregătit pentru seminar sau pentru o plimbare prin Cişmigiu... Aici e punctul de întâlnire al tuturor, aici, studenţii cunosc lumea cărţilor sau se cunosc între ei. Studenţii dau viaţă bibliotecii; vârste şi epoci, idei şi pasiuni, gânduri şi sentimente atât de diverse par să funcţioneze, aduse la un numitor comun: a cunoaşte.*

Lecturile. Memoria, observaţia, speculaţia definesc un subiect (o temă) în termeni personali, în termenii fiecăruia dintre noi. Experienţa personală are avantajul de a fi autentică, inedită; dar nu e nici reprezentativă, deoarece se bazează pe o percepţie subiectivă a realităţii, nici suficientă, pentru că orice idee este perfectibilă. Memoria, speculaţia, observaţia pot reprezenta punctul de pornire, dar nu sunt totul. Pentru a trece de limitele propriei personalităţi, deci pentru a progresa, trebuie să vedem cum percep un acelaşi subiect persoane diferite, care la rândul lor au reflectat şi au formulat deja concluzii documentate. Când citim ce au scris alţii pe aceeaşi temă, putem avea sentimente dintre cele mai diverse: suntem total sau parţial de acord cu un autor, pe altul simţim nevoia să îl contrazicem; multitudinea ideilor exprimate pe o temă ne poate crea confuzii; nu ştim ce să alegem, cu cine să fim de acord... Important este să nu ne grăbim cu concluziile: să înţelegem corect fiecare punct de vedere, să-l judecăm, filtrându-l prin propria personalitate, să comparăm

diverse puncte de vedere şi să vedem în ce măsură putem fi originali, pentru a nu ne limita doar la ceea ce au spus alţii înaintea noastră. Aceasta înseamnă a citi în mod activ o bibliografie, conspectând, făcând însemnări de lectură pe fişe. Strângerea materialului pe baza unei bibliografii implică trei etape: lectura materialelor şi întocmirea notiţelor, recitirea notiţelor reflectând asupra fiecărei idei, selectarea acelor elemente care se dovedesc utile şi incitante pentru demersul respectiv.

Notiţele. Când urmărim un curs sau când participăm la o conferinţă, când cerem cuiva o lămurire într-o anumită problemă, de obicei luăm notiţe pentru a putea reveni asupra ideilor şi a reflecta asupra lor în ritm propriu, nu în ritmul rapid al vorbitorului, pentru a ne asigura că am reţinut întocmai ideile şi le putem folosi ori de câte ori avem nevoie de ele. Luăm notiţe în clasă, la cursuri şi seminarii, la conferinţele de presă, când primim instrucţiuni la telefon de la şeful nostru sau când trebuie să transmitem cuiva un mesaj, în cadrul unui interviu, când primim mai multe întrebări deodată şi vrem să fim siguri că nu vom uita să răspundem la nici una dintre ele. Vom folosi aceste notiţe când învăţăm acasă, când redactăm o ştire, când avem nevoie să acţionăm conform unor instrucţiuni primite, când trebuie să-i transmitem şefului mesajul de la un colaborator, când ne organizăm răspunsurile în cadrul interviului.

A lua notiţe nu înseamnă a scrie cuvânt cu cuvânt ceea ce spune vorbitorul, deoarece acest lucru nu este posibil: vorbim mai repede decât scriem. Înseamnă a nota pe scurt ideile principale expuse într-un text oral cu scopul de a reveni asupra lor la un moment ulterior.

Atitudinea celui care ia notiţe nu trebuie să fie pasivă, de înregistrare mecanică a unor cuvinte, ci activă: să înţelegem ceea ce se spune pentru a putea urmări firul conducător, pentru a selecta esenţialul, pentru a reduce elementele redundante, pentru a sintetiza părţile lungi ale unei demonstraţii. Dacă înţelegem firul conducător, putem dispune informaţiile în pagină astfel încât, în momentul recitirii notiţelor, ideile să apară clare, logice, coerente. Notăm elementele esenţiale, putem da la o parte unele exemple, dacă nu aduc nimic în plus în ilustrarea ideii, putem renunţa la cuvintele de legătură, la determinările superflue, la ideile repetate. Părţile mai lungi ale expunerii orale, cu amănunte bogate, pot fi rezumate la esenţialul lor sau, dacă acestea nu au legătură strictă cu subiectul, pot fi eliminate. Scriind schematic, cu prescurtări, economisim timp în favoarea înţelegerii ideilor. Există însă pericolul de a scrie prea

Limba scrisă, limba vorbită

• limba scrisă totalitatea manifestărilor concrete ale limbii fixate prin grafeme în texte scrise
limba vorbită totalitatea manifestărilor concrete ale limbii actualizate pe cale orală prin sunete

– distincție operată pe baza [canalului de transmitere] → vezi schema lui Jakobson

– vorbitorii individuali dispun de cele două forme de
?? diglosie → Boris Cazacu 1966 ; vorbitorii recurg la varianta scrisă sau la cea vorbită în funcție de situația de comunicare (ex. examen oral / scris, text științific publicat / rostit la Academie etc.)

• Tipul canalului are repercusiuni asupra formei mesajului transmis

1) l.v. → forma prototipică de manifestare – dialogul (față în față);
l.s. → f. culturală

2) l.v. → fluxul vorbirii simultan cu fluxul gândirii, grad mic de planificare (Cazacu 1956)
- spontaneitate
- rapiditate } → fen. ex. { omisiuni, elipse, repetiții, anacoluturi etc.
l.s. → etapa planificării (adică e controlată de potențiala difuzare a textului)
- elaborat
- rigid } → diferențe de structură, grad de elaborare a textului

3) l.v. → abateri de la norma literară
l.s. → respectarea normei literare (în mod ideal; pot exista interferențe: ex. discursul oral academic; scrisul ... etc.)

Figura 4. *Notițele*

succint, iar după un interval de timp să nu mai înţelegem ideea, deoarece am uitat legăturile cu contextul. Prin experienţă, acest neajuns este eliminat treptat. Notiţele au caracter personal; de aceea, în timp, ne putem face propriul sistem de a lua notiţe. Eventualele semne de întrebare şi reflecţii personale pot fi, de asemenea, notate pe marginea textului. Dacă ascultăm cu atenţie şi înţelegem expunerea vorbitorului, putem nota ideile într-o schemă pe care o proiectăm singuri (numerotând ideile principale, punctând problemele ridicate etc.). Putem sublinia/încercui cuvintele-cheie.

În concluzie, când luăm notiţe, intră în joc motivaţia, atenţia distributivă (la ce se spune şi la ce se scrie), puterea de înţelegere (capacităţile de analiză şi sinteză, puterea de judecată, gradul de stăpânire a limbii), rapiditatea (de gândire, de luare a deciziilor, de scriere), capacitatea de exploatare a diverselor forme de concentrare a informaţiei (rezumare, parafrazare, citare, trimitere la elemente cunoscute) şi de notare a ideilor (prescurtări, simboluri, diagrame, grafice etc.).

Iată, de pildă, notiţele unui student la unul dintre cursurile pe care le ţin la Facultatea de Litere (figura 4).

Când luaţi notiţe:
- Ascultaţi cu atenţie pentru a înţelege structura textului şi pentru a selecta esenţialul!
- Sintetizaţi, rezumaţi, parafrazaţi, selectaţi, reduceţi!
- Faceţi scheme, scrieţi prescurtat!
- Notaţi, dacă e cazul, ideile personale care vă vin în minte!

Conspectul. Este notarea sintetică, schematică şi sistematică a datelor esenţiale ale unei probleme, pornind de la un material documentar (una sau mai multe surse). Conspectăm cu scopul de a reţine în scris informaţiile utile, pe care, peste un timp, le putem consulta rapid, în absenţa textului original. Avem posibilitatea de a reflecta mai îndelung asupra textului pe care îl conspectăm, precum şi asupra propriului conspect, deoarece de această dată ritmul nu ne mai este impus de nimeni; există pagini care se citesc repede, altele presupunând însă reveniri în anumite puncte.

Înainte de a conspecta, este bine să facem o lectură rapidă a întregului text, citind titlurile capitolelor şi ale subcapitolelor, introducerea şi încheierea, cuvintele scrise cu caractere speciale (italice, îngroşate, majuscule), pentru a avea o imagine de ansamblu a textului. Putem zăbovi asupra unor paragrafe pentru a pătrunde stilul autorului şi pentru a învăţa să-l înţelegem. În această etapă e bine să urmărim logica ideilor, ordinea în care au fost prezentate. Citind titlul cu atenţie, e bine să ne explicăm fiecare dintre termeni şi să urmărim în lectura noastră rapidă în ce măsură textul satisface aşteptările create de titlu. Când citim atent textul, e bine să tratăm fiecare paragraf ca o unitate de gândire, iar ideea trebuie integrată ansamblului şi apoi propriei gândiri. Este eficientă lectura făcută cu un scop, având un cadru conceptual bine definit : aceasta ne ajută să selectăm ceea ce este cu adevărat util, evitând transpunerea integrală a textului original în conspectul nostru.

Există texte mai bine sau mai prost scrise, în care vedem logica ideilor imediat sau mai greu, pe care le înţelegem de la început sau asupra cărora trebuie să reflectăm îndelung. Atunci când facem conspectul, trebuie să ordonăm ideile pentru a ni le clarifica, fără a modifica mesajul autorului. În acest scop, putem recurge la numerotări de paragrafe, acolo unde nu există, putem elimina informaţia redundantă sau neesenţială, putem da o notă personală conspectului (putem face scheme cu săgeţi, tabele, grafice) pentru a-l înţelege mai uşor. O bună vizualizare a informaţiei întăreşte percepţia literală a textului şi îi conferă un plus de semnificaţie prin aceea că face evidentă relaţia dintre elemente, dintre părţi. Putem conspecta informaţia în diverse feluri : reţinând citate, adică scriind cuvânt cu cuvânt porţiuni mai mari sau mai mici de text, ce urmează să fie puse între ghilimele ; indicând precis sursa (autorul, cartea, pagina) ; parafrazând, adică reţinând ideea autorului în elementele ei esenţiale, redate cu propriile cuvinte ; rezumând, adică redând pe scurt conţinutul textului ; notând doar simple trimiteri la idei, concepte, cărţi foarte cunoscute (vezi şi... ; *cf.* ... ;). De multe ori, conspectul este tot ceea ce ne mai rămâne după ce restituim o carte împrumutată, deci trebuie făcut astfel încât să-l putem înţelege ulterior, când vom avea nevoie de el ; dacă sunt reţinute citate, ele trebuie copiate cu grijă, iar pagina – notată exact ; nu uitaţi trimiterea bibliografică – autorul, titlul cărţii, locul apariţiei, editura, anul (şi numărul de pagini) ! Fişele de lectură sunt deosebit de utile, deoarece ele pot fi aranjate în ordinea

dorită de autor la un moment dat, iar dacă aceasta nu convine într-un stadiu ulterior, dispunerea în cadrul structurii de ansamblu poate fi schimbată.

Conspectele pot fi dintr-o singură sursă (o carte, un articol) sau din surse multiple. În cazul conspectelor din mai multe surse e bine să nu repetăm ideile, pentru a economisi timp, să ne notăm diferenţele de abordare pe măsură ce citim, pentru ca la sfârşit să ştim care sunt asemănările şi deosebirile dintre diversele abordări.

Exemplu

Iată în continuare un text şi conspectul acestuia (figura 5), aşa cum l-aş face eu:

Comunicarea scrisă

Privit din punct de vedere neurofiziologic, scrisul ne apare ca o activitate care solicită atât intensiv, cât şi extensiv resursele cortexului. Capacitatea de a scrie depinde atât de o serie de centri situaţi pe suprafaţa scoarţei cerebrale, cât şi de zonele infraconştiente ale reflexelor encefalice şi medulare. Centrul limbajului scris este astfel pus în situaţia de a exercita o funcţie de conducere deosebit de complexă, comandând atât centrul motilităţii voluntare, care coordonează mişcările degetelor, ale mâinii şi braţului, cât şi zonele care controlează reacţiile ochilor, adică deopotrivă centrul văzului, situat în lobul occipital, şi stratul optic de la nivelul mezencefalului. De asemenea, el se află în permanentă legătură cu centrul limbajului vorbit (Broca) şi cu cel al percepţiei auditive şi întreţine un dialog continuu cu lobii frontali, unde se desfăşoară procesul de coordonare a întregii activităţi conştiente a creierului ([55], pp. 184-185).

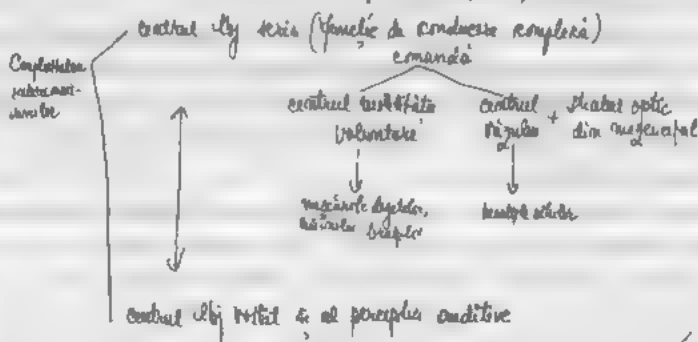
Complexitatea tuturor acestor interconexiuni determină o dependenţă foarte pronunţată a particularităţilor concrete ale scrisului de starea generală psihosomatică a celui care scrie. Dacă grafologul descifrează cu ajutorul scrisului predispoziţiile, temperamentul şi chiar trăsăturile de caracter ale individului, medicul poate diagnostica semnalele premergătoare ale unor maladii, cu mult timp înainte de apariţia altor simptome. Cel mai uşor de depistat sunt, fireşte, afecţiunile cerebrale, acestea având aproape întotdeauna, şi implicaţii de ordin comunicaţional. Tumorile, leziunile, infecţiile, accidentele cerebro-vasculare produc tulburări fie ale înţelegerii sau producerii limbajului (afazii), fie ale motilităţii (apraxii), ambele categorii aflându-se la baza diferitelor tipuri de agrafie. Cunoaşterea acestor afecţiuni permite o mai bună înţelegere a mecanismelor comunicării verbale, atât orale, cât şi scrise.

(Mihai Dinu, *Comunicarea*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997, capitolul „Comunicarea scrisă", pp. 333-347)

Şi când luăm notiţe, şi când conspectăm, facem o activitate importantă, aceea de a rezuma în forme specifice un text transmis nouă oral sau în scris.

Mihai Dinu, Comunicarea, Editura Științifică, București, 1997
Cap Comunicarea scrisă (p 333-367)

• Scrisul solicită intens și extensiv zonele cortexului
— centri situați pe scoarța cerebrală
- zone influențate ale reflexelor encefalice și medulare

- în relație cu lobii frontali (procesul de coordonare a întregii activități conștiente a creierului)

• Relația dintre particularitățile concrete ale scrisului și starea psihosomatică a celui care scrie

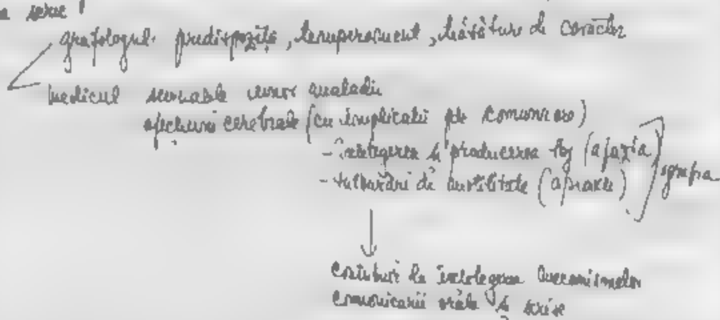

Figura 5. *Conspectul*

A rezuma înseamnă a reda / a reţine pe scurt ideea unui text. Întocmirea unui rezumat implică procese de decizie şi de ierarhizare prin care eliminăm unele elemente, pentru a reţine esenţialul. Este un text personal, care înseamnă mai mult decât notarea mecanică a unor pasaje. Trebuie să fie semnificativ, relevant în raport cu textul originar ; putem elimina ideile secundare, putem renunţa la o demonstraţie amplă, reţinând doar etapele ei principale şi concluziile, doar unele exemple, nu toate. Rezumatul nu trebuie să deformeze textul originar : ideile reţinute şi legăturile dintre ele trebuie să fie cele cărora autorul le-a acordat prioritate ; nu avem voie să stabilim noi o ierarhie a ideilor diferită de cea din textul originar (pentru ceea ce scriem noi putem folosi însă idei secundare întâlnite în textele altora). Rezumatul trebuie să concentreze informaţia, nu să elimine idei din lipsă de spaţiu ; să fie un text independent, unitar şi închegat, pentru a putea fi înţeles în momentul în care nu mai avem acces la textul originar.

Dincolo de utilitatea lor practică imediată, rezumatele bune ne învaţă să citim eficient un text, să ascultăm cu atenţie mesajele orale şi să reţinem ideile principale, să scriem mai bine propriile texte, clare şi dense în idei.

Exemplu

Spre ilustrare, textul conspectat anterior ar putea fi rezumat astfel:

Scrisul este o activitate complexă, care solicită numeroşi centri situaţi pe cortex, precum şi zonele infraconştiente ale reflexelor encefalice şi medulare. Astfel, scrisul activează centrii limbajului scris şi implică centrii mişcărilor voluntare (ale degetelor, ale mâinii, ale braţului), precum şi centrii văzului care controlează reacţiile ochilor şi percepţiile vizuale În acelaşi timp, activează centrul limbajului vorbit şi cel al percepţiei auditive, coordonaţi de lobii frontali.

Dată fiind complexitatea interconexiunilor, particularităţile scrisului pot fi puse în legătură cu starea psihosomatică a celui care scrie. De pildă, grafologul detectează în scris particularităţi de personalitate, medicul – semnele unor maladii sau unele afecţiuni cerebrale care afectează comunicarea (afazii – tulburări în înţelegerea şi producerea limbajului, apraxii – tulburări de motilitate).

Un rezumat mai scurt al textului ar putea fi următorul:

Scrisul este o activitate complexă, antrenând mai mulţi centri de pe cortex: centrii limbajului scris (incluzând centrii care coordonează mişcările voluntare ale degetelor, mâinii, braţului şi cei care coordonează percepţiile vizuale şi mişcările ochilor), centrii limbajului vorbit şi ai percepţiei auditive, aflaţi în relaţie cu lobii frontali de unde sunt coordonate toate activităţile conştiente ale

creierului. În aceste condiții, se pot stabili legături între starea psihosomatică a individului care scrie și scrisul acestuia grafologul poate detecta trăsături de personalitate, iar medicul poate cerceta deficiențele de limbaj sau de motilitate ale pacienților.

Și acest rezumat poate fi scurtat:

Scrisul, activitate complexă, presupune interconexiuni ale unor centri diverși de pe cortex: centrii limbajului scris (centrii motilității și ai văzului), centrii limbajului vorbit și ai percepției auditive, comandați de lobii frontali, care coordonează activitățile conștiente ale creierului Între particularitățile scrisului și starea psihosomatică a individului se pot face diverse corelații care pun în evidență trăsături de personalitate sau afecțiuni cerebrale cu implicații pentru comunicare (afazii, apraxii).

Un rezumat și mai scurt:

Cunoscând interconexiunile complexe dintre numeroșii centri implicați în timpul scrierii, specialiștii pot stabili corelații între particularitățile concrete ale scrisului unui individ și particularitățile lui psihosomatice.

Trimiterile bibliografice. Pentru o documentare eficientă trebuie să învățăm să ne căutăm informația necesară, să o descoperim, începând cu fișierele clasice sau electronice ale bibliotecilor, continuând cu materialele de documentare (bibliografii generale sau speciale), cărți și trimiteri găsite în aceste cărți – în text sau în notele de subsol. Consultând o bibliografie, trebuie să deducem, întâi din titlu, apoi răsfoind cartea aleasă și citind cuprinsul, dacă informația conținută ne este utilă.

Cum se dau trimiterile bibliografice? Se precizează: autorul/autorii, titlul lucrării, locul și anul apariției.

Iată în continuare un tip de bibliografie:

Exemplu

Academia R.S România, Institutul de Lingvistică, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, București, 1982

Avram, Mioara, *Probleme ale alcătuirii unui nou îndreptar ortografic al limbii române*, LR, XXXIV (1975) nr. 4, pp. 279-288.

Beldescu, G., *Ortografia în școală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973.

Drincu, Sergiu, *Semnele ortografice și de punctuație în limba română Norme și exerciții*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Graur, Al., *Mic tratat de ortografie*, Editura Științifică, București, 1974.

În text, se pot da trimiteri prescurtate la titlurile citate integral la sfârşitul cărţii/articolului/capitolului ; când se dau citate sau se prezintă o idee dintr-o sursă, se indică pagina :

Graur: 1974, 32 sau GRAUR 1974, 32 sau Graur (1974, 32)

Publicaţiile au diverse metode de a da trimiterile bibliografice. De obicei, autorii primesc indicaţii asupra felului în care se fac referirile la bibliografie.

Materialele de documentare informează publicul cu privire la apariţiile într-un anumit domeniu. Bibliotecarii ne pot da indicaţii asupra materialelor informative care ne stau la dispoziţie pe diverse teme. Important este să ştim că dispunem de astfel de surse, să ştim să le folosim, corelându-le pentru a găsi informaţiile de care avem nevoie (figura 6).

În biblioteci se găsesc materiale informative diverse, care pot fi folosite ca surse de documentare pentru o anumită temă.

Catalogul (tradiţional sau electronic, adică pe calculator) este o listă de lucrări, ordonate alfabetic după anumite criterii, de pildă, catalog de autori, de titluri, de teme. Astfel putem găsi rapid lucrările scrise de un anumit autor, lucrările care conţin în titlu un anumit cuvânt, lucrările care dezbat o temă anume (protecţia mediului, pedagogie şcolară, curente filozofice etc.). În general, se face distincţie între cataloagele alfabetice (pe autori şi titluri), cataloagele sistematice (pe domenii de cunoaştere), cataloagele tematice (pe teme specializate). Unele biblioteci au şi cataloage geografice (pe zone geografice de apariţie a cărţilor) Majoritatea bibliotecilor au un catalog de noutăţi. Un exemplu de catalog este cel al bibliotecii Facultăţii de Litere din Bucureşti (figura 7).

Un exemplu de fişă a unei cărţi într-un catalog tradiţional avem în figura 8.

Ecranul calculatorului de la Facultatea de Litere din Bucureşti afişează cărţile existente în biblioteca universitară, semnate de un autor (catalogul electronic din figura 9).

Bibliotecile folosesc un sistem numeric de clasificare a cărţilor pe domenii (sistemul clasificării zecimale) (figura 10).

4

Trei Apocrife ale Vechiului Testament

Iosif şi Aseneth
Testamentul lui Iov
Testamentul lui Avraam

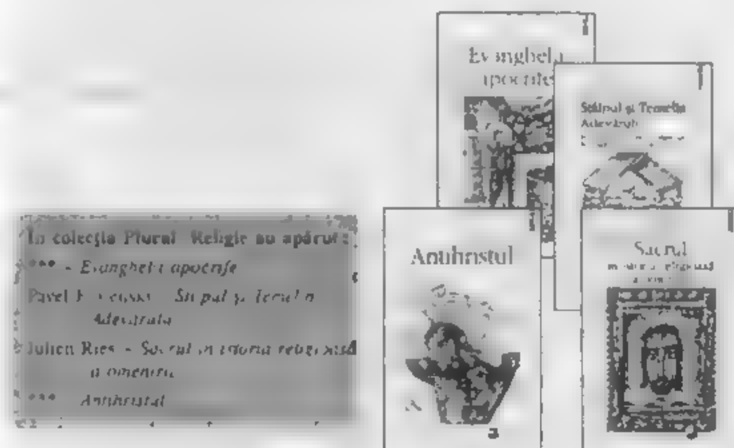
* * *

- Traducere şi comentarii de Cristian Bădiliţă
  160 pag. ; 145 x 225 mm
  ISBN 973-683-477-8

După *Evangheliile apocrife* (Humanitas, 1996, Polirom, 1999), cele trei apocrife ale Vechiului Testament, în îngrijirea aceluiaşi Cristian Bădiliţă, întregesc un proiect mai mult decît salutar o culegere cît mai amplă de apocrife pentru limba română. Volumul are o importanţă filosofico-teologică majoră, iar mesajul se deschide către noi polivalent şi potenţat de valoarea literar-artistică a textelor. *Testamentul lui Iov* (primul midraş, sub formă de tragedie greacă) la *Cartea canonică a lui Iov*; *Testamentul lui Avraam*, un text cutremurător despre moarte, şi *Iosif şi Aseneth*, capodoperă a romanului iudeo-elenistic, destul de recent descoperit.

„Copiii mei, veniţi şi staţi împrejurul meu, ca să vă arăt ce a făcut Domnul cu mine şi toate cîte mi s-au întîmplat. Căci eu sînt tatăl vostru, Iov, care a îndurat peste poate, iar voi sînteţi neam ales şi slăvit, din seminţia lui Iacob, tatăl mamei voastre. Prima mea femeie a murit de moarte năprasnică împreună cu cei zece copii ai noştri. Acum ascultaţi-mă cu luare-aminte şi vă voi dezvălui tot ce mi s-a întîmplat."

(Testamentul lui Iov. Prolog)

În colecţia Plural Religie au apărut:

*** - *Evangheliile apocrife*

Pavel [illegible] - *[illegible]*

Julien Ries - *Sacrul în istoria religioasă a omenirii*

*** *Antihristul*

Figura 6. *Materialele documentare*

Ediția ?

Anul apariției ?

Autorul ?

Editura ?

Titlul ?

Traducătorul ?

A. Cărţi, materiale audiovizuale şi colecţii speciale
1. Catalog ALFABETIC
2. Catalog SISTEMATIC
3. Catalog de NOUTĂŢI

B. Publicaţii seriale
1. Catalog ALFABETIC
2. Catalog SISTEMATIC
3. Catalog GEOGRAFIC

C. Catalog VUBIS

17 351 înregistrări

Figura 7. *Catalogul electronic*

A 67041 MANAGEMENTUL resurselor umane / coord. Robert L. Mathis, Panaite C. Nica, Costache Rusu ; [aut. Gheorghe Condurache, Carmen Huţu, Aurel Iftimescu]... – Bucureşti : Editura Economică, 1997. – XXII 473 p. : tab., graf. ; 24 cm

658.3.o12.323 Management (Economie)
Resurse umane (Economie)

SL/
vezi fişa urm.

Figura 8 *Fişa unei cărţi din catalogul tradiţional*

Lista alfabetica a titlurilor 6 Titluri
DIACONESCU, ION
1 Infinitivul în limba română / Ion Diaconescu ; red Rodica Chiriacescu
2 Principii de analiza gramaticala : practica pedagogica / I Diaconescu
3 Probleme de sintaxa a limbii române actuale / Ion Diaconescu - Bucureşti
...
6 Sintaxa limbii române / Ion Diaconescu - Bucuresti Editura

OPTIUNE : Alegeti numarul
A = Toate numereşle P = Tiparire

Figura 9. *Fişa unei cărţi pe calculator*

Un grup de cifre precizează subiectul publicaţiilor şi permite împărţirea pe domenii a cărţilor.

Domeniile sunt.

- [illegible] **Carte. Istoria cărţii**
- **004 Informatică**
- **010 Bibliografie**
- **020 Biblioteconomie. Arhivistică**
- **100 Filosofie. Estetică**
- **150 Psihologie**
- **370 Pedagogie. Educaţie. Învăţământ**
- **300 Ştiinţe sociale. Sociologie**
- **200 Religie**
- **390 Etnografie. Folclor**
- **400 Lingvistică generală**
- **420 Limba engleză. Limbi anglo-saxone**
- **430 Limba germană**
- **439 Limbi germanice**
- **440 Lingvistică romanică. Limba franceză**
- **450 Limba italiană**
- **459 Limba română**
- **460 Limba spaniolă**
- **469 Limba portugheză**
- **470 Limba latină**
- **480 Limba greacă**
- **491 Alte limbi europene (bulgară, sârbo-croată, rusă, letonă, poloneză, cehă)**
- **492 Limbi afro-asiatice (arabă, ebraică, turcă)**
- **494 Limba maghiară**
- **495 Limbi asiatice (chineză, japoneză, coreeană, vietnameză)**
- **499 Alte limbi (bască, esperanto)**
- **700 Artă (teoria artei, estetica artei)**
- **801 Teoria literaturii**
- **809 Istoria literaturii universale**
- **810 Literatură americană**
- **820 Literatură engleză**

Figura 10. *Clasificarea zecimală*

Periodicele sunt, după cum le spune şi numele, publicaţii care apar la anumite intervale de timp : ziare şi reviste cu apariţie zilnică, săptămânală,

lunară, anuală. Ele conţin articole de actualitate care interesează un anumit segment de public (revista *Studii şi cercetări lingvistice* apare de patru ori pe an şi conţine articole ştiinţifice care se adresează lingviştilor ; *Gazeta matematică* se adresează matematicienilor de diferite vârste şi conţine probleme şi exerciţii propuse spre rezolvare ; presa – cu apariţie zilnică, săptămânală, lunară – se adresează unui public mediu şi, în funcţie de orientare, conţine articole pe teme politice, economice, culturale, sociale etc ; revistele de modă pentru femei prezintă noutăţi în domeniul respectiv, apelând la un consistent suport imagistic etc.).

Dicţionarele. Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă formează vocabularul (lexicul) acelei limbi. Aceste cuvinte sunt înregistrate în lucrări lingvistice speciale numite dicţionare. Dicţionarele sunt liste de cuvinte (de obicei) ordonate alfabetic, în care sunt explicate cuvintele din diverse puncte de vedere.

Dicţionarele se pot clasifica după mai multe criterii :

a) după numărul limbilor abordate :
- *dicţionare monolingve* : dicţionarele în care este reflectată o singură limbă (de pildă, *Dicţionarul limbii române*, figura 11) ;
- *dicţionare bilingve* : dicţionarele în care sunt reflectate două limbi (de pildă, *Dicţionarul englez-român*, figura 12) ;
- *dicţionare poliglote* : dicţionarele în care sunt reflectate mai multe limbi (de pildă, *Dicţionarul tehnic poliglot*, figura 13).

b) în funcţie de publicul căruia i se adresează :
- *dicţionare generale* : adresate tuturor vorbitorilor, fără a viza un segment anume de public (de pildă, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, figura 14) ;
- *dicţionare de specialitate* : adresate unui segment anume de public, specialiştilor într-un anumit domeniu (de pildă, *Dicţionarul de termeni lingvistici*, figura 15).

c) în funcţie de scop şi, implicit, de criteriile folosite în redactarea dicţionarelor, acestea din urmă sunt de mai multe feluri :
- dicţionare generale :
  • *dicţionar explicativ* : fiecare cuvânt este explicat (definit) în funcţie de diversele sensuri pe care le poate avea în limba respectivă ; pe lângă aceste informaţii, apar şi altele, suplimentare, care îl ajută pe utilizator să înţeleagă mai bine cuvântul

căutat ; de obicei, dicţionarele explicative conţin şi scurte indicaţii etimologice (privind originea cuvintelor) (figura 16) ;

MAIMÚŢĂ s. f. 1. Animal tropical cvadruman, cu conformaţia exterioară foarte asemănătoare cu a omului şi cu un spirit de imitaţie foarte dezvoltat. *Maimuţile . sînt acolo făr-de sumă de multe.* HERODOT (1645), 269. *Vin îl băga într-un sac, şi într-acel sac bagă şi un dulău şi un cucoş şi o năpîrcă şi o moimă (maimuţă MS NT.).* PRAV. 91. *Venea împăratului corabie de la Tarsis de aur şi de argint şi de dinţi de elefant şi de maimuţe şi pietri cioplite şi necioplite.* BIBLIA (1688), 252[1]/5. *Iară maimuţa au sărit de au apucat fărîma de carne* (cca 1705). GCR I, 354/4, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Fiecare turc avînd pe umeri sau pe cealma cîte o pisică, o maimuţă sau un corvi.* GHICA, S 323. *Tramise la maimuţă, vestită vrăjitoare.* ALEXANDRESCU, M. 328. *Maimuţa, agăţată c-o labă de balustradă, făcea acrobaţii.* HART, S. 85, cf. 347. *Stihia nu te cruţă, Cu-n vremea cînd, lipsindu-i şi luntre şi lopeţi, Omul era bolnava şi palida maimuţă.* ARGHEZI, VERS. 48. *Tremur aici ca maimuţa de azi de dimineaţă din cuşcă, stingheră şi tristă.* DEMETRIUS, A. 352, cf. 176. *Veni înaintea Ziditorului şi măiamuţa, şi Făcătorul zise către dînsa: tu să aibi numai chip ca omul, dară să nu fii om.* POP., ap. GCR II, 358, cf. ALR SN III h 686. *Omul ca o maimuţă, ce vede la altul, aceea şi el face.* ZANNE, P. II, 376, cf. 79. *La beţie omul este pisică, maimuţă şi la urmă porc.* id. ib. III, 460. *Frumuseţe de maimuţă, se zice la bătaie de joc unei femei urîte.* id. ib. II, 568. ◊ E x p r. (Regional) A fi în anii maimuţei = a fi bătrîn, ajuns la mintea copiilor. ZANNE, P. IX, 655.

2. (Familiar) Epitet depreciativ pentru o persoană urîtă sau care obişnuieşte să imite gesturile altora. Cf. COSTINESCU, ŞĂINEANU, D. U., PAMFILE, J. II, 152.

3. (Argotic, mai ales la pl.) Femeie de moravuri uşoare; prostituată. Cf. BUL. FIL. II, 206, VII–VIII, 255, GR. S. VII, 118.

4. (Regional) Numele unui joc de copii la care jucătorii trebuie să reproducă gesturile conducătorului lor. Cf. PAMFILE, J. II, 72.

5. (Regional) Momîie (pentru holde) (Ghilad-Timişoara). ALRM SN I h 33.

Pl. : *maimuţe.* — Şi : (regional) **măimúţă** (ALR SN III h 686), **măiemúţă** (ib.), **mămuiţă** (ib.) s. f.

Figura 11. *Dicţionarul limbii române*

humanism

humanism /ˈhjuːmənizəm/ *s. nenum.* umanism.
humanist(ic) /ˌhjuːməˈnist(ik)/ *adj.* umanist.
humanitarian /hjuːˌmæniˈtɛəriən/ *adj.* umanitar.
humanity /hjuːˈmæniti/ *s. nenum.* 1. omenire, rasa omenească. 2. natura umană. 3. umanitate, bunătate. 4. *(pl. cu art. hot.)* ştiinţele umaniste.
humankind /ˈhjuːmənˈkaind/ *s. nenum.* omenire.
humble /ˈhʌmbl/ I. *adj.* 1. umil. 2. obscur, neimportant. II. *vt., vr.* (2) a (se) umili.
humbug /ˈhʌmbʌg/ I. *s.* 1. escrocherie. 2. impostor. II. *vt.* (-gg-) (2, 12) a escroca. III. *interj.* prostii!
humid /ˈhjuːmid/ *adj.* umed.
humidity /hjuːˈmiditi/ *s. nenum.* umiditate.
humiliate /hjuːˈmilieit/ *vt.* (2) a umili, a înjosi.
humiliation /hjuːˌmiliˈeiʃən/ *s.* umilire, umilinţă.
humility /hjuːˈmiliti/ *s. nenum.* smerenie.
humorist /ˈhjuːmərist/ *s.* umorist.
humorous /ˈhjuːmərəs/ *adj.* 1. umoristic. 2. amuzant.
humour /ˈhjuːmə/ I. *s. nenum.* 1. umor; *to have no sense of humour* a fi lipsit de simţul umorului. 2. dispoziţie; *in a bad humour* prost dispus; *in a good humour* bine dispus; *out of humour* nemulţumit. II. *vt.* (2) a mulţumi, a face pe plac.

Figura 12. *Dicţionar bilingv, englez-român*

A

1 **abacă**	ark.	[illegible]	abacus	Abakus Oberplatte Kapitelldeckplatte	abaque tailloir	abakusz
2 **abacă**	mat	абак	abacus	Rechentafel Flachtafel a gramm	abaque	számolótáblázat
3 **abacă de paralaxe**	geod	[illegible]	abacus, parallax ~	Parallaxenabelle	abaque pour parallaxe	parallaxis-számoló tábla
4 **abajur**	el	абажур	shade, lamp ~	Lampenschirm	abat-jour	lámpaernyő
5 **abandon**	nav	абандон	abandonment	Abandon Verlassen (eines Schiffes)	abandon	abandon elhagyás lemondás (hajóról)
6 **abandonarea unei sonde**	per	[illegible]	well abandoning	Aufgeben der Bohrung	abandon de la sonde	fúrólyuk felhagyása akna felhagyása
7 **abanos** (Diospyros ebenum)	bot	[illegible]	ebony, [illegible] ~	Ebenholz	ébène	ébenfa
8 **abanos**	l	[illegible]	ebony	Ebenholz	ébène	ébenfa
9 **abataj** (în sens de procedeu)	min	[illegible]	hewing (of coal)	Gewinnung Abbau	abatage dépilage	lejtés
10 **abataj** (locul de muncă)	min	[illegible] ~	coal face (coal mining) stope (metal mining)	Gewinnungsort	chantier d'abatage	munkahely lejtési ~
11 **abataj**	silv	[illegible]	felling cutting	Fällung	abatage	ledöntés
12 **abataj conjugat**	min	[illegible]	face, double ~	Abbau mit abgesetzten Stößen Strebbau zweiflügeliger ~	taille jumelée	fejtés kapcsolt ~ fejtés kombinált ~
13 **abataj cu ajutorul penelor**	min	[illegible] ~	cutting with wedges	Gewinnungsarbeit mittels Keil	abatage au coin	ékfejtés
14 **abataj cu front lung**	min	[illegible] ~	working, longwall ~	Strebbau	exploitation par longues tailles	fejtés hosszúhomlokú ~ hosszúpillérfejtés
15 **abataj lateral**	min	[illegible] ~	working, sliding ~	Stoßbau	abatage latéral	fejtés rövidhomlokú
16 **abataj normal**	min	[illegible] ~	face, normal ~	Abbau, normaler ~	abatage normal	fejtés rendszeres ~ fejtés normális ~
17 **abataj pe înclinare**	min	[illegible]	face, dip ~	Abbau, schwebender ~	exploitation par tailles montantes	fejtés, dőlésirányú ~
18 **abatere**	[illegible]	угол в сторону	deviation	Abweichung	déviation	eltérés

Figura 13. *Dicționarul tehnic poliglot*

SCRÍERE, scrieri, s.f. 1. Acțiunea de a scrie și rezultatul ei. 2. (Concr.) Sistem de semne grafice convenționale prin care sunt reprezentate în scris sunetele sau cuvintele unei limbi. ◆ (Înv.) Ortografie. ◆ Mod particular de a caligrafia semnele grafice; fel de a scrie. 3. (Concr.) Text scris; exprimare în scris; compunere, redactare a unui text; scrisoare (5), scris[1] (4). ◆ Operă literară sau științifică. – V. **scrie.**

Figura 14. *Dicționarul explicativ al limbii române*

- *dicționar etimologic*, unde se indică proveniența fiecărui cuvânt (figura 16);
- *dicționar ortografic/ortoepic*, cuprinzând indicații de scriere/pronunțare corectă a cuvintelor care pun astfel de probleme (figura 17).

– dicționare speciale:

- *dicționar de neologisme*: cuprinde cuvinte și sensuri nou intrate în limbă; apelați la el ori de câte ori nu cunoașteți exact sensul sau forma unui neologism (figura 19);

DICȚIONAR

Operă lexicografică (vezi LEXICOGRAFIE) care înregistrează cuvintele unei limbi ori a două sau mai multe limbi în ordine alfabetică și, mai rar, după alte criterii, cum ar fi cele analogice. Dicționarele de acest fel conțin un număr de cuvinte-titlu sau intrări de minimum 40000 de cuvinte, sub care se înregistrează articolele. În fiecare articol de dicționar se dau diferite tipuri de informații și explicații privind pronunțarea, scrierea, categoriile gramaticale, etimologia, sensurile (vezi [illegible]), se înregistrează construcțiile idiomatice. O tipologie a dicționarelor se face delimitând, în primul rând, dicționarele *nelingvistice* (I) de cele *lingvistice* sau *de limbă* (II). I. Dicționarele *nelingvistice* sunt cele care grupează termenii anumitor specialități, domenii tehnico-științifice, cum ar fi pentru limba română: *Dicționar de termeni tehnici*, Editura Tehnică, București, 1972, *Dicționar cronologic al științelor și tehnicii universale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, *Dicționar bancar*, Editura Dragon, București, 1993 ș.a. ● Un loc special ocupă în această categorie dicționarele enciclopedice, care oferă informații asupra lumii plecând de la un cuvânt-intrare considerat drept concept, nu ca semn: C. Diaconovich, *Enciclopedie română*, vol. I–III, Sibiu, 1894–1904, C. Filipescu, *Marea Enciclopedie Agricolă*, vol. I–IV, București, 1937–1943, *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. I–IV, Editura Politică, București, 1962–1966, *Dicționar Enciclopedic*, vol. I (A–C), Editura Enciclopedică, București, 1993. II. Dicționarele *de limbă* se referă la [illegible] unor cuvinte, sensuri, etimologii, dau informații asupra lexicului unei limbi și a utilizării cuvintelor (forme, sintagme etc.) în discurs, indică, cel puțin implicit, norme lexicale. Se disting câteva categorii de asemenea dicționare: A) *monolingve*, B) *speciale* și C) *bilingve* și *poliglote*. A. Dicționarele *monolingve* sunt cele mai importante instrumente de cunoaștere și descriere a unei limbi, cu scopul de a ameliora cunoștințele lexicale ale unui vorbitor nativ sau de a rafina cunoștințele de limbă pentru un

Figura 15. *Dicționarul de termeni lingvistici*

36. ALB, adj. „blanc" ‖ Ir. *âb* „blanc"; megl. *alb*; ar. *albu* „blanc, heureux".

Lat. ALBUS,-A,-UM; pentru înțelesul „heureux", comp. d i e s a l b a „jour fortuné" (dr. *zi albă*).

Vegl. *jualb*, rtr. *alv*; gen. *arbu*; sard *albu* (Stat. sass.), port. *alvo*.

Der. *(albul zilei)*, *alba* „aube" (rtr. *alva*, it. sard *alba*, fr. *aube*, prov. cat. sp. *alba*, port. *alva*), *albul (ochilor)* „blanc de l'œil" (comp. la Celsius a l b u m o c u l i și rtr. *alv del ögl*, port. *alvo do olho*); ar. *albu* „monnaie", *albe* (ar. →, Dalametra), pl. „habits blancs, linge" (comp. la Ovid a l b a „vêtements blancs", vfr. *aubes*), ar. *albile*, pl. „fées, Parques", zool. *alb* „espece de vermisseau" (Hasdeu, 763) ‖ *dalb* „blanc, resplendissant, gracieux" ‖ d. m. *albior*, *dălbior*, *albișor*, zool. *albișor*, *albișoară*, *albiță* „cyprinus alburnus", bot. *albiță* „alyssum calycinum", *albeț*, *albuleț* (Cihac) și ca sb. „aubier" (Hasdeu, 736), *(d)albuț*, *albuș* (Jipescu, Opinc. 53), *albiu* + *albiă* (Dosoftei), *albicios(ar* → *)*, *alburiu* (*alburii* „blanchi"), bucov. *albinau*, *albineț* „blanchâtre, blond", format după *gălbinau*, *gălbineț* (*alb* și *galben* s'au influențat reciproc, v. acesta din urmă), *albos* (Tribuna 1890, 46), bân. *alboș*, *alboaie* „chose blanche" (Gorovei, Cimil. 265), bân. zool. *alboș*

Figura 16. *Dicționarul etimologic*

paraclís, *pl.* paraclíse
paraclisér
parádă, *pl.* paráde
paradiziác, *pron.* -zi-ac
paradóx, *pl.* paradoxuri și paradóxe
paráfă, *pl.* paráfe
parágină, *gen.* paraginii
paragráf, *pl.* paragrafe
paralelipipéd, *pl.* paralelipipéde
paramétru, *pl.* paramétri
paranóic, *pron.* -no-ic
parantéză, *pl.* parantéze
parapét, *pl.* parapéte
parastás, *pl.* parastáse
parașútă
paratrásnet
paraván, *pl.* paraváne
parazitísm
parbríz, *pl.* parbríze
parcáj
párcă
parchét, *pl.* parchéte
parcimoniós, *pron.* -ni-os
parcúrge
pardesíu, *pl.* pardesíe și pardesíuri
párdos
paréză
pariá, *pron.* -ri-a; *ind. prez. 3 sg.* și *pl.* pariázā, *1 pl.* pariém, *pron.* -ri-em, *ger.* pariínd
parietál, *pron.* -ri-e-
parfúm, *pl.* parfúmuri
parízer
parizián, *pron.* -zi-an
parmaclíc, *pl.* parmaclícuri
parmezán
parnasián, *pron.* -si-an
parodiá, *pron.* -di-a; *ind. prez.* 3 *sg.* și *pl.* parodiázā, *1 pl.* parodiém, *pron.* -di-em; *ger.* parodiínd
parohiál, *pron.* -hi-al
paronomasíe, *gen.* paronomasíei
paroxísm
partáj, *pl.* partáje
partér
participá, *ind. prez. 3 sg.* și *pl.* partícipă
participáție, *pron.* -ți-e; *gen.* participáției
participiál, *pron.* -pi-al
particípiu, *pron.* -piu
partículă
partídă, *pl.* partíde
partídă (Econ.), *pl.* partízi
partínic
partițiúne, *pron.* -ți-u-
parțiál, *pron.* -ți-al
parvení, *ind. prez. 1 sg.* și *3 pl.* parvín, *conj.* parvínă
pasagér
pasáj, *pl.* pasáje
pasarélă
pásă (*nu* passă), *pl.* páse
pasămíte
pásăre, *pl.* păsări
pasiénță, *pron.* -si-en-
pasioná, *pron.* -si-o-
pasionánt, *pron.* -si-o-
pasiúne, *pron.* -si-u-
paspartú
paspoál, *pron.* -poal, *pl.* paspoáluri
pastél, *pl.* pastéluri
pasteurizá, *pron.* -tö-ri-
pastișá, *ind. prez. 3 sg.* și *pl.* pastișeázā, *1 pl.* pastișám, *ger.* pastișând
pastíșă, *pl.* pastíșe
pástor
pastrámă, *gen.* pastrámei
pașapórt, *pl.* pașapoárte
pașă, *pl.* pași (și pașă, *pl.* pașále)
pașnic

Figura 17 *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*

• *dicționar de sinonime* cuprinde cuvinte cu aproximativ același sens, care, cu anumite restricții, se pot substitui într-un context , apelați la el ori de câte ori aveți nevoie să înlocuiți un cuvânt cu

DOCUMENTAȚIUNE

băstrui cu pete roșcate, originar din Germania. [< engl. doberman, cf. Dobermann, cel care a crescut pentru prima dată astfel de cîini]

DOC¹ s. n. pînză groasă de bumbac din care se confecționează haine ușoare, salopete etc. [< engl. duck]

DOC² s. n. 1. bazin înconjurat de cheiuri, în care staționează vapoarele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor; totalitatea instalațiilor, clădirilor și serviciilor unui port. ◊ ~ plutitor = instalație plutitoare care se folosește pentru repararea navelor. 2. magazie de mărfuri, de cereale etc. așezată pe cheiul unui port; antrepozit. [< engl., fr. dock]

-DOC element secund de compunere savantă cu semnificația „prin care trece" [...] care poate conține)

DOCĂR s. n. trăsurică ușoară cu două sau patru roți, care uneori este acoperită cu pînză. [< fr. dog-cart, engl. dog cart]

DOCENT s. m. 1. (în trecut) profesor universitar suplinitor, la al cărui curs studenții nu erau obligați să dea examen. 2. titlu în învățămîntul superior acordat de o facultate unui doctor în științe pentru merite științifice; posesorul unui asemenea titlu. [< germ. Dozent, it. docente, cf. lat. docens < docere – a învăța]

DOCENȚĂ s. f. titlul și demnitatea de docent. ◊ examen pentru obținerea acestui titlu. [< it. docenza]

DOCETIC, -Ă adj. referitor la docetism. // s. m. f. adept al docetismului. [< fr. docétique]

DOCETÍSM s. n. erezie de la începuturile bisericii creștine, care susținea că Iisus Cristos nu ar fi fost om decît în aparență. [< fr. docétisme, cf. gr. dokein – a părea]

DOCHÉR s. m. muncitor care lucrează în docuri. [< fr., engl. docker]

DÓCHMIUS s. m. picior de vers antic compus dintr-o silabă scurtă, două lungi urmate de o silabă scurtă și iarăși de una lungă. [pron. -mi-us. / < fr., lat. dochmius, gr. dochmios]

DOCÍL, -Ă adj. supus, ascultător, blînd. [cf. fr. docile, lat. docilis]

DOCILITÁTE s. f. însușirea de a fi docil; supunere, blîndețe. [cf. fr. docilité, lat. docilitas]

DOCIMAZÍE s. f. 1. cercetare care se făcea în vechea Atenă asupra cetățenilor care urmau să primească diferite funcții. 2. cercetare a cauzelor unui deces prin probe speciale de laborator. 3. disciplină care determină proporția de metale utilizabile conținute de minereuri. [gen. -iei. / < fr. docimasie, gr. dokimasia]

DOCIMOLOGIC, -Ă adj. referitor la docimologie. [< fr. docimologique]

DOCIMOLOGÍE s. f. disciplină care se ocupă cu studiul sistematic al examenelor și al concursurilor în scopul îmbunătățirii condițiilor și structurii lor. [gen. -iei. / < fr. docimologie, cf. gr. dokime – examen, logos – studiu]

DOCT, -Ă adj. (uneori ironic) învățat, savant, erudit. [cf. fr. docte, lat. doctus]

DÓCTOR s. m. 1. titlu științific conferit în urma unui examen special și a unei teze; posesor al unui asemenea titlu. ◊ ~ honoris causa = titlu onorific acordat de instituțiile de învățămînt superior unei personalități de mare prestigiu, fără susținerea unei disertații. 2. persoană care are studii medicale superioare și posedă dreptul de a practica medicina; medic. 3. (fam.) persoană foarte pricepută într-un anumit domeniu; meastru. [< lat. doctor, cf. fr. docteur, germ. Doktor]

DOCTORÁL, -Ă adj. (despre atitudini, ton) afectat, pedant, încrezut. [cf. fr. doctoral]

DOCTORÁND, -Ă s. m. f. persoană care studiază în vederea obținerii doctoratului. [< germ. Doktorand]

DOCTORANTÚRĂ s. f. doctorat. [cf. rus. doktorantura]

DOCTORÁT s. n. formă de studii postuniversitare constînd dintr-o serie de cursuri, examene și o teză, organizate pe lîngă instituțiile de învățămînt superior și care conferă titlul de doctor într-o anumită specialitate. ◊ calificarea posesorului titlului de doctor (în științe); examen final de susținere a tezei pentru obținerea titlului de doctor. [< fr. doctorat]

DOCTORÍE s. f. medicament; (pop.) leac, doctorie. [gen. -iei. / < doctor + -ie]

DOCTORIZÁRE s. f. tratare a benzinelor cu plumbit de sodiu și floare de sulf în scopul îndepărtării unor compuși de sulf. [după engl. doctor treatment]

DOCTRINÁL, -Ă adj. care este în legătură cu o doctrină, de doctrină. [< fr. doctrinal]

DOCTRINÁR, -Ă adj. care se referă la o doctrină sau generează o doctrină; de doctrină. // s. m. f. întemeietor, creator sau susținător al unei doctrine. [cf. fr. doctrinaire]

DOCTRÍNĂ s. f. 1. sistem filozofic, politic, religios etc. 2. totalitatea principiilor, a tezelor fundamentale ale unui anumit domeniu. [< fr. doctrine, lat. doctrina]

DOCUMÉNT s. n. act, dovadă scrisă prin care se atestă un fapt, se conferă, se recunoaște un drept, o obligație etc. ◊ scrisoare, text (text inscris, inscripție, fotografie, monument etc.) care poate servi la cunoașterea mai temeinică a unui eveniment, a unui fapt istoric sau actual. [< lat. documentum, cf. fr. document, it. documento]

DOCUMENTÁ vb. I. tr., refl. a (se) informa, a (se) sprijini (într-)o cercetare, (într-)o afirmație etc. pe documente. [< fr. documenter, it. documentare]

DOCUMENTÁR, -Ă adj. bazat pe documente; care servește la documentare. // s. n. film, scriere care înfățișează fapte reale cu valoare de document, de documentație. [cf. fr. documentaire]

DOCUMENTÁRE s. f. 1. acțiunea de a (se) documenta și rezultatul ei. 2. disciplină a înregistrării, organizării și răspîndirii cunoștințelor specializate. [< documenta]

DOCUMENTARÍST, -Ă s. m. f. 1. persoană care se ocupă cu documentarea, cu informarea științifică referitoare la o problemă sau la un domeniu de activitate. 2. autor de filme documentare. [cf. fr. documentariste]

DOCUMENTARÍSTIC, -Ă adj. de documentarist; documentar. [< it. documentaristico]

DOCUMENTÁȚIE s. f. totalitatea informațiilor, a documentelor cu privire la o anumită problemă sau la un anumit domeniu de activitate. [gen. -iei, var. documentațiune s. f. / cf. fr. documentation]

DOCUMENTAȚIÚNE s. f. v. documentație

Figura 18. *Dicționarul de neologisme*

altul : de pildă, un cuvânt învechit cu unul neologic, deoarece s-ar potrivi mai bine în context, un cuvânt cu altul pentru a evita repetiţia, când faceţi o traducere şi căutaţi un echivalent cât mai bun în limba română etc , adică ori de câte ori vreţi să vă răspundeţi la întrebarea „Ia să vedem cum se mai poate zice. ?" ;

• *dicţionar de antonime* : cuprinde cuvinte cu sens opus , apelaţi la el ori de câte ori aveţi nevoie de un sens contrar celui dintr-un text sau din mintea dumneavoastră, adică atunci când vreţi să vă răspundeţi la întrebarea „Care e opusul lui ..?" ;

• *dicţionar de omonime* : cuprinde cuvinte cu formă identică, dar sensuri diferite, nelegate între ele ; când folosiţi oral sau în scris limba română, cuvintele omonime nu vă creează dificultăţi ; vorbitorii nativi cunosc clar sensurile şi diferenţele dintre „bancă" (instituţie financiară) şi „bancă" (obiect de lemn), dintre „masă" (piesă de mobilier, cu toate sensurile derivate de aici) şi „masă" (grup, mulţime) etc. ; la unele examene de limbă română elevilor

Figura 19. *Tipuri de dicţionare*

li se poate cere să găsească omonime pentru a se verifica practic cunoştinţele de vocabular;

• *dicţionar de paronime*: cuprinde cuvinte cu formă asemănătoare – diferă prin câteva sunete/litere – şi sensuri total diferite; apelaţi la el ori de câte ori întâlniţi cuvinte foarte apropiate ca formă, între care nu cunoaşteţi precis diferenţele (exemple: literar – literal, temporal – temporar, investi – învesti etc.);

• *dicţionar onomastic*: cuprinde nume proprii;

• *dicţionar de rime*;

• *dicţionar de expresii* etc.

– dicţionarele enciclopedice – sunt lucrări lexicografice care tratează sistematic termeni de bază, noţiuni din diverse domenii ale cunoaşterii: istorie, geografie, literatură, filozofie etc. Accentul nu cade pe definirea termenului ca un cuvânt din limbă, ci pe explicarea conceptului din perspectiva unor noţiuni de cultură generală (figura 20).

Indicele este o listă alfabetică alcătuită după diverse criterii. Indicele de materii grupează în ordine alfabetică principalele concepte discutate într-o carte (sau revistă). Indicele de autori înregistrează toţi autorii citaţi într-o carte (revistă). Indicele de cuvinte grupează cuvintele analizate în lucrările de lingvistică din diverse puncte de vedere (scriere, pronunţare, declinare, etimologie etc.). Pentru fiecare entitate înregistrată (concept, nume propriu, cuvânt), se precizează pagina unde aceasta este discutată în volum. Indicele se găseşte la sfârşitul unui volum. Scopul lui este acela de a facilita o consultare rapidă a textelor (cititorul interesat poate afla repede,

Figura 20. *Dicţionarul enciclopedic*

fără a citi tot volumul, dacă este discutată, de pildă, problema acordului în limba română, dacă este citat Iorgu Iordan sau dacă se discută în respectivul volum care este sensul, originea etc. cuvântului „fastidios", de exemplu. Iată cum arată un indice din lucrarea Mioarei Avram, *Gramatica pentru toți*, București, Humanitas, 1997:

Indice de cuvinte (forme), afixe, segmente și îmbinări*

* În scopul economisirii spațiului, semnul / este folosit în acest indice nu numai pentru variante ca în restul cărții, ci și pentru gruparea altor unități. Abrevierea *part.* = particulă (nu participiu).

Figura 21. *Indicele*

Atlasele sunt culegeri de hărţi, grafice, planşe care sistematizează, după diverse criterii, informaţiile despre un anumit subiect. Există atlase geografice, botanice, anatomice, istorice, folclorice, lingvistice etc.

Figura 22. *Atlasele*

Bibliografiile sunt lucrări informative asupra unei probleme, redactate în forma unei liste de lucrări aşezate în ordine alfabetică.

Iată un fragment dintr-un dicţionar bibliografic (*Bibliografia românească modernă. 1831-1918*, vol I [A – C], Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Societatea de Ştiinţe Filologice, 1984):

A. B. C. , Abcdario, Abecedar, Ab(e)t(e)dar

107 *A B C Prima carte a copilului* Cu multe figuri Bucureşti, Steinberg, 1880 12° 20 p 30 bani (*BR*, 2(1880), nr 12, dec , p 265 . *Lege asupra timbrului* p 4 cop unde este citată astfel *A B C şi prima lectură a copilului cu multe ilustraţiuni colorate*).

108 *A B C* sau *Primele lecţiuni ale copilului* Bucureşti, Edit Librăriei univ Leon Alcalay, [1881] (*Rol.*, 5(1881), nr 1323, nov 11, p 3 Buletin bibliografic)

109 *Abcdario della Limba Romaneasca*, s l , [185 ?], (21 X 14,5), 24 + VIII p. (II 6788)

Descriere după copertă Limbă română italienizantă Autorul pare să fie ardelean Datat cu aproximaţie după vocabular

110. *Abecedar* Crefeld (Asociaţia litografică), 1918 (21 X 16) 24 p cu ilustr. (Din viaţa de prizonierat la Crefeld) (II 480512)

Litografiat. Ilustraţii de G. Mihalciuc.

Figura 23. *Bibliografiile*

Internetul este cea mai dezvoltată reţea de calculatoare din lume Conţine, pe pagini *web*, informaţii, texte, grafică, muzică etc Oricine se conectează la această reţea poate „naviga" între diverse „site-uri" ale unor instituţii (biblioteci, universităţi, fundaţii, publicaţii etc) pentru a-şi culege informaţiile de care are nevoie. De pildă, revista *Dilema* poate fi citită la adresa http //www algoritma ro/dilema , Catalogul Bibliotecii Centrale Universitare din Bucureşti poate fi accesat la adresa http : //www.bcub ro ; pentru a cunoaşte activitatea Fundaţiei Ford din Statele Unite, tastaţi http //www fordfoundation org , programele CNN pot fi vizionate pe internet la adresa http //www cnn com , se pot comanda cărţi în librăria virtuala http //www amazon com Prin internet pot fi culese informaţii din orice punct de pe glob, rapid şi comod, de acasă, de la computerul personal

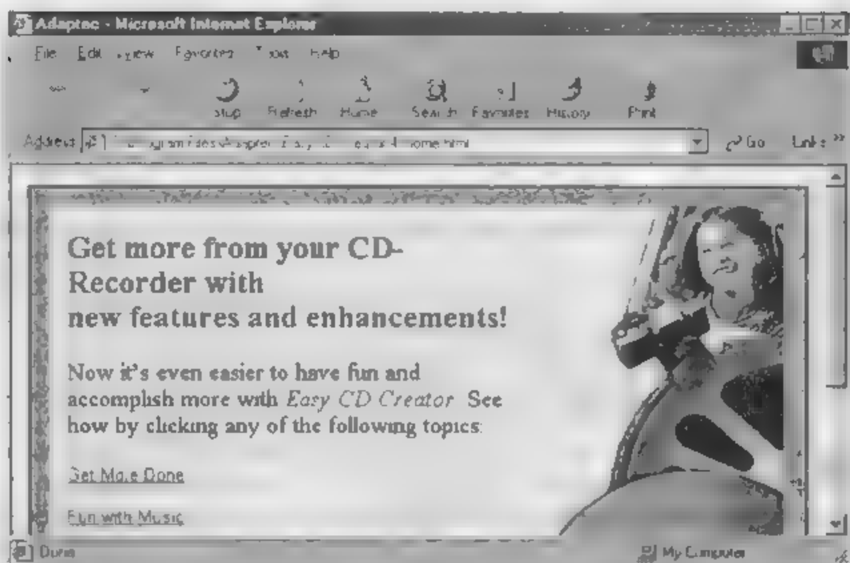

Figura 24. *Internet*

Interviul (Discuţia). O sursă de idei poate fi şi interviul luat unei autorităţi în domeniu sau pur şi simplu discuţiile cu cei care s-au mai ocupat de subiectul respectiv sau cu persoane care nu au abordat tema respectivă, dar care sunt îndeobşte cunoscute pentru gândirea lor originală. Le putem pregăti interlocutorilor noştri întrebări care să-i incite la reflecţii, ţinând cont de personalitatea fiecăruia. Important este să creăm o atmosferă naturală, nu să ne supunem interlocutorul unui interogatoriu, şi mai ales este important să ştim să ascultăm partenerul de discuţie, lăsându-l să-şi expună ideile. Întrebările originale primesc răspunsuri interesante, întrebările banale – răspunsuri de rutină, care nu pot aduce nimic nou. Un interviu bun este creator, permiţând interlocutorilor să-şi pună în evidenţă personalitatea/originalitatea/creativitatea mai bine decât ar face-o fiecare individual. Ideile interesante se nasc în dialog cu ceilalţi, într-un proces de continuă şlefuire a ideilor proprii în contact cu ideile altora ; a respinge tot ce vine de la alţii înseamnă a ne limita cunoaşterea la propria persoană, a accepta tot ce spun alţii (câţi ?) înseamnă a fi lipsiţi de personalitate. Interviul (discuţia) este o formă de confruntare cu ideile altora. Nu trebuie să uităm însă că ideile astfel strânse şi notate cu multă precizie într-un carneţel au fost ale altora, nu ale noastre.

Puneţi vă singur(ă) întrebări, puneţi-le apoi şi altora
Cine? Ce? Unde? Când? Cum? Din ce cauză? Cu ce scop?

Exemplu

Ca să ilustrez, pe tema manualelor alternative, de pildă, îmi pun următoarele întrebări:

Cine face programele? Cine le verifică din punct de vedere ştiinţific? Cine scrie manualele? Cine le produce? Cine le alege? Cine le apreciază? Cine nu le apreciază? Cine poate discuta problema manualelor de pe poziţii de autoritate, nu ca diletant?

Ce cuprinde programa? Ce cuprind manualele? Ce cred autorii? Ce cred profesorii? Ce cred elevii? Ce cred părinţii? Ce nu ştiu profesorii, elevii, părinţii? Ce nu ştiu autorii de manuale? Ce nu ştiu diletanţii? Ce se face în lume în acest domeniu? Ce se potriveşte şcolii româneşti şi ce nu? Ce e bun şi ce e prost în actualele manuale alternative? Ce se poate face pentru ca acest sistem să funcţioneze mai bine? Ce aş putea face eu pentru acest sistem, în cazul în care mă interesează să mă implic în el şi am competenţa necesară?

Când se elaborează programele? Când se elaborează manualele? Când trebuie să aibă loc discuţiile?

Cum se scrie un manual? Cum ne documentăm pentru a scrie un manual? Cum apreciem un manual? Cum îl alegem? Cum ne raportăm la el? Cum îl citim? Cum discutăm despre el?

De ce e nevoie de manuale alternative? De ce se numesc alternative? De ce unele manuale ne şochează, ne plac, nu ne plac etc.? De ce alegem un manual sau altul? De ce unii oameni scriu manuale? De ce e nevoie de manuale? De ce avem idei diferite, de ce nu gândim toţi la fel? De ce e bine să discutăm ideile noastre cu ale altora?

Cu ce scop scriem manualele? Cu ce intenţie aducem o problemă în faţa opiniei publice?

Dacă ar trebui să scriu un articol de presă pe această temă, m-aş baza pe experienţa mea de autor de manuale. Dar ideile mele pot câştiga substanţă dacă voi sta de vorbă, de pildă, cu profesori cărora manualele scrise de mine le plac, precum şi cu profesori cărora nu le plac, cu elevi care lucrează după ele sau cu elevi care şi le-ar dori, cu autori ai altor manuale, cu colegi, cu prieteni care lucrează în domeniu sau cu părinţi ai unor copii. O discuţie cu reprezentanţi ai Ministerului Educaţiei mi-ar oferi informaţii pe care eu nu le am în legătură cu stadiul reformei. Ideile mele s-ar remodela în urma confruntării cu ideile altora: mi-aş întări unele puncte de vedere cu argumente suplimentare, pe altele le-aş corecta dacă aş vedea că altcineva s-a gândit la lucruri care mie mi-au scăpat. Aş avea oare competenţa eu, profesor de română, să judec un manual de matematică? Personal, aş lăsa aceasta în seama celor mai bine informaţi decât mine, capabili să o facă de pe poziţii avizate.

Mass-media. Mijloacele de informare de masă (ziarele, televiziunea, radioul) dezbat de obicei probleme de actualitate, de interes larg. Informând şi formând publicul, ele oferă subiecte de meditaţie pentru cei care le urmăresc, formează curente de opinie, la care fiecare cititor/telespectator/ascultător aderă din convingere sau manipulat. Mass-media pot fi folosite ca sursă de inspiraţie deoarece problemele pe care le prezintă trezesc reacţii dintre cele mai variate, a căror dezbatere este interesantă pentru publicul curios să afle detalii suplimentare, atitudinea cutărei sau cutărei personalităţi într-o anumită problemă. Scriind pe teme de actualitate, autorii intră într-un dialog mediat (prin scris). Învăţaţi să ascultaţi ştirile, să le înţelegeţi corect! Învăţaţi să citiţi ziarele pentru a selecta informaţia de care aveţi nevoie şi pentru a o interpreta adecvat!

Imaginaţia. De multe ori, originalitatea unui text vine din faptul că autorul lui a imaginat situaţii şi legături între evenimente pe care cititorii nu le-au mai întâlnit. Faceţi un efort de imaginaţie recombinând datele lumii reale! Uneori, literatura poate genera teme. Încercaţi să scrieţi ceva original: puneţi-vă întotdeauna problema „Ce aduc eu nou prin acest text?". Textul pe care îl scrieţi vă reprezintă în faţa cititorilor, deci trebuie să le spună ceva inedit, să definească personalitatea dumneavoastră: o personalitate interesantă, nu una ştearsă, medie; o personalitate puternică, nu una strivită de textul însuşi. Noutatea este cea care atrage întotdeauna, nu banalitatea; elementul individual este cel care captează atenţia, nu generalul.

1.3. Evitaţi plagiatul

Informaţiile obţinute în diverse moduri pot fi folosite în textele pe care le scriem, având însă grijă să nu plagiem. A plagia înseamnă a fura sau a prelua ideile şi/sau cuvintele altui autor, fără a indica sursa, şi a le prezenta ca idei personale originale. Prin lecturi, cu toţii dobândim idei noi, pe care le integrăm în sistemul propriilor cunoştinţe; ele devin ale noastre când sunt filtrate prin propria personalitate. Plagiatul apare atunci când ideile sunt preluate mecanic, fără a fi scoase din sistemul care le-a creat, fără a fi interpretate în manieră personală şi fără a se da trimiteri bibliografice. În acelaşi timp, există informaţii considerate publice, un bun comun, care nu necesită trimiteri (date istorice, definiţii curente ale unor fenomene etc.).

Pentru a evita plagiatul

- Când scrieţi un text nu folosiţi informaţii dintr o singură sursă, consultaţi mai multe articole, reviste, cărţi, comparaţi diverse puncte de vedere, nu reproduceţi, pur şi simplu, ideile unui autor sau ale unor autori!
- Folosiţi informaţiile găsite în diverse surse integrându-le în propriul dumneavoastră sistem de gândire!
- Citaţi ideile altora, parafrazaţi, rezumaţi, daţi trimiteri bibliografice!

Spiritul enciclopedic al veacurilor trecute a fost înlocuit astăzi de specialistul într un domeniu restrâns, care ştie să folosească şi să integreze în propria cercetare rezultatele obţinute de specialiştii de înaltă calificare din domeniile conexe. Din ce în ce mai mult, capacitatea de informare devine un criteriu al culturii. Eu cred în sloganul „Un om informat este un om puternic". Important nu este doar a avea sau a obţine informaţii, ci a folosi aceste informaţii în mod eficient în funcţie de scopul propus.

2. REDACTAREA TEXTULUI PE CIORNĂ

Sunt puţini aceia dintre noi care pot scrie un text direct „pe curat", fără mâzgăleli, găsind de la început cea mai bună ordine a ideilor şi forma cea mai bună a propoziţiilor, a frazelor, a paragrafelor.

Cei mai mulţi dintre noi avem nevoie să revenim de mai multe ori asupra ideilor, să le cizelăm schimbându-le ordinea, adăugând sau tăind paragrafe, schimbând ordinea cuvintelor sau a propoziţiilor, introducând sau eliminând un cuvânt în căutarea formei care ne poate exprima cel mai bine gândurile Oricâtă experienţă aveţi în lucrul cu textul, nu vă lăsaţi uşor amăgiţi de gândul că puteţi scrie direct, fără ciornă! Dacă vă veţi reciti cu luciditate propriul text după o zi, veţi constata că aţi fi putut adăuga şi alte idei, poate mai bune, într-o ordine mai convenabilă, că aţi fi putut renunţa la câteva rânduri în care „bateţi câmpii cu graţie" sau, dimpotrivă, aţi fi putut fi mai explicit(ă) în unele locuri, în care nici

dumneavoastră nu mai înţelegeţi exact ce aţi vrut să spuneţi, că aţi fi putut evita cacofonia aceea – cum v-o fi scăpat?! – şi câteva repetiţii supărătoare.

De aceea, prima formă a textului este cea de pe ciornă. Aici gândim textul în funcţie de câteva elemente importante, în stare să-i asigure succesul în ochii cititorilor.

2.1. Analiza publicului

Când scriem un text, trebuie să avem în minte o realitate: nu scriem pentru un singur cititor, ci pentru un public larg cu idei şi gusturi diverse şi, mai ales, nu scriem pentru noi înşine. Textul există numai prin cititori, deci lor trebuie să le placă, ei trebuie să-l înţeleagă, autorul nu scrie pentru a-şi contempla textul, ci pentru a comunica idei unui public eterogen. Este ştiut faptul că cititorii citesc textul din punctul lor de vedere, deci autorul trebuie să-i ofere fiecăruia câte ceva, păstrându-şi, în acelaşi timp, personalitatea, individualitatea.

Cititorii vor lucruri care să-i atragă şi nu se gândesc la efortul pe care îl face autorul când scrie; cu mare uşurinţă, ei fac aprecieri negative asupra textului nostru, fără a se gândi măcar că noi am muncit ore în şir la el. De aceea, nu trebuie să ne îndrăgostim de propriile texte, ci să învăţăm să le judecăm singuri de pe poziţia cititorilor, să le citim cu ochii lor, nu cu ochii autorului. De multe ori acceptăm de la noi ceea ce de la alţii, cu siguranţă, nu am accepta. Învăţaţi deci să fiţi primul dumneavoastră cititor, pretenţios, cu spirit critic; imaginaţi-vă apoi cum ar judeca textul dumneavoastră un expert în domeniu, o personalitate pe care o apreciaţi, al cărei punct de vedere îl respectaţi, a cărei părere despre dumneavoastră vă interesează; încercaţi să definiţi publicul-ţintă, acel public pentru care doriţi ca textul dumneavoastră să fie eficient, deci pe care să-l puteţi influenţa! Scriind un text, aveţi posibilitatea de a vă construi o anumită imagine în ochii cititorilor. Pentru a o fructifica învăţaţi deci să anticipaţi aşteptările publicului!

Faceţi o analiză a publicului întrebându-vă:

- Cine sunt cititorii mei (vârsta, sexul, cultura, gradul de pregătire în domeniu, statutul social şi economic), ce valori apreciază, ce atitudini şi prejudecăţi au?

- **Ce** ştie (crede că ştie) publicul meu despre subiectul pe care îl voi trata ? Ce poziţie ar avea în legătură cu el şi cum ar reacţiona la punctul meu de vedere? Ce i-ar interesa pe cititori să afle în legătură cu subiectul meu? Ce s-ar aştepta să găsească în abordarea mea?
- **Ce motive** ar avea publicul să citească textul meu ?
- **Cum** pot să le trezesc cititorilor interesul? Dacă atitudinea lor este neutră, cum să-i captez? Dacă sunt ostili punctului meu de vedere, cum să-i fac să citească textul până la capăt şi să se mai gândească? Dacă sunt de acord cu mine, cum să le întăresc convingerile? Cum pot ajuta publicul să-mi citească mai uşor textul? Cum să organizez şi să exprim mai bine ideile pentru a le comunica mai eficient, pentru a mă face pe deplin înţeles?

De unde putem obţine aceste informaţii? De la alţii, din bănci de date, din sondaje de opinie, din contactele directe cu publicul potenţial; prin predicţii, estimări, deducţii, prin intuiţie.

Modul în care este receptat textul depinde de factorii externi, de factorii demografici şi de cei interni.

Printre *factorii externi* se numără: locul unde va apărea textul (într-o carte, într-un ziar, într-un curs etc.), formatul textului (dimensiuni, paginare, relaţia cu elementele grafice etc.), momentul apariţiei (într-o zi de lucru sau în week-end, în timpul anului sau în vacanţă – dacă e vorba de texte a căror apariţie depinde de un anumit moment, adică texte publicate în ziare, reviste etc.), contextul evenimentelor sociale/politice/culturale în care apare, precum şi contextul creat de textele recente pe aceeaşi temă. Elementele contextului extern ne sunt date, nu le putem modifica; ceea ce putem face însă este să le determinăm să „lucreze" în favoarea noastră.

Exemplu

Într-un ziar de week-end vom publica mai degrabă articole de divertisment, care abordează teme de timp liber şi vom păstra articolul pe tema gravă a lipsei de fonduri în învăţământ pentru ediţia care apare într-o zi de lucru. Dacă ni se solicită un interviu despre carieră, într-un fel vom sta de vorbă cu un redactor de la ziarul Capital, *în alt fel vom aborda problema dacă locul de apariţie a textului este revista* Lumea femeilor. *Dacă am scris o carte de teorie literară, ar trebui să negociem cu editorul momentul apariţiei ei, i se va acorda*

mai multă atenție dacă va apărea toamna, de pildă, și nu în lunile iulie-august, când cititorii potențiali sunt în vacanță. Un manual școlar publicat în luna ianuarie nu se va vinde foarte bine, pentru că școala este în plină desfășurare, elevii și profesorii și-au ales deja instrumentele de lucru; dacă manualul există însă în librării la sfârșitul lunii august, când elevii se pregătesc de școală, în septembrie sau octombrie, el se va bucura de mai mult interes. Demascarea adversarului politic este mai eficientă în timpul campaniei electorale, nu după alegeri. În plin scandal de presă îndreptat împotriva unei personalități publice, nu vom publica o recenzie elogioasă la recenta sa carte, chiar dacă o pregătisem cu mult înainte de izbucnirea scandalului, credibilitatea recenzentului ar putea fi pusă la îndoială...

Vârsta, sexul, nivelul de instrucţie, determinările sociale constituie *factorii demografici*. Cititorii tineri sunt optimişti, atraşi de noutate şi dispuşi să încerce soluţii noi, sunt idealişti, uşor influenţabili de modelul unor personalităţi. Cititorii mai în vârstă sunt mai conservatori, ataşaţi unui mod de viaţă pe care l-au experimentat, mai sceptici uneori, alteori mai cinici. Scriitorul trebuie să-şi aleagă cu precauţie şi tema, şi tonul articolului. Femeile sunt atrase de alte teme decât bărbaţii, au alte atitudini faţă de anumite probleme.

Exemplu

O temă cum ar fi educația copiilor, sfaturi practice în bucătărie, ultima modă la pălării interesează mai degrabă cititoarele, în timp ce pentru cititori ar fi mai interesantă, probabil, prezentarea ultimului model de autoturism lansat pe piață. Femeile sunt mult mai impresionabile decât bărbații, aceștia sunt mult mai calculați, mai raționali, mai puțin sentimentali.

Interesul pentru anumite teme este determinat şi de nivelul de instrucţie, precum şi de afilierea la anumite grupuri ocupaţionale, politice, religioase, sociale, apartenenţa etnică, provenienţa din mediul rural sau urban.

Exemplu

O gospodină veșnic în căutare de noi rețete și preocupată de albul impecabil al rufelor sale nu va fi, probabil, foarte interesată de un articol care prezintă invenția unui medic chirurg sau de un documentar despre era cosmică. E greu de presupus că un liberal va îmbrățișa punctul de vedere al unui comunist, chiar dacă, eventual, va avea curiozitatea să citească un articol bine scris de către acesta din urmă. Eu sunt profesoară; am scris manuale școlare. De aceea, aș urmări cu interes o dezbatere pe tema reformei în învățământ, dar, credeți-mă; nu aș citi o recenzie la Manualul betonistului... *Un număr tematic al unei reviste despre etnicii germani din România îi va*

interesa în cel mai înalt grad pe aceştia sub aspectul fidelităţii cu care sunt reflectate preocupările lor, în timp ce etnicii de origine turcă din România ar urmări să înţeleagă din acel număr, printre altele, care este politica revistei respective în problema minorităţilor.

Factorii interni care concură la o bună receptare a textului de către cititori sunt, pe de o parte, motivaţia şi, pe de altă parte, atitudinile, credinţele, valorile personale ale cititorilor.

Cum **motivăm** publicul? Adaptându-ne nevoilor lui şi sistemului propriu de valori, situându-ne pe aceeaşi poziţie cu cititorii, făcând apel la raţiune şi la sensibilitate, făcând publicul să gândească şi să simtă ca mine, autorul. Cititorii lecturează un text, îl urmăresc, îl apreciază, îl acceptă în măsura în care el le satisface interesul, curiozitatea, în măsura în care vine în întâmpinarea necesităţilor proprii. Există multe motive pentru care oamenii ar consimţi să participe la o activitate sau şi-ar însuşi un punct de vedere. Iată-le pe cele mai importante dintre ele:

- **confortul**: oamenii vor să aibă destule alimente, o casă confortabilă, căldură sau răcoare, nu vor dureri şi neplăceri;
- **curiozitatea**: pornirea firească a omului este aceea de a cunoaşte lumea, de a o înţelege, de a o explica, de a afla cauzele şi de a prevedea consecinţele;
- **fericirea**: oamenii vor să se simtă bine, să se bucure, să se distreze, să se amuze, să se deconecteze, să fie fericiţi;
- **grija pentru alţii**: există o înclinaţie naturală a oamenilor de a avea grijă de săraci şi de bătrâni, de copii, de animale;
- **independenţa**: ne dorim cu toţii să fim „pe picioarele noastre", să fim independenţi, să putem obţine prin forţe proprii ceea ce ne dorim;
- **prietenia**: oamenii au nevoie de afecţiune şi prietenie, vor să comunice cu semenii lor, să se ştie membri ai unui grup;
- **puterea**: în mod firesc, dorim să ne ţinem viaţa sub control; având puterea în cadrul unui grup, putem face acest lucru mult mai bine;
- **recunoaşterea**: oamenii vor să le fie recunoscute meritele, să fie lăudaţi, să dobândească prestigiu şi autoritate în cadrul comunităţii, cu alte cuvinte, vor ca eforturile lor să fie recunoscute în mod public;

siguranța: vor să trăiască în siguranță, să nu aibă motive de teamă, să nu fie amenințați de calamități naturale sau de dezastre provocate de semenii lor;
- **succesul**: oamenii vor să aibă succes în viață: să aibă un soț / o soție așa cum au visat, să aibă un serviciu bun și bani, să atragă prin calități fizice sau intelectuale,
- **tradiția**. oamenii au un puternic sentiment al tradiției – vor să fie împreună de Paști și de Crăciun, serbează în familie ziua de naștere și ziua căsătoriei, participă în grup la evenimente cum ar fi botezul, căsătoria, înmormântarea;
- **varietatea**. plictiseala face parte din natura umană, deci e normal să ne dorim ceva nou, care să ne scoată din rutină.

Gândiți-vă la reclame: astfel de motivații induc acestea publicului pentru a cumpăra un anumit produs.

Modul în care publicul recepteaza un text depinde de atitudinea față de o anumită temă. Atitudinea însumează sentimentele față de un obiect, o idee etc., credințele individului (ceea ce știe sau crede că știe despre respectivul subiect), modul în care suntem predispuși să acționăm într-o anumită împrejurare. Atitudinile noastre sunt determinate de valorile personale, adică de ceea ce credem că ar fi o acțiune corectă, o stare ideală de fapte; valorile personale ne călăuzesc gândirea și comportamentul.

Cum **ne adaptăm** atitudinii **publicului**?

Un public deja favorabil nu mai trebuie convins; în acest caz, textul trebuie să facă un pas mai departe, aducând date noi; altfel, chiar cititorii care ne aprobă se plictisesc să mai citească o dată ceea ce știau de mult timp. Este posibil ca publicul căruia ne adresăm să nu aibă nici o opinie în legătură cu subiectul prezentat: fie este neinformat, și atunci autorul trebuie să-i dea suficientă informație pentru a-l capta și a-i trezi interesul, fie este neutru, și atunci autorul va aduce deopotrivă informații și argumente; fie este apatic, autorul trebuind să se concentreze asupra unei strategii de motivare a publicului, dându-i informațiile care îi lipsesc, arătându-i relevanța pentru acțiunile viitoare, învățându-l să folosească aceste informații. Autorul trebuie să-și câștige credibilitatea în ochii cititorilor. În cazul unui public ostil, obiectivele trebuie să fie mai puțin

ambiţioase : sensibilizarea acestui public este suficientă, fără a încerca să-l convingem sau să-i trezim interesul în mod deosebit – ne-am propune mai mult decât am putea realiza printr-un singur text

Cum **reţinem atenţia publicului** din momentul în care am câştigat-o ? Demonstrând pe tot parcursul textului relevanţa informaţiei, făcându-l să vadă utilitatea, ingeniozitatea, frumuseţea ideilor noastre, spunându-i adevărul, ajutându-l să înţeleagă ideile şi să vadă dincolo de ele, evitând exagerările ; convingându-l să adopte acelaşi punct de vedere cu autorul, să perceapă evenimentele într-un mod cât mai apropiat de al acestuia. Din tot ce se poate spune pe o temă, autorul va alege acele elemente care corespund cel mai bine aşteptărilor publicului său, le va ordona astfel încât să aibă impact maxim asupra cititorilor. Într-adevăr, contează foarte mult „ce spui şi cum spui". Pentru a menţine viu interesul cititorilor noştri pe parcursul întregului text, este util să cunoaştem factorii care influenţează atenţia :

- **intensitatea** : pentru a capta atenţia, textul trebuie să conţină elemente ce se detaşează de fundal, ies în evidenţă, au relief ;
- **repetiţia** : e bine să revenim, în diferite puncte ale textului, asupra ideilor pe care dorim să le impunem atenţiei în mod special ;
- **noutatea** : oamenii sunt atraşi de lucrurile noi, neobişnuite ;
- **acţiunea** : succesiunea rapidă a ideilor, schimbarea, mişcarea ţin mintea în alertă, nelăsând să scadă interesul ;
- **contrastul** : ideile pot fi puse în valoare prin contraste puternice ; prin contrast, elementele prezentate în opoziţie se accentuează reciproc ;
- **relevanţa** : oamenii sunt mai atenţi la text atunci când înţeleg importanţa, relevanţa ideilor pentru propriile activităţi, interese, pasiuni.

Pentru a-i face pe cititori **să reţină** ideile pe care dorim să le transmitem, putem recurge la următoarele strategii :

- **repetarea** frecventă a ideilor mai importante (fireşte, în funcţie de dimensiunea textului) ;
- folosirea unor **cuvinte-cheie**, care se vor fixa în mintea cititorilor ;
- folosirea unor **formule fixe, sloganuri**, uşor recunoscute de cititori, pe care le pot asocia cu ideile din textul dumneavoastră ;

- prezentarea explicită a **utilităţii** informaţiei pentru cititor : cum, unde, când poate folosi cititorul informaţiile pe care le găseşte în text ;
- structurarea **clară** a textului, astfel încât el să fie urmărit uşor de către cititor.

Ce ne face **credibili** în ochii publicului? Contactul direct cu evenimentele, buna informare, poziţia adoptată.

Există mai multe lumi, contradictorii şi diverse ; scriitorul trebuie să ştie să se plaseze pe rând în fiecare dintre ele pentru a fi înţeles de oameni cu idei şi gusturi diferite. Un mod prin care autorul se poate apropia de publicul său este acela de a-şi manifesta empatia cu el, adică de a se pune „în pielea", „în inima", „în mintea" oamenilor care sunt, simt, gândesc altfel decât autorul textului, de a prezenta un lucru din punctul de vedere al celuilalt.

Ţinând seama de temă şi de publicul căruia i se adresează, autorul se decide asupra tonului şi asupra rolului pe care îl joacă în raport cu publicul.

2.2. Implicarea autorului în text

Orice text poartă amprenta autorului său. Aceasta se manifestă prin tonul adoptat de cel care l-a scris, prin rolul asumat şi prin modul în care îşi proiectează în text starea de spirit.

Prin tonul adoptat şi prin rolul asumat, autorul pune mai bine în lumină informaţia pe care o transmite, atrage încrederea cititorilor, sugerează sensuri suplimentare, îi face pe cititori să înţeleagă mesajul. Alegerea tonului şi a rolului sunt probleme de decizie, care trebuie să se subordoneze însă scopului urmărit de autor în text, precum şi publicului vizat. Ar trebui evitate excesele în favoarea unui stil moderat, în care să primeze claritatea, nu limbajul sofisticat ; ideile, nu artificiile de stil ; varietatea, nu şablonul şi obsesia ; naturaleţea şi originalitatea, nu stilul căutat. Cea mai bună corelaţie între conţinut şi expresie, pe de o parte, şi consecvenţa stilului, pe de altă parte, sunt imperativele sub semnul cărora trebuie aşezat textul. O stare de spirit optimistă în momentul conceperii textului contribuie, de asemenea, la succesul autorului.

În text, tonul şi rolul adoptat sunt proiecţia personalităţii autorului. Fireşte, sunt apreciaţi autorii interesanţi, originali, sinceri, serioşi, stăpâni pe cunoştinţe şi pe text, curajoşi, modeşti, consecvenţi, cooperanţi, motivaţi, entuziaşti, preocupaţi de domeniul lor, cu experienţă, cu o atitudine pozitivă faţă de public... Autorul îşi poate construi în faţa cititorilor imaginea pe care şi-o doreşte, deoarece, atunci când scrie un text, el are poziţia conducătoare şi posibilitatea de a manipula. Propriile trăsături de personalitate reflectate în text îi conferă putere naturală, iar atitudinea pozitivă, constantă în timp a cititorilor faţă de un autor îl face pe acesta din urmă să aibă puterea pe care publicul său favorabil i-o conferă. Pentru a-şi alege tonul şi rolul potrivit pentru un text, autorul trebuie, în primul rând, să se cunoască pe sine, să-şi cunoască punctele forte şi punctele slabe.

Când alegeţi tonul şi rolul:
- Gândiţi-vă la contextul în care scrieţi!
- Amintiţi-vă de acele personalităţi care v-au marcat considerabil devenirea!
- Amintiţi-vă experienţele anterioare pozitive legate de anumite tipuri de texte scrise!
- Ce anume din activitatea dumneavoastră vă reflectă cel mai bine personalitatea?
- Cum aţi vrea să vă caracterizeze textul pe care îl scrieţi?
- Cu ce scop scrieţi acel text? Care este scopul dumneavoastră în viaţă?
- Care sunt valorile pe care le apreciaţi cel mai mult?

2.2.1. *Tonul*

În text, tonul reprezintă modul în care se spune ceva, atitudinea autorului faţă de subiect, reflectată în felul de a prezenta ideile. Adică ... „tonul face muzica". Focalizarea informaţiei şi conferirea ei cu relevanţă se fac prin tonul adoptat de autor în text. Este efectul complex a mai multor factori: tema abordată, atitudinea autorului faţă de aceasta, structura frazelor şi a propoziţiilor. Distincţia fundamentală se face între tonul **obiectiv**, specific textelor de tip informativ (scopul autorului este acela

de a transmite informaţii, de a prezenta fapte în mod neutru, fără a le comenta) şi tonul **subiectiv**, afectiv, personal (specific textelor în care autorul prezintă propriile opinii asupra evenimentelor cu scopul de a influenţa publicul). Între aceşti doi poli există foarte multe zone intermediare, exprimabile în opoziţii de tipul: impersonal/personal, formal/informal, literal/ironic, neutru/sentimental-patetic (grav, solemn, patetic, glumeţ, combativ, indignat, protestatar, agresiv, conciliant etc.), sincer/nesincer, dogmatic/dilematic, condescendent/respectuos.

Exemplu

*Temele grave ale societăţii, cum ar fi războiul din Orientul Mijlociu sau plasarea unei bombe la Ambasada Americană din Nairobi, se tratează pe un ton **grav**. **Solemnitatea** unei şedinţe în forul academic se va reflecta şi în ton*

Există elemente care predetermină tonul, dar există în acelaşi timp o mare doză de libertate la dispoziţia autorului.

Exemplu

*O ştire va fi întotdeauna obiectivă, un editorial – subiectiv prin chiar definiţia lui (exprimă punctul de vedere al unei publicaţii, al unui post de radio etc.). Tonul poate fi **patetic** când descriem viaţa tristă a unui pensionar, fost sportiv internaţional, ajuns acum să trăiască din mila vecinilor. Putem fi **agresivi** când criticăm guvernul, **condescendenţi** când dăm sfaturi de viaţă tinerilor, **concilianţi** când vrem să demonstrăm că „adevărul este la mijloc" Putem fi **indignaţi** de lipsa de răspundere a unor cadre medicale care au abandonat un bolnav în stradă şi putem **protesta** în legătură cu ultima decizie de reducere a fondurilor pentru învăţământ.*

Adoptarea unui ton **formal** sau **informal**, cu toate nuanţele pe care fiecare le presupune, depinde într-o oarecare măsură şi de modelul cultural: într-un fel se scrie un text lingvistic, altfel se concep pliantele publicitare sau se creează operele literare.

Distanţa fizică impune, de asemenea, un anumit ton.

Exemplu

În sala de curs, textul oral produs de vorbitor are altă configuraţie decât textul scris, publicat într-un curs tipărit al aceluiaşi profesor, un text rostit de la tribună într-o piaţă publică va lua o formă diferită de cea a unei declaraţii de dragoste, fie ea rostită sau aşternută pe hârtie.

Alegând tonul cel mai potrivit, dăm forţă informaţiei pe care o aducem în text.

Întrebaţi-vă

- Am ales tonul adecvat subiectului? Acest ton mi se potriveşte? Este exact tonul pe care vreau să-l perceapă publicul? Cum vor judeca cititorii acest ton?

2.2.2. *Rolul*

Reprezintă sarcina pe care autorul şi-o asumă în raport cu ideile transmise prin intermediul textului.

xemplu

*Autorul poate fi **povestitor** al unor întâmplări într-o naraţiune, **portretist** – când prezintă imaginea copiilor străzii, **lector** – când recenzează o carte, **ghid** de lectură – când propune interpretarea critică a unui text, **reporter** – când face o anchetă pe o temă oarecare, **avocat** – când scrie despre procesul secolului*

Rolul pe care autorul şi-l asumă în text îi reflectă personalitatea şi le dă încredere cititorilor; face ca mesajul să fie înţeles de către ei. Reflectaţi asupra imaginii pe care doriţi să v-o creaţi prin cuvinte în faţa publicului:

Întrebaţi-vă:

- Ce rol să mi aleg pentru a-mi conduce mai bine cititorii în lumea textului?
- Rolul pe care mi-l asum mă pune în postura în care vreau cu adevărat să apar în ochii cititorilor? Sunt îndreptăţit să-mi asum acest rol?

2.2.3. *Starea de spirit*

În text se proiectează, de asemenea, **starea de spirit** cu care scrie autorul.

Aveţi încredere în dumneavoastră ca autor

- Nu vă descurajaţi singur gândindu-vă că veţi scrie prost, ci fiţi optimist în legătură cu ceea ce puteţi realiza! Studiile de

psihologie au demonstrat că oamenii tind să se comporte astfel încât să-şi confirme propria părere despre ei!

- Scrieţi întotdeauna pe teme care vă interesează şi vă pasionează! Chiar şi o temă „la comandă" poate fi restrânsă la un subiect particular interesant, la un aspect inedit, care să vorbească despre dumneavoastră!
- Scrieţi pe teme pe care vă simţiţi capabil să le abordaţi şi îmbogăţiţi-vă cunoştinţele cu entuziasm. Se va simţi în text!
- Exersaţi în permanenţă şi nu vă mulţumiţi cu primele idei aşternute în grabă pe hârtie! Dorinţa de autoperfecţionare se va vedea în forma finală!
- Aveţi încredere în publicul căruia vă adresaţi, imaginaţi-vă că textul dumneavoastră va fi citit cu interes!
- Imaginaţi-vă succesul textului la public!
- Aveţi încredere în forţele dumneavoastră, chiar dacă treceţi prin momente grele în timpul redactării!

2.3. Definirea scopului

Cu ce scop scriem un text? Pentru a comunica ceva despre un anumit subiect unui public determinat. Motivele pentru care o facem sunt de două tipuri:

- *motive externe*: pentru a lua o notă bună, pentru că face parte din sarcinile de serviciu, pentru a câştiga bani, pentru a câştiga reputaţie;
- *motive interne*: pentru a demonstra ceea ce ştim, pentru a demonstra că ştim bine ceea ce ştim, pentru a exprima un punct de vedere etc.

Cele două tipuri de motive se susţin reciproc.

Există trei etape în definirea scopului:

1) *Formularea unei ipoteze*. E bine să pornim la lucru după ce am ales câteva idei pe care ne propunem să le transmitem într-un context dat. Pe baza acestei decizii preliminare, sortăm materialul adunat în prima fază, ordonăm ideile, alegând din multitudinea de perspective ce se pot adopta. Intuiţia joacă în această fază un rol esenţial: este bine să formulăm mai multe ipoteze, pe care să le evaluăm pe rând din punctul nostru de vedere şi din perspectiva publicului

2) *Testarea ipotezei* O dată formulată, o ipoteză trebuie testată: intuiţia sau primele idei care ne vin în minte nu pot garanta succesul demonstraţiei până în punctul final Schiţând structura globală a textului, fie în formă coerentă, legată, fie doar ca plan al succesiunii ideilor, putem vedea în ce măsură ipoteza formulată este bună, necesită rectificări, conduce undeva sau pur şi simplu este falsă. În etapa formulării ipotezei şi în cea a testării ei contează foarte mult să ne păstrăm luciditatea, fără a ne lăsa fascinaţi de prima idee care ne vine în minte, oricât de bine pare că sună. Cu „mintea trează" şi acceptând că ne putem înşela, că putem gândi chiar mai bine decât o facem la un moment dat, că există o mulţime de fapte care trebuie luate în calcul, vom ajunge la decizia finală privind conţinutul şi forma textului.
3) *Decizia finală* O dată parcurse cele două etape, se poate lua o decizie finală asupra structurii de ansamblu a textului şi asupra ideii fundamentale pe care va fi clădit textul. Este bine de ştiut că pe parcurs putem face corecţii în funcţie şi de modul în care textul „se scrie". Important însă este să ajungem cât mai curând la o decizie finală, pentru a putea determina modul cel mai convenabil de expunere.

Definirea scopului reprezintă un proces de proiectare globală a textului, în funcţie de ceea ce-şi propune autorul să „facă" *în* şi *cu* acel text Luarea deciziilor este direct influenţată de subiect, de viziunea autorului asupra subiectului, de publicul vizat. Astfel, stabilim „ce" şi „cum" : ce informaţie va fi inclusă în text, cum va fi ea prezentată pentru a avea efectul maxim asupra publicului. A comunica eficient înseamnă a scrie în aşa fel încât publicul să recunoască exact intenţia autorului şi să adopte punctul de vedere exprimat în text.

Orice text are un scop general şi un scop particular :

a) scopul general : de a informa, de a convinge, de a se autoexprima, de a oferi momente de destindere ;
b) scopul particular : tipul particular de răspuns pe care autorul îl aşteaptă de la publicul său (mesajul autorului, reacţiile scontate).

a) În linii generale, un autor care scrie un text poate avea unul dintre următoarele patru **scopuri generale** :

– a oferi cititorilor momente de destindere ;

- a-şi exprima/exterioriza gândurile şi sentimentele ;
- a prezenta/explica situaţii, procese etc. ;
- a convinge publicul în legătură cu un punct de vedere.

Deşi cele patru tipuri pot interfera în diverse feluri într-un text, există întotdeauna un scop principal pentru care scrie autorul, iar celelalte sunt secundare.

În funcţie de scop, accentul cade în mod diferit asupra celor trei elemente implicate în procesul scrierii unui text : autorul, publicul, subiectul.

În textele al căror scop este acela de a oferi cititorilor un moment de destindere, accentul cade asupra publicului (cu particularităţile lui, cu universul de cunoştinţe şi cu aşteptările lui de lectură).

Exemplu

„Din culisele «Duminicii în familie»

Ediţia de ieri a emisiunii «Duminica în familie» a fost una specială deoarece, nu-i aşa? o singură dată se lansează ANTENA 1 Cluj Prilejul s-a dovedit minunat pentru echipa realizatoare de a petrece împreună momente distractive şi, de ce nu? pentru noi experienţe De pildă, în seara de dinaintea transmisiei, când toată lumea era deja cazată în Cluj, Mihaelei Rădulescu i s-a făcut foame. Şi s-a dus la Restaurantul Napoca 15 (nume predestinat, întrucât Clujul este al cincisprezecelea oraş care s-a îmbogăţit cu un post local ANTENA 1), neînsoţită, şi a comandat meniul. Ospitalitatea ardelenească s-a dovedit a fi la mare înălţime, sfidând chiar bunul obicei al bacşişului, Mihaelei refuzându-i-se «atenţia» bănoasă pe care a dorit să o lase chelnerului. • Trecând direct la emisiunea în cauză, să ne întrebăm şi noi (aproape retoric) ce-o fi vrut să spună vedeta-moderator a «Duminicii în familie» patronului Petre Ghiran prin remarca «Şi eu am 30 de ani, dar n-am avut atâţia clienţi ca dumneavoastră» Mihaela, după cum am aflat ulterior chiar de la ea, comenta de fapt afirmaţia lui Petre Ghiran conform căreia hotelul condus de el a beneficiat, de-a lungul a 30 de ani de existenţă, de o clientelă bogată. • La sediul ANTENEI 1 din Cluj (strada Paris nr 5) – agitaţie mare! Doar era prima zi de emisie Şi aici lucrurile erau în fierbere· nimeni nu vorbea de ceea ce avea să se întâmple, ci de ceea ce s-a întâmplat Sorin Ganciu şi Sanda Man (noua vedetă ANTENA 1) rămăseseră în aşteptare, în timp ce Aurel Tămaş era purtat «de aripi» pentru că scăpase viu de la «Teo şi Mircea Şou». • Vladi Bogdănescu, director tehnic al ANTENEI 1, om cu multă experienţă în ale firelor şi cablurilor de tot felul, a fost tras pe . sfoară Încă mai crede că a rezolvat o defecţiune comunicată lui în direct de către Mihaela, defecţiune care a fost de fapt una dintre cele mai reuşite farse ce fac deliciul ediţiilor «Duminicii în familie». Ada Vertan şi Dumitru Moroşanu (co-reporteri în realizarea materialului de faţă) îi doresc lui Bogdănescu să rezolve în trei secunde orice defecţiune TV din cele 15 posturi locale ale ANTENEI 1. • Mediul de

familie al «Duminicii» s-a îmbolnăvit. În atare situaţie disperată, sfatul medicului a fost oferit de stomatologul Matei Miko, preşedintele firmei de manechine prezente în emisiune, care l-a sfătuit pe noul manager al postului ANTENEI 1 Cluj cum să scape de bătăi de cap" (*Jurnalul naţional*).

În textele al căror scop este autoexprimarea, accentul cade asupra autorului (cu universul său de cunoştinţe, credinţe, sentimente, niciodată detaşat de societate, ci parte a ei, asemănător semenilor, totuşi distinct de fiecare dintre ei).

Exemplu

„***Înainte de film***

Poate vă amintiţi (din filme, pentru că mă îndoiesc că sunt mulţi cititori ai revistei care să-şi amintească personal anii războiului) de vremea când filmele la cinematograf începeau cu un jurnal de actualităţi. O manifestare perfect explicabilă şi chiar necesară în anii de dinainte de apariţia televiziunii. A venit apoi vremea când (moment pe care ni-l amintim mulţi dintre noi foarte bine) înaintea filmului era proiectat pe marele ecran un scurtmetraj, fie publicitar, fie propagandist, fie informativ-educativ (protecţia muncii era un subiect pasionant şi deseori tratat aici). De când am intrat şi noi în economia de piaţă, oferta de dinainte de film s-a schimbat. Acum, o dată intrat în sală, de la ora teoretică de începere a filmului până când acest lucru se petrece «pe bune», trec o serie de reclame, preţ de câteva minute. Departe de a încerca să punem acest lucru pe seama cenzurii sau a presiunii imperialiste, evoluţia ofertei de dinainte de film ne duce cu gândul la un singur lucru. Omul de dinainte de apariţia televiziunii voia să vadă noutăţile. Omul din perioada comunistă era un perfect consumator de «informări», politice sau de orice fel. Omul de azi e un simplu consumator de film, de produse, de reclamă. Ce vedem înainte de film e o măsură suficient de bună a ceea ce dorim să vedem. Dacă majoritatea publicului de azi ar fi dispus să vadă mai mult decât reclame şi alte produse comerciale (filme, adică), probabil că, înaintea proiecţiei de bază (acelaşi film), am putea vedea şi altceva. Cum ar fi un film de scurtmetraj" (*CSVD*).

În textele scrise cu scopul de a oferi publicului informaţii sau explicaţii de diverse tipuri, accentul cade asupra subiectului.

Exemplu

„***Reţeaua de tramvaie din sud-vestul Bucureştiului va fi modernizată***

Reţeaua de tramvaie din partea de sud-vest a Bucureştiului va fi modernizată. În ultima şedinţă, Executivul a aprobat, printr-o hotărâre, realizarea lucrărilor de investiţii în această zonă, neacoperită de reţeaua actuală de metrou. Zona propusă pentru modernizare totalizează 110 km cale simplă, reprezentând reţeaua primară de transport public, execuţia proiectului fiind

eşalonată pe o perioadă de 5 ani (2000-2004). Necesitatea acestei investiţii este explicată prin faptul că pe suprafeţe însemnate uzura depăşeşte 80%. Finanţarea obiectivului se va face printr-un credit ce urmează a fi negociat de RATB cu Banca Europeană de Investiţii" (*Adevărul*).

În textele menite să convingă publicul în legătură cu un anumit punct de vedere, accentul cade asupra întregului complex autor – subiect – public: textul mediază relaţia autorului cu subiectul, pe de o parte, şi relaţia publicului cu subiectul, pe de altă parte.

Exemplu

„«Eu am dreptate»

După demiterea lui Victor Piţurcă, s-au iţit voci care preamăresc virtuţile aprige ale ex-selecţionerului. Cu un exces de zel situat la mijlocul distanţei dintre naivitate şi oportunism, unii îl aplaudă, prosteşte, pe cel care a reuşit să insulte sportivi de cinci stele. Motivaţiile înălţătorilor de socluri vizează «demnitatea» spuselor piţurciene. Lăudătorii voluntari ridică în slăvi consecvenţa antrenorului. Fără a ţine seama de faptul că insistenţa nu are mereu un sens constructiv, fanii răsfiraţi ai lui Piţurcă fac din mofturile lui un monument al «sincerităţii».

Ţâfna lui nocivă, perdaf nefast aruncat asupra moralului echipei, nu se poate traduce prin demnitate, cum mormăie. Dimpotrivă. A recurge la insulte este un mod facil prin care demonstrezi că nu stăpâneşti rafinamentul mândriei, ci neciopleala răfuielilor.

Unealta empirică a căpoşeniei este pofta de ciondăneală. Unii oameni se nasc ofensaţi. De teamă să nu care cumva să le rămână vreo poliţă neplătită, ei dau în dreapta şi-n stânga, decapitând duşmani imaginari.

Apropo: de multe ori, părinţii îşi îndeamnă odraslele care merg la grădiniţă să ţină la respect restul picimii şi să nu vină acasă cu nasul rupt. Toată lumea ştie deja că urmarea invariabilă a acestor poveţe e că puştiulică arde scatoalce întruna în jur, necontrolat. Fără motiv. Pur şi simplu din suspiciune.. Să nu cumva să-l creadă lumea fraier...

Ideea fixă de-a te lăuda că tu ţii la punctul tău de vedere cu orice preţ şi că nu ţi-l schimbi nici în ruptul capului nu e o dovadă de verticalitate morală. Dimpotrivă. S-o ţii pe a ta, la nesfârşit, într-o lume care progresează numai de pe urma schimburilor de opinii e o dovadă de înapoiere, de închistare într-un feudalism al gândirii.

Piţurcă e înfofolit în orgolii şi acum, după ce o ţară întreagă a încercat să-i demonstreze că nu are dreptate. El se cramponează de mentalitatea celor care se mândresc că scuipă celorlalţi în faţă toate adevărurile care le trec prin minte. Pentru că există încă o tagmă de personaje care sunt aşa de mândre de emanaţiile minţii lor, încât nu-şi pun nici o cenzură ideilor. «Eu sunt sincer» . , «Eu spun totdeauna ce am de spus».. , «Cu riscul de a te [illegible] trebuie să-ţi atrag atenţia»... *sunt doar câteva dintre introducerile care prefaţează grosolăniile aruncate în moalele sufletului celor din jur*

Trăim în comunitate și, atâta timp cât acceptăm că suntem animale sociale, ar trebui să ne însușim și regulile politeții, ale bunului-simț, pe care traiul în comun le impun categoric. Cei care-și improașcă semenii cu adevărurile lor necenzurate nu-și pun problema că-și rănesc și-și jignesc interlocutorii. Ei nu se mai întreabă nici măcar dacă deșănțarea lor verbală servește vreunui țel. Și, orbiți de propria consecvență față de o cauză pierdută din start, ei se prefac că uită că și-au jignit partenerii, deturnându-i, practic, de la atingerea unui obiectiv care ar fi trebuit să fie comun" (Național).

În funcție de scopul propus, autorul decide modul de expunere pe care îl adoptă: narativ, descriptiv, expozitiv, argumentativ.

Fiecare dintre cele patru moduri de expunere are anumite particularități care orientează, de fapt, selecția într-un text a unuia sau a altuia dintre ele.

Textul narativ presupune o succesiune de evenimente desfășurate în timp și spațiu.

Textul descriptiv evocă scene, persoane, obiecte, emoții și se concentrează asupra detaliilor descriptive, prezentate obiectiv sau subiectiv de către autor.

Textul informativ transmite cititorilor idei, modelează înțelegerea, oferă explicații în legătură cu diverse obiecte, fenomene, situații, atitudini ale unor persoane, demostrează cum se face un lucru, cum funcționează un aparat, cum se folosesc obiectele etc.

Textul argumentativ are ca scop convingerea cititorilor în legătură cu un anumit punct de vedere, motiv pentru care scriitorul apelează la diverse strategii retorice.

În concluzie, scopul și elementul accentuat sunt în strânsă legătură cu modul de expunere selectat.

SCOP	ELEMENT ACCENTUAT	MOD DE EXPUNERE
destindere	public	narativ
autoexprimare	autor	descriptiv
informare	subiect	expozitiv
convingere	autor subiect public subiect	argumentativ

Aceste corespondențe sunt, firește, ideale, deoarece în funcție de subiectul concret, de public și, nu în ultimul rând, de originalitatea

autorului, alte corespondențe se pot realiza, așa cum mai multe moduri de expunere pot coexista în cadrul aceluiași text. Prin urmare, nu există forme fixe asemănătoare formulelor matematice, există doar un cadru general în care autorul se mișcă în conformitate cu anumite norme pentru a fi întotdeauna „pe drumul cel bun"; un cadru general în care poate inova, dar nu oricum, ci respectând „regulile jocului".

Pentru a defini corect scopul, gândiți-vă:
- Am delimitat precis tema? Care sunt cerințele subiectului? Le-am înțeles bine? E rezonabil și realizabil ceea ce îmi propun? La ce mă aștept în legătură cu textul?
- Ce trebuie să știu și cum mă pot informa suplimentar?
- Care este publicul meu?
- Câte ipoteze se pot formula pentru subiectul ales? În ce relație se află ele? Care îmi convine și de ce? Care ar conveni publicului meu? Cum pot susține această ipoteză? Cu ce scop lansez această ipoteză, cu ce scop scriu textul? Ipoteza nu contrazice scopul? Îmi pot atinge scopul susținând această ipoteză? Știu exact ce am de făcut?
- Care e ideea principală a textului? Cum s-o formulez? Se limitează ea la ceea ce vreau să demonstrez în spațiul avut la dispoziție? Este suficient de precisă sau este vagă? Focalizează atenția asupra unui singur aspect? Precizează clar intențiile și poziția mea?
- Am făcut cea mai bună corelație între subiect, scop și modalitatea de expunere aleasă?

b) **Scopul particular** pe care autorul îl formulează trebuie să aibă următoarele calități:

- să fie important, pentru a capta atenția publicului;
- să ofere cititorilor o perspectivă nouă asupra subiectului;
- să fie suficient de ambițios pentru a ieși din rutină, dar totodată realist în raport cu posibilitățile de realizare ale autorului care scrie textul

Exemplu

Iată în continuare câteva ilustrări ale celor spuse mai sus:

Îmi propun să scriu un text despre televiziune. După ce îmi limitez tema la un subiect precis – rolul televiziunii în societatea contemporană: modele de comportament –, formulez scopul articolului acela de a informa publicul în legătură cu rolul televiziunii în viața noastră Este un scop vag formulat, care se reduce la câteva clișee de gândire și/sau clișee verbale Deci voi formula un scop mai precis să prezint publicului modul în care televiziunea stimulează interesul femeilor pentru a face carieră.

Îmi propun să scriu un text despre accidentele de circulație Scopul este să conving cititorii că alcoolul la volan reprezintă un mare pericol. Ideea a fost afirmată în repetate rânduri, în diverse forme Reformulez deci scopul vreau să conving cititorii că a fi la volan presupune asumarea unor responsabilități.

Îmi propun să scriu despre presa actuală este a patra putere în statul nostru? Probabil că nu voi reuși să răspund mulțumitor la această întrebare foarte complexă. Voi formula deci un scop mult mai limitat și, prin aceasta, mai precis. De pildă să ilustrez felul în care un fenomen (politic, cultural, economic etc.) este abordat/comentat în mod diferit de ziare cu orientări diferite Îmi voi propune deci să prezint publicului felul în care ideologia unei publicații poate influența redactarea știrilor și, mai ales, comentarea lor.

Îmi propun să scriu despre talk-show-uri, un gen al publicisticii televizate apărut, sub acest nume, la noi după 1990. Subiectul este foarte vast. Aș putea, de pildă, să mă opresc la atitudinea moderatorilor față de interlocutori (respect, ironie, sarcasm, aroganță, admirație etc.) Îmi voi propune să prezint formele în care se manifestă atitudinea moderatorilor față de interlocutori.

2.4. Ce și cum scriem pe ciornă

Pe ciornă schițăm modul în care urmează să dezvoltăm subiectul ales Este o etapă de clarificare, în care ideile, încă vagi, confuze, tind să-și găsească locul în ansamblu. Sensul textului este dat și de forma pe care autorul o dă ideilor sale. Pornim deci la lucru punându-ne întrebarea Ce formă poate lua informația descoperită în etapa de planificare?

Experimentând diverse moduri de aranjare a ideilor, putem descoperi idei noi, la altele putem renunța deoarece nu ni se mai par interesante; ierarhizăm informația în funcție de subiect, de public și de scopul propus Alegem cel mai convenabil mod de expunere Toate aceste operații succesive, făcute pe una sau mai multe ciorne, ne conduc tot mai aproape de forma finală a textului.

Pe ciornă se face planul lucrării, se stabileşte şi se verifică ipoteza pentru a formula o teză eficientă, se dezvoltă ideile pentru a observa direcţia în care textul singur ne conduce, se organizează conţinutul. Este locul unde unele idei se enumeră, altele sunt schiţate, altele sunt dezvoltate ; unde se fac ştersături, se modifică şi/sau se revine la o idee deja schiţată. Alcătuim ciorna cu un scop practic : să ne fie utilă în etapa de redactare propriu-zisă. Dacă vreţi, ciorna consemnează etapele diferite prin care gândirea noastră a trecut până când a redactat textul în formă finală.

2.4.1. *Teza*

De obicei, un text începe cu o propoziţie-teză, o propoziţie declarativă în care autorul enunţă şi anunţă ideea principală căreia toate celelalte i se vor subordona într-o formă sau alta. Ea reprezintă un punct de referinţă în organizarea textului de către autor şi un semnal în înţelegerea lui de către cititori. În propoziţia-teză se face o aserţiune despre subiect, accentuând ideea spre care converg datele din text, şi se schiţează atitudinea autorului faţă de subiect. Ea dă o imagine generală, anticipativă asupra modului în care este gândit textul ; angajează autorul în faţa cititorului, atrage cititorul în universul textului captându-i interesul şi atenţia, promite claritate şi noutate, este primul pas în convingerea cititorului. Îndeplineşte deci trei funcţii : funcţie de informare, funcţie de autoexprimare, funcţie argumentativă (de convingere a publicului).

Pentru a fi eficientă, o teză trebuie să îndeplinească trei condiţii :
- să aibă caracter limitat, restrictiv, sintetic : limitează subiectul la elementele ce pot fi cuprinse în spaţiul avut la dispoziţie, dând o idee generală asupra conţinutului ;
- să aibă caracter unitar : cuprinde o idee care focalizează atenţia într-un mod particular ;
- să fie precisă : operează cu noţiuni exacte, care nu lasă loc ambiguităţilor ce pot conduce la aşteptări de lectură înşelate ulterior în text ; exprimă esenţialul într-un număr mic de cuvinte.

Propoziţia-teză nu anunţă pur şi simplu subiectul, ci face o afirmaţie legată de subiectul în cauză, schiţând direcţiile în care acesta va fi

dezvoltat. Este ca o promisiune pe care autorul o face cititorilor în privința conținutului, scopului, direcției în care se îndreaptă textul. Este bine să folosim cuvinte-cheie precise, nonambigue, capabile să dea o imagine de ansamblu asupra textului și să câștige încrederea cititorilor prin claritatea organizării și caracterul precis, argumentat al informației din text.

Deși propoziția-teză se formulează încă din primele etape ale gândirii textului, ea poate fi rafinată ulterior, pe măsură ce scriem, aprofundând ideile și dobândind o imagine mai clară asupra lui. Începătorii au, de obicei, dificultăți în formularea propoziției-teză. Prin exercițiu, o dată cu dezvoltarea spiritului de sinteză, deprindem abilitatea de a începe un text în mod ferm, precis, incitant.

Propoziția-teză induce tensiunea care îi dă cititorului energia de a continua lectura textului.

Exemplu

Vreau să scriu un articol despre televiziune într-un jurnal adresat femeilor.
Tema: *televiziunea.*
Scopul textului: *să prezint cititoarelor modul în care televiziunea stimulează interesul femeilor pentru a face carieră*
Propoziția-teză: *Prezențele feminine de pe micul ecran funcționează pentru telespectatoare ca modele ale devenirii profesionale. Prezentatoare de știri, atlete, cântărețe sau eroine ale unor filme transmit în mod direct sau indirect, prin întreaga lor personalitate, mesaje despre succesul în carieră*

Un autor scrie un articol pentru un ziar economic.
Tema: *problemele Europei de Est.*
Scopul *o analiză a situației din Europa de Est în perspectiva aderării unor noi țări la Uniunea Europeană.*
Teza *„O nouă cortină va coborî peste Europa de Est, în 1999 De o parte, se vor afla țările care au primit deja semnalul de aderare la Uniunea Europeană; de cealaltă parte, se vor situa țările care vor rămâne afară timp de cel puțin încă zece ani – prinse între bogăția Uniunii Europene și mizeria haotică din fosta Uniune Sovietică Spre deosebire de cea veche, noua cortină nu se va întinde de-a lungul granițelor vestice ale regiunii, ci chiar în mijlocul ei, iar diviziunea se va face mai mult pe baza performanțelor economice decât pe considerentele ideologiei politice"* (*Capital*, decembrie 1998).

Analizând textul de mai sus, putem observa modul în care este formulată teza: o propoziție care anunță ideea, urmată de două fraze care decurg în mod natural din prima propoziție, explicând termenii-cheie „cortină" și „nouă" Prima frază explică termenul „cortină" (între ce și ce); cea de-a doua explică termenul „nouă". Teza schițează liniile generale pe care va fi dezvoltat articolul

și induce o tensiune. Cititorul așteaptă ca afirmațiile făcute să fie detaliate și explicate, fiind interesat să găsească un răspuns la întrebări mai specifice, de pildă ce țări vor intra în UE? care va fi locul României? care este politica UE în privința integrării? etc. Teza luminează în bună măsură titlul articolului („Tristul destin al Europei de Est").

2.4.2. *Planul lucrării*

A face planul unei lucrări înseamnă a decide ce idei se păstrează, ce idei se elimină, în ce ordine se prezintă și pe ce spațiu (pagini, coloane, rânduri, număr de cuvinte). Facem planul lucrării pentru a da o imagine de ansamblu asupra configurației finale a textului, pentru a ține sub control informațiile pe care dorim să le includem în text. Activitatea de planificare a textului disciplinează gândirea și îi dă autorului posibilitatea de a avea o imagine a întregului.

Pentru a alcătui un plan bun, se recitesc cu atenție, de mai multe ori, ideile notate în etapa de descoperire. Scopul : de a vedea care dintre ele revin cel mai des, cum ar putea fi completate sau simplificate, ce idei sunt mai originale, cum ar putea fi puse în relație, cum ar putea fi ordonate și ierarhizate.

După adunarea materialului, în momentul în care începem să scriem un text avem impresia că toate ideile sunt importante. De fapt, nu este așa. Unele au direct legătură cu subiectul, altele sunt mai îndepărtate de el. Chiar dacă am făcut un efort de informare considerabil, trebuie să avem tăria de a renunța la acele idei care nu intră în schema subiectului, pentru că altfel riscăm să scriem un text prolix, greu de citit. Impactul asupra cititorului va fi slab, deoarece acesta nu vede „firul roșu". Detaliile trebuie atent organizate în jurul acestui fir conducător, având întotdeauna grijă să spunem un singur lucru o dată, fără a sări de la o idee la alta, fără reveniri și repetiții ale aceleiași idei „cu alte cuvinte".

Ideile interesante care nu intră la un moment dat în schemă pot fi folosite altă dată, în alte texte, în care nu se vor pierde printre informații excesive, ci vor putea fi puse în valoare cum se cuvine. Notițele, conspectele, rezumatele trebuie păstrate la îndemână pe tot parcursul redactării textului și, din când în când, răsfoite. O dată cu desfășurarea textului în direcția pe care noi i-o dăm, dar și în direcția spre care singur se îndreaptă, „se scrie", este posibil să folosim idei pe care într-o primă etapă le-am dat deoparte. Deși nu toate ideile reținute în notițe și

conspecte vor fi incluse în forma finală a textului, este necesar să ne documentăm atent, să citim mult, să reţinem cât mai multe idei ; astfel ne vor veni idei originale, iar lecturile bogate se vor reflecta, cu siguranţă, în ceea ce scriem.

Ideile descoperite în etapa anterioară pot fi acum completate ; citirea şi recitirea ideilor, selecţia lor, activitatea de ordonare îi permit autorului să reflecteze mai în profunzime asupra informaţiei reţinute. El poate completa planul cu detalii suplimentare sau poate comasa unele idei, dacă observă repetiţii.

Ideile pe care le reţinem pentru text trebuie să fie puse în relaţie şi ierarhizate. Scopul este acela de a scoate în evidenţă pentru cititor legăturile dintre idei, distincţiile operate, suprapunerile, lacunele de informaţie. O soluţie comodă ar fi numerotarea tuturor ideilor şi apoi ordonarea lor, scriind pe o foaie ordinea propusă pentru fiecare idee. Ordinea depinde de criteriile folosite şi de strategiile alese pentru atingerea scopului propus.

Există însă câteva reguli generale
- se pun pe acelaşi plan idei cu acelaşi grad de generalitate ;
- diviziunile trebuie să fie rezultatul aplicării unor criterii unitare de structurare a materialului ;
- între diviziuni şi subdiviziuni trebuie să existe o legătură implicită sau explicită, clară cititorului ;
- ordonarea diviziunilor şi a subdiviziunilor trebuie să aibă o direcţie clară, să reflecte teza formulată la începutul textului şi să conducă spre concluzia ce urmează a fi trasă

Planul astfel întocmit poate fi ţinut sub control prin intermediul unui „raport" asupra textului : autorul notează separat sau pe marginea textului „ce spune fiecare paragraf", care este scopul lui, precum şi locul în economia textului. Lecturile succesive ale paragrafelor ne vor dezvălui ce e bine şi ce e rău în textul nostru. Toate aceste comentarii e bine să fie notate, deoarece ele îi permit autorului să intervină pe text eliminând neajunsurile. Pentru a fi util, acest „raport" trebuie să fie rezultatul unei lecturi critice a propriului text.

O modalitate alternativă de organizare, utilă, dar nu obligatorie, dependentă de tipul de text (apare cel mai frecvent în textele ştiinţifice şi

Introd. prezentarea problemei	Adjectivul și adverbul sunt două părți de vorbire, între care există asemănări și deosebiri
Cuprins semantic (adj / adv	Din punct de vedere semantic (al sensului), adjectivul exprimă o însușire, o calitate a unui obiect (Are o rață frumoasă), în timp ce adverbul prezintă circumstanțele exterioare (modul, locul, timpul) în care are loc o acțiune sau se manifestă o stare (Acesta aleargă repede într-acolo).
morfologic (adj / adv - adj invar. - g. de comparație	Din punct de vedere morfologic, adjectivul și adverbul se deosebesc prin faptul că primul este o parte de vorbire flexibilă (variază în funcție de gen, număr și caz în urma acordului cu substantivul determinat), al doilea este o parte de vorbire neflexibilă (nu variază în raport cu diverse categorii gramaticale). Unele adjective sunt invariabile (adică au aceeași formă pentru a indica diverse genuri, numere, cazuri), deci au o singură formă (exemplu gata), asemănându-se cu adverbele (nu cunosc categoriile gramaticale ale genului, numărului, cazului). Totuși, adjectivul și adverbul prezintă o categorie gramaticală comună: gradele de comparație, care au la amândouă aceeași semnificație și se formează la fel, cu adverbe și locuțiuni adverbiale specializate (mai, decât, la fel de, ca, foarte etc.)
sintactic - adj f. tipice - adv f. tipice	Din punct de vedere sintactic, cele două părți de vorbire pot îndeplini aceleași funcții sintactice: atribut, nume predicativ, complement. Pentru adjectiv sunt tipice funcțiile de atribut (Cartea nouă e a mea) și nume predicativ (Cartea e nouă), în timp ce funcția de complement apare mai rar (Stă lucrul de nouă [illegible]). Pentru adverb e tipică funcția de complement (Scrie repede), în timp ce funcțiile de atribut (Cartea de acolo e a mea) și nume predicativ (Nu știu cum e noul profesor) sunt mai puțin frecvente
Schimbarea valorii gramaticale - adj → adv - adv → adj	Între cele două părți de vorbire pot apărea treceri de la o clasă la alta (schimbarea categoriei gramaticale): adjectivul (Are un scris frumos) poate deveni adverb (Scrie frumos), iar adverbul (Scrie repede) poate deveni adjectiv (Vorbitul repede nu îl avantajează)
Încheiere - asem. și deoseb. sem., morf., sint., formale asem. → continuum deoseb. → părți de vorbire	În concluzie, asemănările și deosebirile dintre adjectiv și adverb sunt de ordin semantic, morfologic, sintactic, formal. Asemănările sugerează existența unui „continuum lingvistic”, deosebirile explică [illegible] cuvintelor la părți de vorbire distincte

Figura 25 „Raportul” pe marginea textului

didactice, aproape deloc în eseistică), este organizarea prin numerotare. Numerotând părţile şi subpărţile, se poate urmări mai uşor ierarhia ideilor, observând totodată locurile în care informaţia trebuie completată sau, dimpotrivă, redusă. Organizarea prin numerotare oferă avantajul clarităţii: pot fi urmărite foarte bine succesiunea ideilor (ordinea şi logica lor) şi cantitatea de informaţie. Abuzul de subdiviziuni poate însă îngreuna lectura textului, necesitând un efort suplimentar de punere în relaţie a părţilor, iar uneori reflectă o fragmentare excesivă a ideilor. Există şi posibilitatea de a da un titlu fiecărui paragraf, fiecărui capitol, fiecărei părţi sau subpărţi. Imaginaţi-vă planificarea prin numerotare ca un sertar uriaş, cu sertare mai mici, aşezate unele sub altele, cu despărţituri şi despărţituri ale despărţiturilor, în care toate obiectele stau la locul lor, perfect ordonate pentru a le putea găsi rapid şi „cu ochii închişi”.

Exemplu

I ....
 1 ....
  (a) ....
  (b) ....
  (c) ....
   (i) ....
   (ii) ....
   (iii) ....

1. ....
 1.1 ....
  1.1.1. ....
  1.1.2. ....
  1.1.3. ....
 1.2. ....
 1.3. ....
2. ....
3 ....

Cuprinsul unei cărţi este un astfel de plan, e drept, un plan final, care a suferit foarte multe corecţii. Recitiţi tabla de materii a acestei cărţi pentru a vedea planul făcut de mine.

Tabla de materii

Există trei modalităţi alternative de a face un plan, în funcţie de scopul avut în vedere:

a) planul preliminar, în care punem în ordine ideile adunate în faza de documentare pentru a face o selecţie în materialul vast adunat, pentru a ne clarifica ideile;
b) planul formal, alcătuit cu scopul de a fixa structura viitorului text; se face pe baza planului preliminar, în momentul în care autorul şi-a format deja o idee asupra conţinutului şi doreşte să stabilească ordinea în care va trata problemele, modul în care va pune ideile în relaţie;
c) planul care foloseşte cuvinte-cheie este forma condensată a tipului anterior; în loc să scrie propoziţii şi fraze organizate şi ierarhizate

Adjectivul
- parte de vorbire flexibilă (2)
- exprimă însușiri ale ob. (1)
  - spl
  - comp.
  - loc
- flexibil (gen, nr., caz) (2)
- se acordă cu subst. (2)
- unele adj. -> invariabile (2)
- grade de comparație (2)
  - pozitiv
  - comparativ
  - superlativ
  - -> formare: adv. și loc. adv. specializate
  - -> adj. fără gr. de comp.
- f. sint. (3)
  - atribut (ex.)
  - nume predicativ (ex.)
  - complement (ex.)
- schimbarea valorii gramaticale (4)

Adverbul
- parte de vorbire neflex. (2)
- circumstanțele acțiunii
- (1)
  - mod
  - loc
  - timp
-
  - spl
  - comp.
  - locuțiuni
- neflexibil (2)
- unele au grad de comparație (2)
  - -> formare: v. adj.
- schimbarea valorii gramaticale (4)
- f. sint. (3)
  - atribut (ex.)
  - c.p. (ex.)
  - compl. (ex.)

Figura 26. *Planul suplimentar*

Adjectivul și adverbul. Comparație

Introducere: părți de vorbire care prezintă asemănări și deosebiri

Cuprins

- Semantic
  - adjectivul → însușire, calitate a unui obiect (ex)
  - adverbul → circumstanțe exterioare (mod, loc, timp) (ex)
- Morfologic
  - adjectivul → flexibil (gen, nr., caz), acordul cu substantivul)
  - adverbul → neflexibil (nu variază în funcție de diverse categorii gramaticale)

  situație particulară: adj. invariabile (au o singură formă, fără a cunoaște categoriile gramaticale specifice adjectivului)

  → categorie gramaticală comună: gradele de comparație
  - semnificație comună
  - același sistem de formare (adv. și locuțiuni adverbiale)

  ! dar unele adverbe (de obicei, cele de mod) acceptă categoria comparației

- Sintactic: aceleași funcții sintactice, cu diferențe de frecvență
  - adj.
    - tipic: atr., n.p.
    - atipic: compl.
  - adv.
    - tipic: compl.
    - atipic: atr., n.p.
- Treceri între clase
  - adj → adv (ex)
  - adv → adj (ex.)

Încheiere. deosebiri și asemănări semantice, morfologice, sintactice, formale. Asemănări → conținutul; Deosebiri → părți de vorbire.

Figura 27. *Planul formal*

Adjectivul și adverbul. Comparație

Introducere: problema (asemănări și deosebiri)

Cuprins

- semantic < adjectivul / adverbul
- morfologic < adjectivul: flexibil, acord / adverbul: neflexibil
  - adj. invariabile.
  - g. de comparație < semnificație / formă
    - -> doar unele adv.
- sintactic: f. sint. < aceleași / frecvență diferită
  - adj. < atr., n.p. / compl.
  - adv. < compl. / atr., n.p.
- Treceri între clase

Încheiere – sem., morf., sint., formal

- < asemănări -> continuum / deosebiri -> p. d. vorbire

Figura 28. *Planul cu „cuvinte-cheie"*

în funcție de locul pe care îl vor ocupa în text, autorul preferă să folosească în schemă doar cuvinte-cheie, care îi vor aminti de ideile pe care le va dezvolta.

În funcție de preferințele personale, de complexitatea subiectului abordat, de timpul avut la dispoziție pentru planificarea textului, autorii recurg la una sau alta dintre aceste modalități de planificare sau la forme mixte în care se întrepătrund elemente din toate cele trei tipuri.

Oricât ar fi de presat de timp, autorul nu trebuie să renunțe la plan. Cititorul simte când ideile dintr-un text se înlănțuie la întâmplare, așa cum i-au venit autorului sub condei. Lipsa de ordine și logică internă a textului este percepută de cititor ca ambiguitate, dezorientare, frustrare. El va spune despre autor că este confuz, dezordonat, nesistematic. A planifica cu grijă un text înseamnă a-ți trata cu respect cititorul. E ca atunci când te îmbraci cu grijă înainte de a ieși pe stradă; dacă nu te interesează părerea trecătorilor și a colegilor de serviciu, poți să ieși nepieptănat și în papuci de casă, purtând pantalonii de la costumul maro și haina de la cel negru...

2.4.3. *Schițarea conținutului*

Începem să scriem pe ciornă, implicându-ne tot mai mult în mecanismul care generează idei. Ideile se contractează sau se dilată, își schimbă forma sau se modelează, se rafinează. Ceea ce scriem acum, în prima fază, va forma baza cizelărilor ulterioare. Gândirea este confuză încă, dar se clarifică pe măsură ce se descarcă de ideile acumulate. Așternute pe hârtie, ideile se desprind de noi și ne dau posibilitatea de a le observa cu mai multă acuitate, ca și cum ar fi ale altcuiva.

Rolul autorului este acela de a da cititorului informația de care are nevoie pentru a înțelege lumea, pentru a lua hotărâri, pentru a învăța, pentru a gândi mai clar. Informația trebuie să aibă următoarele calități:

- să fie corectă și onestă în raport cu realitatea (deci adevărată) sau în context (să nu fie denaturat sensul prin text);
- să fie specifică: informațiile abstracte, generale sunt neconvingătoare, vagi, plicticoase; scriitorul trebuie să surprindă elementele particulare, să descopere specificul, să prezinte în

mod concret informaţia pentru a-l face pe cititor să gândească şi să ajungă singur la generalizări, implicându-se în text, autorul va implica şi cititorul;
să fie semnificativă, adică să inducă implicaţii în mintea cititorilor şi să permită conexiuni cu alte teme sau cu elemente ale aceleiaşi teme.

Unii dintre noi scriu dezordonat, cu multe ştersături, cu completări printre rânduri, pe spatele foii sau pe bucăţele de hârtie capsate în locul în care se va introduce ideea respectivă, alţii scriu mic, ordonat, ştergând de fiecare dată cu guma, pentru a face ca textul lor să arate mereu „perfect" ca formă. Chiar şi autorii de literatură au scris pe ciorne; dintre acestea, unele au fost aruncate, altele au fost păstrate în arhive personale, altele au fost publicate ca variante ale unei poezii.

Exemplu

Poezia *Mai am un singur dor* de Mihai Eminescu este cunoscută în mai multe variante, iată, de pildă, finalul fiecăreia în parte.

1. *„Cum n-oi mai fi pribeag*
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte;
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi".

2. *„Să treacă lin prin vânt*
Atotştiutoarea,
Deasupră-mi teiul sfânt
Să-şi scuture floarea.
Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte,
Ce n-or şti că privesc
O lume de patemi,
Pe când liane cresc
Pe singurătate-mi".

3. *„Reverse dulci scântei*
Atotştiutoarea,
Deasupra-mi crengi de tei
Să şi scuture floarea.
Nemaifiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri aminte
M-or coperi cu drag
Şi stinsele patemi
Le-or troieni căzând,
Uitarea întinzând
Pe singurătate-mi".

4. *„Vor arde-n preajma mea*
Luminele-n dealuri,
Izbind s-or frământa
Eternele valuri.
Şi nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creştet,
Ci codrul vânt să dea
Frunzişului veşted
Luceferii de foc
Privi-or din cetini
Mormânt făr' de noroc
Şi fără prietini".

În concluzie, planificarea textului pe ciornă poate fi schematizat astfel :

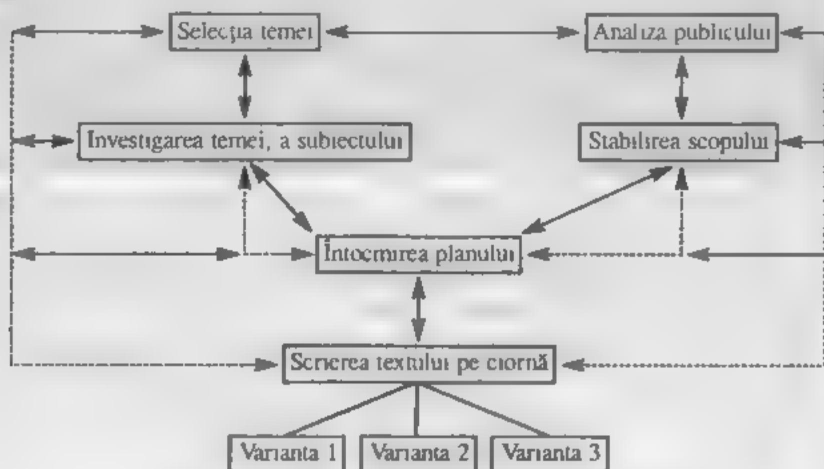

Figura 29. *Planificarea textului pe ciornă*

3. REVIZIA

Redactarea unui text este un proces în care autorul descoperă idei noi, găseşte cea mai potrivită formă, scrie şi rescrie, privindu-şi textul din perspectiva celui care scrie, dar şi din perspectiva cititorului. A include noi idei, a elimina altele vechi constituie în esenţă mecanismul care generează textul într-o activitate continuă de scriere şi revizie. Deşi autorul investeşte multă muncă în fiecare paragraf scris, revizia este absolut necesară pentru că îi oferă o nouă viziune asupra subiectului

Revizia reprezintă un set de strategii de reexaminare şi reevaluare a alegerilor făcute în etapele anterioare. Pentru începători, ea se limitează la simpla „şlefuire" a formei , pentru autorii cu experienţă, ea reprezintă o etapă de regândire, de recreare a textului.

Putem identifica două faze .

- revizia globală, incluzând strategii de citire ce ajută autorul să regândească textul, să reordoneze ideile şi să rescrie părţi semnificative .

revizia locală, implicând lectura atentă a paragrafelor, a frazelor și a propozițiilor, a cuvintelor, pentru a decide asupra corectitudinii și a adecvării

Pentru aceasta, trebuie să aveți curajul să abordați cu obiectivitate propriul text

- Priviți-l cu spirit critic, fără a vă îndrăgosti de propriile cuvinte și idei, oricât de frumoase și inteligente vi s-ar părea ; judecați textul din perspectiva scopului pe care îl vizați și alegeți cuvintele cele mai eficiente, nu pe cele frumos împodobite ! Cititorul așteaptă de la autori idei, nu cuvinte !
- Priviți textul cu ochii cititorului și ai criticului , știind să preveniți posibilele obiecții, veți da forța ideilor !
- Citiți ceea ce scrie pe pagină nu ceea ce ați dori să scrie , lăsați textul o perioadă de timp, apoi recitiți-l : acum nu veți mai avea statutul scriitorului, ci vă veți plasa pe o nouă poziție, cea a cititorului !

Întrebați-vă :

- Titlul este convingător ? Introducerea captivează ? Încheierea convinge ? Interesul cititorului este menținut de-a lungul întregului text ? Ce l-ar putea atrage pe cititor ?
- Reiese cu claritate din text subiectul și scopul urmărit ? Nu cumva atenția cititorului este abătută cu digresiuni ce rup unitatea textului ?
- E semnificativ subiectul, iar punctul de vedere exprimat este original ?
- Textul este în deplin acord cu teza enunțată la început ? Are un fir conducător care să-i dea unitate ? Scopul este clar enunțat ? Se fac afirmații implicite, nedocumentate sau nelegate de teza formulată ? Cum aș putea schematiza ideea cu care vreau să rămână cititorii ?
- Textul e suficient de lung pentru a dezvolta, a argumenta problema pusă și suficient de scurt pentru a nu plictisi ?
- Textul răspunde așteptărilor publicului și captează de la început interesul ? Are tensiunea necesară pentru a nu-i plictisi pe cititori ? Oferă câte ceva interesant fiecărei părți dintr-un public eterogen ?
- Textul răspunde posibilelor întrebări și obiecții ale cititorilor ?
- Am găsit tonul cel mai potrivit pentru a crea empatia cu cititorii ?

- Modul de organizare a subiectului este suficient de clar pentru a putea fi urmărit cu uşurinţă de cititori, fără a le pretinde acestora un efort suplimentar? Nu transmit prea multe idei dintr-o dată? Logica ideilor e clară?
- Relaţia introducere – cuprins – încheiere este optimă?
- Paragrafele se succedă coerent, făcându-l pe cititor să vadă logica ideilor?
- Textul sună bine? Are claritate, acurateţe, armonie, eleganţă? Poate fi înţeles de public?
- Expresia textului este corectă din punct de vedere gramatical? Ce trebuie verificat şi unde pot găsi răspunsuri la eventualele nesiguranţe? Care sunt greşelile tipice pe care le fac de obicei? Le-am corectat?

Revizia textului implică operaţii cum ar fi: adăugarea, eliminarea, înlocuirea, reintroducerea, inversarea, mutarea, corecţia de natură gramaticală, semantică, stilistică, modificarea, verificarea. Aceste operaţii se aplică la toate nivelurile textului: la nivel global, la nivelul părţilor, în planul conţinutului şi în planul formei.

În concluzie, în etapa de revizie autorul trebuie să aibă foarte clare în minte trei idei: ce doreşte să transmită cititorilor, care sunt părţile bune şi părţile slabe ale textului său, ce şi cum modifică pentru a-şi atinge scopul. Este o etapă în care autorul îşi redescoperă subiectul, publicul şi scopul, alegând, în urma unui proces de decizie, dintre mai multe variante posibile.

O evaluare eficientă a textului se face întâi printr-o lectură rapidă, care să dezvăluie întregul, urmată de o lectură atentă, centrată asupra detaliilor. Tehnicile diferite de lectură pot fi utile în această etapă: lectura rapidă, lectura aprofundată, lectura cu voce tare, lectura care urmăreşte evaluarea sensului, lectura pentru corectarea greşelilor de literă sau a celor gramaticale, lectura pe pagină „de sus în jos", lectura de la dreapta la stânga, „cuvânt cu cuvânt", „literă cu literă".

Revizia este pentru orice autor o probă de perseverenţă şi maturitate. Ceea ce contează în primul rând este o atitudine pozitivă faţă de schimbare: autorul trebuie să conştientizeze faptul că textul trebuie să fie clar pentru a comunica cititorilor ideile în mod eficient. Parcurgând această etapă, vom constata cu surpriză că ştim mai mult, că putem exprima mai

...une făcând cuvintele să capteze sensul în mod adecvat, că ne apropiem tot mai mult de standardele pe care le presupune un text bun.

Exemplu

Deși îmi fac numeroase observații, cei care îmi citesc textele spun despre mine că am „ușurința de a scrie" Eu întotdeauna am crezut că scriu greu, muncind fiecare cuvânt, fiecare pagină (chit că uneori obosesc și devin neatentă!). Vă invit în laboratorul meu, să judecați singuri Iată un fragment din această carte în manuscris. Așa arăta după ce am făcut, de mai multe ori, revizia:

Figura 30. *Revizia textului*

4. FORMA FINALĂ

După ce toate corecturile au fost făcute, autorul redactează forma finală: scrie textul de mână sau îl bate la maşină ori poate lucra direct pe calculator.

Încă din şcoala primară, învăţătorii insistă asupra unui scris frumos; dacă nu toţi am avut 10 la caligrafie, cu siguranţă că fiecare dintre noi poate scrie ordonat, dispunând textul în pagină în aşa fel încât să confere claritate ideilor.

Când forma finală a textului este scrisă de mână:

- textul se încadrează în pagină lăsând spaţii albe în partea de sus a paginii şi în partea de jos, la stânga (aproximativ doi centimetri) şi la dreapta (aproximativ un centimetru) pentru a crea echilibru în pagină;
- se lasă suficient spaţiu între rânduri, pentru ca textul să se citească uşor;
- dimensiunea literelor trebuie să nu fie nici prea mică (scrisul devine obositor!), nici prea mare (scrisul dă impresia de dezordine; pe lângă faptul că, fiind mai mare, fiecare literă ia mai mult timp pentru a fi „desenată"!);
- între titlu şi text se lasă un spaţiu liber;
- între subtitluri şi text se lasă, de asemenea, spaţii libere;
- nu se scriu titluri şi subtitluri pe ultimele două-trei rânduri de pe pagină;
- paragrafele trebuie să fie clar marcate (primul rând scris mai înăuntru cu aproximativ doi centimetri);
- eventualele greşeli se taie cu o linie sau, mai curând, se şterg cu guma, cu lama sau cu pastă albă; nu se fac mâzgăleli nervoase sau pete negre care să mascheze cuvintele nedorite; parantezele sunt un semn de punctuaţie cu funcţie precisă, deci nu se folosesc pentru a încadra secvenţe de text considerate greşite;
- intercalarea cuvintelor între rânduri nu este o soluţie foarte bună, dar, dacă altfel nu se poate, e nevoie de multă ordine;
- asteriscul care trimite la o notă pusă la sfârşitul textului, având semnificaţia „Am uitat să scriu ceva, aşa că am să adaug

acolo ...", nu se justifică în forma finală a unui text, după ce autorul a avut la dispoziţie o etapă de planificare a textului şi o ciornă pe care a putut face toate modificările dorite.

Acestor reguli cu caracter general li se adaugă altele, particulare, specifice diverselor tipuri de texte, pentru care există „şabloane" de redactare (scrisori, adrese oficiale, cereri etc.).

Exemplu

Iată ciorna şi, alături, transcrierea pe curat a unei teme scrise la şcoală de o elevă:

Aşa poate arăta o ciornă

Iată versiunea finală a aceluiaşi text

Figura 31. *„Pe ciornă" şi „pe curat"*

Pentru că scrisul fiecăruia dintre noi este diferit şi nu întotdeauna uşor de citit, s-a stabilit regula textelor bătute la maşină atunci când textul este prezentat unei edituri spre tipărire sau când constituie o lucrare de licenţă, de doctorat etc. Acest mod de prezentare conferă textului un caracter formal. Pe o copie bătută la maşină este bine să facem cât mai puţine modificări de mână ; dacă respectivele modificări sunt absolut necesare, e bine să scriem ordonat şi clar, folosind, unde se poate, pastă de şters.

Fireşte, calculatorul oferă avantajul de a scrie direct, fără a necesita transcrieri ulterioare ale textului ; cu toate acestea, cel puţin la început, mulţi autori preferă să scrie întâi „de mână", folosind calculatorul ca „maşină de scris". Cu timpul, ei se obişnuiesc cu calculatorul, mai ales când descoperă facilităţile pe care le oferă programele de procesare de text. Tot mai mult, procesarea textelor pe calculator înlocuieşte tehnicile tradiţionale.

Dacă aveţi posibilitatea de a învăţa să lucraţi pe calculator, dacă aveţi bani să vă cumpăraţi propriul calculator, nu ezitaţi ! Veţi descoperi cât de mult vă uşurează munca, ce „deştept" e şi câte lucruri poate face pentru dumneavoastră : vreţi să înlocuiţi un nume scris greşit de 42 de ori într-un text ? Apăsaţi pe un buton şi într-o secundă calculatorul face aceasta în locul dumneavoastră. Nu găsiţi paragraful unde aţi scris despre „managementul resurselor umane" ? Daţi comanda şi calculatorul găseşte imediat toate locurile din text unde apar aceste cuvinte. Vreţi să mutaţi capitolul 1 la sfârşitul cărţii, iar capitolul 3 la început, capitolul 2 înaintea capitolului 7, iar capitolul 9 după capitolul 4 ? Calculatorul face acest lucru imediat ! Dar sunteţi sigur că asta vreţi ? V-aţi răzgândit ? O comandă - şi totul e la loc ! Aţi uitat să scrieţi o idee „inteligentă" şi importantă ? Unde ? Aici ? OK ! Scrieţi pur şi simplu în text, nu „la etaj". Calculatorul va muta singur textul, îl va reîncadra în pagină, nici nu se „vede" că aţi făcut vreo modificare. Scrieţi un

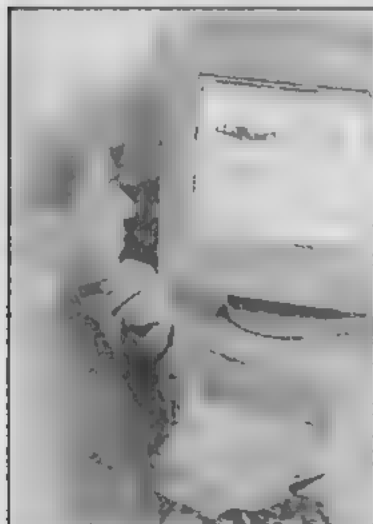

Figura 32. *Procesarea textului pe calculator*

text într-o limbă străină... trebuie să stați cu dicționarul pe masă pentru a verifica diverse cuvinte... Nu! Scrieți pur și simplu. La sfârșit, dați o comandă, iar cu ajutorul calculatorului veți corecta textul... Și multe altele. Când veți afla câte „știe" să facă un calculator, nu vă veți mai despărți de el (mai ales că veți descoperi jocurile pe computer...).

Pentru cei care lucrează direct pe calculator, se recomandă „listarea" (= imprimarea) unei copii provizorii a textului, pentru a o citi pe pagină – nu pe ecran – înainte de a scoate forma finală.

5. CONFRUNTAREA TEXTULUI CU CITITORII

Orice act de comunicare presupune interacțiunea dintre un autor și un cititor, prin intermediul textului. Nu doar textul în sine este important, ci și, în egală măsură, relația instituită între cel care scrie textul și cel care îl citește.

Autorul. De multe ori, după ce i-a dat textului forma finală, autorul își consideră misiunea încheiată. Confruntarea textului cu cititorii este însă o etapă la fel de importantă ca toate celelalte Ideal ar fi să existe o comunitate de lectură, în care autorii să-și citească textele unul altuia, să le discute, să reflecteze asupra lor. Autorul are de învățat din lectura critică a cititorilor săi pentru textele ulterioare. Indiferent de sentimentele pe care le încercăm – de la furie la disperare – în fața unor critici avizate sau neavizate, atitudinea noastră trebuie să fie constructivă: autorul are ultimul cuvânt asupra textului său, cu condiția ca acesta să fie rezultatul unei judecăți mature, echilibrate, nu al unei respingeri orgolioase a tot ceea ce vine de la altcineva.

Criticile primite de la alții trebuie să fie semnale de alarmă:
- Există cu adevărat greșeli în text, scăpări, lipsuri?
- S-au formulat concluzii pripite sau există exagerări în analiză?
- De ce nu au înțeles cititorii exact ideile mele? Nu le-am exprimat suficient de clar, nu m-am adaptat publicului vizat?
- Din ceea ce au spus ei, cititorii, n-aș putea prelua idei noi pentru textul meu, n-aș putea aprofunda eventual vreuna dintre ideile lor?

Dacă observațiile critice sunt utile autorului, aprecierile laudative sunt, din punct de vedere psihologic, necesare. Ele îi dau autorului încredere în sine, îi oferă bucuria comunicării prin text cu cititorii, îl recompensează pentru efort, îi dau forța de a scrie un nou text, mai bun, având promisiunea succesului. Depinde însă, din nou, de autor dacă se lasă prins în capcana periculoasă a automulțumirii și a orgoliului sau învață „să construiască" pe laude.

Cititorul. Pentru a asigura succesul actului de comunicare, cititorul are două obligații față de text și de autorul său : trebuie să citească textul *eficient* și *critic*.

Ce este o lectură *eficientă* ? A citi înseamnă mai mult decât a parcurge vizual (eventual verbalizând), mecanic, o succesiune de cuvinte. Înseamnă a integra această deprindere într-un sistem complex de înțelegere a valorilor cuprinse într-un text, de concentrare, de interpretare, de analiză, de sinteză, de evaluare, de problematizare, de memorare, de răspuns. Comunicarea, ca proces interactiv, se produce atunci când autorul are de la cititorul său un răspuns avizat. În același timp însă, lectura eficientă îi este necesară cititorului contemporan, expus unor texte sofisticate, unor manipulări de tot felul ; lectura eficientă îi este necesară pentru a înțelege și a decanta valorile lumii în care trăiește, pentru a se forma și a acționa în spiritul lor. Lectura eficientă a unui text poate fi afectată de dezinteres / atitudinea negativă a cititorului față de text / autorul textului. Citind neatent, lectorul nu poate folosi actul lecturii pentru sine și nu poate oferi un feedback autentic autorului. Când citim neatent un text ? Când parcurgem rândurile scrise visând la altceva, când reacționăm emoțional la cuvinte care ne declanșează gânduri nelegate în vreun fel de textul din fața noastră, când factori interni sau externi (foame, sete, somn, plictiseală, oboseală, teamă, veselie) ne distrag atenția. Cunoscând problemele pe care le avem la lectură, putem învăța să citim eficient.

Aflați ce vă împiedică să citiți eficient ! Vă regăsiți în afirmațiile de mai jos ?

- Am considerat întotdeauna că lectura este un proces automat, deci nu m-am gândit că aș putea citi un text mai eficient.
- Când un pasaj mi se pare neinteresant citesc mecanic, iar gândul îmi zboară la altceva.

- Reacţionez violent la anumite subiecte sau la texte scrise de anumiţi autori ; acest lucru mă împiedică să citesc atent sau să duc lectura până la capăt.
- Anumite cuvinte au un efect foarte puternic asupra mea şi mă distrag de la lectură
- Cel mai mic zgomot din jurul meu mă perturbă
- Citesc doar texte al căror autor este o garanţie a valorii textului respectiv.
- Există anumite tipuri de texte pe care, din capul locului, refuz să le citesc.
- Pot citi numai texte scrise cu caractere mari, puse în pagină cât mai clar, însoţite de poze frumoase
- Câteodată mă fură lectura, încât uit, pur şi simplu, că citesc şi ce citesc
- Când nu sunt de acord cu ideile exprimate într-un text, mă gândesc la contraargumente, deci nu mai pot urmări demonstraţia autorului sau pur şi simplu nu mai citesc
- Există subiecte pe care le cunosc atât de bine, încât, sincer, nu ştiu ce aş mai putea afla în plus
- Dacă nu mă pot concentra asupra textului respectiv înseamnă că este prost scris, deci nu merită să fie citit
- Există momente când îmi vin în cap atâtea idei, încât pur şi simplu nu mă mai pot gândi la ale altora
- Când o porţiune de text mi se pare prea grea, o citesc superficial sau o ignor.
- Când mă grăbesc, citesc superficial ; oricum e ceva, decât deloc. .
- Într un text caut întotdeauna esenţialul, ideile fundamentale , în rest, nu mă interesează
- Eu iau notiţe complete când citesc , de aceea, lectura e foarte anevoioasă pentru că scrisul îmi ia foarte mult timp.
- Gândesc repede în timp ce citesc, de aceea trag repede concluzii şi atribui autorului ceea ce, de fapt, el nu a scris, dar există în mintea mea.

Aceste deficiențe de lectură se pot remedia schimbându-vă atitudinea față de actul comunicării în sine, față de procesul lecturii, față de text, de autor și față de dumneavoastră, debarasându-vă de obiceiurile proaste pe care le-ați deprins în diverse momente din viața de cititor.

- Schimbați-vă atitudinea față de procesul comunicării : pentru a fi complet, acesta presupune nu doar momentul producerii textului, ci și pe cel al receptării lui de către un cititor activ, pregătit să dea un răspuns autorului !
- Controlați-vă atitudinile : fiți deschis cunoașterii, receptiv la nou, gata să vă schimbați vechile idei când constatați că nu mai sunt de actualitate, fiți pregătit să recunoașteți meritele altora, fiți obiectiv în interpretare, renunțați la prejudecăți, identificați o motivație pentru actul lecturii !
- Citiți textul așa cum este el : nu filtrați informația, citiți tot ceea ce scrie în text, nu doar ceea ce doriți dumneavoastră să găsiți acolo, adică doar acea parte care vă confirmă ideile preconcepute ; nu asimilați ideile autorului cu ale dumneavoastră, adică nu găsiți o asemănare prea mare între text și ideile dumneavoastră, acolo unde, de fapt, asemănarea este minoră ; nu vă grăbiți să constatați un contrast foarte mare între ideile autorului și ideile dumneavoastră, atunci când, de fapt, diferența este mult mai mică decât vi se pare la prima vedere !
- Încercați să înțelegeți ideile transmise de autor prin acel text, nu vă lăsați furat de propriile așteptări în legătură cu textul și nici de imaginea deja formată în timp despre un autor !
- Apreciați orice temă așa cum se cuvine ; oricând și de la oricine puteți învăța lucruri noi, cel puțin teoretic

Ce este o lectură critică ? Aveți o gândire critică ? Știți să discutați critic, cu tact, fără a aduce ofense persoanei, ci amendamente textului ?

Gândirea și lectura critică reprezintă o modalitate de a supune investigației informații, idei, propuneri. Este un proces care presupune inteligență, cunoștințe, activități de explorare, de raportare permanentă la alții, la altceva și la alte puncte de vedere, creativitate în exprimarea propriului punct de vedere, claritate în formularea concluziilor personale,

Cum procedează cititorii eficienți?	Cum procedează cititorii ineficienți?
1. Se concentrează asupra textului.	1. În timp ce citesc, le zboară gândul în altă parte.
2. Își controlează bine reacțiile declanșate de text.	2. Își controlează cu greu reacțiile afective.
3. O dată intrați în lumea textului, nu se mai preocupă de alte probleme	3. Nu pot separa lumea textului de problemele lumii reale.
4. Înlătură orice elemente ce i-ar putea distrage de la text.	4. Cedează ușor elementelor care le distrag atenția.
5. Fac un efort de obiectivizare	5. Ignoră pericolele unei lecturi subiective.
6. Nu au idei preconcepute în legătură cu autorul sau cu textul	6. Sunt sclavii ideilor preconcepute de tot felul.
7. Cooperează cu autorul, conștienți că au un rol activ în procesul comunicării.	7. Așteaptă să le vină totul de la autor, fără a da nimic de la ei
8. Citesc activ	8. Citesc pasiv
9. Citesc întâi textul cu atenție și la sfârșit îl judecă	9. Nu au răbdare să citească textul integral, găsesc întotdeauna contraargumente la ideile din text și se preocupă de formularea lor.
10. Își țin sub control capacitatea de concentrare pe toată durata lecturii	10. Au doar impresia că citesc atent, dând la sfârșit un feedback greșit autorului
11. Se străduiesc să înțeleagă textul, îl citesc cu răbdare de câte ori este nevoie	11. Evită pe cât posibil părțile dificile din text; le e teamă de eșec, sunt superficiali, nu își recunosc propriile limite
12. Se concentrează asupra ideilor principale, asupra legăturilor dintre idei, înțeleg exemplele	12. Caută „fapte", adică anumite informații, pe care le consideră singurele utile la un moment dat
13. Consideră orice lectură un exercițiu intelectual, pe care îl fac cu tenacitate.	13. Caută texte ușoare, care să nu-i solicite foarte mult, din care pot obține ușor informații.

receptivitate la nou și dorința de aprofundare a informației, argumentație solidă, capacitatea de a discuta cu alții.

Cum se face o lectură critică a textului?
- Nu vă lăsați convins de afirmații, căutați în text argumentele, explicite sau implicite!
- Judecați credibilitatea surselor citate și soliditatea informației!
- Judecați în ce măsură autorul distinge între fapte, opinii și deducții!
- Limba textului este clară, conferă transparență mesajului sau îl opacizează?
- Există o contradicție între rațiune și emoții?
- Raționamentele sunt corecte?
- Autorul face cumva promisiuni nerespectate în text?
- Cum se raportează respectivul text la propriul sistem de idei, de judecăți, de valori?

Iată în continuare câteva sfaturi legate de modul în care trebuie să procedați pentru a face comentarii interesante pe marginea unui text fără a jigni autorul:

- Nu faceți comentarii înainte de a fi ascultat/citit textul în întregime!
- Încercați să surprindeți scopul textului, publicul vizat, modul în care teza este susținută pe parcursul întregului text; urmăriți în ce constă creativitatea autorului!
- Identificați structura textului: există o logică a succesiunii ideilor, părțile sunt suficient de dezvoltate, raționamentele sunt corecte? Există suficiente exemple?
- Limba folosită servește textul sau îngreunează accesul la idei?
- Cât de tare s-a angajat autorul în rezolvarea problemelor ridicate de redactarea textului? A studiat destul pentru a scrie textul respectiv? Demonstrează textul profunzime în tratarea ideilor?
- Încercați să înțelegeți ce îi cere autorul publicului său și în ce măsură autorul își ajută cititorii să-i urmărească ideile!

- Cum apreciaţi prezentarea textului?
- În ce măsură autorul îşi asumă răspunderea faţă de cele afirmate în text?
- Nu ezitaţi să lăudaţi părţile bune ale unui text, făcând trimiteri exacte în cadrul lui!
- Comentaţi întâi aspectele majore ale textului: se încadrează în subiect? apar exprimate idei interesante, originale? scopul este clar? metoda de lucru se dovedeşte a fi potrivită şi aplicată consecvent? succesiunea ideilor este logică? ideile au fost echilibrat dezvoltate? argumentaţia convinge?
- Lăsaţi la urmă chestiunile de detaliu (paragrafe, propoziţii confuze, cuvinte inadecvate etc.)!
- Din multitudinea aspectelor ce pot fi relevate, alegeţi-le pe cele mai importante, care pot ajuta la o îmbunătăţire substanţială a textului!
- Daţi explicaţii în legătură cu obiecţiile formulate; explicaţiile le vor face credibile şi pot fi totodată un ajutor în corectarea unor aspecte din text.
- Când nu sunteţi sigur că aţi înţeles ceva, spuneţi acest lucru cinstit, nu vă hazardaţi în aprecieri care s-ar putea să vă trădeze ignoranţa şi să vă pună în situaţii penibile!
- Spuneţi-vă părerea în legătură cu acele elemente care ar trebui amplificate sau, dimpotrivă, care ar putea fi eliminate din text!
- Fiţi onest în răspunsul dumneavoastră, politicos, cu o atitudine constructivă!
- Nu intraţi în conflict cu autorul sau cu alte persoane care şi-au spus punctul de vedere!
- Puneţi-vă în locul autorului! Fiţi obiectiv, dar nu spuneţi lucruri pe care nici dumneavoastră nu v-ar plăcea să le auziţi sau care v-ar răni dacă ar fi vorba de un text propriu!

CONCLUZII

Redactarea textului constituie un proces format dintr-o succesiune de etape care se întrepătrund ; este o activitate permanentă de decizie şi planificare, de scriere şi rescriere. Procesul scrierii unui text ar putea fi reprezentat prin următoarea schemă :

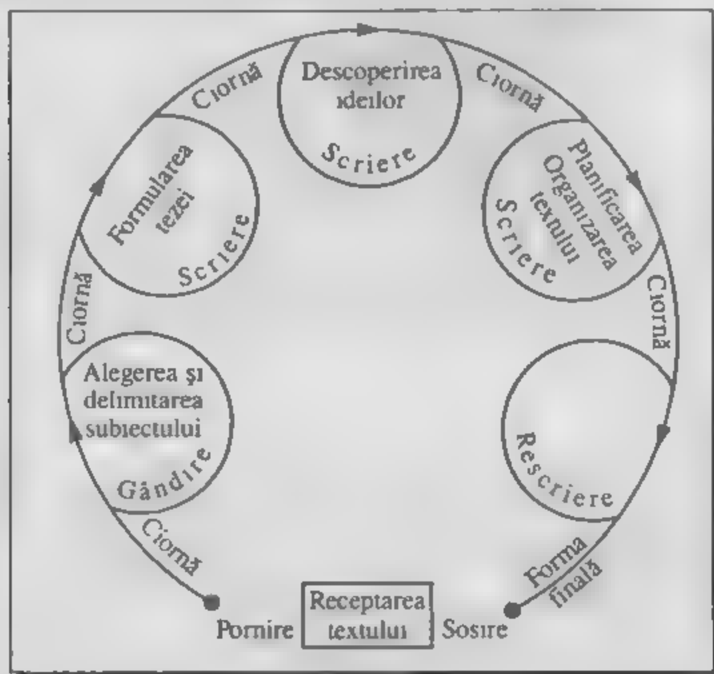

Figura 33. *Etapele scrierii unui text*

Rezumând, redactarea unui text are următoarele etape

1. Planificarea textului

- Textul se planifică în scris, nu oral
- Se aleg teme, idei, subiecte interesante, originale, pe care autorul le stăpâneşte bine şi despre care se poate informa suplimentar,

care i se potrivesc şi în legătură cu care poate aduce elemente noi. Pentru aceasta, foarte utile se dovedesc tehnicile de descoperire:
- apelul la memorie, întocmind liste de idei, consultând ideile notate într-o agendă, elaborând „reţele" de idei sau scriind liber câteva minute;
- observaţia atentă, dublată de desene/scheme care canalizează atenţia asupra detaliului sau de speculaţii pe marginea legăturilor dintre elementele unei scheme;
- citirea activă a unei bibliografii;
- conversaţia cu un interlocutor sau cu propria persoană;
- mass-media;
- imaginaţia, literatura.

- Temele generale se restrâng la subiecte precise, semnificative, în stare să capteze interesul cititorilor.
- Prin ceea ce scrie şi prin modul cum scrie, autorul trebuie să îi ofere cititorului plăcerea lecturii.

2. Redactarea pe ciornă

- Textele se redactează întâi pe ciornă pentru ca autorul să poată lua cele mai bune decizii în ceea ce priveşte conţinutul şi forma.
- Deciziile trebuie să se bazeze pe analiza atentă a publicului pentru a scrie astfel încât textul să vină în întâmpinarea aşteptărilor de lectură ale cititorilor potenţiali.
- În funcţie de subiect şi de public, autorul decide asupra tonului şi a rolului pe care şi-l asumă pentru a media relaţia publicului cu textul: el trebuie să proiecteze în text o stare de spirit pozitivă.
- Orice text se scrie cu un scop. Pentru a formula scopul, autorul presupune ipoteze alternative, pe care le verifică, pentru a se opri la una dintre ele, la cea mai bună.
- Scopul trebuie definit cât mai repede, pentru a alege, în funcţie de acesta, tipul de text (narativ, descriptiv, expozitiv, argumentativ) şi pentru a da o configuraţie particulară relaţiei autor – cititor – text.

- Planul textului se face ordonând, grupând, ierarhizând, eliminând, adăugând, modificând. Logica ideilor şi succesiunea paragrafelor trebuie să fie în permanenţă ţinute sub control. Pentru clarificare, se poate recurge la sistemul numerotării paragrafelor.
- Majoritatea textelor se deschid cu o teză – o propoziţie sau un paragraf care sintetizează ideea textului şi spre care converg elementele acestuia.
- A schiţa conţinutul pe ciornă presupune reflecţie şi decizie, oferind avantajul pătrunderii în profunzimea gândirii, aşa cum numai scrisul o permite.

3. Revizia

- Este o etapă absolut necesară în redactarea oricărui text. Este momentul în care autorul trece din ipostaza de „scriitor" în cea de cititor ; din noua poziţie, textul se vede altfel. .
- Cu obiectivitate şi spirit critic, se evaluează textul sub aspectul concepţiei globale (în funcţie de subiect, public, scop) şi sub aspectul formei (claritate, corectitudine etc.)
- Pentru o revizie eficientă, textul se citeşte în două etape : întâi se face o lectură rapidă pentru „a vedea" ansamblul, apoi se face o lectură aprofundată, pentru a observa detaliile.
- În etapa de revizie se fac operaţii precum : introducerea de idei şi pasaje noi, eliminarea unor porţiuni de text, eventual reintroducerea lor, modificarea ordinii unor paragrafe, părţi etc., cizelarea unor fraze prin înlocuirea unor cuvinte, scurtare, dezvoltare, înlocuire, corectarea unor greşeli de neatenţie şi grabă, verificarea unor informaţii de care autorul nu este sigur (citate, nume proprii, date, trimiteri bibliografice, ortografia unor cuvinte etc.)
- Modificările făcute în diverse puncte ale textului trebuie corelate.
- Revizia este etapa în care autorul alege dintre mai multe variante posibile.

4. Forma finală

- Indiferent dacă este scris de mână, bătut la maşină sau procesat pe calculator, textul trebuie să aibă un aspect îngrijit.

- Modul în care este prezentat textul influenţează receptarea lui de către cititori. Un text aşezat în mod adecvat în pagină conferă claritate ideilor, îi face pe cititori să-l înţeleagă mai uşor şi să şi fixeze în minte aspectele esenţiale.

5. Confruntarea textului cu cititorii

- Orice text există prin cititorii săi.
- Autorul trebuie să ştie să profite de pe urma dialogului cu cititorii: îşi poate întări convingerile, îşi poate corecta percepţiile, îşi poate schimba ideile; toate acestea sunt în avantajul lui.
- Există anumite reguli ale dialogului civilizat, care îl privesc atât pe autor, cât şi pe cititor. Autorul trebuie să aibă o atitudine pozitivă faţă de critici, să nu le perceapă ca pe o agresiune. Cititorul trebuie să facă o lectură atentă şi onestă a textului, precum şi un comentariu la obiect, în termeni civilizaţi.
- Autorii şi cititorii care nu ştiu să discute pe marginea textelor îşi pierd credibilitatea.

EXERCIŢII

1. *Planificarea textului, descoperirea ideilor*

1) Care dintre elementele expuse în acest capitol apar şi în modul dumneavoastră de lucru, deşi nu v-aţi gândit niciodată până acum la ele? Dumneavoastră cum procedaţi când scrieţi? Amintiţi-vă ce făceaţi când îi scriaţi lui Moş Crăciun sau când scriaţi compuneri la şcoală

2) Observaţi o persoană în timp ce scrie şi descrieţi-o

3) Luaţi unui coleg un interviu despre modul în care scrie.

4) Citiţi un scurt articol, apoi notaţi ideile care vă vin în minte cu privire la el. Cu care dintre ideile exprimate de autor sunteţi de acord şi cu care nu?

5) Imaginaţi-vă că în acest moment ar trebui să găsiţi un subiect despre care să scrieţi la un ziar de mare tiraj. Faceţi o listă de posibile subiecte. Pe care dintre ele l-aţi alege? De ce?

6) Gândiţi-vă să scrieţi despre subiectul ales la exerciţiul 5. Faceţi o listă de idei care vă vin în minte pe acea temă Grupaţi ideile într-o reţea. Scrieţi zece minute despre acest subiect.

7) Gândiţi-vă la un loc pe care îl cunoaşteţi foarte bine Faceţi-i harta din memorie. Duceţi-vă apoi în acel loc şi priviţi-l timp de zece minute, completând harta făcută iniţial cu noi elemente, observate direct.

8) Aşezaţi-vă într-un loc adecvat pentru observaţie şi priviţi pietonii care traversează o stradă pe zebră Notaţi amănunte semnificative, cum ar fi: traversează grăbiţi, neatenţi, dezorientaţi? care este expresia feţei? traversează pe o traiectorie dreaptă sau ocolesc obstacole imaginare? par ameninţaţi de maşinile din jurul lor? etc.

9) Aţi observat pietonii traversând pe zebră? Aţi observat un căţel traversând pe zebră? Faceţi o legătură între cele două idei şi speculaţi pe marginea ei.

10) Oare ce gândesc poliţiştii în post? Imaginaţi-vă şi scrieţi câteva idei, încercând să vă explicaţi aceste gânduri Luaţi apoi un interviu poliţiştilor şi constataţi ce asemănări şi ce deosebiri apar între ce aţi notat dumneavoastră şi ce v-au spus ei.

11) Amintiţi-vă ultima carte citită sau ultimul film vizionat Ce idei v-au venit pornind de la ea/el?

12) Alegeţi un text. Citiţi-l activ, conspectând şi notând ideile care vă vin în minte în legătură cu subiectul respectiv.

13) Aveţi un sistem propriu de a lua notiţe? Ce dificultăţi întâmpinaţi? Cum ar putea fi ele eliminate?

14) Alcătuiţi o echipă împreună cu 2-3 colegi. Alegeţi o emisiune de ştiri la radio/TV. Luaţi independent notiţe. Confruntaţi apoi ideile reţinute de fiecare.

15) Conspectaţi textul următor:

„1. **Referatul**. Reprezintă o formă a muncii independente prin care sintetizăm sau dezvoltăm în scris esenţa unei probleme, a unor idei dintr-o lucrare sau din mai multe lucrări apropiate tematic.

Dintre *condiţiile de realizare* ale unui bun referat menţionăm: studierea pe cât posibil completă a surselor de bază pentru tratarea unei probleme; structurarea logică a conţinutului; preocuparea pentru organizarea argumentelor necesare convingerii celor care ascultă sau citesc referatul.

Ca tipuri de referat practicat, menţionăm:

- *referatul informativ, analitic*, destinat expunerii amănunţite a conţinutului lucrării; se dau detalii asupra metodelor aplicate, rezultatele sunt puse în evidenţă prin date concrete, se formulează principii; aceste referate conţin maximum de informaţii, înlocuind uneori lucrarea originală;
- *referatul indicativ* (descriptiv), urmărind expunerea sumară a conţinutului şi evidenţiind scopul, obiectivele, natura şi rezultatele lucrării; se recomandă a avea dimensiuni mai mici, de cca 200 de cuvinte;
- *referatul evaluativ*, destinat descrierii conţinuturilor, însoţite de aprecieri personale asupra ideilor;
- *referatul complex*, având ca scop punerea în evidenţă a ideilor esenţiale din mai multe lucrări care se referă sau abordează aceeaşi temă ştiinţifică (dacă este dezvoltat, va forma sinteza documentară);
- *referatul de autor*, constând în prezentarea conţinutului lucrării de către însuşi autorul ei fără a utiliza un limbaj standardizat;
- *referatul de editor* (*synopsis*), în care mesajul are drept finalitate publicitatea, propaganda conţinutului unei lucrări.

Structura unui referat. În manieră clasică, referatul este organizat pe trei părţi: introducere, conţinut şi concluzii. Putem adopta şi o altă manieră de a structura un referat, şi anume:

- titlul; autorul; planul ideilor de bază ale referatului;
- introducerea, în care se prezintă locul, rolul şi nivelul atins de problemă în cercetările şi studiile ştiinţifice relevante;
- dezvoltarea ideilor, cu evidenţierea celor personale;

- concluziile conţinând, între altele, deschiderea unor noi abordări ale problemei, emiterea unor judecăţi de valoare sintetice asupra contribuţiilor aduse şi a direcţiilor posibile de dezvoltare a problemei ,
- bibliografia menţionată fie în text, fie la sfârşitul referatului ,
- data întocmirii.

Dimensiunile referatului sunt condiţionate de specificul materialului prelucrat, de activitatea intelectuală în care se integrează În activităţile didactice, durata susţinerii nu trebuie să depăşească 15 20 de minute (6-8 pagini), după care urmează întrebări la referat, răspunsuri, dezbaterea problemelor şi sinteza evaluativă a cadrului didactic.

J **Extrasul** Reprezintă un ansamblu de cuvinte, fraze sau enunţuri complete, decupate direct din text şi îmbinate fără utilizarea unui vocabular standardizat, în care se evidenţiază elementele cele mai semnificative sau reprezentative pentru conţinutul materialului studiat. Asamblarea este logică şi se menţionează sursa de unde a fost extras, precum şi datele auxiliare obligatorii pentru fiecare citat.

K **Recenzia** Este un produs al activităţii de lectură cu statut de apreciere critică şi motivată a unei lucrări din punct de vedere ştiinţific, politic-ideologic, practic-aplicativ ş a., în care se surprind contribuţiile şi lacunele, se fac observaţii şi recomandări de îndreptare şi completare Dat fiind caracterul specific al recenziei şi al frecvenţei ei utilizări în cele mai diverse publicaţii, oferim, cu caracter de exemplificare, o structură posibilă a recenziei ·

- introducerea – cuprinde aportul ştiinţific al lucrării, importanţa, actualitatea şi interesul pentru temă, comparaţii cu alte lucrări ale autorului sau care abordează aceeaşi problematică ,
- scurt rezumat al conţinutului ;
- judecăţi de valoare, aprecieri asupra calităţii lucrării ;
- propuneri de soluţii, de noi modalităţi de abordare şi dezvoltare într-o manieră constructivă, raţională.

Exersarea de către elevi a acestei tehnici de prelucrare şi concentrare a conţinutului are bogate valenţe instructiv-formative Deşi, strict vorbind, nu este un act propriu-zis creator, recenzia reprezintă un proces de re-creare a lumii unei lucrări, o reconstrucţie care arată modul în care subiectul a recepţionat mesajul, exemplificându-l şi semnalându-l unei anume comunităţi de beneficiari. Recenzia are şi semnificaţia unui act intelectual, a unui moment al comunicaţiei sociale investit cu responsabilitatea judecăţii de valoare filtrate şi cu acoperire ştiinţifică în domeniu.

L. **Sinteza**. Reprezintă tehnica şi forma de reprezentare concentrată, coerentă şi uşor inteligibilă a informaţiilor privind o temă dată din mai multe lucrări.

Sinteza are şi semnificaţia unei «reformulări a informaţiilor existente referitoare la un subiect şi care derivă dintr-o varietate de surse tipărite» (18).

Operaţiile principale angajate în procesul elaborării sintezei sunt, în principal, următoarele parcurgerea, recunoaşterea, extragerea şi convertirea informaţiilor în produse noi.

Tipologia sintezelor este destul de largă Astfel, in practica documentării întâlnim:

a) după *criteriul examenului critic şi al efortului intelectual investit* în realizarea sintezei, avem următoarele tipuri *indicativă* (narativă) şi *informativă* (bazată restrictiv pe bibliografie), de *popularizare* şi *interpretativă* (bazată pe explicaţii şi motivare), *referativă* (bazată pe analize convergente), *analitic-critică* şi *estimativă*, *sintetică* şi *comparativă* (bazată pe interpretări critice), *prognostică şi creatoare* (bazată pe anticipări şi creaţie);

b) după gradul de extensiune a conţinutului, avem *cuprinzătoare*, *selective*, *de autoritate*, *de popularizare*, *curente şi ocazionale*;

c) după substanţa conţinutului, avem · *sinteză de date*, *de concepte*, *metodologică*, *interdisciplinară şi multidisciplinară*

Indiferent de natura ei, tehnica sintezei trebuie să constituie unul dintre obiectivele muncii intelectuale, îndeosebi la clasele terminale ale liceului, dar, mai ales, în cadrul unor activităţi de iniţiere în cercetarea ştiinţifică din învăţământul superior".

(Ioan Neacşu, *Metode şi tehnici moderne de învăţare*, Bucureşti, TUB, 1985, pp 222-225)

16) Alegeţi un text dintr-o carte , rezumaţi-l pe trei pagini, apoi pe o pagină şi jumătate, apoi în 15 rânduri.

17) Scrieţi câteva rânduri având următorul subiect *Planeta Marte*. Discutaţi cu cineva despre acest subiect. Cu altă culoare notaţi ideile noi pe care le-aţi aflat Citiţi apoi informaţiile despre această planetă într-un dicţionar enciclopedic Notaţi le cu altă culoare Căutaţi un tratat de specialitate Cu altă culoare notaţi noile cunoştinţe dobândite Comentaţi felul în care cunoştinţele dumneavoastră s-au îmbogăţit treptat În ce fel aţi putea folosi informaţiile pentru a face textul interesant ? În ce alte tipuri de cărţi aţi mai putea găsi informaţii utile, interesante ? Unde şi cum aţi căuta aceste cărţi ?

18) Citiţi în trei cărţi diferite trei texte pe aceeaşi temă Faceţi apoi o sinteză a informaţiilor găsite.

19) În continuare vor fi prezentate câteva teme generale. Restrângeţi-le la subiecte mai mici , încercaţi să găsiţi subiecte interesante. De exemplu

Automobilul – Forma automobilelor în timp
– Automobilul, subiect al unor bancuri
– Automobilul şi gropile din Bucureşti

– ...adică mobilul din maşină
–
Muzica –
–
–
–
–
–
–
Relaţia dintre sexe –
–

2. *Redactarea textului pe ciornă*

1) Tema : televiziunea. Alegeţi subiectul particular, restrângând această temă generală. Publicul : a) şcolarii de vârstă mică , b) adolescenţii ; c) reporterii de televiziune ; d) cititoarele revistei *Avantaje*. Faceţi câte o fişă de analiză a publicului pentru fiecare dintre cele patru situaţii prezentate mai sus şi scrieţi câteva rânduri despre modul în care v-aţi concepe textul pentru fiecare situaţie în parte. Explicaţi diferenţele dintre proiectele celor patru texte.
2) Pe care dintre cele patru teme aţi alege-o pentru a o trata într-un text? Motivaţi această alegere.
3) În funcţie de alegerea făcută, decideţi care ar fi tonul pe care l-aţi folosi şi rolul pe care vi l-aţi asuma în text. Scrieţi un paragraf pentru a exemplifica stilul pe care îl veţi adopta.
4) Într-un grup de lectură, citiţi mai multe articole de ziar şi apoi discutaţi despre imaginea publică pe care autorul fiecărui articol vrea să şi-o construiască.
5) Alegeţi una dintre temele propuse mai jos şi restrângeţi-o la un subiect particular. Stabiliţi scopul unui text cu respectivul subiect şi modul de expunere optim.
   - Muzica la modă
   - Ce-mi place, ce nu-mi place
   - Locul în care mă simt relaxat
   - O seară ca o comedie a erorilor
   - Întrebări pe care n-am îndrăznit niciodată să le pun profesorilor mei
   - Ultima declaraţie a primului-ministru
   - Creionul şi foaia de hârtie sau calculatorul ?

– De ce întârzie oamenii?
– Cărţile
– Ceea ce ştim când am uitat tot ceea ce am învăţat

6) Gândiţi-vă la următorul subiect: *Politeţea în locurile publice.* Formulaţi trei ipoteze şi evaluaţi-o pe fiecare dintre ele din perspectiva publicului unui ziar de mare tiraj.

7) Iată titlul unui posibil articol: *Oamenii graşi*. Alcătuiţi două texte scurte, în care să prezentaţi două ipoteze opuse

8) Comparaţi între ele următoarele propoziţii-teză şi alegeţi-o pe cea care vi se pare mai bună, motivând alegerea făcută Rescrieţi dumneavoastră propoziţia-teză, pentru a-i da forma pe care o consideraţi cea mai potrivită
(a_1) În comparaţie cu alte limbi, engleza are o gramatică relativ simplă, dar scrierea dă multă bătaie de cap studenţilor străini
(a_2) Când învaţă engleza, străinii au mai multe probleme cu scrierea decât cu gramatica.
(b_1) Amatorul olimpic îşi vede tot mai mult idealul spulberat, profesionismul este în creştere.
(b_2) Profesionismul în creştere ameninţă tot mai mult idealul sportivului olimpic amator.

9) Comentaţi următoarele propoziţii teză şi rescrieţi-le:
a) Călătoriile făcute cu bani puţini sunt instructive
b) Un dialog în direct la radio poate fi interesant sau plictisitor
c) Multe dintre lucrurile pe care le învăţăm în facultate nu ne vor mai fi niciodată de folos în viaţă.
d) Conducătorii auto aflaţi sub influenţa alcoolului, ale căror capacitate de reacţie, acuitate de percepţie, coordonare scad considerabil, ar trebui să fie sancţionaţi cu amenzi mult mai mari de către cadrele de poliţie ale Brigăzii rutiere.
e) „Penultimul an al secolului va fi o importantă piatră de hotar în înţelegerea creierului uman. Va fi anul în care câteva linii independente de investigaţie vor converge spre un program de cercetare cu adevărat unitar, asupra a ceea ce a fost descris ca cea mai complexă structură din universul cunoscut Rezultatul final va fi o revelaţie despre natura ascunsă a psihicului uman" (*Capital*, decembrie 1998).

10) Scrieţi câte o propoziţie-teză pentru fiecare dintre subiectele alăturate, având în vedere scopul formulat in paranteză.
- Avantajul de a începe o afacere pe cont propriu în România (convingere)
- Televiziunea alternativă (explicaţie)

– O persoană pe care nu o pot suferi (autoexprimare)
– Sunetele oraşului (destindere)

11) Recitiţi poezia *Mai am un singur dor* şi celelalte trei variante (reproduse în această carte la p. 89). Comentaţi asemănările şi deosebirile dintre variante.

3. *Revizia*

1) Citiţi textele următoare, reorganizaţi-le şi rescrieţi-le în forma pe care o consideraţi cea mai bună:

a) „Încă un motiv de isterie pentru români. Timbrele fiscale există, dar lipsesc cu desăvârşire

Acestea au ajuns la fel de rare ca timbrele de colecţie

În România sfârşitului de mileniu lipsurile de toate felurile au ajuns să fie subiecte de prima pagină. Dar în Ţara lui Papură-Vodă nici măcar cu bani nu poţi avea ceea ce-ţi trebuie. Timbrele fiscale, emise de Ministerul Finanţelor, există, fireşte, dar lipsesc cu desăvârşire! La Galaţi, timbrele fiscale lipsesc de aproape două luni, paralizând tot felul de activităţi care necesită, la dosar, anexarea unui timbru fiscal de o anumită valoare.

«Nu avem timbre fiscale şi nici n-o să primim!»

Timbrele fiscale emise de Ministerul Finanţelor au ajuns, cel puţin la Galaţi, să fie mai căutate decât carnea ieftină. Timbrele fiscale se vând prin reţeaua de oficii poştale. Asta atunci când ele, timbrele, se găsesc. De aproape două luni, nimeni nu a mai văzut cum arată un timbru fiscal la Galaţi. Zilnic, oamenii se isterizează la oficiile poştale sau în faţa ghişeelor de la Palatul Finanţelor. Astfel, pentru eliberarea unui cazier este nevoie de un timbru fiscal în valoare de 2.000 de lei. Pentru contractele de închiriere este necesar un timbru fiscal de 2.000 de lei, iar pentru adeverinţe de şomaj, unul de 1.000 de lei. Pentru orice legalizare sau autentificare a unui act sau a unei hotărâri îţi trebuie timbru fiscal. Oamenii sunt trimişi de colo-colo, nimeni nu ştie ce să le spună. Angela Nadă, şefa Oficiului Judeţean de Poştă Galaţi, a declarat: «De aproape două luni nu avem timbre fiscale. Este o adevărată nebunie. Oamenii au nevoie de timbre şi nu avem de unde să le dăm. Am pus afişe mari, în oficii, în care menţionăm faptul că nu avem timbre fiscale. Cu toate acestea, oamenii întreabă, de parcă noi am fi vinovaţi. Pe 29 septembrie am făcut o comandă de timbre fiscale de 80.000 de bucăţi, de diverse valori, până la 10.000 de lei. Pe 15 octombrie am primit doar 20.000 de timbre, doar de 200 de lei timbrul. Nu o să credeţi, dar s-au vândut într-o zi. Cumpărau câte 20-40 de timbre». Timbrele fiscale sunt de 200 de lei, de 500, de 1.000, de 2.000, de 5.000 şi de

10 000 de lei. Pe 21 octombrie, Oficiul Județean de Poștă Galați a mai făcut o comandă de 70 000 de timbre fiscale. Nu a fost onorată, iar răspunsul a fost că nici nu e cazul în viitorul apropiat de timbre fiscale.

«Băi, Ministerule de Finanțe, dă, băi, cu timbre-n noi»

La Palatul Finanțelor din Galați nebunia este de nedescris. Lucrătoarele de la ghișee sunt cu nervii la pământ din cauza istericalelor oamenilor care au musai nevoie de timbre. Lucrătoarele încearcă să le explice oamenilor că ele nu au nici o vină, că Ministerul Finanțelor are monopol asupra acestor timbre. Iar Ministerul Finanțelor a luat o pauză de emis timbre fiscale, fiind mult mai ocupat cu cocârjarea populației cu impozite, dări, biruri. Cu vreo doi ani în urmă, cu ocazia altei crize de timbre fiscale, muritorul de rând putea merge la CEC sau la Trezorerie și putea achita suma de 500 de lei, sau de 1 000 de lei, în funcție de nevoie, eliberându-i-se în schimb o chitanță. Dar în Țara-lui-Papură-Vodă s-a dat Legea 117/1999 care zice că pentru orice valoare până în 50 000 de lei sunt necesare timbre fiscale, suma neputând fi plătită la CEC. Adică un pumn în gură, pe lângă alți pumni în stomac, cu dedicație pentru românii fericiți. La poliție, acolo unde se eliberează caziere, nebunia are aceleași proporții. Omul are nevoie de cazier pentru tot felul de lucruri. Nu pentru că așa vrea el, ci pentru că așa i se cere, fie la angajare, fie pentru tot felul de concursuri etc. Timbrul fiscal pentru cazier valorează 2 000 de lei. Filmul e simplu, ca unul de desene animate. Timbre fiscale nu se găsesc, așa că... altă dată cazierul, până la noi legi, reglementări, hotărâri, ordonanțe venite peste noapte. Gălățenii au ajuns să cumpere în prostie timbre fiscale, bineînțeles atunci când acestea se găsesc. Le cumpără conform principiului «să fie acolo, că nu se știe niciodată». Așa cum pe vremea lui Ceaușescu cumpăram câte 20 de kilograme de zahăr sau litri de ulei. Să fie, că nu se știe dacă mai găsești. Unii gălățeni, cu spirit de afaceri, fac bișniță cu mult căutatele și de negăsit timbre fiscale. Adică vând un timbru fiscal de 1 000 de lei cu 3 000 de lei, de exemplu. Alții pun pe acte timbru de 10 000 de lei, chiar dacă actul necesită un timbru de 1 000 de lei. Pe ăsta îl are, pe ăsta îl pune. Lipsa timbrelor fiscale vine să îngroașe problemele, lipsurile, neajunsurile care îi macină pe români, într-un sistem care se târâie ca o broască râioasă prin praf, conceput parcă împotriva omului de rând" (*Evenimentul zilei*)

b) „Un semnal periculos

«Este o eroare profundă [...], un imens pas înapoi pentru omenire.» «Lumea va fi mai periculoasă acum.» Astfel au reacționat susținătorii ratificării de către SUA a tratatului de interzicere a testelor nucleare (CTBT). Senatul american a refuzat miercuri să-l ratifice, respingându-l cu 51 de voturi împotrivă, față de cele 67 (două treimi din 100), câte erau necesare. În acea zi, președintele SUA,

Bill Clinton, a suferit, la rândul său, o grea înfrângere. «Este un eşec major pentru preşedinte, un eşec major pentru diplomaţia americană şi pentru eforturile ce vizează combaterea proliferării nucleare», afirma pentru AFP expertul John Isaacs, preşedintele «Consiliului pentru o lume viabilă». La rândul său, Daryl Kimball, directorul Coaliţiei pentru reducerea pericolelor nucleare, afirma că această decizie, «o povară istorică», trimite un «semnal periculos» ţărilor tentate să-şi reia testele nucleare şi care nu au ratificat încă CTBT.

Bill Clinton, administraţia sa şi numeroşi congresmeni, atât democraţi, cât şi republicani, lansaseră, în ajun, apeluri presante pentru amânarea votului, deoarece se temeau de urmările «dezastruoase» pe lângă comunitatea internaţională ale unei decizii negative a Senatului. Clinton a făcut din ratificarea CTBT, care interzice orice explozie nucleară, militară sau civilă, în atmosferă sau subterană, o prioritate a politicii sale externe. În mod simbolic, el a fost primul şef de stat care şi-a pus semnătura pe acest document în 1996. Dar republicanii, invocând riscurile pentru securitatea naţională a Statelor Unite şi imposibilitatea de a verifica tratatul, au refuzat să-l ratifice, în ciuda numeroaselor apeluri din partea comunităţii internaţionale. Imediat după vot, Casa Albă şi secretarul de stat, Madeleine Albright, s-au grăbit să declare că SUA vor continua să militeze pentru oprirea testelor nucleare în lume şi vor respecta moratoriul cu privire la acestea, în vigoare din 1992. Iar democraţii, furioşi, au arătat că vor face tot ce le stă în putinţă pentru reexaminarea tratatului, lucru despre care Casa Albă a estimat că va fi greu de obţinut prea curând. Este pentru prima dată în ultimele trei decenii când SUA resping un tratat internaţional de o asemenea importanţă.

CTBT a fost adoptat de ONU în septembrie 1996, dar intrarea sa în vigoare depinde de ratificarea lui de către 44 de ţări care dispun de instalaţii nucleare sau sunt bănuite de acest lucru. Până în prezent, numai 26 dintre acestea au ratificat tratatul, semnat de 154 de ţări.

Potrivit lui Daryl Kimball, Rusia, China, India şi Pakistanul vor fi tentate mai mult ca niciodată de acum încolo să procedeze la noi teste nucleare şi vor îndepărta dintre priorităţile lor ratificarea tratatului. Ratificare pentru care, săptămâna trecută, preşedintele francez, Jacques Chirac, premierul britanic, Tony Blair, şi cancelarul german, Gerhard Schroder, lansaseră un apel către Senatul SUA.

Reacţiile internaţionale nu au întârziat. Ieri, Pekinul a invitat Statele Unite să dea exemplu şi să ratifice rapid tratatul. China, una dintre cele cinci puteri nucleare declarate, a semnat CTBT în septembrie 1996, dar nu l-a ratificat încă, aşa cum nu au făcut nici SUA, Rusia, India, Pakistanul, Coreea de Nord. Reprezentantul permanent adjunct al Chinei la ONU, Shen Guofang, a subliniat că ţara sa îşi continuă linia de a nu folosi prima arma nucleară şi a criticat

politica americană, care nu exclude folosirea prima a armei nucleare China, care a efectuat în 1996 cel de-al 45-lea test nuclear, aplică de atunci un moratoriu. Ea s-a opus în ultimul timp creării unui sistem american de apărare antirachetă care să acopere Japonia şi Coreea de Sud. Preşedintele francez a spus că «această decizie aduce atingere procesului de neproliferare şi de dezarmare, care este una dintre priorităţile Uniunii Europene». Rusia este «decepţionată şi grav îngrijorată» Potrivit MAE rus, acest refuz reprezintă «o lovitură gravă adusă tuturor acordurilor privind dezarmarea nucleară şi neproliferarea». India a arătat că poziţia sa rămâne neschimbată nu se va opune intrării în vigoare a CTBT, dar, ca putere nucleară de la testele din mai 1998, este angajată într-un dialog mai ales cu SUA în privinţa aderării la tratat. Totuşi, refuzul american va da timp Indiei să accepte CTBT, deşi îl consideră discriminatoriu, estimează analiştii. Ministrul de externe indian, Jazwant Singh, a spus că «nu este nevoie să se aibă în vedere vreo schimbare» în politica externă a ţării sale faţă de CTBT ca urmare a loviturii de stat din Pakistan.

Întrevăzând reacţiile internaţionale şi conştient de importanţa ratificării CTBT, Bill Clinton a afirmat încă de miercuri seară că «bătălia este departe de a se fi terminat». El a confirmat că SUA vor respecta moratoriul asupra testelor şi a chemat Rusia şi China să facă la fel".

2) Analizaţi modificările făcute, explicând ce şi de ce aţi schimbat.

4. *Forma finală*

1) Citiţi cu atenţie textele următoare

a) „Calul troian al Europei

Procesul de creare a Uniunii Europene abundă în ironii Dar nici una nu o întrece pe aceea prin care moneda unică va accelera înlocuirea modelului continental al unui capitalism al beneficiarului, cu unul care dă preeminenţă valorii de acţionar.

Pe de altă parte, şi Uniunea monetară (UEM) suferă consecinţe neintenţionate A fost concepută ca un macroproiect – care ar impune rate comune ale dobânzii şi ar ajuta să ducă mai departe obiectivul uniunii politice Dar vor exista şi efecte la nivel micro În viitorul imediat, moneda unică constituie un salt uriaş spre crearea unei pieţe unice de capital. Pieţele de capital europene sunt încă uimitor de fragmentate.

Dintre pieţele mari, cea mai deschisă spre exterior este Marea Britanie – şi chiar şi aici, mai puţin de 20% din activele financiare sunt investite în străinătate. În Germania, Franţa şi Italia cifrele sunt toate de aproximativ 5%.

Investitorii europeni nu vor mai trebui să investească acasă pentru a minimiza riscul. Vom asista chiar la reversul situaţiei. Ei îşi vor asuma riscuri şi mai mari dacă şi-ar vedea toţi sacii în căruţa naţională, decât dacă şi-ar răspândi activele prin toată zona euro. Drept rezultat, capitalul este în continuă mişcare. Bineînţeles, libera circulaţie a fondurilor este încă ţinută în loc de unele reglementări naţionale privind investiţiile, impozitele, conducerea corporativă şi altele. Dar toate acestea nu sunt cioplite în piatră.

O dată cu intensificarea fluxului de capital peste graniţe, cadrul instituţional va fi obligat să se adapteze. Acest lucru este deja vizibil în propunerile de înfiinţare la nivel paneuropean a burselor de valori, a indicilor financiari şi a reglementărilor privind preluările de companii.

Ceea ce este valabil pentru investitorii de portofoliu este valabil şi pentru bănci. Deci, majoritatea băncilor au acordat cea mai mare parte a împrumuturilor pe piaţa internă – excepţie făcând împrumuturile acordate clienţilor corporativi giganţi. Din nou, principala explicaţie este accesul inegal la valută. De exemplu, băncile olandeze nu aveau acces la depozitele ieftine de pesetas, aşa cum aveau omologii lor spanioli. Dar, începând cu luna ianuarie, un euro depozitat în Amsterdam poate fi împrumutat în Barcelona fără implicarea nici unui risc valutar, cu toate că va exista încă riscul creditului în operarea de la distanţă de ţară.

Circulaţia mai liberă a finanţării bancare şi de portofoliu în toată Europa va rupe zăgazurile concurenţei.

Furnizorii de capital nu vor mai fi constrânşi de limitele graniţelor naţionale, ci vor urmări cele mai bune profituri în toată zona euro. Drept rezultat, companiile vor trebui să trudească pentru o bucăţică de pâine. Companiile din Europa vor fi împinse din ce în ce mai mult spre promovarea valorii de acţionar.

Valoarea acţionarului s-a născut, probabil, în timpul lungii perioade de creştere a pieţei (bull market), iar acum a căpătat o identitate proprie. În plus, într-o piaţă în descreştere (bear market), companiile s-au găsit într-o situaţie şi mai presantă de a promova interesele acţionarilor.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru economia reală. Dacă cererea de bunuri se deteriorează, companiile vor trebui să depună mai multe eforturi pentru a câştiga clienţi şi a-şi menţine afacerea. Restructurarea, evidentă în Europa în ultimii doi ani, va fi cel puţin accelerată.

Acumularea de lichidităţi, ca un tampon împotriva falimentului sau în speranţa de a pune mâna pe chilipiruri se confruntă cu dificultăţi, ar putea deveni noua regulă a jocului. Într-o ţară fără lichidităţi, cei care vor dispune de numerar vor fi adevăraţi regi.

Deşi forma pe care o va lua valoarea de acţionar poate să difere, moneda unică îşi va impune adoptarea, indiferent de circumstanţele macroeconomice

Procesul de schimbare pe care îl declanşează poate fi mai puţin confortabil, imboldul pe care moneda unică îl dă performanţei corporative, cu timpul, va însemna foarte mult pentru promovarea prosperităţii europene" (Hugo Dixon, *Lumea în 1999*, supliment *Capital*, decembrie 1998).

b) **„Vedeta secolului XX: Anul EURO**

Evenimentul cel mai important de Revelion a fost, categoric, conversia monedelor naţionale a 11 ţări în moneda EURO, eveniment la scară planetară prin schimbările pe care le va genera pentru toate categoriile sociale. Adio frontiere în Europa bursieră! Modificările de politică monetară şi fiscală care intră în vigoare de astăzi vor face să dispară controlul statului în domeniul monetar şi al ratei de schimb. Capitaluri importante vor traversa liber frontierele. Vor spori împrumuturile interbancare, dar experţii EURO vor fi mai atenţi la investiţiile nerentabile.

Ne-am pus întrebarea cum ne-om putea noi apropia de EURO cu băncile noastre comerciale care deţin tristul record de 35% credite neperformante? Dar nici n-aţi auzit, stimaţi cititori, de vreo pedeapsă răsunătoare pentru cei care au păcălit băncile, întreţinându-ne iluzia că sunt profitabile, sau pedepse exemplare pentru funcţionarii bancari corupţi, care au oferit credite neperformante cu generozitate.

Banca Centrală Europeană, inima sistemului EURO, cu gândul la crizele financiare din Asia şi Rusia, va ciuli urechile şi îşi va spori prudenţa finanţării la nivel internaţional. Asta ne obligă şi pe noi la performanţă, pentru că ceea ce s-a întâmplat pe mapamond a îngreunat accesul României la finanţele internaţionale. Diriguitorii României ar trebui să ia aminte la temerile bancherilor europeni privind creditele neperformante, pentru că la noi lupta cu neperformantul este greoaie. Avem o groază de datorii «istorice». Asanarea pierderilor din economie ne-ar apropia şi pe noi de EURO.

Bulgarii, de pildă, au de ce să fie optimişti. Chiar cu ritmul lor mai lent de dezvoltare vor avea acces la inima sistemului tocmai pentru că au încredinţat nemţilor însănătoşirea sistemului lor bancar şi sunt astfel legaţi de Banca Germaniei. Noi, dacă nu lichidăm mizeria haotică, dacă nu ne mişcăm cu viteză în 1999, dacă nu tăiem în carne vie, dacă mai şovăim, riscăm să mai stăm un deceniu în zona rece a Europei, iar capitalul internaţional ne va ţine şi el la distanţă. Cum să ne apropiem noi de EURO, când nu ştim bine dacă în acest an putem plăti datoriile făcute cu uşurinţă de guvernul din 1993? Cum să ne apropiem de EURO, când balanţa noastră comercială a fost deficitară, în anul abia trecut, cu 3 miliarde de dolari? 150 de mari societăţi comerciale n-au fost în stare să oprească pierderile, au lăsat să se deterioreze situaţia, iar acum managerii ne spun că au profit în exploatare, au inventat chiar termenul de profit

«teoretic» şi au uitat de datoriile de miliarde de lei. Cu «om trăi şi om vedea» n-o să ne apropiem niciodată de EURO.

De când discută europenii de moneda unică? Naşterea ei s-a făcut cu răbdare, în ani şi ani, fără zgomot, calculele complexe care garantează parităţile bilaterale irevocabile au fost stabilite după negocieri fără reflectoare, integrarea pieţelor şi restructurarea bancară au fost un proces migălos Şi deodată, de Revelion, festivitatea care a ţinut omenirea cu sufletul la gură La noi totul se face cu nerăbdare - sau deloc -, avem impresia că putem face orice lucru mai uşor ca alţii Nu ne gândim să facem bine. Se vorbeşte mult şi după aceea se face, dacă mai apucă cineva. Remanierile se fac, nu se anunţă! Corupţii sunt gâtuiţi şi apoi se anunţă că s-au recuperat banii!

EURO n-a fost nici cea mai mare bulversare pe care urma s-o cunoască lumea vreodată - cum au prezis unii Din contră, politica monetară, în zona EURO, s-a terminat cu tort şi şampanie. Momentul Revelionului a fost bine ales, ca să existe timp pentru primele operaţiuni de refinanţare, aşteptate chiar de astăzi, 4 ianuarie Numai un hâtru a ţinut să facă o tranzacţie istorică, prima a anului EURO a achiziţionat cu o carte de credit EURO o sticlă de şampanie Va rămâne pentru viitorime prima tranzacţie cu o monedă europeană unică, care doar în Imperiul Roman a mai funcţionat.

Ultimul an al mileniului - se zice - înseamnă o monedă pentru toţi europenii. Nu chiar pentru toţi ." (Petre Mihai Băcanu, *România liberă*).

c) „Wall Street ameninţă lumea

O mare recesiune mondială va începe spre sfârşitul anului 1999 Ea va fi declanşată de efectele balonului bursier din Wall Street. Pe măsură ce preţul acţiunilor va scădea, familiile americane vor căuta să economisească mai mult, nu numai pentru că vor avea mai puţini bani pentru pensionare, ci şi pentru că vor obţine venituri mai mici Opţiunile de cumpărare de acţiuni ale companiei de către angajaţi au adăugat 1% sau mai mult din PIB la veniturile familiale, iar o sumă asemănătoare a fost obţinută din fuziuni şi achiziţii, care s-au ridicat la 20% din PIB în prima jumătate a lui 1998

O dată cu prăbuşirea Bursei, economiile personale vor creşte Acest lucru nu este tocmai surprinzător, întrucât ele au scăzut la numai 0,2% din veniturile disponibile în iunie 1998 Aceasta se poate compara cu o medie de aproximativ 6% în ultimii 20 de ani şi cu 15% în Japonia Pe măsură ce economiile personale cresc, scade consumul, şi pe măsură ce deficitul comercial va continua să se mărească, investiţiile şi profiturile companiilor vor scădea brusc Acest lucru va conduce la un cerc vicios, cu profituri scăzute care atrag după sine căderea Bursei Prin creşterea economiilor personale, căderea Bursei duce, la rândul ei, la profituri şi mai scăzute.

Psihologia investitorilor americani de azi este foarte asemănătoare cu cea a investitorilor japonezi din timpul creşterii artificiale a pieţei bursiere japoneze. La sfârşitul anilor '80, investitorii erau convinşi că Japonia deţinea cea mai puternică economie din lume, având la bază cea mai avansată tehnologie şi cele mai bune tehnici de management. Celelalte ţări se străduiau să îi urmeze exemplul. Investitorii au aceeaşi încredere azi în America, cum au avut în anii '80 în Japonia. Diferenţa majoră constă în faptul că managementul japonez credea în planificarea pe termen lung şi menţinerea locului de muncă pentru toţi, în timp ce tendinţa curentă în America este o abordare nemiloasă a angajărilor şi concedierilor. Această diferenţă va însemna că dezumflarea balonului bursier american va avea un impact mult mai rapid asupra economiei mondiale decât a avut balonul japonez.

Piaţa americană a acţiunilor este excesiv de supraapreciată. Datele arată că piaţa din iunie 1998 a fost cu mult peste dublul nivelului său de echilibru şi are aproximativ 75% şanse de prăbuşire în anul următor.

O viziune keynesiană sugerează că economia mondială se află într-o stare foarte proastă pentru a putea rezista unui crah pe Wall Street. Japonia economiseşte circa 30-35% din PIB şi nu poate să investească profitabil într-o proporţie asemănătoare în economia sa, care are o creştere aşa de lentă. Intenţiile ţării de a economisi vor fi excesiv de mari faţă de orice posibilă investiţie pentru mulţi ani de acum înainte. Între timp, restul Asiei suferă de un excedent de economii ciclice, încât o revenire rapidă este practic improbabilă. «Zona euro» are un excedent constant de economii, ce reiese din excedentul permanent al contului curent, astfel că numai risipa nesăbuită a popoarelor vorbitoare de limbă engleză a făcut ca balanţa să poată absorbi economiile excedentare ale restului lumii.

Graba cu care Wall Street se îndreaptă spre stratosferă a fost astfel principala forţă motrice care stă la baza economiei mondiale. Această situaţie este cât se poate de nefericită, întrucât toate perioadele de expansiune din trecut au fost urmate de depresiuni majore şi, deseori, prelungite. Problema este că recesiunile declanşate de scăderile preţului activelor nu reacţionează cu promptitudine la scăderea ratelor dobânzii. Aceasta nu ar trebui să provoace vreo surpriză. Când bursele cad, costul capitalului în acţiuni creşte brusc, iar băncile nu prea mai sunt dispuse să acorde împrumuturi. În consecinţă, costul general al capitalului creşte, chiar dacă ratele dobânzii scad brusc" (Andrew Smithers, *Lumea în 1999*, supliment *Capital*, decembrie 1998).

d) **„CASA GRIGORE CAPŞA / Omul de casă al lui Adrian Năstase îşi continuă afacerile necurate**

Tehnicianul Marian Bucur a distrus celebrul hotel-restaurant

Fost până în anul 1989 tehnician la Cooperativa Instalatorul, Marian Bucur a ajuns acum să conducă destinele celebrei case Grigore Capşa. Cum? Răspunsul

este simplu. A devenit omul de bază al lui Adrian Năstase căruia, la început, pentru a-i câştiga încrederea, i-a făcut unele reparaţii la una din locuinţe. Au urmat vânători făcute împreună sau efectuarea de comisioane gen ridicarea banilor pe care Năstase i-a luat de la Iacubov de la FPP Moldova.

Imobilul este revendicat de descendenţii marelui patron

Pentru a putea pune mâna pe Casa Grigore Capşa, Marian Bucur a înşelat statul român cu peste 25 de miliarde de lei. Dar să o luăm cronologic. În anul 1949 inventarul şi utilajele proprietate a lui Grigore Capşa au fost rechiziţionate. În afara acestor acte nu s-au mai făcut altele de trecere in proprietatea statului. După 1990 s-a înfiinţat SC Lido SA care a primit în patrimoniu zece complexe hoteliere printre care şi Capşa. În anul 1996, Lido transferă proprietatea imobilului Casa Capşa, proprietate pe care nu o deţinea cu acte în regulă, printr-o asociere cu SC SOCIB Instalaţii Impex SRL, devenită ulterior Construct D/79, constituind Casa Capşa SRL. Acest lucru s-a făcut in condiţiile în care cei care au încheiat afacerea ştiau că imobilul nu avea clarificat statutul juridic, încă din anul 1991 fiind pe rol un proces de revendicare a imobilului.

O altă ilegalitate a fost comisă chiar când s-a făcut evaluarea imobilului: 2.150.000.000 lei în loc de 27.452.000.000, atât cât a reieşit dintr-o evaluare corectă. De aici, o diferenţă de 25 miliarde lei cu care statul român a fost păgubit.

Ilegalităţi flagrante

Pentru procentul de 54,97% din capitalul noii societăţi, SOCIB a contribuit cu 2.625.000.000 lei. Grav este că această sumă a fost eşalonată în trei rate: 785.000.000 lei în 10 mai 1996, tot atât până la 31 decembrie 1996 şi 1.050.000.000 până la 31 decembrie 1997, fără a se ţine cont de rata inflaţiei, de cursul de schimb leu-dolar sau de dobânda BNR. Prin decizia 646/20 decembrie 1994, pronunţată de Secţia Comercială a Curţii Supreme de Justiţie, înscrierea în contractul de societate a unei societăţi cu răspundere limitată a prevederii potrivit căreia capitalul social poate fi depus în etape este ilegală. Conform Legii 31/1990, este interzis ca administratorii societăţilor să înceapă operaţiuni în unele societăţi fără a se fi făcut vărsământul integral al capitalului social. Pentru aceste fapte, Marian Bucur ar fi trebuit să fie tras la răspundere penală.

Afacerea «Romline»

Dar acest Marian Bucur a făcut şi alte afaceri dubioase. CNM Romline SA a fost păgubită cu zece milioane dolari într-o afacere făcută cu SOCIB Maritime. Romline a închiriat trei nave cu capacitatea de 15.000 tdw. Contractele au fost încheiate pe o perioadă de cinci ani, cu o taxă de management de 36.000 dolari pe an/navă. Navele Delta 1, Delta 2 şi Amara au fost predate în anul 1991, dar

Romline nu a mai primit nici un ban, plătind în schimb toate datoriile navelor, diferențe de reparații sau TVA neachitată

Afacerea «Romlacta»

Nici SC Midal Group SA nu a scăpat nepăcălită de Marian Bucur. Această firmă a decis achiziționarea pachetului de control de acțiuni la SC Romlacta SA. Când totul părea că se rezolvă, a apărut pe fir SOCIB cu un contract-fantomă, antedatat, în care terenul constituind aportul Romlacta era subevaluat la 72 295 000 lei, iar aportul SOCIB, bineînțeles, eșalonat în doi ani. Un contract total în defavoarea Romlacta care avea doar 5% din beneficiu, restul de 95% trebuind să revină SOCIB.

Dispariția misterioasă a unui dosar

După cum spuneam, imobilul Casa Grigore Capșa este revendicat de succesorii legitimi ai marelui patron român. Procesul se desfășoară încă din anul 1991, iar până acum nu s-a rezolvat nimic. Chiar dacă procesul este pe ultima sută de metri, Marian Bucur încearcă, prin orice mijloace, să lungească acțiunea. Cel mai bun exemplu este dispariția misterioasă a dosarului speței, dosar care, în urma valurilor făcute, a apărut în mod miraculos după o săptămână" (Bogdan Adam, *România liberă*).

e) „Cum citim ziarele

Există *convingeri* politice și *opinii* politice. Convingerile politice aparțin oamenilor cu vocație politică și cu biografie politică. Mai puțin numeroși decât ne închipuim, oamenii aceștia au ajuns la consecvența și fermitatea *convingerii* printr-o preocupare pentru politic implicând deopotrivă studiu, reflexie și acțiune. Opinia politică e o realitate mult mai largă și mult mai pretențioasă. Toți (sau aproape toți) avem opinii politice și, în genere, ni le formăm citind ziarele, reacționând, așadar, la ceva care *ni se dă*. Din păcate, între «convingere» și «opinie» se fac frecvente confuzii. De regulă, purtătorii de opinie se iau (și sunt luați) nu o dată drept oameni de convingere. Ei afișează, în dezbatere, competențe, pasiuni și experiențe care, în realitate, le sunt străine. Opinia poate fi autentică sau nu, poate fi ingenioasă sau tâmpă, temeinică sau superficială, dar e întotdeauna *amatorism* politic, recoltă – mai mult sau mai puțin întâmplătoare – de «idei» politice, rumegate în funcție de înzestrarea și de amplasamentul social al fiecăruia. Nu vrem să spunem că din lectura ziarelor nu se pot recolta *decât* opinii, *simple* opinii. Profesionistul știe să extragă din ele substanța de care are nevoie pentru a-și nutri convingerile și pentru a-și revizui strategiile. Problema e *cum* citim ziarele. Or, cei mai mulți dintre noi nu le citim profesionist; nu le citim nici măcar atent, le citim în așa fel încât rezultatul lecturii nu poate fi decât inconsistent și mărunt conjunctural. Să facem, în loc de

demonstrație, un rapid inventar al momentelor pe care le dedicăm, îndeobște, lecturii. Căci, inevitabil, *cum* citim depinde de *când* citim ziarele.

Întâi, le citim în drum spre slujbă. Le pescuim de pe prima tarabă ieșită în cale și le răsfoim mahmur, sub impulsul unei curiozități difuze, dar, mai ales, din dorința de a «scurta» timpul petrecut în metrou, tramvai sau autobuz. Lectura e, de fapt, un semi-somn, în care se amestecă indispoziția provocată de perspectiva unei «noi zile de muncă», inconfortul transportului și cumulul câtorva mici iritări de parcurs (individul care îți citește peste umăr, bătrâna căreia ar trebui să-i cedezi locul etc.). Aceeași tipologie a lecturii se reface pe drumul de întoarcere de la slujbă, cu unele nuanțe distinctive: lehamitea de după rutina zilnică, foamea, perspectiva necazurilor domestice sau, dimpotrivă, satisfacția zilei de lucru încheiate. Între cele două drumuri, mai există lectura furtivă, în orele de program, un mod, între altele, de a-și amâna sau suspenda obligațiile. Rezumând, e limpede că cititul jurnalelor în prima parte a zilei e marcat de fragmentarism și umoralitate. Citim pe apucate, pe sărite, și proiectăm asupra lecturii hazardul unor crize psiho-fiziologice trecătoare.

Urmează, acum, marea orgie de presă a siestei! Ziarul e un corelativ al papucului și cafelei, un camuflaj nobil al digestiei. Cu pleoapele grele, impregnate de reverii calorice (eventual cu o scobitoare în colțul gurii), capul familiei «se documentează». Cititul se întrepătrunde misterios cu insondabile procese organice. «Bolul» informațional se prelucrează la nivel de intestin, creierul distinge cu greu între nedumerire politică și crampă abdominală. Fulgurante întreruperi ale stării de veghe, demnitatea aparentă pe care o dă stupoarea post-ludică și relaxarea subită a tuturor funcțiunilor mentale și trupești conferă lecturilor de după masă un ce oniric, un echivoc suprarealist, încununat, de obicei, printr-o scurtă înjurătură recuperatoare (adresată lor, politicienilor și ziariștilor), urmată de o adormire ostășească. O îmbinare caracteristică de zel cetățenesc și euforie fiziologică se exprimă și în cititul ziarelor în timpul mesei sau la closet. Nu e clar ce este esențial și ce este accidental, *ce* este anexa *cui*, dar în ambele cazuri survin subtile transferuri între realități disparate, cu consecințe imprevizibile asupra obiectivității informației.

Cum citim, prin urmare, ziarele? Mai întotdeauna în intervalele *secundare* ale zilei, în acel registru al vieții care se cuplează cu *loisir*-ul, cu destinderea, cu atenuarea vigilenței intelectuale. Le citim ca și când nu le-am lua prea în serios, le acordăm mai puțină atenție decât *hobby*-urilor noastre și le tratăm cu mai puțină rigoare decât cea investită în partidele noastre săptămânale de bridge sau de table. Constatarea aceasta n-a întârziat să-i neliniștească pe politologi. Căci din *opinii* formate la capătul unui *asemenea* mod de frecventare a ziarelor se constituie opinia publică, reactivitatea politică a masei și, în ultimă instanță, *votul* țării.

Discuțiile noastre în contradictoriu, opțiunile noastre ideologice, participarea noastră la tot ce se întâmplă, felul cum înțelegem manevrele guvernamentale, pe scurt, întregul nostru comportament civic și electoral se naște ca efect al unui *loisir* rudimentar : cititul infra-rațional al ziarelor. Cu cât le citim mai «destins», cu atât suntem mai manipulabili. De aceea, maturitatea politică a unei țări și răspunderea politică a oricărui locuitor al țării ar trebui să înceapă de aici : de la cum citim ziarele. E drept, asta nu e – cum s-ar părea – numai treaba cititorului. Căci citim ziarele și în funcție de *felul în care sunt scrise*. Dar asta e altă problemă, la care e preferabil să răspunzi nu comentând isprăvile altora, ci riscând o ispravă proprie" (Andrei Pleșu, *Dilema*, 1994).

f) „Apel către lichele

Sunteți puțini în mijlocul acestui popor, de vreme ce el s-a putut regăsi peste noapte cu o asemenea forță și grație ; și totuși mulți, dacă ați putut face cu putință, hrăni și cauționa oroarea vreme de 40 de ani. Vouă, acestor mulți-puțini, vă adresez următoarea chemare :

Lăsați o respirație mai lungă între ultimul omagiu pe care l-ați scris, între ultima ședință în care v-ați exprimat entuziasmul pentru realegerea lui Ceaușescu la cel de-al XIV-lea Congres și adeziunea grăbită pe care ați venit să v-o dați în zilele în care timișorenii nu terminaseră să-și îngroape morții și în care sângele de pe bulevardul Magheru și din Piața Palatului nu se zvântase încă.

Nu mai strângeți o vreme, bărbătește, mâna colegilor voștri și nu-i mai priviți senini în ochi. Lăsați să se întrevadă o urmă de sfială în privirea voastră. Fiți o vreme stingheri.

Nu mai apăreți la televiziune.

Nu mai scrieți în ziare.

Nu vă mai ridicați glasul decât pentru o scurtă căință, căci altfel îl ridicați din nou în minciună.

Lăsați cuvintele să spună ceea ce spun, nu mai folosiți o vreme vorbele «demnitate», «libertate», «conștiință», «dreptate», «popor». Nu asasinați aceste cuvinte.

Renunțați la alibiuri morale spunându-vă că ați făcut neîncetat răul ca să puteți face din când în când binele.

Să nu vă fie frică, ci doar, din când în când, o lungă și insuportabilă rușine. Căutați atunci un părinte care și-a pierdut în zilele acestea copilul și cereți-i iertare.

Intrați în noul an meditativi. Și aprindeți o lumânare pentru cei morți și pentru voi.

Iar dacă veți da curs acestei chemări, veți înceta să fiți lichele și veți primi recunoștința noastră. Vă vom iubi" (Gabriel Liiceanu, 30 decembrie 1989).

g) „Există o literatură română?

Cu o violenţă de cugetare ce s-ar fi putut lipsi de violenţa expresiei, d. Fundoianu contesta de curând individualitatea literaturii române. Aruncată din arc, săgeata eleatului Zenon rămânea pe loc; după traiectoria unui veac, literatura noastră e încă în punctul său de plecare. Zenon neagă mişcarea; mai feroce, d. Fundoianu ne tăgăduieşte însăşi existenţa. Reduşi la rolul de colonie a culturii franceze, nu putem produce decât o literatură nediferenţiată. Lipsiţi de o expresie originală, avem un suflet virtual; mişcarea e numai aparentă; săgeata e încă în coarda arcului. Neintegrând literatura universală prin nici o notă specifică, stăm deci în pragul Europei cu mâinele goale.

Negaţiunii feroce a dlui Fundoianu i se cuveneau temperamentele dlui N. Davidescu. Literatura română există; ea nu-şi începe totuşi viaţa organică decât odată cu simbolismul. «Până la simbolism, afirmă categoric d. Davidescu în *Flacăra*, nu se poate vorbi de o literatură românească. Am avut doar, cum am mai spus, numai scriitori-accidente. Eminescianismul, care fusese prima încercare în acest sens, sombrase.»

Sau, tot atât de categoric: «Şi adevărul e că simbolismul este începutul literaturii noastre. El a devenit astăzi singura literatură cu putinţă, iar cadrul lui s-a lărgit prin aportul variat al atâtor talente, atât de mult încât numirea de simbolism începe să devină doar o strâmtă etichetă istorică; ea echivalează cu începuturile literaturii româneşti de la care mâine vor purcede pe cale de evoluţie, de acum înainte, formulele noi ale literaturii noastre. Nici într-un caz însă nu se va mai putea trece peste o epocă literară al cărei gust, începând cu Şt. Petică şi cu Săvescu şi sfârşind cu Philippide, au îmbogăţit cu cele mai variate mijloace de redare intelectualitatea noastră. Minulescu, Bacovia, Emil Isac şi Cotruş fac ca toate provinciile româneşti să fie reprezentate sub steagul acestei mişcări liberatorii şi individualiste de artă». D. Fundoianu tăgăduia deci individualitatea întregei noastre literaturi; d. Davidescu nu i-o recunoaşte decât când şi-o pierde. Ferocitatea unuia şi parţialitatea celuilalt ne aduc astfel involuntar la căpătâiul literaturii române pentru a-i constata, pe de o parte, existenţa, iar pe de altă parte, caractere proprii şi profunde în nici o legătură cu variaţiunile şcoalelor literare în genere, şi, mai puţin, cu simbolismul în specie.

Recunoaştem că o literatură nu există prin individualităţi răzleţe, ci printr-o organizare armonică; nu se valorifică atât prin calitate, cât prin diferenţiere. Prezenţa unui geniu solitar nu dovedeşte nimic; originalitatea unei literaturi stă în acele note specifice care, deosebindu-ne de alţii, ne constituie o fizionomie proprie. A scrie într-o limbă poate fi un accident; a avea talent poate fi numai o întâmplare personală; pentru a se integra într-o cultură, talentul trebuie să fie reprezentativ. Confirmând acest principiu este neîndoios totuşi că literatura română nu-şi afirmă existenţa numai prin talente incontestabile, ci şi prin

însuşiri specifice şi comune. Virtualităţile artistice ale rasei sunt evidente în poezia noastră populară, superioară poeziei populare franceze, cifrele realizărilor literaturii culte nu se juxtapun, ci se adună Eminescu, Coşbuc, Creangă şi Caragiale nu sunt numai talente remarcabile, ci şi puncte din frontiera hărţei noastre sufleteşti. Atitudinea fatalistă a poporului român faţă de viaţă ne situează în Orient, ne diferenţiază, în orice caz, de Apus Latentă în poezia populară, ea e ridicată de Eminescu pe cea mai înaltă treaptă de realizare artistică. Sentimentalitatea caracterizată prin *duioşie* e specifică locului, n-o găsim în nici o literatură apuseană şi nici n-o putem confunda cu *mila* slavă. Humorul românesc este iarăşi specific, o pagină din Creangă nu-şi are echivalentul în nici una din literaturile universale Suntem originali nu numai prin fond, ci şi prin expresie, tânăra noastră limbă e plastică şi plină de resurse. Spre exemplificare nu vom recurge la acelaşi inimitabil Creangă, ci ne vom scobori la unul din scriitorii minori. Iată o pagină din Slavici

«Este oare minune dacă în urma acestora Sărăcenii s-au făcut cu vremea cei mai leneşi oameni? Este nebun acela care seamănă unde nu poate secera, ori unde nu ştie dacă va putea sau nu să secere. Pe 'Faţa' locul este nisipos, grâul creşte cât palma, popuşoiul cât cotul; pe 'Râpoasa' nici merele nu se fac, iar în vale apa mănâncă rodul. Unde nu dă nădejde de dobândă, lipseşte şi îndemnul de lucru. Cine lucrează, vrea să câştige, iară Sărăcinenii şi-au fost scos gândul de câştig, pentru aceia nici nu se aflau îndemnaţi să lucreze Cât puteau, petreceau vremea întinşi la răcoare, nu puteau, îşi mâncau zilele lucrând prin alte sate învecinate Când venea apoi iarna vai şi amar!

Iar cine e deprins cu răul, la mai bine nici nu se gândeşte · Sărăcenilor le părea că, decât aşa, mai bine nici nu poate fi. Peştele în apă, pasărea în aer, cârtiţa în pământ şi Sărăcenii în sărăcie![1]

Sărăcenii? Un sat cum Sărăcenii trebuie să fie.

Ici o casă, colo o casă... tot una câte una. Gardurile sunt de prisos, fiindcă n-au ce îngrădi; uliţa e satul întreg Ar fi prost lucru un horn la casă; fumul află cale prin acoperiş. Nici muruiala pe pereţii de lemn n-are înţeles, fiindcă tot cade cu vremea de pe dânşii. Câteva lemne clădite laolaltă, un acoperiş din paie amestecate cu fân, un cuptor de imală cu prispă bătrânească, un pat alcătuit din patru ţapi bătuţi în pământ, o uşă făcută din trei scânduri înţepenite c-un par cruciş şi cu altul curmeziş... lucru bun Cui nu-i place, să-şi facă altul pe plac...».

Atitudinea şi tonul sunt profund specifice; nu le vom găsi în nici una din literaturile cunoscute. Dar nu numai atât, prin caracterul aforistic şi totodată figurat, expresia însăşi e singulară Nu este popor mai sentenţios decât noi şi nu e limbă mai bogată în expresie metaforică decât limba noastră, de la cimilitură şi până la Creangă, această sinteză a creaţiunii artistice populare

Literatura română nu se prezintă deci ca o suprapunere de individualităţi, ci ca o sumă, ca o totalitate organică şi armonică de însuşiri etnice, virtuale în producţiunea populară şi realizate în literatura cultă prin artişti de un talent incontestabil. Între cei patru pilaştri (Eminescu, Creangă, Coşbuc, Caragiale) ai expresiei artistice a sufletului românesc se întinde reţeaua unei întregi literaturi reprezentative. (Câteva nume de scriitori mai recenţi Hogaş, Goga, Sadoveanu, Rebreanu, Gârleanu, Brătescu-Voineşti etc.) Departe de a păşi în praful Europei cu mâinile goale, păşim nu numai cu posibilităţile unui suflet original, şi ca fond şi ca formă, solidare între ele, dar diferenţiate în cromatica literaturii universale" (E. Lovinescu, *Sburătorul literar*, 6 octombrie 1922).

b) **„Baba Rada Treiştrei**

Ziditori de profesie care, chiar şi atunci când dărâmă, dărâmă pentru a zidi, masonii au intrat în mitologie cu mistria şi firul cu plumb, ţinând în mână frâiele lumii, trimiţând împăraţi la reparaţii capitale şi influenţând mersul istoriei când istoria şchiopăta.

La noi, nu putem afirma că masonii l-au influenţat cumva sau că l-au ţinut de bretele nici măcar pe mecanicul de întreţinere Vasile care, când se îmbată, le taie apa caldă locatarilor din blocul de nefamilişti din Titan, d'apăi să ne închipuim că l-ar putea trimite pe premierul Vasile cu reforma lui şchioapă la reparaţii capitale. Asta fiindcă în România persistă complexul spărgătorilor de normă de la Salva-Vişeu şi masonii fost-au fabricaţi prin fotosinteză şi pe bandă rulantă după '89, şi organizaţi nu în frăţii secrete, Doamne fereşte, ci-n frăţii publice, să-i vadă vecinii de palier la televizor şi să le crape fierea de invidie

Că aşa-i pe malul Dâmboviţei, unde orice găinar care-şi cumpără bilet la lojă şi-şi freacă turul nădragilor de vinilinul fotoliilor fie pe la Operetă, fie pe la Ateneu sau pe la Circul de Stat îşi poate zice mason.

Nu mică i-a fost mirarea unui amic ce, încercând să-şi trezească la realitate cu ajutorul unei perechi de palme progenitura certată cu cartea şi care-n lipsă de servici lucra la desecări prin bodegi, l-a auzit pe ăla micu' zicând . «Să nu dai în mine, că sunt mason!».

Invizibila masonerie mondială se încoţopeni pe-acilea într-un soi de masonerie judeţeană de suprafaţă, unde inşi sosiţi cu pluta tranziţiei îşi trag pe organism, în loc de indispensabili flauşaţi, titluri pompoase cum ar fi şi ăsta al unui domn numit Costel Iancu ce-şi zice Suveran Mare Comandor al Supremului Consiliu de Grad 33 şi Ultim al Ritului Scoţian Antic şi Acceptat, care-mi aminteşte de-o ghicitoare în cafea, antică şi de demult acceptată, de pe vremea copilăriei mele de la Slobozia, poreclită Baba Rada Treiştrei.

Audiat de comisiile de apărare din Senat şi din Camera Deputaţilor, acest mason bun şi vigilent, adică de-al nostru, din popor, a afirmat că există masoni

răi, străini de neam, de prin Franța, Belgia și Olanda, care vor să ne halească țara și că bine-ar fi ca SRI-ul să se joace cu dânșii de-a masonii și vardiștii.

Fiecare țară are masonii pe care și-i merită și trebuie să recunoaștem că și la acest capitol am dat cu oiștea în gardul Europii" (Mircea Dinescu, *Academia Cațavencu*).

i) **„Talentul improvizației**

• *Suntem un popor harnic, viteaz și ospitalier* - propoziție dezvoltată cu subiect inclus, metrică ușor de memorat și mai ales de reprodus; axiomă a manualelor școlare. Sinonim: *avem o țară frumoasă*. Contexte specifice de utilizare: se referă, în egală măsură, atât la trecutul glorios al neamului, cu figuri luminoase - Mihai Viteazul a fost viteaz (de unde și numele), Mihai Viteazul este al poporului, noi suntem poporul, deci noi suntem viteji - cât și la prezentul imediat - întâi și întâi suntem un popor, iar apoi hărnicia, vitejia și ospitalitatea sunt trăsăturile (trei, nu mai multe) pe care le socotim definitorii pentru noi ca popor: altfel spus, ceea ce contează este nu cum, ci cât muncim (vezi și *noi muncim, nu gândim*), contează că luptăm (nu dacă învingem sau suntem înfrânți) și, în sfârșit, contează nu faptul, ci efortul de a da. Aceste trei trăsături proverbiale ale poporului nostru se verifică zilnic, ceas de ceas, la munte și la mare, de-a lungul și de-a latul patriei-mame, la sat și la oraș, în forme dintre cele mai diverse, aparent minore, dar care laolaltă dezvăluie un adevăr major: ne-am păstrat prin secole hărnicia, vitejia și ospitalitatea (câtă vom fi avut) pentru că avem, individual și în grup, talentul incontestabil al improvizației definitive, după cum urmează:

• *Ramură verde în gură de canal*. Se întâlnește pe șoselele patriei, dovedind fără putință de tăgadă cum *codru-i frate cu românul*, pe care astfel îl apără de neșansa căderii cu roata Daciei în canalul pe care istoria vitregă l-a lăsat fără capac.

• *Hârtiuță împăturită mărunt pentru fixat fereastra, altfel nu stă închisă*. Se regăsește în hoteluri cu multe sau puține stele, în autobuze, trenuri, tramvaie, dar și în case particulare, dovedind astfel un înalt spirit gospodăresc: românul nu rămâne nesimțitor la defecțiuni, ci le detectează și, cu mâinile lui harnice, găsește remediul potrivit la locul potrivit. Totul e ca după aceea să nu mai deschizi fereastra.

• *Pietroi de proptit ușa, altfel nu stă deschisă*. Gest ospitalier românesc, practicat de restaurante și alte localuri publice, în semn de bun venit pentru clienți.

• *Ziar de șters la fund, tăiat cu grijă în fâșii numai bune*. Obicei tradițional care vădește respectul față de om și nevoile sale (conform, probabil, *fiecăruia după nevoi*).

• *Cabină de veceu fără încuietoare la uşă.* Încă o probă că românul e harnic în fiece moment al vieţii sale : crăcănat cu grijă ca să nu îi treacă de glezne apa de pe jos, el îşi foloseşte propriile mâini (de obicei ambele) pentru ca străinii să nu poată deschide uşa.

• *Sticlă de plastic pentru cadou ţuică* Obiect aparent neutru (deşi poartă încă eticheta de suc) care arată dărnicia (volum sticlă – 1,5 sau chiar 2 l), dar şi hărnicia poporului : sticla nu este aruncată pur şi simplu, ci clătită şi refolosită

• *Capac de bere de pus sub piciorul mesei* Detaliu semnificativ, dovedind şi el inventivitatea şi spiritul viu de acţiune al poporului

• *Claxon la semafor* Echivalent contemporan al strigătului de luptă (*înainte !*) al vitejilor noştri strămoşi Utilizare extremă – înainte de a porni maşina, prima maşină din coloana oprită la stop claxonează dârz : suntem încă cei mai viteji dintre traci" (Cipriana Petre, *Dilema*, 1999).

Cerinţe :

i) Cărui tip îi aparţine fiecare dintre textele reproduse anterior ? Argumentaţi răspunsul !
ii) Analizaţi fiecare text recurgând la conceptele prezentate în subcapitolul „Redactarea textului pe ciornă".
iii) Comparaţi textul a) cu textul b).
iv) Comparaţi textul c) cu d).
v) Comparaţi textul b) cu e).
vi) Textele f) şi g) fac parte din aceeaşi categorie Prin ce se deosebesc ?
vii) Prin ce procedee se obţin efecte umoristice şi/sau ironice în textele h) şi i)?

5. *Confruntarea textului cu cititorii*

1) Urmând regulile expuse până aici, scrieţi un text cu tema „televiziunea". Constituiţi un grup de lectură şi citiţi pe rând textul fiecăruia, făcând observaţiile pe care le consideraţi necesare Rescrieţi textul în funcţie de criticile primite Ce modificări a suferit textul iniţial ? Aţi învăţat ceva nou ascultând textele şi criticile colegilor ?

2) Dumneavoastră cum gândiţi ?

- Prima formă scrisă este întotdeauna cea mai bună...
- Rescrierea este pedeapsa pentru greşelile făcute .
- Revizia presupune o lectură rapidă pentru a corecta greşelile şi a pune virgulele.
- Descopăr cu bucurie cum textul meu devine din ce în ce mai bun cu fiecare nouă revizie pe care o fac...

Pornind de la una dintre afirmațiile de mai sus, scrieți un text de două pagini.

3) Cele citite în această carte până în acest punct v-au modificat în vreun fel modul de a gândi textul scris?

4) Citiți un text, apoi discutați-l în grupul de lectură. Faceți aprecieri critice asupra lui și vedeți în ce măsură fiecare coleg respectă regulile unei lecturi critice, așa cum au fost ele prezentate în acest capitol.

5) Ce dificultăți întâmpinați când citiți un text? Dar când sunteți pus în situația de a-l discuta? Faceți o listă pentru a vă cunoaște mai bine.

6) Care sunt calitățile dumneavoastră de cititor?

7) Citiți textul următor, apoi evaluați afirmațiile de mai jos, notând în dreptul lor A(devărat), F(als), D(educție).

„Dirty Dick fusese ucis. Poliția a anchetat șase suspecți, toți cunoscuți criminali. Toți se aflaseră în apropiere de locul crimei în jurul orei la care aceasta s-a produs. Toți aveau serioase motive să-l omoare pe Dirty Dick. Cu toate acestea, Larcenous Lenny a fost total absolvit de vină.

a) Se știe că Larcenous Lenny a fost în apropiere de locul în care Dirty Dick a fost asasinat.
b) Se știa despre cei șase gangsteri că au fost în apropiere de locul crimei.
c) Doar Larcenous Lenny a fost tăiat de pe lista vinovaților
d) Poliția nu știe cine l-a omorât pe Dirty Dick
e) Asasinul lui Dirty Dick nu și a mărturisit de bunăvoie crima.
f) Se știe că toți cei șase gangsteri s-au aflat în imediata vecinătate a locului în care a fost comis cu sânge rece asasinatul
g) Larcenous Lenny nu l-a omorât pe Dirty Dick.
h) Dirty Dick e mort" (text tradus din Osborn, Michael, Osborn, Suzanne, *Public Speaking*, Houghton Mifflin Company, Boston, Dallas, Geneva, Illinois, Palo Alto, Princeton, New Jersey, p 74)

8) Comparați acum răspunsurile la exercițiul 7 cu răspunsurile corecte a) D; b) A; c) D; d) D; e) D, f) D; g) D, h) A. Acolo unde este cazul, încercați să explicați de ce ați greșit și de ce soluția oferită de autorul exercițiului este cea corectă.

MODALITĂŢI DE ORGANIZARE A TEXTULUI

Pentru ca un text să fie bun nu este suficient să conţină idei interesante. Percepţia lui de către cititori este dată, în mare măsură, de abilitatea cu care autorul ştie să îşi organizeze ideile pentru a le face clare cititorilor săi. Oricât ar fi de interesante, de originale, de bune, ideile se pierd într-un text „încurcat", pe care cititorii nu îl pot urmări. Din vina lor? Nu, din vina autorului; el trebuie să îşi scrie textul după ce şi-a evaluat atent publicul. Ceea ce mie, ca autor al textului, mi se pare perfect clar, cititorilor li se poate părea „încâlcit", deoarece este diferit contextul în care fiecare dintre noi citeşte textul respectiv.

Aparent, există tot atâtea modalităţi de organizare a textului câte idei şi câţi autori, pentru că există, nu? o infinitate de texte, iar indivizii sunt atât de diferiţi între ei („Câte capete, atâtea idei!")... În esenţă însă, lucrurile stau altfel: modul în care cu toţii percepem realitatea din jur este, în linii generale, acelaşi şi se încadrează in tipare cognitive precise, formând un set finit de scheme după care ne organizăm cunoştinţele despre noi şi despre realitatea exterioară. În mintea noastră cunoştinţele se organizează într-o reţea de structuri, în care experienţele anterioare, o dată fixate, ne permit să facem predicţii asupra experienţelor viitoare. Cunoştinţele despre lume se structurează în reprezentări mentale ale situaţiilor tipice; stimulată de cuvinte-cheie sau de context, mintea activează o schemă (sau mai multe) de cunoaştere pentru a extrage sens din text (dintr-un text scris sau din unul oral). Situaţiile stereotipe, participanţii stereotipi, relaţiile stereotipe fac posibilă economia lingvistică în prezentarea unor evenimente, transmiterea unor informaţii în mod implicit, nu explicit, accentuarea unor elemente neobişnuite prin aducerea lor în prim-plan. Valoarea de adevăr a unui text rezultă din comparaţia pe care o face cititorul/ascultătorul între propria schemă mentală şi schema prezentată de autorul textului. „Lucrurile" se organizează în mintea

noastră pe baza unor principii perceptuale : simplitate (succesiunea punctelor permite urmărirea lor), simetrie (indivizii percep relaţiile dintre elemente, proporţiile), ordine (progresia elementelor după o schemă consecventă, deci predictibilă).

Experienţele noastre cotidiene se regăsesc în experienţele noastre lingvistice şi ne aşteptăm să regăsim într-un text unul dintre tiparele care ne cizelează întreaga existenţă. Abilitatea autorului constă în capacitatea lui de a-şi folosi cunoştinţele lingvistice pentru a pune lumea textului în relaţie cu elementele lumii reale. Cititorul înţelege textul coroborând cunoştinţele sale de limbă cu cele despre lumea înconjurătoare. A înţelege înseamnă a găsi o similaritate între cunoştinţele schematizate în mintea noastră şi cele transmise de autor în text ; acest lucru se realizează punând în funcţiune diverse mecanisme de interpretare. În fapt, cel care citeşte trebuie să descopere mecanismul optim care îi permite să ţină pasul cu autorul pentru a reface legăturile logice din mintea acestuia, legături care au condus la respectiva asamblare a elementelor în text.

Care este mecanismul răspunzător de înţelegerea textului ? Există trei teorii fundamentale :

- Textul este procesat de jos în sus, adică dinspre elementele cele mai simple spre elementele cu grad maxim de complexitate (sunete/litere – părţi de cuvinte – cuvinte – grupuri de cuvinte – propoziţii – fraze – părţi de text – textul în ansamblu – texte de un anumit tip – diverse tipuri de texte) : înţelegerea textului este punctul final al unui proces intens de decodare a unor unităţi din ce în ce mai complexe.
- Textul este procesat de sus în jos, adică dinspre unităţile superioare spre unităţile inferioare ; pe baza cunoştinţelor anterioare despre text (ca unitate lingvistică) şi despre subiect, precum şi pe baza intuiţiilor lingvistice, cititorul/ascultătorul selectează din text elementele relevante înţelegerii, în funcţie de care îl reconstituie ; percepţia unităţilor individuale (sunetele/literele) se face global (doar acolo unde este cazul se recurge la analiza lor individuală).
- Textul este procesat interactiv : cititorul pune în acţiune simultan/alternativ mecanisme plasate la mai multe niveluri (nivelul sunetelor, al cuvintelor, al propoziţiilor etc.) ; deficienţele de la un nivel pot fi compensate în etape ulterioare la alte niveluri, asigurând înţelegerea atât la fiecare nivel, cât şi a textului în ansamblu.

Modul în care mintea umană procesează informaţia pentru a o reţine depinde, în mare măsură, de conţinutul şi de structura textului. Orice text este alcătuit din propoziţii, în sens logic. O propoziţie (în sens logic) este o aserţiune individuală despre un obiect sau un eveniment. La baza procesării textului stau două reguli fundamentale:

a) nu toate propoziţiile (în sens logic) dintr-un text stau pe acelaşi plan sub aspectul importanţei; cu cât o propopoziţie este mai importantă pentru dispozitivul argumentativ al autorului, cu atât ea are mai multe şanse de a fi reţinută de cititori. Cititorii, la rândul lor, nu acordă aceeaşi atenţie tuturor propoziţiilor din text; ca dovadă, atunci când rezumă un text, reţin anumite idei, în timp ce lasă deoparte altele. Calitatea unui rezumat depinde în mare măsură de capacitatea cititorului de a sesiza esenţialul, adică tocmai de a ierarhiza ideile sub aspectul importanţei în raport cu tema;
b) gradul de dificultate a unui text este direct proporţional cu numărul de propoziţii (logice) pe care le conţine. Cu cât numărul propoziţiilor logice este mai mare în cadrul unei fraze sintactice, cu atât mai mari sunt dificultăţile de înţelegere.

Exemplu

Să analizăm următorul enunţ:

Limba este un sistem (ansamblu de relaţii între elemente) de semne (cuvinte), a cărui funcţie este comunicarea în cadrul societăţii. Prin această frază sintactică se dă o cantitate mare de informaţie, care ar putea fi descompusă în următoarele nuclee de sens, fiecare inclus într-o propoziţie: *Limba este un sistem, adică un ansamblu de relaţii între elemente. Elementele sistemului lingvistic pot fi considerate cuvintele. În cadrul societăţii limba îndeplineşte funcţia de comunicare. Vom spune deci că sistemul limbii îndeplineşte funcţia de comunicare în societate.* Acest din urmă enunţ se înţelege mai uşor, deoarece informaţia este distribuită în propoziţii succesive, puse în relaţii logice evidente cititorului; cu fiecare propoziţie nouă, cititorul dobândeşte o nouă informaţie pe care o integrează în sistemul lui de cunoştinţe.

A organiza un text înseamnă a ordona ideile astfel încât ele să fie uşor integrate de cititori în sistemul lor de cunoştinţe. Prin modul în care organizează textul, autorul poate ţine sub control procesarea acestuia de către cititor.

Materialul care compune un text poate fi organizat într-o ordine naturală, impusă din interior (care ţine de determinarea spaţio-temporală

a obiectelor şi evenimentelor) sau după o ordine exterioară, logică, impusă obiectelor şi evenimentelor de raţiunea umană, reflectând deci legile de funcţionare a minţii omeneşti. Alegând o schemă de prezentare a informaţiei, punem ordine într-o masă informă de informaţii, clarificăm elemente care altfel ar apărea confuze. Schema de organizare pune mai bine în lumină sensul ce se doreşte a fi transmis.

În consecinţă, vom vorbi despre:

- ordine naturală — ordine temporală; ordine spaţială;
- ordine logică — gradare ascendentă; general - particular / particular - general; - cunoscut - necunoscut; simplu - complex / complex - simplu; - pro şi contra; întrebările jurnalistului;
- alte posibilităţi: ordinea importanţei, ordinea alfabetică.

Pentru ca ideile noastre să ajungă la cititori în mod eficient, să aibă efectul scontat, vom opta pentru o anume ordine de prezentare, în funcţie de subiect, de scop şi de public. Schema ajută autorul să îşi ordoneze ideile, să ţină sub control desfăşurarea textului, iar cititorului îi facilitează urmărirea ideilor şi a logicii lor, creându-i totodată expectaţii de lectură. Este posibil ca într-un text să apară suprapuneri şi întrepătrunderi de două-trei procedee, dar esenţial este să existe o dominantă, iar relaţiile de subordonare ale celorlalte tipuri în raport cu dominanta să fie evidente.

Ordonând ideile în unul dintre modurile posibile, autorul construieşte scheletul textului, dând cititorului reperele înţelegerii lui. Între aceste puncte nodale, care indică direcţia urmată de text, există informaţiile concrete pe care autorul le oferă cititorului. În felul acesta, se asigură **unitatea** şi **coerenţa** textului.

Un text are **unitate** atunci când fiecare informaţie oferită răspunde în mod specific propoziţiei-teză, ocupând un loc precis, bine definit în raport cu aceasta şi cu toate celelalte idei exprimate în text.

Un text prezintă **coerenţă** atunci când legăturile dintre idei şi informaţii apar în mod evident cititorilor. Coerenţa unui text ţine, în ultimă

instanţă, de funcţia fiecărei propoziţii în context, de relaţiile reciproce dintre propoziţii. Cu cât funcţia fiecărei propoziţii în context îi apare mai clară cititorului, cu atât coerenţa textului este mai evidentă Atunci când apar lacune de coerenţă, sarcina cititorului este aceea de a umple aceste goluri printr-un efort de reconstituire a contextului absent ; cu cât acest efort este mai mare, cu atât textul devine mai greu de înţeles.

Exemplu

Iată în continuare două dialoguri, reproduse în stânga paginii; în dreapta paginii este refăcut contextul care explică mecanismul coerenţei interne.

(a) A: – Sună telefonul!	=	*Sună telefonul,* ***vino şi răspunde!*** (A îi cere lui B să...)
B: – Sunt în baie!	=	***Nu pot să vin pentru că*** *sunt în baie.* (B se scuză)
A: – Bine!	=	*Bine,* ***confirm că am înţeles situaţia*** (A acceptă scuzele lui B)
(b) A: – Ai mănuşi?	=	întrebare
B: – Nu!	=	răspuns
A: – Dar păianjenii?	=	avertisment. *dacă n-ai mănuşi or să te înţepe păianjenii.*

Dialogul din (a) este mai uşor de înţeles. deoarece pentru a umple lacunele de coerenţă ne sprijinim pe situaţii schematizate, frecvente în viaţa de zi cu zi; cititorul recunoaşte cadrul de comunicare (tiparul convorbirea telefonică) în baza experienţelor proprii, deci îi vine uşor să subînţeleagă elementele implicite, pentru a înţelege funcţia fiecărei replic în contextul dat.

Dialogul (b) nu se raportează la o situaţie tipizată, deci efortul de procesare a informaţiei este îngreunat de o situaţie extralingvistică obişnuită, mai puţin cunoscută. Legătura dintre mănuşi şi păianjeni poate apărea unor cititori evidentă, altora le poate rămâne neclară, alţii o pot intui (B taie plantele în grădină Printre plante sunt foarte mulţi păianjeni care înţeapă Avem nevoie de mănuşi pentru a ne proteja de păianjeni).

La nivelul textului, se poate vorbi de **coerenţă locală** şi de **coerenţă globală**.

Coerenţa locală se marchează prin diverse mijloace lingvistice : pronume (*Emil* este preşedinte *El* a fost ales în anul...), substitute pronominale şi adverbiale (*Alegerile s-au desfăşurat corect. Asta* au afirmat toţi *observatorii străini* acreditaţi în *Bucureşti. Aici, ei* au avut posibilitatea să vadă la faţa locului cum *românii* se duceau disciplinaţi la urne pentru a vota schimbarea), asocieri conceptuale şi lexicale (la *urne... a vota*), timpuri verbale (Laptele *dăduse în foc* şi telefonul *suna* de zor

când *am intrat* în casă), conjuncții sau alte elemente de conectare a două propoziții (*deci*, *cu toate acestea*, *de aceea*, *în aceste condiții*, *în consecință* etc.), repetiții de cuvinte (Se adunaseră acolo mulți *oameni*, *oameni* de toate vârstele...), folosirea unor termeni generici, raportați la termeni particulari (Se adunaseră acolo mulți *oameni*, *bărbați*, *femei*, *copii*...), folosirea sinonimelor (*Teama*, *frica*, *groaza* îl făcuseră să nu mai gândească în acel moment), folosirea unor cuvinte din același câmp conceptual (Pe masă erau *farfurii* murdare, *cuțite* și *furculițe* aruncate la întâmplare lângă *pahare* cu urme de buze soioase sau de ruj).

Coerența globală a textului este asigurată de tehnicile prin care autorul își dezvoltă ideile.

În ordinea naturală sau în cea logică, ideile pot fi dezvoltate după una dintre următoarele tehnici:
- detaliere și exemplificare;
- definire;
- comparație, contrast;
- analogie;
- clasificare;
- cauză - efect / efect - cauză.

1. ORDINEA DE PREZENTARE A IDEILOR

1.1. Ordinea naturală

Orice obiect sau fenomen se înscrie pe coordonate spațio-temporale. Ideile cuprinse într-un text trimit la „un obiect", la „un eveniment", concret sau abstract, real sau imaginar, deci o ordine naturală de prezentare a ideilor într-un text constă în surprinderea poziției în timp și în spațiu a respectivului „obiect", „eveniment". În funcție de temă, putem organiza textul pe una dintre cele două axe: axa temporală sau axa spațială.

1.1.1. *Organizarea pe axa temporală*

Organizarea unui text în funcţie de axa temporală presupune prezentarea succesivă a momentelor specifice din existenţa sau din devenirea unui obiect; în fond, presupune captarea unor stări succesive din istoria obiectului, a evenimentului. Important este ca textul să releve modificările sau conservările de stare de la o etapă la alta, pentru a-l face pe cititor să distingă cu claritate etapele succesive, precum şi diferenţa dintre echilibrul din starea iniţială şi echilibrul din starea finală; să prezinte evenimentele care au determinat schimbările de stare, precum şi conflictele succesive dintre stările intermediare de echilibru; să prezinte relevanţa evenimentelor trecute pentru starea prezentă. Astfel, cititorul va avea o perspectivă dinamică asupra obiectelor din lumea textului.

Acestui mod de organizare a ideilor îi corespunde, de obicei, textul de tip **narativ**, în care autorul prezintă o succesiune ordonată de evenimente, plasate într-un anumit spaţiu, la care participă unul sau mai multe personaje, determinând o acţiune cu grade diferite de complexitate. Vocea din text care îi spune cititorului ce se întâmplă, unde se întâmplă, cine sunt şi cum sunt personajele constituie vocea **naratorului**. În funcţie de subiect, de public şi de scop, autorul va decide asupra complexităţii evenimentelor şi va selecta momentele relevante în economia textului, va adopta acel punct de vedere care serveşte cel mai bine teza formulată la începutul textului. Efectul asupra cititorului depinde în cele din urmă de „arta de a povesti", de a împărtăşi altora din experienţa personală într-un limbaj plastic, colorat, care apelează la imaginaţie şi la sensibilitate.

Introduse într-un text, pasajele narative captează atenţia cititorului, au putere de evocare şi pot convinge uşor. Ele sunt repede reţinute de cititori, dată fiind tendinţa înnăscută a fiinţei umane spre narativitate. Invită cititorul să descopere şi să *se* descopere, concretizează ideile abstracte. Un exemplu clasic de text narativ îl constituie parabolele biblice.

Exemplu

„Despre lucrătorii tocmiţi la vie

1. Căci împărăţia cerurilor este asemenea unui om gospodar, care a ieşit dis-de-dimineaţă ca să tocmească lucrătorii în via sa

2. Învoindu-se cu lucrătorii cu un dinar pe zi, i-a trimis pe ei ca să lucreze la vie.

3. Dar ieşind pe la ceasul al treilea, a văzut pe alţii stând în tîrg fără de lucru.

4. Şi le-a zis acelora: Mergeţi şi voi în vie şi ce va fi cu dreptul vă voi da

5. Iar ei s-au dus. Ieşind iarăşi pe la ceasul al şaselea şi al nouălea, a făcut tot aşa.

6. Pe la ceasul al unsprezecelea, ieşind încă o dată, găsi alţii stând fără lucru şi le zise De ce aţi stat aici toată ziua nemuncind?

7. Ei îi spun: Fiindcă nimenea nu ne-a tocmit. El le zice. Duceţi-vă şi voi în vie şi ce va fi cu dreptul veţi lua.

8. Făcându-se seară, stăpânul viei zice către îngrijitorul lui: Cheamă pe lucrători şi dă-le plata, începând de la cei din urmă până la cei dintâi.

9. Venind cei de la ceasul al unsprezecelea, luară câte un dinar

10. Venind şi cei dintâi, socoteau că vor lua mai mult, dar luară şi ei tot câte un dinar.

11. Ci luând dinarul, cârteau împotriva stăpânului casei,

12 Zicând· Aceştia de pe urmă au făcut un ceas şi i-ai pus deopotrivă cu noi, care am dus greutatea zilei şi arşiţa

13. Atunci el, răspunzând, zise unuia dintre ei: Prietene, nu-ţi fac nedreptate. Oare nu te-ai învoit cu mine un dinar?

14 Ia ce este al tău şi pleacă Voiesc să dau acestui de pe urmă ca şi ţie

15 Au nu mi se cade mie să fac ce voiesc cu ale mele? Sau ochiul tău este rău, pentru că eu sunt bun?

16. Astfel vor fi cei din urmă întâi şi cei dintâi pe urmă, că mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi" (*Evanghelia după Matei*).

1.1.2. *Organizarea pe axa spaţială*

Cum orice obiect ocupă un loc în spaţiu, este de la sine înţeles că şi obiectele care populează lumea textului pot fi prezentate cititorului dintr o perspectivă statică, în care accentul cade pe imagine, pe locul ocupat în relaţie cu alte obiecte, pe ansamblu şi pe detalii, pe observaţii şi impresii. Prezentând locul obiectelor în spaţiu şi poziţia lor relativă, autorul va alege o direcţie de prezentare – de sus în jos, de jos în sus, de la stânga la dreapta, de la dreapta la stânga – sau îşi va concentra atenţia asupra opoziţiei dintre obiecte cu o anumită localizare, asupra punctului de incidenţă. Pentru a-i face pe cititori să urmărească textul uşor, autorul trebuie să descrie obiectele sistematic, iar pentru a menţine treaz interesul, trebuie să dezvăluie detaliile treptat

Contează în primul rând abilitatea autorului de a şti să-i facă pe cititori să vadă ceea ce vede şi cum vede el însuşi ; secretul este puterea de evocare ; scopul – de a-i face pe cititori să rămână cu imaginea evocată în minte. Acest mod de ordonare a ideilor corespunde textului de

tip **descriptiv**. Indiferent dacă evocă imaginea unui obiect sau chipul unei persoane, descrierea este mai mult decât o colecţie de imagini şi date, sub obligaţia obiectivităţii sau cu libertatea subiectivităţii, ea combină detaliile pentru a lărgi semnificaţia în sine a obiectului descris. Percepţiile vizuale şi auditive trebuie subsumate impresiei dominante pe care doreşte autorul să o transmită cititorului Importante în acest tip de text sunt detaliile concrete şi specifice, limbajul cu putere de evocare, propoziţiile clare.

Există două tipuri fundamentale de descriere : **descrierea ştiinţifică** (obiectivă) şi **descrierea literară** (subiectivă) Scopul lor este diferit : descrierea ştiinţifică informează, descrierea literară sugerează În primul tip, selecţia trebuie să se concentreze asupra elementelor relevante, definitorii ale obiectului ; aici, importantă este rigoarea, pentru a permite cititorului o percepţie corectă a datelor. În cel de-al doilea tip, autorul selectează datele în mod original pentru a transmite o stare de spirit şi pentru a revela „faţa ascunsă" a obiectelor Într-o descriere ştiinţifică, precizia este atinsă şi prin intermediul limbajului : clar, exact, cu termeni „tehnici" , în descrierea literară, autorul apelează la limbajul figurat (de pildă, figuri de stil), în stare să sugereze imaginea prin asociaţii inedite de cuvinte. Între cei doi poli ai opoziţiei există, fireşte, forme intermediare. De pildă, în textul jurnalistic descrierea are atât rolul de a crea un context strict necesar înţelegerii ştirii, cât şi rolul de a sugera atmosfera, „culoarea locală", ajutându-l pe cititor să vizualizeze evenimentele Abilitatea autorului constă tocmai în a alege cea mai potrivită modalitate de a contura imagini suficient de precise şi totodată sugestive, în funcţie de scopul avut în vedere.

Modul particular în care se face descrierea depinde de distanţa la care se situează autorul faţă de obiect : el se poate concentra asupra detaliului pentru a releva simplitatea obiectului sau gradul avansat de elaborare, poate crea perspectivă, surprinzând obiectul pe fundalul său De asemenea, poate propune schimbări succesive de perspectivă pentru a capta complexitatea obiectului.

Exemplu

Iată în continuare o descriere literară.

„Într-o seară, pe la începutul lui iulie 1909, cu puţin înainte de orele 10, un tânăr de vreo 18 ani, îmbracat în uniforma de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinţii Apostoli, cu un soi de valiză în mână, nu prea

mare, dar desigur foarte grea, fiindcă, obosit, o trecea des dintr-o mână într-alta. Strada era pustie și întunecată și, în ciuda verii, în urma unor ploi generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure. Într-adevăr, toate curțile și mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrâni, ca de altfel îndeobște curțile marelui sat ce era atunci Capitala. Vântul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor, făcând un tumult nevăzut, și numai întunecarea și reaprinderea unui lan de stele dădea trecătorului bănuiala că mari vârfuri de arbori se mișcau pe cer. Tânarul mergea atent de-a lungul zidurilor, scrutând acolo unde lumina albă a felinarelor îngăduia, numerele caselor. Uniforma neagră îi era strânsă bine pe talie, ca un veșmânt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi dădeau un aer bărbătesc și elegant. Fața îi era însă juvenilă și prelungă, aproape feminină, din pricina șuvițelor mari de păr ce-i cădeau pe sub șapcă, dar coloarea măslinie a obrazului și tăietura elinică a nasului corectau printr-o notă voluntară întâia impresie. Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotuar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoștea casa pe care o căuta. Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar" (George Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Următorul text conține o descriere științifică:

„Imprimante de dimensiuni A1 și A0

Fabricantul de periferice CAD/CAS Mutoh anunță lansarea unei noi linii de producție a imprimantelor inkjet de format mare Mutoh FALCON.

Imprimanta Mutoh FALCON se bazează pe tehnologia piezo inkjet care oferă performanță, calitate optimă și economie de cerneală. Cele patru printere FALCON ating o calitate de 720 X 720 dpi, încorporând mecanisme de curățare a capetelor de tipărire și o electronică de ultimă oră, bazată pe un procesor RISK pe 64 biți. Intervenția utilizatorului este limitată la simpla înlocuire a cartușelor de cerneală golite, operație care ia doar câteva secunde. Mai mult chiar, în timpul acestei operații nu există contact cu capetele de tipărire sau cu cerneala propriu-zisă, dispărând astfel nedoritele pete ce apar în cazul mânuirii celor mai multe imprimante.

Linia FALCON se bazează pe două produse complet diferite: seriile FALCON CAD RJ-800 (pentru aplicații CAD) și FALCON Graphics RJ-4000 (pentru aplicații de comunicare vizuală).

Imprimantele FALCON CAD RJ-800 (dimensiuni A1 și A0) au fost produse pentru aplicații CAD ce necesită rezoluții înalte și capacități de tipărire color sau monocrome (fiind astfel potrivite în arhitectură, mecanică și design electronic, GIS etc.).

Modelul RJ-801 (A1) oferă o lățime maximă de tipărire de 615 mm, în timp ce RJ-800C (A0) pune la dispoziție 905 mm. Seria FALCON CAD imprimă o pagină A1 (la 360 dpi) în mai puțin de trei minute și o pagină A0 (720 dpi) în maximum 15 minute" (*PC WORLD*, februarie 1999).

1.2. Ordinea logică

Mintea umană procesează informațiile primite din mediu după anumite legi interne. Este deci normal ca efortul de procesare a informației să fie mai mic atunci când datele exterioare sunt organizate după exact aceleași reguli ca structurile intrinseci gândirii. Recunoașterea ca atare a unor structuri face ca ele să fie mai ușor acceptate și asimilate.

1.2.1. *Gradarea ascendentă*

Organizându-și astfel textul, autorul îl ajută pe cititor să urmărească pas cu pas evenimentele, imaginile, trăirile interioare etc. În acest mod se acumulează tensiunea care îi menține treaz interesul și îl motivează să continue lectura. Efectul va fi puternic, dramatic în punctul culminant, în care se atinge tensiunea maximă. Cititorul are satisfacția de a fi fost în permanență în pas cu autorul, având clară în minte, pe tot parcursul textului, direcția în care se îndreaptă. Adoptând această tehnică, autorul are avantajul de a putea zăbovi asupra fiecărei etape și de a acumula idei fără a da cititorului sentimentul că se întrerupe, că se abate de la firul conducător.

Exemplu

„Urmăriți de poliție,
Doi hoți aflați într-un BMW au lovit o mașină a președinției
Polițiștii l-au prins pe unul dintre ei după ce l-au avertizat cu un foc de armă tras în aer

Polițiștii de la secția 14 au observat, marți seară, că un autoturism BMW parcat pe Bd Tineretului avea numere de înmatriculare false plăcuțele de înregistrare B-34-CCM de pe BMW aparțineau, de fapt, unui Wartburg și erau date în urmărire generală Știind că aceste numere de înmatriculare false au fost utilizate pentru mașini folosite la unele spargeri și furturi cu autori necunoscuți, polițiștii au încercat să îl rețină pe șoferul BMW-ului Când subofițerii s-au apropiat de mașină șoferul a demarat în trombă A început o urmărire ca-n filme, cu mașina poliției alergând BMW-ul pe Bulevardul Tineretului, Calea Văcărești și Șoseaua Mihai Bravu. Hoții au avut ghinion – din cauza vitezei, pe Mihai Bravu BMW ul a lovit o Dacie aparținând Președinției României Din BMW-ul avariat au coborât doi indivizi care au luat-o la fugă. Polițiștii au tras în aer un foc de pistol, încercând să-i sperie pe urmăriți După câteva minute de alergătură, oamenii legii au reușit să-l prindă pe unul dintre hoți El se numește Marian Enache, are 18 ani, locuiește pe str. Cernat nr. 4.

Celălalt, șoferul BMW-ului, a reușit să scape. Marian Enache a fost reținut pentru furt calificat, polițiștii urmând să-l identifice și pe complicele lui Enache" (*Evenimentul zilei*).

1.2.2. *General – particular / particular – general*

Operațiile complementare de generalizare și particularizare formează fundamentul cunoașterii umane : cunoașterea și recunoașterea obiectelor, achiziționarea limbajului, deprinderea normelor de comportament social sunt activități care au la bază cele două mecanisme. Frecvența și ușurința cu care indivizii fac aceste operații în viața cotidiană explică, în parte, de ce acest mod de organizare a textului este convenabil pentru autor și cititor în egală măsură.

Organizându-și ideile de la general la particular, autorul are ocazia de a verifica, o dată în plus, dacă generalizarea a fost corectă, validând-o prin acumularea de date particulare. Cititorul capătă informațiile de care are nevoie pentru a verifica generalizarea făcută de autor.

Exemplu

„Trahanache și interesul național

Există oameni a căror singură competență pare să fie interesul național. Nu e clar ce sunt în stare să facă, nu-i poți identifica profesional sau, dacă poți, e greu să afli în ce constă performanța lor specifică. Dar un lucru iese mereu la suprafață: toți știu care sunt nevoile țării, toți luptă, oratoric, pentru oblojirea, propășirea și apărarea ei. Dacă te uiți de aproape, dai peste tot soiul de deghizamente stângace ale neantului: ingherași reciclați, publiciști paranoici și triviali, actori scăpătați, juriști de provincie sau, pur și simplu, activiști fără chip, campioni ai «angajamentelor» de rutină și ai locului comun. Dar, în toate aceste forme ale lui, neantul vorbește. Despre ce? Despre patrie. Cu cât oratorul e mai lipsit de contur, cu atât mai des îl vedem identificându-se cu înseși conturele țării și ale «poporului». «Interesul național» devine erzațul cel mai comod al oricărei motivații autentice, al oricărui argument. Și nu e vorba întotdeauna de pușlamale care trișează, de demagogi fără scrupule. Uneori, ai impresia că oratorul crede sincer în propria sa îngrijorare. Dacă îl iei repede, nu înțelege ce ai cu el. El dorește dezinteresat binele neamului. Nu e direct rău, e doar smintit: își închipuie că știe care este binele acesta și că e chemat să-l administreze. Contemplu, de mai mulți ani, manifestările unei doamne din Parlamentul țării, care nu pierde nici o ocazie să ne dădăcească. Ea înțelege să-și încheie cariera de actriță jucând rolul femeii de nădejde, care se ocupă de trebile țării și, mai ales, de trebile culturale. Și-a compus un ton de dirigintă inflexibilă, de institutoare sobră dintre cele care terorizează câte un internat sau câte o școală de fete. Ar

opinii principiale, idei luminoase, indicații înțelepte. Dar ceva nu e în regulă. Nu poți să nu întrebi în numele cărei autorități vorbește doamna aceasta. A fost ea măcar o mare actriță? O Aura Buzescu, o Maria Filotti, o Bulandra? A scris vreo capodoperă? S-a ilustrat vreodată ca mare profet sau animator, sau avocat credibil al culturii românești? Care sunt isprăvile dumisale intelectuale? Ce lasă în urmă, dincolo de mica ei carieră politică, datorită căreia a ieșit din anonimatul unei prestații culturale modeste pentru a intra în anonimatul unei liste electorale? Pe scurt, nu i-ar ședea mai bine să stea la locul dumisale și să ne scutească de platitudinile țanțoșe ale mediocrei dumisale gândiri? Ei bine, nu! Doamna deputat are insomnii din cauza culturii naționale, pe care e hotărâtă să o slujească neobosit, indiferent dacă i-o cerem sau nu. Când îți lipsește vocația, trebuie să-ți inventezi o misiune. De altfel, interesul național nu e numai marota parlamentarilor sau a guvernanților. Sunt și ei în Opoziția neparlamentară, mari apostoli și apostolițe ale lui. E plină țara de oameni--simbol, de întrupări garantate ale «interesului național» ale neamului nevoiaș, căruia trebuie să-i facem și să-i dregem..." (Andrei Pleșu, *Dilema*, martie 1995).

Organizându-și ideile de la particular la general, autorul merge pe firul gândirii, care îl conduce, treptat, la abstractizare și generalizare. La rândul lui, cititorul are șansa de a ajunge singur la propria generalizare (aceeași cu sau diferită de a autorului).

Exemplu

„Mă tulbură steaua care clipește colo, între doi cireși, la o palmă mai sus de orizont. E lunguiață ca un ochi și bate-n safir, în zmarald, în rubin, în argint. Mi-am luat privirea de la ea și am vorbit cu câinele meu, slobod către miezul-nopții, puternic în măsele și labe, ciulit de o harmonică suspinată în depărtare.

Steaua s-a deplasat de două ori către dreapta, mergând împotriva mișcării verticale a bolții. E ca o candelă de vapor, plutind fără să se înalțe. Au trecut două vieți mijlocii de când mă turbură la fel, de câte ori o zăresc în același loc, pornind către răsărit, unde o prinde și o îneacă dimineața.

Aceeași întrebare primitivă rămâne constant.

Nici o lectură, nici o credință, nici o chibzuință n-au putut să o corecteze, și rămâi fără speranță. Îți isprăvești zilele fără să lămurești nimic, și steaua continuă, indiferentă, să lucească între doi cireși, în fața cărora, poate că pe aceleași scaune, de vor gândi alții la ea, mai tineri și tot atât de uimiți și de turburați ca noi" (T. Arghezi, „Steaua lungă" în *Poeme în proză*, Editura Minerva, București, 1985).

Acest tip de organizare textuală se întrepătrunde cu mecanismele producerii și receptării textului. De ce? Pentru că întregul proces de ...nere a unui text se bazează pe operații succesive de generalizare și

particularizare ; întregul proces de lectură presupune pendulare într memoria de lungă durată (reţinând informaţia generalizată) şi memori de scurtă durată (reţinând informaţia punctuală, particularul).

1.2.3. *Cunoscut (informaţie veche) – necunoscut (informaţie nouă)*

Ne raportăm la lume parcurgând drumul dinspre ceea ce ştim pentr a asimila ceea ce nu ştim. Bazându-ne pe informaţia veche, punem întrebări pentru a obţine informaţie nouă. Propoziţiile şi frazele pe car le rostim sunt şi ele organizate, de obicei, după acelaşi criteriu : infor maţia veche la stânga, informaţia nouă la dreapta. De exemplu : M-am întâlnit cu Cătălin. Cătălin (= informaţie veche, dată în propoziţi anterioară) era cu prietena lui, Cătălina (= informaţie nouă). Cătălin (= informaţie veche, dată în propoziţia anterioară) este studentă l Facultatea de Litere (informaţie nouă). Cunoaşterea înseamnă tocma integrarea de noi date într-un sistem deja existent. De aceea, organizare textului după acest principiu reflectă drumul parcurs de gândirea autoru lui, reliefând, de fiecare dată, elementul inedit. Acest proces ofer cititorului soluţia comodă, îndelung exersată, deci recunoscută, de a afl lucruri noi. Cititorul descoperă modul în care autorul însuşi a recombina elementele cunoscute pentru a genera noutate.

Exemplu

„Gălăgie în lumea tăcerii

Multă vreme s-a crezut că locuitorii apelor nu scot nici un sunet. De aici zicala «mut ca un peşte» În timpul ultimului război mondial însă, făcându-s înregistrări speciale în mare, a fost descoperit faptul că în lumea subacvatic este o zarvă infernală. «Vinovaţi» de acest lucru se făceau tocmai timizii peşt care sunt în realitate extrem de vorbăreţi. Nu-i putem auzi pentru simplu motiv că «discută» pe altă frecvenţă De altfel, este explicabilă gălăgia di adâncuri, de vreme ce în lume există cam 22 000 de specii de peşti [.] (*Viva*, 1999).

1.2.4. *Simplu – complex / complex – simplu*

Organizarea ideilor de la simplu la complex se bazează pe ghidare textului spre un mod de receptare în care o etapă cognitivă o include p cea imediat precedentă. Autorul prezintă informaţia astfel încât cititor

să poată procesa o singură informaţie nouă într-o etapă. Complexitatea sarcinilor cognitive creşte o dată cu adăugarea fiecărui element nou, dar cititorul se bazează, de fiecare dată, pe acumulările anterioare ; fiecare etapă este complexă în raport cu cea precedentă şi simplă în raport cu cea care urmează. Astfel, autorul verifică articularea raţionamentelor sale, iar cititorul poate urmări raţionamentul fără a trebui să refacă singur nici o etapă. Informaţia se acumulează într-un ritm constant, fără salturi logice, iar raţionamentul este asimilat uşor.

Exemplu

„Democraţia

Cuvântul «democraţie» provine din limba elină, în care, textual, înseamnă puterea poporului. Atunci când menţionăm sensul etimologic al acestui cuvânt pot să apară următoarele întrebări: ce este poporul şi cum poate el să exercite puterea. În Grecia antică democraţia însemna puterea cetăţenilor şi nu-i cuprindea pe sclavi. Când vorbim despre democraţie, trebuie să indicăm subiectul care exercită puterea, subiectul drepturilor democratice. În democraţia nobiliară poloneză dinaintea împărţirii Poloniei, drepturile democratice, ca participarea în seimuri şi diete, dreptul de a alege regele, constituiau apanajul nobilimii. Până nu de mult, în multe ţări europene, femeile nu aveau drept de vot, democraţia fiind o democraţie a bărbaţilor, comunitatea politică şi civică cuprinzându-i numai pe ei. Când în ţările guvernate de partide comuniste se vorbeşte despre o democraţie internă de partid se are în vedere democraţia care i-ar îngloba pe membrii de partid. Aşadar, oricine vorbeşte despre democraţia internă de partid şi nu cere egalitatea în drepturi între partidul comunist şi celelalte organizaţii preconizează limitarea democraţiei numai la un grup organizat, cantonarea acesteia în cadrul unui singur partid politic. Este însă o altă chestiune dacă şi în ce măsură e posibilă democraţia în interiorul partidelor comuniste fără schimbarea fundamentală a particularităţilor organizatorice ale acestor partide, fără schimbări radicale, încât aceste partide să înceteze a mai fi partide comuniste în sensul de până acum al acestui cuvânt.

Democraţia reprezintă deci apanajul colectivităţii, spunem că o anumită colectivitate este guvernată în mod democratic. De obicei este vorba aici de o colectivitate statală, aşadar de modalităţile de a guverna în stat. Dar putem să vorbim şi despre democraţie în cadrul unui partid politic, al asociaţiilor fără caracter politic, al sindicatelor, al întreprinderilor. Cum să definim democraţia pentru a fi cât mai aproape de sensul etimologic al termenului şi pentru a nu ne abate totodată de la semnificaţiile pe care cuvântul democraţie le-a căpătat cu timpul?" (Jakub Karpiński, *A B C -ul democraţiei*, Editura Humanitas, 1993).

Organizând textul de la complex la simplu, autorul porneşte de la o aserţiune complexă pe care o descompune în părţile ei componente ;

astfel, îl face pe cititor să înţeleagă fiecare element care articulează întregul, să înţeleagă relaţia dintre părţi, pentru a constata ineditul îmbinării elementelor şi a părţilor. Este un tip de ordonare a informaţiei în care fiecare element al întregului este pe rând focalizat pentru clarificare ; întregul, la început neclar, se luminează treptat, o dată cu focalizarea fiecăreia dintre componentele sale. Este o provocare adresată cititorului, solicitat să proiecteze propriile intuiţii asupra întregului pentru a le verifica în fiecare etapă, pe măsură ce aşteptările i se confirmă sau îi sunt negate.

Exemplu

„Definiţia genealogică a limbii române

Profesorul meu Alexandru Rosetti îşi deschide cunoscuta istorie a limbii române prin ceea ce se numeşte de obicei definiţia genealogică a limbii române:

> *«Limba română este limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate (Dacia, Panonia de sud, Dardania, Moesia superioară şi inferioară), din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii şi până în zilele noastre».*

Cu alte cuvinte, limba română este, la fel ca celelalte nouă limbi surori (sardă, italiană, retoromană, franceză, occitană, catalană, spaniolă, portugheză; dalmata a dispărut în secolul trecut prin moartea ultimului vorbitor), o limbă romanică (sau neolatină) La fel ca limbile romanice menţionate, ea continuă structura limbii latine, dar, evident, cu multe schimbări, în urma evoluţiei fireşti la care e supusă orice limbă în dezvoltarea ei De aceea, limba română de azi se deosebeşte aşa de mult de latină «Limba română de azi e însăşi limba latină, la anul 1939 – scria Puşcariu în Limba română, *I, p. 183 (apărută în 1940) –, cu modificările ivite în cursul veacurilor, precum pielea de pe corpul nostru este tot pielea cu care ne-am născut, cu aceeaşi culoare şi cu aceleaşi semne şi aluniţe, ca şi în pruncie, deşi toate celulele ei s-au împrospătat în curgerea timpului»"* (Marius Sala, *De la latină la română*, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998).

1.2.5. *Pro şi contra*

Această tehnică este specifică textelor de tip argumentativ, în care autorul evaluează situaţia din punctul său de vedere pentru a prezenta argumente pentru sau împotrivă.

Exemplu

„Cine are nevoie de o lege a presei?

Proiectul legii presei care a fost dat publicităţii a stârnit numeroase comentarii. Cu unele excepţii, comentatorii au considerat necesară o astfel de lege, care s-o înlocuiască pe cea din trecut, încă (teoretic) în vigoare. S-au făcut destule obiecţii de amănunt proiectului, însă sentimentul general este acela că trebuie să se pună capăt, printr-un efort legislativ, actualei debandade în presă. [...]

După opinia mea însă, tocmai gravitatea situaţiei din presă ar trebui să ne pună în gardă contra unei opţiuni pripite. O lege a presei trebuie discutată pe îndelete, cu tact şi nu sub imperiul iritărilor de moment. Şi, ca să-mi spun gândul până la capăt, eu nu cred că o astfel de lege este absolut necesară. [...]

Calomniile, atacurile la persoană, denunţurile, vulgaritatea limbajului şi altele asemenea sunt de netăgăduit, din păcate, şi au ajuns să ne exaspereze. Ele sunt efectul, pe de o parte, al tensiunilor sociale şi politice din societatea românească, iar pe de alta al libertăţii de opinie care, rod al democraţiei, se întoarce uneori împotriva ei. Presa comunistă fiind total reglată, opinia nu putea fi decât strict controlată, atât aceea convenabilă regimului, cât şi aceea neconvenabilă. [...] După Revoluţie însă, oricine poate scrie public orice. [...]

Să observăm doar două dintre aceste urmări, opuse, dar semnificative în egală măsură. Una este că puţini mai cred în presă. Criza de credibilitate este evidentă. [...] A doua urmare este că aceloraşi ziare (şi mai ales TVR) li se acordă în alte privinţe un credit la fel de nemotivat. Există cititori care s-au lăsat convinşi că anumite personalităţi sunt compromise numai fiindcă au citit în ziare despre ele tot soiul de afirmaţii. Absenţa probelor nu e de natură să le schimbe convingerea. [...]

Şi în aceste condiţii, cum să nu se dorească o lege a presei, capabilă a pune ordine într-un domeniu atât de sensibil şi de important? Proiectul recent, redactat de un grup de jurişti, este, din păcate, nesatisfăcător. El reia în câteva privinţe (s-a observat) cea mai restrictivă lege ceauşistă a presei (legea 3 din 1974). Pare mai preocupat de protecţia aşa-ziselor secrete de stat decât de aceea a persoanelor. [...]

Proiectul actual sprijină absurda idee. Ca să scrii despre armată trebuie să ceri aprobarea biroului de presă de pe lângă Consiliul Militar Superior. Despre Poliţie n-ai voie să comunici decât ştiri provenite de la inspectorate. Şi aşa mai departe. Nu se spune însă nimic despre dreptul meu de simplu cetăţean de a nu fi terfelit într-o publicaţie. În altă ordine de idei, proiectul nu prevede nimic la capitolul accesului liber la informaţie, deşi prevede câteva restricţii care echivalează cu o cenzură. [...]

Nu este însă de vină doar proiectul legii presei. Însăşi ideea unei astfel de legi mi se pare a proveni dintr-o concepţie totalitară. Majoritatea ţărilor democratice nu au o lege specială a presei. Rolul unei astfel de legi este în aceste ţări preluat cu uşurinţă de Constituţie şi de Codul Penal. [...]

O lege a presei alimentează mai degrabă cenzura decât libertatea de opinie Încă şi mai important este ca, în loc să militām pentru o lege, să ne batem pentru impunerea – treptată, şi nu prin măsuri punitive – a unui ***cod de onoare al presei*** *El ar cuprinde câteva obligaţii moral-profesionale, unanim acceptabile Un ziarist care minte ori un ziar care calomniază s-ar exclude singure din breaslă în virtutea codului Ar funcţiona anumite criterii de deontologie. [.] O presă civilizată este aceea în care simpla denunţare a încălcării onoarei de ziarist ar trece drept o ruşine mai mare decât orice pedeapsă"* (Nicolae Manolescu, *Dreptul la normalitate· discursul politic şi realitatea*, Editura Litera, 1991).

Pentru a asigura echilibrul textului, e bine ca autorul să facă întâi o listă de argumente din fiecare clasă, pentru a le dezvolta ulterior în cadrul textului.

Există două modalităţi fundamentale de organizare a textului după această schemă :

a) întâi prezentarea argumentelor pro, apoi prezentarea argumentelor contra :

PRO

____
____
____
____

CONTRA

____
____
____

b) prezentarea unui aspect al problemei cu argumente pro şi contra ; prezentarea altui aspect al problemei cu argumente pro şi contra ş.a.m.d. :

aspectul 1 :	argumente pro	____________________
	argumente contra	____________________
aspectul 2 :	argumente pro	____________________
	argumente contra	____________________
aspectul 3 :	argumente pro	____________________
	argumente contra	____________________

Indiferent pentru care dintre cele două scheme optaţi, este nevoie să stabiliţi o legătură între aspecte şi argumente, pentru a asigura unitatea textului.

1.2.6. *Întrebările jurnalistului*

Ideile dintr-un text pot fi ordonate având în vedere „întrebările jurnalistului": cine? cui? ce? unde? când? cum? din ce cauză? cu ce scop? Organizând textul în felul acesta, vom răspunde unui număr mare de întrebări pe care cititorul însuşi şi le pune în legătură cu un subiect.

Exemplu

„DOCUMENTAR
FRANJO TUDJMAN PE ULTIMUL DRUM

Trecutul
CINE a fost Tudjman

Un om care a cedat, după trei ani, suferinţelor cancerului stomacal. Un şef de stat desemnat de Parlament în 1990, ales prin scrutin general în 1992 şi reales în 1997. Născut pe 14 mai 1922, la patru ani după ce sârbii, croaţii şi slovenii s-au unit sub numele de Iugoslavia, Franjo Tudjman a supravieţuit cu opt ani destrămării statului în care crescuse, făcând dintr-o parte a lui fief-ul său propriu – Croaţia independentă [...].

Războaiele -
CÂND a făcut istorie

Dintre fondatorii Uniunii Democratice Croate (HDZ), Franjo Tudjman s-a impus încă din 1990, când Parlamentul de la Zagreb l-a ales preşedinte al republicii încă membră a federaţiei iugoslave. La 25 iunie 1991, a proclamat independenţa Croaţiei. Preţul plătit – 20 000 de morţi pentru victoria în confruntarea directă cu Belgradul. În 1992, Croaţia a devenit membră a ONU [...]

...numai de bine?
CE se spune?

«Inima mare a preşedintelui Franjo Tudjman a încetat să bată», a rostit liderul Parlamentului Croaţiei, Vlatko Pavletici, într-o apariţie la televiziunea de stat, aproape de miezul nopţii de vineri spre sâmbătă [...].

Abia duminică, liderii europeni au revenit de la preocupările legate de summit-ul de la Helsinki şi au început să trimită mesaje de condoleanţe, alături de şefi de stat, personalităţi şi organizaţii din lumea întreagă, nici unul din marile nume nelipsind de pe listă. Cuvintele de circumstanţă sunt urmate, în unele cazuri, de aluzii la regimul autocratic al celui decedat. «Sperăm ca alegerile care vor urma să deschidă Croaţiei calea către un stat democratic» (Javier Solana, reprezentant al UE pentru politica externă) [...]

Moştenirea
ÎNCOTRO se îndreaptă Croaţia

[...] La 3 ianuarie, sunt deja programate alegerile legislative generale. Comentariile presei internaţionale pe tema viitorului ţării însumează deja hectare de hârtie [...]. Aşadar, Croaţia are de ales între continuarea liniei naţionaliste a lui Tudjman sau deschiderea reală către Europa şi către valorile democraţiei [...].

Date generale
CUM arată prezentul?

Între Marea Adriatică, Slovenia, Ungaria, Bosnia-Herţegovina şi Federaţia Iugoslavă, cei 56 538 kmp ai teritoriului corespund Croaţiei «istorice», iar «de o Croaţie Mare, ca şi de o Serbie Mare, nici nu poate fi vorba în Europa», cum spunea încă din 1998 Robin Cook, ministru de externe al Marii Britanii. Cele 4,8 milioane de locuitori, dintre care mai bine de trei sferturi sunt catolici, se confruntă încă din 1995 cu o datorie externă de 3,6 miliarde de dolari [...]. Anul trecut creşterea economică a fost de aproape 5%. Turismul asigură venituri substanţiale. Totul depinde, până la urmă, de viitorul guvern, care va trebui să relanseze afacerile, o dată cu democraţia" (*Curentul*, decembrie 1999).

1.3. Alte posibilităţi

1.3.1. *Ordinea importanţei*

Atunci când autorul doreşte să impună în atenţia cititorului unele elemente mai degrabă decât altele, când vrea să realizeze o ierarhizare a faptelor prezentate, el poate ordona datele dinspre cele mai importante spre cele mai puţin importante în economia textului ; cele mai importante fiind primele prezentate, se vor impune cu precădere atenţiei cititorului.

Dimensiunile paragrafelor pot reflecta această ierarhizare : ideile mai importante pot fi prezentate în paragrafe mai lungi, în timp ce ideile secundare vor ocupa un spaţiu mai restrâns.

Această ierarhie este subiectivă, constituind rezultatul percepţiei problemei de către autor ; s-ar putea ca cititorul să nu o accepte. De aceea uneori este nevoie de argumente în favoarea respectivei ordonări a materialului.

Exemplu

*„**224. Obiecte necesare în alimentaţia artificială.** Pentru alimentaţia artificială a sugarului îngrijit în familie sunt necesare*

- Biberoane. Se cumpără de la început 8-10 biberoane. Se procură mai multe, deoarece se sparg destul de repede în timpul manipulării şi fierberii

Zilnic se utilizează 5-8 biberoane (5 pentru lapte, 1 pentru ceai, 1 pentru sucul de fructe, 1 pentru lichidul de diluție).

Despre biberon vezi și punctul 225

– Tetina. Este nevoie de 10-12 tetine. Câteva tetine în plus sunt absolut necesare, căci o parte se distrug chiar de la perforare, iar altele devin temporar inutilizabile, când cad pe jos în timpul fixării pe biberon. Chiar de la început se vor perfora 3 tetine; pentru prima dată, această operație se va face în prezența și cu sprijinul asistentei de ocrotire (vezi punctul 227).

– Un vas emailat, cu capacitatea de 2-3 l, în care se încălzesc biberoanele.

– 2-3 vase emailate mai mici, pentru păstrarea lingurițe, pregătirea diluției laptelui etc.

– O perie pentru spălarea biberoanelor.

– O pâlnie pentru turnarea laptelui în biberoane.

– O sită deasă

– 1-3 lingurițe (una cu coadă lungă pentru folosirea la amestec, iar altele mai mici pentru măsurarea zahărului și siropului)" (Emil Căpraru, Herta Căpraru, *Mama și copilul*, Editura Medicală, 1978).

1.3.2. *Ordinea alfabetică*

Este o ordine formală, la care se recurge atunci când nici un alt criteriu nu se impune ca relevant în organizarea textului. Ordinea alfabetică este specifică unor tipuri particulare de texte : dicționare, indici (de cuvinte, de materii, de autori), glosare de termeni etc.

Exemplu

„POEȚI FĂRĂ FRONTIERE

Fundația Culturală Română a organizat la Sibiu, în perioada 7-12 octombrie, a treia ediție a Festivalului Internațional de Poezie a Lumii Latine, «Ars Amandi» [...] La mesele rotunde și la seriile de poezie care s-au desfășurat la biblioteca «Astra», la Universitatea din Sibiu și la Muzeul Bruckenthal au participat: Olavo de Carvalho, Atico Vilas-Boas da Mota (Brazilia), Wladimir Pesantes (Ecuador), Guy Goffette (Franța), Georges Castera, Louis-Philippe Dalembert (Haiti), Gabriele Frasca (Italia), Coral Bracho, Antonio Deltoro (Mexic), Mircea V. Ciobanu (Moldova), Fernando Pinto do Amaral, Paulo Teixiera (Portugalia), Francisco J. Diaz de Castro, Almudena Guzman (Spania), Horia Bădescu, Annie Bentoiu, Andrei Bodiu, Romulus Bucur, Gabriel Chifu, Aura Christi, Mircea Dinescu, Monica Grigorescu, Cristina Hăulică, Andrei Ionescu, Ioana Ieronim, Alexandru Mușina, Iustin Panța, Adrian Popescu, Lucian Vasiliu" (Vineri, noiembrie 1999)

2. TEHNICI DE DEZVOLTARE A IDEILOR

2.1. Detalierea şi exemplificarea

Pentru a prezenta credibilitate în ochii cititorilor, autorul trebuie să-şi sprijine ideile pe detalii semnificative şi pe exemplificări. Simpla afirmare a unei idei, fără a aduce elemente suplimentare care să o valideze, frustrează aşteptările. Indiferent de modul în care sunt aranjate (cronologic, în gradare ascendentă etc.), exemplele şi detaliile trebuie să fie semnificative în raport cu ideea pe care o dezvoltă.

Există două tehnici fundamentale de exemplificare:
- tehnica exemplelor multe şi scurte: autorul îşi susţine ideea exemplificând-o cu mai multe situaţii, aducând, prin fiecare în parte, un nou argument în favoarea ipotezei sale sau întărind-o prin acumulare;
- tehnica exemplului dezvoltat, în care autorul se opreşte la un singur exemplu, considerat semnificativ, pe care îl discută din perspectiva ipotezei formulate, analizând în detaliu situaţia prezentată.

Exemplele îl ajută pe cititor să înţeleagă idei abstracte, cu grad mare de generalitate. Îi captează atenţia, i-o menţine vie, clarifică ideile, personalizează, umanizează textul, accentuează aspectele importante, îi lasă cititorului timp să „digere" informaţia.

Scurte sau dezvoltate, factuale sau ipotetice, pentru a fi eficiente, exemplele trebuie să îndeplinească următoarele condiţii: să fie relevante în context, reprezentative pentru faptul pe care îl exemplifică, plauzibile, ancorate în realitate (să dea indicaţii precise asupra locului, numelor, datelor), evitând aproximările.

Exemplu

„Trecerea la ora de iarnă a readus în atenţie
BALAMUCUL FUSELOR ORARE

Canada, care, ca multe alte state, a «dat» duminică ceasul înapoi, trecând la orarul de iarnă, întâmpină dificultăţi speciale în anumite regiuni ale ţării, unde se înregistrează anomalii «de timp» cu totul şi cu totul speciale. Canada este împărţită în zece zone orare, de la Terra Nova şi până la Vancouver înregistrându-se variaţii de la 2.30 până la 7 ore faţă de ora GMT. [...] Astfel, în regiunea Saskatchewan, ora nu se schimbă niciodată, astfel încât aici se înregistrează ciudata situaţie că vara regiunea are acelaşi orar cu zona Alberta, iar iarna cu cel din Manitoba. [...]

Cam la fel stau lucrurile şi în Columbia Britanică. Comunităţi din Ontario preferă să-şi stabilească ora în funcţie de localitatea cu care au cele mai strânse relaţii, iar localităţile din Québec «trăiesc în ritmul» provinciei de apartenenţă. În regiunea Nunavut, creată la data de 1 noiembrie, situaţia este cu mult mai dramatică, confuzia fiind cu adevărat generală. Deşi regiunea a fost împărţită iniţial în trei zone orare distincte, autorităţile locale au hotărât, începând din această duminică, să adopte o oră unică, pentru a favoriza schimburile în regiune. Capitala provinciei, Iqaluit, a protestat, dar, deşi a promis să nu respecte prevederea, a sfârşit prin a se supune, astfel încât duminică localnicii s-au văzut nevoiţi să-şi dea ceasurile cu două ore în urmă" (*Evenimentul zilei*, octombrie 1999)

2.2. Definiţia

A defini înseamnă a specifica accepţia dată unui termen, unui concept, a circumscrie obiectul. Definiţia reprezintă caracterizarea succintă a unui obiect.

Definiţiile pot fi formulate în diverse feluri :

a) specificând genul proxim şi diferenţa specifică ;
b) enumerând trăsăturile distinctive, rezultate în urma unor opoziţii stabilite cu alte elemente din sistem ;
c) prezentând sinonime, adică termeni pe care cititorii îi pot înţelege mai uşor ;
d) dând etimologia cuvântului, adică explicând originea lui ;
e) dând exemple de obiecte la care se aplică definiţia respectivă ;
f) precizând ceea ce nu este obiectul respectiv (definiţii negative).

Forma definiţiei este impusă din interior de particularităţile obiectului definit, dar, în anumite limite, poate face şi obiectul alegerii autorului, în funcţie de scopul textului şi de publicul căruia i se adresează.

Exemplu

Iată în continuare un text construit sub forma unor definiţii:

„DICŢIONAR MORBID

[...] Cocaina – este unul din alcaloizii extraşi din frunzele de coca, arbust ce creşte pe versantul estic al Anzilor, în special în Peru şi Bolivia. Este un anestezic local şi stimulent. Cocaina se prezintă sub forma unei pudre cristaline, pufoase, de culoare albă. Se inhalează nazal, se prizează şi se injectează intravenos. Ca efecte principale ale consumului: inhibare emoţională, stări de nervozitate, mucoasă nazală sângerândă (cu diverse leziuni), secreţii nazale permanente, pierderea apetitului şi a greutăţii.

Cannabisul – expresia «plantă de cannabis» caracterizează toate plantele gen cânepă. Se fumează în ţigări sau pipă, uneori amestecată cu tutun. Are miros caracteristic de iarbă. Utilizatorii devin vorbăreţi. Cannabisul se prezintă sub formă de marijuana, haşiş şi ulei de haşiş.

Crack-ul – se obţine prin încălzirea cocainei pulbere, la care se adaugă amoniac sau bicarbonat de sodiu. Se prezintă sub forma unor pietricele de culoare alb-gălbuie, bej sau brună. Este un produs care se fumează respirându-se fumul de combustie.

Dependenţa fizică – stare adaptivă caracterizată prin apariţia tulburărilor fizice intense atunci când administrarea drogului este suspendată sau acţiunea sa este contracarată de un antidot specific" (*Unica*, 1999).

2.3. Comparaţia şi contrastul

A compara înseamnă a releva asemănările şi deosebirile dintre obiecte. Pentru a realiza o comparaţie este nevoie de o bază comună, asigurată de existenţa unui criteriu comun în funcţie de care se face comparaţia.

Exemplu

„GRAFOLOGIA

PARALELĂ ÎNTRE SCRIEREA LUI TITU MAIORESCU ŞI A LUI M. EMINESCU

Desigur, ne-am aştepta ca scrierea lui Maiorescu, omul olimpic, ordonat, să fie regulată, geometrică, iar a lui Eminescu, poet, dezordonată, repezită. Totuşi, scrierea lui Eminescu este grăunţoasă, corect citeaţă şi la întâia vedere ai crede că ai de-a face cu un banal impiegat. Numai ochiul experimentat îi dezvăluie caracterul excepţional. E de remarcat că Tudor Arghezi are o scriere tot atât de corectă. Poetul este dezordonat numai pentru vulg, de fapt, el e un om al ordinii, al formei. Departe de a avea în scris rotunzimea caligrafilor, semn de facilitate şi platitudine, Eminescu are un condei atent, care iubeşte curăţenia paginii. Literele se aşează pe filă ca furnicile în marginea unei bucăţi de zahăr. Se vede că scriitorul simte plăcere, nu să scrie, ci să culce

curat pe filă poezia sa. Dimpotrivă, Titu Maiorescu are o scriere lăbărţată, deşi armonioasă, distinsă, cu litere mari, cu rânduri care depăşesc marginile îngăduite, cu orizontul oscilant E scrierea omului politic, iubitor de putere şi învăţat cu ea încă de tânăr Temperamentul lui Maiorescu e al unui om lesne deprimabil, care nu poate trăi cu satisfacţiile vieţii intelectuale Şi Eminescu, şi Maiorescu sunt însă oameni sinceri, fără îngâmfare, convinşi numai de importanţa lor Îngâmfaţii au în scris, dimpotrivă, toate aspectele modestiei, dar exagerate" (G. Călinescu, *Oglinda constelată*, Editura Saeculum, 1990).

Există două moduri de realizare a unei comparaţii :

a) prezentarea succesivă a trăsăturilor specifice unui obiect, apoi ale celuilalt, ale următorului şi aşa mai departe. O astfel de comparaţie este de tip cumulativ şi are atâtea părţi câte obiecte comparate ; fiecare parte se referă la un obiect Spaţiul acordat fiecărei părţi trebuie să fie aproximativ egal, iar ordinea în care sunt prezentate ideile în fiecare parte trebuie să fie aceeaşi. Pentru a nu face din comparaţie două texte independente, puse cap la cap, este nevoie de o legătură între părţi.

A	B	C	D	E
—	—	-	—	—
—	—	—	—	
—	—	—	—	
—	—		—	

b) prezentarea în paralel a modului în care se manifestă o trăsătură la fiecare dintre obiectele comparate, relevând întâi elementele de asemănare, apoi deosebirile. Aceasta este o comparaţie de tip alternativ, în care aceeaşi proprietate trebuie prezentată în cadrul aceluiaşi paragraf, iar între paragrafe trebuie păstrat un echilibru în ceea ce priveşte lungimea şi complexitatea. Comparaţia este astfel întărită cu fiecare nou paragraf.

proprietatea A : – asemănări · obiectul 1, obiectul 2, obiectul 3, obiectul 4
– deosebiri sistematice între obiectele 1, 2, 3, 4
proprietatea B : – asemănări obiectul 1, obiectul 2, obiectul 3, obiectul 4
– deosebiri sistematice între obiectele 1, 2, 3, 4
proprietatea C . – asemănări obiectul 1, obiectul 2, obiectul 3, obiectul 4
– deosebiri sistematice între obiectele 1, 2, 3, 4

Analizând şi evaluând sistematic două (sau mai multe) obiecte, comparaţia poate insista asupra asemănărilor sau asupra deosebirilor.

Pentru a avea finalitate, o comparaţie trebuie să ajungă la una dintre următoarele concluzii :

- două (sau mai multe) obiecte aparent asemănătoare diferă în mod fundamental ;
- două (sau mai multe) obiecte aparent diferite sunt fundamental asemănătoare ;
- două (sau mai multe) obiecte, deşi comparabile (deci asemănătoare), nu sunt la fel într-una sau în mai multe privinţe.

Între diversele părţi ale comparaţiei trebuie să existe tranziţii lente asigurate prin legături logice ; altfel, comparaţiile succesive devin abrupte.

2.4. Analogia

Analogia constă în compararea unui element mai puţin familiar cu altul, din altă clasă, care ne e mai cunoscut şi, prin aceasta, mai accesibil percepţiei şi gândirii. Analogia dintre două obiecte sau fenomene se poate face privind o singură însuşire sau un ansamblu de trăsături ; analogia trebuie făcută cu grijă pentru a nu extinde trăsăturile unui element asupra unui obiect în întregul său. Pentru a fi credibilă, analogia nu trebuie să fie forţată, exagerată. Cu onestitate, autorul trebuie să atragă atenţia asupra faptului că este vorba de o asemănare în câteva puncte, şi nu de o identitate, pentru a nu induce publicul în eroare. Există analogie literală, în care sunt asociate obiecte din aceeaşi categorie, şi analogie figurativă, în care sunt asociate obiecte din domenii diferite.

Exemplu

„Tranziţia şi bragă

Una dintre bucuriile copilăriei mele era paharul cu bragă de patruzeci de bani. Când economiseam mai cu spor, puteam aspira la o eugenie, care costa şaptezeci şi cinci de bani Dar şi atunci mă întrebam dacă nu e preferabil să fac rost de încă cinci bani ca să-mi iau două pahare cu bragă. Aspectul oarecum suspect al băuturii mele preferate nu mă impresiona percepeam, fireşte, culoarea şi consistenţa ei vag noroioase, discreta ei mireasmă de borhot, urma prăfoasă care rămânea pe fundul paharului [.]

Încet-încet, braga a dispărut A fost înlocuită de câteva lamentabile artefacte, de la tropicalul Cico la indescifrabilele Frucade, Rocola sau Quick. [...]

După Revoluţie, am sperat ca braga să reapară. La urma urmei, ea valorifica o materie primă nepretenţioasă şi o «manoperă» simplisimă. În plus, era, ca să zicem aşa, o băutură «tradiţională» ieftin şi autohton! Ce poate fi mai rentabil? Ei bine, braga n-a reapărut. Acum câteva zile, am trecut prin Buşteni în căutarea doamnei Bairamovici. Am găsit în spaţiul bragageriei un chioşc «modernizat» cu cea mai banală ofertă «de tranziţie»: ţigări, băuturi, bomboane. Iar în locul doamnei Bairamovici un tânăr care mi-a explicat că s-a renunţat la bragă pentru că nu se mai poate procura materia primă necesară. Iată, într-adevăr, un serios motiv de nostalgie [...]

«Motivele» crizei trebuie căutate, cred, în altă parte. Nu lipsa materiei prime e problema, ci, vorba Opoziţiei, lipsa voinţei politice de a produce bragă! Mai întâi, «electoratul» însuşi nu vrea bragă cu destulă intensitate. Altele are el acum în sufletul lui! Şi, oricum, nu poate admite că s-a făcut revoluţie ca să ne întoarcem la o asemenea licoare vulgară. Am făcut revoluţie pentru progres, pentru integrare europeană, pentru capitalism. Aşadar, pentru valori care n-au nimic comun cu braga [...]

În altă ordine de idei, nu pricep cum există indivizi care au nostalgia lui Ceauşescu şi nu există nimeni care să aibă nostalgia bragageriilor. Tranziţia e, fără îndoială, o perioadă a nostalgiilor prost orientate. Şi, în orice caz, e un fel de bragă pe dos. Braga arăta neatrăgător, dar la gust era bună. Tranziţia are un ambalaj plin de promisiuni, dar lasă un gust acru, de şampanie răsuflată" (Andrei Pleşu, *Dilema*, august 1995).

2.5. Clasificarea

Pentru indivizi, clasificarea este un mod curent de a cunoaşte lumea înconjurătoare, de a ordona şi de a reduce complexitatea obiectelor şi fenomenelor la clase esenţiale, uşor de reţinut. A clasifica înseamnă a scoate gândirea de sub tirania unicităţii, punând în evidenţă relativismul în gândire şi în organizarea sistemelor. A clasifica înseamnă a organiza în grupe şi categorii de informaţie, în funcţie de anumite criterii, aplicate într-o anumită ordine. Pentru a fi uşor reţinute, e bine ca autorul să ierarhizeze informaţia pentru a identifica maximum 5 clase (cu subdiviziuni).

Efectuarea unei clasificări presupune două etape :

a) analiza : autorul analizează fiecare element ce urmează a fi clasificat, identificând trăsăturile distinctive, apoi observă rezultatele analizei pentru a extrage asemănările dintre elemente ;
b) sinteza : autorul realizează clasificarea introducând un criteriu consecvent în baza căruia se grupează elementele cu aceeaşi particularitate.

O clasificare bună este consecventă, completă, semnificativă, transparentă.

Pentru a fi **consecventă**, clasificarea se face din punctul de vedere al unui criteriu unic, aplicat tuturor obiectelor, fără a schimba acest criteriu în cadrul demersului respectiv.

Pentru a fi **completă**, o clasificare nu trebuie să omită categorii majore.

Pentru a fi **semnificativă**, o clasificare trebuie să prezinte o ordine internă conducând spre un scop precis. Dacă se introduc mai multe criterii de clasificare, acestea trebuie ierarhizate : după gradul de generalitate, dinspre elemente formale spre elemente de conţinut (sau invers), dinspre particularităţi interne spre particularităţi externe etc. Ordinea în care sunt introduse criteriile trebuie să fie evaluată din perspectiva rezultatului obţinut, pentru a conferi clasificării eficienţă din perspectiva scopului propus.

Pentru a fi **transparentă**, o clasificare trebuie să fie precisă, echilibrată ca dimensiune în fiecare palier, ordonată, astfel încât cititorul să o poată urmări cu uşurinţă.

Clasificând, autorul desface întregul în părţi sau asamblează părţile într-un întreg. Acesta este un exerciţiu de logică, prin care se dezvoltă capacitatea minţii de a pune ordine în lumea exterioară, de a extrage sens din evenimente aparent disparate.

Exemplu

„NOTELE PRINCIPALE REGĂSITE ÎN PARFUMURI

Pentru a pătrunde misterul parfumurilor, este important să cunoaştem principalele ingrediente care determină personalitatea unui parfum şi îl fac unic.

Ingredientele naturale vegetale

AMBRA

Este folosită îndeosebi în notele joase, de bază, şi caracterizează în special parfumurile care urmăresc să atingă o zonă caldă, care palpită. Ea provine din răşina prelucrată a coniferelor şi are o aromă cu iz de fum şi de miere, fiind utilizată în special în parfumurile orientale. Parfumurile în care se întâlneşte ambra sunt: ***Dune*** *de la Christian Dior şi* ***Obsession*** *de la Calvin Klein.*

BERGAMOTA

Este uleiul extras dintr-o specie de portocale mici şi verzui, asemănătoare ca formă cu perele, având un miros curat, ce aminteşte de portocală, foarte profund şi tenace. Bergamota este inclusă în compoziţia parfumurilor cu arome

de fructe şi în cel cu aromă de buchete florale. [...] Bergamota o întâlnim în parfumurile ***Loulou*** *de la Cacharel,* ***Kenzo*** *de la Kenzo şi* ***Sunwater*** *de la Lancaster.*

IASOMIA

Magia inegalabilă a iasomiei este cunoscută de mult, iar frumuseţea ei poate fi considerată unică. Florile de iasomie trebuie culese manual dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui. Are un efect erotic puternic şi este folosită în majoritatea parfumurilor. [...] Iasomia este folosită deseori în combinaţie cu trandafirul, de exemplu, în parfumul ***Amarige*** *de la Givenchy, în parfumul* ***Beautiful*** *de la Estée Lauder, dar se întâlneşte şi în combinaţie cu alte flori, ca de exemplu asociată cu lăcrămioare şi flori de portocal în* ***Dolce & Gabbana*** *de la Dolce & Gabbana ori cu garoafe în* ***Opium*** *de la Yves Saint Laurent. [...]*

LEMNUL DE SANTAL

Lemnul de santal provine de la un arbore din India şi are un miros plăcut parfumat, este folosit ca fixator în special în parfumurile orientale, dar se întâlneşte şi în cele de tip floral. [...] Lemnul de santal se întâlneşte în concentraţie mare în parfumurile ***Samsara*** *şi în* ***Air de Samsara*** *de la Guerlain şi în parfumul masculin* ***L'Égoïste*** *al casei Chanel. [...]*

Ingredientele naturale animale

AMBRA CENUŞIE

Este considerată cel mai bun fixator de aromă şi este o substanţă secretată de balenă. Deşi în stare naturală are un miros neplăcut, ambra cenuşie este necesară pentru a oferi durabilitate mirosului unui parfum. Datorită faptului că a dispărut aproape de tot, în prezent se foloseşte o versiune sintetică.

MOSCUL

Cunoscut drept afrodisiacul lumii parfumurilor, moscul provine de la masculii unei specii de antilope din Tibet. [...] Îl întâlnim în parfumurile ***Fendi*** *de la Fendi,* ***Get together*** *de la Emporio Armani şi* ***Trésor*** *de la Lancôme.*

Ingredientele sintetice

Multe dintre parfumuri folosesc în loc de ingrediente naturale componente sintetice, ceea ce nu înseamnă că un parfum valorează mai puţin. [...] Dintre acestea, sunt bine cunoscute aldehidele care adaugă o notă prăfoasă şi intensifică prezenţa unor mirosuri naturale, cea mai renumită gazdă a aldehidelor fiind parfumul ***No. 5*** *al casei Chanel"* (*Unica*, 1999).

2.6. Cauză – eveniment – efect

Această tehnică de dezvoltare a ideilor se bazează pe o relaţie în care intră trei termeni: cauza – evenimentul – efectul. Locul central este ocupat de eveniment, pe care autorul trebuie să îl prezinte cu suficientă claritate pentru ca cititorul să înţeleagă atât cauzele, cât şi efectele. Autorul poate opta pentru una dintre următoarele direcţii de prezentare:

a) descrierea evenimentului şi comentarea cauzelor ;

b) descrierea evenimentului şi comentarea efectelor ;

c) descrierea evenimentului şi comentarea raportului cauză – efect.

Alegerea uneia sau alteia dintre aceste direcţii de prezentare permite accentuarea ideilor în mod diferit: a) analiza cauzelor ; b) analiza efectelor ; c) comentarii complexe asupra cauzalităţii. Indiferent de direcţia aleasă, recursul la această tehnică de dispunere a ideilor îi permite autorului să focalizeze atenţia cititorilor asupra interpretării fenomenelor, a relaţiei dintre obiecte.

Se impune însă o analiză atentă a raportului cauză – efect, pentru a nu-l confunda cu un raport de simplă succesiune temporală. De asemenea, pentru ca cititorul să înţeleagă raportul de cauzalitate pe care îl stabilim, este bine să prezentăm cauzele apropiate, nu pe cele îndepărtate ; cauzele îndepărtate pot fi prezentate în cadrul unui lanţ logic, în care elementele sunt înlănţuite din aproape în aproape. Atenţie la simplificări ! De obicei, evenimentele nu au o singură cauză, ci mai multe, iar acestea trebuie ierarhizate !

Exemplu

„PSIHOTERAPIA, PSIHIATRIA, REEDUCAREA, PSIHANALIZA

[...] Când nu te simţi bine, consulţi un medic. Îţi examinează corpul şi, dacă nu e vorba de o boală vizibilă, acesta îşi îndreaptă cercetările spre viaţa de familie, sentimentală sau spre cea profesională. Asta dacă are timp; dacă nu, va prescrie un medicament care va ameliora tulburările de care se plânge bolnavul, tulburări ce nu au o cauză vizibilă. Dacă medicul observă că bolnavul raţionează deformat, prezintă o încetineală în gândire, o fugă de idei, fabulează, este excitat sau deprimat, se învinovăţeşte de fapte imaginare, dacă spune că ar fi mai bine să moară sau face din unul dintre apropiaţii lui un obiect de delir; şi dacă doctorul crede că bolnavul nu este responsabil pentru actele sale ce i-ar pune viaţa în pericol sau că riscă să comită – din cauza surescitării, a convingerii că este persecutat – un act agresiv, periculos pentru altă persoană, atunci să-l sfătuiască pe pacient sau pe familia acestuia – în cazul în care bolnavul e incapabil să înţeleagă că e victima unei crize – să consulte un psihiatru" (Françoise Dolto, *Când apare copilul*, Editura Humanitas, 1994).

2.7. Analiza procesului

Procesul este o succesiune de operaţii, stări, fenomene, având ca rezultat o schimbare de stare, o transformare. Analizând un proces, autorul are posibilitatea de a prezenta cititorilor un fenomen în evoluţia lui, oferind acestora baza largă a unor judecăţi proprii. Este o tehnică de dezvoltare a ideilor cu grad superior de complexitate deoarece presupune : ordonarea strictă a evenimentelor după criteriul cronologic, prezentarea etapelor relevante în desfăşurarea procesului, reţinerea tuturor detaliilor semnificative fiecărei etape în parte, compararea etapelor succesive în vederea identificării elementelor de continuitate (asemănările) şi a elementelor de discontinuitate (deosebirile, elementele nou apărute în fiecare etapă), observarea rezultatului particular din fiecare etapă, precum şi a rezultatului general, de la încheierea procesului. Decizia autorului intervine atunci când selectează etapele esenţiale şi le lasă la o parte pe cele mai puţin importante, când stabileşte gradul de detaliere a fiecărei etape. Pentru a prezenta corect un proces, autorul trebuie să se asigure că :

- a înţeles corect procesul respectiv şi îi cunoaşte în detaliu etapele ;
- prezintă etapele în ordinea corectă ;
- detaliile pe care le prezintă pentru fiecare etapă sunt clare, semnificative pentru procesul respectiv ;
- face corect trecerea de la o etapă la alta, dându-i cititorului elementele necesare pentru ca acesta să înţeleagă logica internă a procesului.

Exemplu

„Transformarea a început cu vopsirea părului: s-a aplicat vopsea Coleston Perfect 767, s-a lăsat să acţioneze 30 de minute, apoi părul s-a şamponat. Sprâncenele au fost vopsite cu aceeaşi nuanţă, apoi pensate. Câteva şuviţe late s-au vopsit în negru, după care vopseaua s-a înlăturat prin şamponare. După ce au fost tunse vârfurile degradate, părul s-a uscat cu foehnul şi cu o perie rotundă, iar vârfurile au fost ondulate spre exterior. O şuviţă din faţă s-a ondulat spre interior.

Machiajul a început cu aplicarea unei creme Oil Control [...], după care forma feţei a fost corectată cu pudră în nuanţă mai închisă, care s-a aplicat pe partea exterioară a pomeţilor, vârful nasului şi al bărbiei. S-au aplicat apoi anticearcăn, fond de ten şi pudră. Pomeţii au fost «îmbrăcaţi» în fard de

obraz, aplicat astfel încât să depăşească linia de creştere a părului. Pentru ochi s-a folosit fard de pleoape în două nuanţe: fistic argintiu şi verde măsliniu sidefat. Machiajul s-a încheiat cu aplicarea tuşului şi a rimelului negru. Buzele au fost conturate cu creion maro-roşcat, apoi s-a aplicat rujul similar. Pe partea interioară a buzelor s-a creat un efect de lumină cu o bază specială. Pentru a împrospăta tenul obosit, s-a aplicat o pudră albă care dă luminozitate tenului" (*Unica*, 1999).

CONCLUZII

Pentru a-l ajuta pe cititor să urmărească ideile expuse, autorul trebuie să-şi organizeze textul ; el poate alege între ordinea naturală (organizarea temporală, organizarea spaţială) şi ordinea logică (gradarea ascendentă, general – particular / particular – general, cunoscut – necunoscut, simplu – complex / complex – simplu, întrebările jurnalistului), precum şi între mai multe tehnici de dezvoltare (detaliere şi exemplificare, definire, comparaţie şi contrast, analogie, clasificare, cauză – efect / efect – cauză, analiza procesului, ordinea alfabetică, ordinea importanţei). De obicei, două sau mai multe procedee sunt combinate, în funcţie de complexitatea textului ; atunci este nevoie ca autorul să facă tranziţii clare de la un mod de organizare a ideilor la altul, pentru a nu-l deruta pe cititor.

Opţiunea depinde de subiectul textului, de scopul autorului şi de publicul vizat, precum şi de diverse elemente exterioare, cum ar fi : locul unde apare textul, dimensiunile textului, data de predare a textului etc. Calculând raportul dintre toate aceste variabile, se poate ajunge la forma optimă, capabilă să evidenţieze mai bine conţinutul, care, în felul acesta, va avea impact mai mare asupra publicului.

Conştient de posibilităţile de care dispune, autorul va dobândi încredere în textele sale : va învăţa că scrisul este o forţă. Prin scris se poate impune în ochii cititorilor ca o personalitate informată, competentă, interesantă, originală.

EXERCIŢII

1) Citiţi următorul text, în care un personaj prezintă programul său din dimineaţa unei zile obişnuite:

(1) M-am trezit la 7. (2) Mi-am făcut cafeaua. (3) Am ascultat ştirile. (4) Am ieşit pe uşă la 8.

a) Între secvenţele notate (1), (2), (3), (4) lipsesc unele evenimente. Care sunt acestea?

b) Deşi acţiunile intermediare nu sunt prezentate, cititorul poate deduce care au fost ele. Cum se explică acest lucru?

c) Să presupunem că în loc de (4) *Am ieşit pe uşă la 8* ar fi apărut (4') *Am ieşit pe uşă la 8, de această dată îmbrăcat cu paltonul meu negru*. Cum modifică această secvenţă înţelegerea textului? De ce?

2) Să presupunem că faceţi o expediţie la Polul Nord. Staţi de vorbă cu un eschimos. La un moment dat spuneţi:

- *Ia mobilul meu din servietă şi sună la Laborator să raportăm observaţiile făcute asupra pinguinilor. Numărul este în agenda electronică.*

Va înţelege eschimosul textul pe care îl aude? Comentaţi situaţia.

3) Evaluaţi textele următoare din punctul de vedere al coerenţei:

(a) – S-a scumpit benzina...
– O să merg cu autobuzul!

(b) – Cactuşii s-au uscat...
– Şi pisica?

(c) – Mă mir cum a ajuns asta acolo...
– Ei bine, el a vrut să mănânc eu prăjitura!
– Probabil este turc!

4) Se dă următorul fragment de text:

Era un bine cunoscut om de afaceri. Pentru el, orice bancă...

Găsiţi două posibile continuări pentru acest text. Care ar fi cea mai probabilă şi de ce?

5) Care dintre următoarele texte e mai uşor de înţeles şi de reţinut? Argumentaţi, având în vedere cantitatea de informaţie introdusă în fiecare dintre cele două fraze:

„Potrivit legendei, castelul de la Bran este şi astăzi bântuit de spiritul lui Dracula, vampirul din Carpaţi".

„Numeroasele lupte interne pentru putere din cele trei principate române, precum şi presiunea marilor puteri străine ce îşi disputau aceste teritorii au făcut ca «visul de aur al românilor», înfăptuit în 1859 de către Mihai Viteazul, să se destrame pe Câmpia Turzii, unde domnul a fost ucis mişeleşte de boierii trădători, în 1601"

6) Dezvoltaţi în forma unor naraţiuni temele următoare *Gafe pe posturile de televiziune*, *Războiul informaţiilor în epoca actuală*

7) Ilustraţi cu exemple, în cadrul unor texte, următoarele teme : dragostea, mila, bunătatea, dreptatea.

8) Cenzura în presă – argumente pro şi contra.

9) Priviţi diagrama alăturată şi apoi alcătuiţi un text pornind de la ea :

CONTEXT
EMIŢĂTOR ———— MESAJ ———— RECEPTOR
COD
CANAL

10) Realizaţi o clasificare arborescentă a următoarelor băuturi : apă, vişinată, ţuică, sirop, Coca-Cola, limonadă, lapte, ceai, whisky, gin, bere, brandy, vodcă, cafea, Tutti Frutti, coniac.

11) Priviţi schema de mai jos şi realizaţi pe baza ei un text cu titlul *Accidentele de circulaţie* :

eveniment
acţiune
situaţie
problemă

cauză
motiv

efect
consecinţă

rezultat
soluţie

12) Să se dezvolte într-un text schema următoare :

- Scriere = mijloc de comunicare interumană prin intermediul semnelor grafice convenţionale
- Sisteme – scriere simbolică (1 semn = un cuvânt, o idee ; ex. japoneza)
  – scriere silabică (1 semn = 1 silabă ; ex. chineza)
  – scriere alfabetică (1 semn = 1 sunet / grup de sunete ; ex. franceza, engleza, germana, greaca, rusa)
  – alfabetul latin

– alfabetul slav
– alfabetul grecesc

13) Mai jos sunt prezentate două articole din două dicționare diferite. Realizați o comparație între ele.

AFRICÁN, -Ă, *africani, -e,* s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă a Africii. **2.** Adj. Care aparține Africii sau populației ei, privitor la Africa sau la populația ei. – **Africa** (n. pr.) + suf. *-an.* Cf. lat. africanus, it. africano, fr. africain.

(*Dicționarul explicativ al limbii române*)

AFRICAN, -Ă (< *Africa*) s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația băștinașă de rasă negroidă australoidă a Africii. **2.** Adj. Care aparține Africii sau populației ei, privitor la Africa sau la populația ei. ◊ Artă a. (sau artă neagră) = artă care s-a dezvoltat în strânsă legătură cu cultul și obiceiurile tribale, prezentând o mare diversitate de la un grup de populație la altul. Ea se manifestă mai ales în sculptura antropomorfă și animalieră (figuri de zei și strămoși, totemuri, măști etc.), în tatuaje, în orfevrărie și în obiectele de uz zilnic. Se caracterizează prin acuitatea observației, stilizarea expresivă și prin sensul simbolic al imaginilor. A influențat curentele artistice din sec. 20 (fovism, cubism, expresionism).

(*Dicționarul enciclopedic*)

14) Definiți următoarele cuvinte: *preistoric*, *rețea*, *firmă*, *a conlucra*, *maro*, *rapid*, *acesta*, *pe*, *a*! Comparați definițiile date cu definițiile din dicționar (DEX).

15) Alcătuiți un text cu titlul *Cum învățăm o limbă străină?* având ca tehnică de dezvoltare a ideilor exemplificarea.

16) Alcătuiți un text organizat ca descriere a unui proces (sugestii: *Cum se face omleta?*; *Cum se intră în programul Word 7?*).

17) Iată o parte din cuprinsul cărții *Gramatică, stilistică, compoziție* de Ion Coteanu.

Cuprins

Ce avantaje şi ce dezavantaje prezintă modul de ordonare a informaţiei în această carte ? Puteţi propune un alt mod de aşezare a materiei ? Ce avantaje şi ce dezavantaje ar prezenta acesta ?

18) Iată o listă a unor posibile tipuri de texte Propuneţi pentru fiecare în parte o posibilă schemă de ordonare şi o tehnică de dispunere a informaţiei (este posibil ca două sau mai multe scheme şi tehnici să coexiste într-un text). Argumentaţi pe scurt propunerea făcută.

reţetă de bucătărie, reţetă de farmacie, discurs politic, menu, glumă, text publicitar, roman, manual de calculatoare, raport de activitate, notă informativă, recenzie, editorial, eticheta unui produs, afişul unui spectacol, toast, biografie, eseu, testament, telegramă, bileţel, instrucţiuni de folosire, calendar, bibliografie.

19) Restrângeţi temele următoare la un subiect precis, pe care să-l dezvoltaţi conform indicaţiilor din paranteză, într-un text de o pagină :

a) Prima zi (ordine cronologică) ;
b) Un loc pustiu (ordine spaţială) ,
c) Cum învăţ ? (ilustrare, exemplificare) ;
d) Succesul şi insuccesul (definiţie) ;
e) Viaţa universitară (particular – general) ,
f) Profesorii (clasificare) ;
g) Minciuna (cauză – efect) ;
h) Două spoturi publicitare (comparaţie) ;
i) Gripa (analiza unui proces).

20) Alegeţi un subiect şi dezvoltaţi-l în cinci moduri diferite (ordine cronologică/ ordine logică; tehnici de dezvoltare a subiectului) în cinci texte de aproximativ o pagină fiecare.

21) Alegeţi un text. Precizaţi care este ordinea de prezentare a ideilor şi tehnica folosită (dacă în text coexistă mai multe tehnici, explicaţi cum se face legătura între ele). Rescrieţi apoi textul, folosind o ordine diferită şi o altă tehnică.

22) Recitiţi textele date ca exemplificări în acest capitol Comentaţi întrepătrunderea schemelor de ordonare a ideilor şi a tehnicilor de dispunere a informaţiei.

STRUCTURA TEXTULUI

Textul este mai mult decât o simplă înlănţuire de propoziţii şi fraze ; el are o structură internă, altfel spus, elementele care îl compun intră în diverse relaţii. Atenţia autorului trebuie să se concentreze pe găsirea celui mai bun loc pentru fiecare element, locul din care acesta poate intra în relaţia optimă cu celelalte elemente din text. Textul este o construcţie. Autorul este arhitectul acestei construcţii.

1. STRUCTURA GLOBALĂ A TEXTULUI

Toate ideile pe care autorul doreşte să le transmită, indiferent de ordinea în care sunt aranjate sau de tehnica după care sunt înlănţuite, vor intra în canonul celor trei părţi constitutive ale textului : introducerea, cuprinsul, încheierea. Între aceste părţi există secvenţe de tranziţie, semnale pentru cititor privind înlănţuirea ideilor. La rândul ei, fiecare parte se compune din unul sau mai multe paragrafe.

1.1. Introducerea, cuprinsul, încheierea ; tranziţiile

Introducerea constituie punctul de contact dintre autor şi cititor, deci un prilej pentru cei doi de a deveni, pe parcursul textului, parteneri, nu rivali. Reprezintă momentul în care autorul pătrunde în lumea gândurilor cititorului şi îl obligă să-l urmeze în direcţia pe care el i-o propune. De aceea autorul trebuie să-i facă cititorului o promisiune pentru a-l atrage în lumea textului , să-i dea o imagine generală pentru a-l ajuta să înţeleagă textul ; să-i prezinte contextul de interpretare ; să-i focalizeze interesul şi

să-i suscite curiozitatea. Introducerea trebuie să conţină tensiunea care să-l motiveze pe scriitor să scrie şi pe cititor să citească.

Introducerea are patru funcţii:
- de a direcţiona atenţia;
- de a stabili tonul;
- de a crea imaginea publică a autorului (primul contact al autorului cu cititorii este foarte important; publicul judecă autorul de la primele rânduri, investindu-l sau nu cu încredere);
- de a schiţa direcţia de dezvoltare a textului (autorul prezintă subiectul şi face scurte comentarii privind modul în care urmează să îl trateze; toate acestea se scriu, de obicei, în unul sau două paragrafe care conţin teza textului; teza captează ideea fundamentală a textului, orientând lectura).

Introducerea nu trebuie să fie foarte lungă, ci proporţională cu dimensiunile textului. O introducere foarte lungă, „pornită de departe", nu reuşeşte să atragă cititorii, ci îi plictiseşte şi îi îndepărtează de text. O introducere scurtă face intrarea abruptă şi îi ridică cititorului multe semne de întrebare cu privire la text.

Ce ar putea conţine introducerea? În funcţie de text:
- o anecdotă care îl aduce pe cititor într-o stare afectivă favorabilă receptării;
- ceva şocant, neaşteptat, incitant, care produce suspans; cititorul va fi curios să afle continuarea;
- focalizarea unui element în jurul căruia va fi construit întregul text; atenţia cititorului va fi astfel rapid direcţionată;
- un citat de autoritate, scurt şi la obiect, care trezeşte curiozitate şi clădeşte încrederea cititorului în autor;
- un exemplu, o scurtă „povestire" personală, care umanizează textul, îi dă viaţă şi îl face pe cititor să meargă mai departe pentru a face o confruntare cu propriile experienţe de viaţă;
- un apel abil la empatie, pentru a crea sentimentul complicităţii dintre autor şi cititor;
- o legătură cu un alt text, cu putere de evocare pentru cititor; starea de spirit este astfel indusă.

- o întrebare (retorică), prin care cititorul este implicat în text şi motivat să citească pentru a găsi răspunsul propus de autor ;
- prezentarea contextului în care trebuie încadrate ideile ce vor fi prezentate ;
- definirea exactă a conceptelor şi a cadrului teoretic.

Alegerea uneia sau alteia dintre aceste modalităţi depinde de tipul de text, de locul apariţiei, de public, de subiectul particular, de personalitatea autorului, de structura textului, de inspiraţie...

Ce nu ar trebui să conţină introducerea?

- formulări stereotipe de tipul „prezentul articol îşi propune să ...", „în cele ce urmează ne vom opri asupra...", „obiectul articolului de faţă este...", „articolul se constituie într-o pledoarie..." ;
- afirmaţii vagi ;
- scuze adresate de autor cititorului („deşi nu sunt un specialist în domeniu..."; „îi cer scuze cititorului grăbit ...") ;
- lamentări („mi-a fost foarte greu să abordez acest subiect deoarece..." ; „îmi pare rău că ...") ;
- comentarii asupra subiectului („este un subiect foarte interesant pentru mine ...", „nu ştiu ce aş mai putea scrie despre acest subiect, dar..." ; „dintotdeauna acesta a fost subiectul meu preferat ...") ;
- definiţii de dicţionar

O introducere bună este scurtă, alertă, merge direct la ţintă, îl captează pe cititor, îl face interesat să continue lectura.

Cuprinsul. **Un text bine scris este un text cu care cititorul vizat poate ţine pasul. Se pare că cititorii pot urmări cel mai bine un text atunci când ideile se succedă pe baza principiilor care guvernează cunoaşterea lumii înconjurătoare de către indivizi.**

Studiile de psihologie cognitivă au stabilit trei principii fundamentale :

- **principiul proximităţii : ordinea naturală este cea a înlănţuirii în timp şi în spaţiu, deci cunoaşterea se bazează pe secvenţialitate şi cronologie ;**

- principiul similarităţii. în procesul cunoaşterii oamenii tind s includă în aceeaşi clasă „obiectele" care seamănă;
- principiul întregului, al lucrului încheiat: oamenii doresc s cunoască întregul, să ajungă la capătul drumului, să ştie deopo trivă cauza şi efectul, să găsească soluţii când au probleme

Textul se prezintă ca o succesiune de părţi. Fiecare parte conţine singură idee principală, pe care o prezintă, o detaliază, o analizează, dezbate, o exemplifică Autorul trebuie să stabilească legături între părţ astfel încât textul să capete complexitate, continuitate, ritm alert, s ofere surprize la lectură, să-l facă pe cititor să vadă frumuseţea textulu Textul trebuie organizat în funcţie de ideile pe care autorul doreşte să l transmită şi pentru care şi-a făcut un plan într-o etapă anterioară. E trebuie să se oprească la un număr optim de idei principale şi secundar (în funcţie de complexitatea subiectului, de spaţiul avut la dispoziţie, d public, de importanţa problemei, de tactica adoptată pentru a convin publicul). Trebuie să le selecteze pe cele cu adevărat relevante, importan pentru tema pusă în discuţie. Aceste idei trebuie amalgamate într-un te personal, nu prezentate aşa cum au fost întâlnite în sursele bibliografic folosite. Povestirea unor cărţi sau articole citite nu este economică, n interesantă: autorul trebuie să penduleze între ideile personale şi idei altora, prezentate nu frust, ci sintetizate şi explicate, analizate, evaluat Astfel, îl face pe cititor să vadă şi să înţeleagă asemănările şi deosebiri dintre lucruri, fenomene, idei Textul organizează lumea empirică p care o evocă. Un text echilibrat este descriptiv şi explicativ în acela timp, conţine abstractizări şi generalizări în paralel cu particularizări exemplificări, este dinamic, dar în acelaşi timp acordă suficient spaţi fiecărei idei pentru a-i da cititorului timpul necesar să o înţeleagă, î solicită cititorul, dar îi oferă şi informaţia pe care o aşteaptă (ve capitolul „Modalităţi de organizare a textului").

Respectarea principiilor „cunoaşterii" îl ajută pe autor să-şi împărtă şească ideile cititorilor.

Încheierea este un rezumat al textului care formulează concluzii capătul unei demonstraţii, dă o imagine de ansamblu finală şi constitu ultimul contact al autorului cu cititorul, deci un bun prilej de a-i întă convingerile. Ea trebuie să aibă un impact puternic asupra cititorului:

fond, este destinaţia la care autorul a ajuns la capătul unui drum abrupt, şi nu prăpastia în care eşuează, sleit de puteri. Este o sinteză a principalelor idei, dar şi punctul pe i, pe care autorul îl pune pentru a-l determina pe cititor să-i ia în seamă opiniile. Ea trebuie să-i dea cititorului sentimentul lucrului încheiat, să lase impresia că textul este un tot din care nimic nu se poate scoate şi la care nimic nu se poate adăuga.

Încheierea are următoarele funcţii:
- sintetizează conţinutul ;
- dă sentimentul întregului, al lucrului încheiat ;
- îl face pe cititor să reţină textul (într-un fel sau altul) ;
- motivează la acţiuni ulterioare (de pildă, citirea consecventă a articolelor dintr-un ziar semnate de un anumit autor, înscrierea într-un anumit partid, participarea la vot etc.)

Ce ar trebui să conţină încheierea? În funcţie de text:
- ideile-cheie punctate, evocate în sinteză, pentru a împrospăta memoria cititorului ;
- un accent mai special în legătură cu subiectul, pentru a-l face demn de reţinut prin noutate ;
- un îndemn direct la acţiune ; dacă cititorul a fost convins de text, va urma acest îndemn ;
- un apel la emoţie ;
- o proiecţie în viitor, sugestia unei continuări ;
- o „rezoluţie" ;
- un citat de autoritate ;
- o anecdotă ;
- o întoarcere la punctul de pornire (introducere), relevând modul în care textul scris a modificat ideea de la care s-a pornit ;
- o întrebare adresată cititorului pentru a-l face pe acesta să se gândească la tema respectivă şi după ce a încheiat lectura textului.

Nu există formule magice de încheiere. De multe ori textul însuşi impune un final sau altul. O încheiere bună este clară, concisă, la obiect, retrospectivă, dă sentimentul întregului. Astfel, ea va impune personalitatea autorului.

Ce nu ar trebui să conţină încheierea?

- „insulte" la adresa cititorului, de tipul „după cum se poate observa cu uşurinţă, nu există motive de îndoială privind. .", „orice cititor raţional ar fi de acord cu acest punct de vedere", „nimeni nu se mai poate acum îndoi de justeţea punctului nostru de vedere ",
- aceeaşi idee din introducere, reformulată,
- o idee nouă, care să ducă într-o direcţie total diferită de cea spre care a condus textul până în acel punct,
- concluzii care nu au acoperire în text,
- scuze adresate cititorului,
- propoziţii care l-ar putea face pe cititor să se îndoiască de competenţa autorului „deşi nu sunt specialist în domeniu.. ",
- propoziţii formale, care dau impresia că autorul scrie ceva doar pentru ca textul să aibă o încheiere;
- propoziţii care anunţă încheierea textului: „aici se încheie demonstraţia noastră "

Tranziţiile. Pentru a-l face pe cititor să urmărească înlănţuirea ideilor autorul poate recurge la secvenţe de tranziţie în care să explice legătura dintre paragrafe, direcţia în care continuă textul, relaţia cu paragraful anterior sau cu întregul. Tranziţia dintre paragrafe se poate face.

- prin câteva cuvinte (conectori transfrastici, cum sunt: *în continuare*, *pe de altă parte*, *faţă de aceste aspecte*, *spre deosebire de acest punct de vedere*, *o altă problemă ce se impune a fi abordată* etc.)
- printr-un paragraf, rezumând textul până în acel punct şi anunţând ideile care urmează, pentru a releva modul de conectare a părţii anterioare la ceea ce va urma. Iată un fragment dintr-un curs universitar redactat: *Am definit până aici metoda comparativ-istorică în lingvistică. Vom urmări în continuare aplicaţiile acestei metode şi rezultatele pentru descrierea limbilor.*

1.2. Paragraful

Paragraful este unitatea de bază a textului. Din concatenarea paragrafelor rezultă părţile componente ale textului (introducerea, cuprinsul, încheierea); prin descompunerea paragrafelor în unităţi mai mici rezultă frazele, propoziţiile, cuvintele.

Paragraful nu reprezintă pur şi simplu un grup de cuvinte întrerupt la un moment dat pentru a evita monotonia. Este parte a unui întreg, o diviziune a textului care ilustrează logica internă a gândirii autorului.

Deoarece modul de dezvoltare a paragrafului reflectă organizarea textului în ansamblu, este de aşteptat ca autorul să recurgă şi aici fie la ordinea naturală de prezentare a ideilor (organizarea temporală, organizarea spaţială), fie la ordinea logică (gradarea ascendentă, general – particular / particular – general, cunoscut – necunoscut, simplu – complex / complex – simplu), precum şi la una dintre tehnicile de organizare (detaliere şi exemplificare, definire, comparaţie şi contrast, analogie, clasificare, cauză – efect / efect – cauză, analiza procesului, ordinea alfabetică, ordinea importanţei).

De obicei, un nou paragraf semnalizează o schimbare de cadru sau de vorbitor, trecerea la o nouă idee.

Un paragraf bine scris este unitar, coerent, analitic.

Un paragraf este **unitar** atunci când dezbate o problemă, are un fir conducător, fără a se abate de la acesta cu detalii nesemnificative pentru ideea paragrafului. Unitatea este dată deci de relaţia paragrafului cu propoziţia-teză şi cu întregul. Paragrafele unitare menţin interesul cititorului; dimpotrivă, cele neunitare îl obosesc pe cititor, îi scad interesul, creează confuzie.

Un paragraf este **coerent** atunci când autorul delimitează clar locul fiecărei idei în cadrul întregului, când ştie să îl facă pe cititor să vadă legătura dintre idei. Atunci cititorul se „mişcă" uşor de la un paragraf la altul, de la o propoziţie la alta. Autorul poate da coerenţă paragrafului în mai multe moduri:

- cu ajutorul unor legături logice între idei, punând în relaţie conceptele: prin contrast unele cu altele, în cadrul unor structuri repetitive, prin structuri paralele (*pe de o parte..., pe de altă*

parte; *în primul rând*, *în al doilea rând* etc.; *din punct de vedere…*, *din punct de vedere…*, *din punct de vedere…* etc.);
- cu ajutorul substitutelor, care trimit în urmă, la antecedenţi (pronume, adverbe: *Am mers la bibliotecă. **Acolo** m-am întâlnit cu Simina*);
- cu ajutorul unor conectori specializaţi prin care se marchează explicit relaţiile logice dintre idei, paragrafe, propoziţii: *de exemplu*, *de pildă*, *ca o ilustrare* etc. (conectori prin care se introduc exemplificări); *în al doilea rând*, *mai mult chiar*, *în mod similar*, *în fine* etc. (conectori prin care se semnalează idei adiţionale în raport cu cele anterioare); *pe de altă parte*, *spre deosebire de*, *cu toate acestea*, *în mod contrar*, *totuşi*, *în schimb* etc. (conectori prin care se exprimă contrastul între idei), *deci*, *în concluzie*, *sintetizând*, *în consecinţă*, *drept care* etc. (conectori prin care se exprimă concluzia sau rezultatul) etc.;
- cu paragrafe de tranziţie în care autorul semnalizează cititorului în mod explicit că s-a încheiat o idee şi a început alta sau care dau un scurt rezumat al informaţiilor oferite până în acel punct al textului.

Un paragraf este **analitic** atunci când exprimă complet o idee şi aduce suficiente detalii pentru elaborarea propoziţiei-teză. Insuficient dezvoltat, paragraful creează frustrare cititorului. Prea multă informaţie îl copleşeşte şi îi dă sentimentul că nu poate urmări textul. În ambele situaţii, cititorul va fi tentat să abandoneze lectura.

Ceea ce contează este modul în care sunt dispuse ideile şi felul în care sunt realizate legăturile dintre paragrafe.

Pentru autor, paragraful reprezintă spaţiul în care ideea generală este desfăcută în elementele ei componente, dezbătută, analizată, conectată la întreg; el îl ajută să ţină textul sub control.

Pentru cititor, paragraful este suportul care îl ajută să-şi concentreze atenţia pe o idee şi să vadă relaţia dintre părţi; începutul fiecărui paragraf îi dă cititorului timp de reflecţie şi îi dirijează atenţia spre o nouă idee deoarece îi promite informaţie nouă.

Paragrafele trebuie să fie suficient de lungi pentru a-i permite autorului dezvoltarea ideii, iar cititorului – înţelegerea ei; un text cu paragrafe multe şi scurte semnalează o gândire puţin închegată, fragmentată, lipsită de fluenţă. Totodată, paragrafele trebuie să fie suficient de scurte pentru

a nu-l obosi pe cititor, pentru a-i arăta stratificarea ideilor, pentru a-i concentra periodic atenţia asupra textului ca întreg.

Funcţia paragrafelor este aceea de a semnala încheierea unei secţiuni şi introducerea unei noi idei în demonstraţie, pe care o anunţă şi o raportează la secţiunea anterioară.

Împărţirea textului în paragrafe este o convenţie universală. Felul particular în care sunt construite paragrafele depinde însă de tipul de text, de subiectul abordat, de strategia autorului în text, de personalitatea fiecăruia, de locul în care urmează să apară textul (ziar, revistă, carte).

2. STRUCTURA LOCALĂ A TEXTULUI: FRAZELE, PROPOZIŢIILE, CUVINTELE

Când scrie un text, autorul combină cuvinte pentru a forma propoziţii şi fraze. Una dintre preocupările permanente ale autorului în timpul redactării textului este aceea de a găsi cuvintele care îi exprimă cel mai bine gândurile şi intenţiile. Dar cuvintele în sine nu sunt nici bune, nici proaste, ci contextul le acceptă pe unele, în timp ce pe altele le respinge, le face pe unele să fie expresive, pe altele – terne. Depinde de autor cum foloseşte cuvintele: în favoarea lui şi a textului, în defavoarea lui şi a textului. Prin cuvinte afirmăm idei şi tragem concluzii. De aceea cuvintele pot avea forţa de a convinge sau pot fi slabe, simple pete de cerneală pe hârtie. Valoarea textului depinde de modul în care folosim cuvintele.

2.1. Combinarea cuvintelor în propoziţii şi fraze

Preocuparea autorului trebuie să se îndrepte spre **alegerea** acelor cuvinte care reprezintă cel mai bine lumea textului şi scopul său.

Iată o ilustrare a ideii de mai sus.

„Controversata problemă a avortului. Are o femeie dreptul de a decide dacă păstrează sau nu sarcina? Pot fi aduse argumente pentru ambele răspunsuri. De obicei disputa se centrează asupra problemei dacă foetusul este o fiinţă umană sau nu, deci dacă avortul este o crimă sau nu. Unii vor alege

acele cuvinte în stare să convingă că foetusul este o ființă umană, de pildă «Mica ființă umană suferă cumplit când chiureta ucigașă pătrunde în uterul mamei. Aparate speciale au înregistrat sfâșietoarele țipete de durere ale foetusului, căruia mama refuză să-i acorde șansa la viață». Alții, adepți ai avortului, vor scrie: «Până la vârsta intrauterină de 4 luni foetusul nu este decât o masă de celule, ce nu pot exista independent de corpul matern. Avortul nu este decât decizia lucidă și responsabilă a unei femei care, la un moment dat, este conștientă de faptul că nu își poate asuma misiunea (complexă și importantă) de mamă»

Cele două poziții diferite sunt exprimate prin cuvinte capabile să îl facă pe cititor să vadă lucrurile și fenomenele dintr-o altă perspectivă, reprezentativă pentru punctul de vedere apărat. Cuvintele folosite abil au această forță.

Gramatica pune la dispoziția celui care scrie o serie de reguli specifice unei limbi date, pe baza cărora autorul, combinând cuvintele, generează propoziții și fraze.

Vă aduceți aminte de la orele de gramatică? Poate din cărți?

O propoziție **simplă**, de bază, este formată din subiect și predicat:

(1) *Câinele mușcă.*

SB. PRED
Câinele mușcă

În limba română pot exista propoziții fără subiect: *Plouă*, *Ninge*, *Nu-mi pasă de tine*, *Mă doare în gât* etc. Atenție însă! Orice propoziție trebuie să aibă un predicat; deci nu vă pierdeți în fraze lungi în care uitați să puneți predicatul: *Văzând că nimeni nu pare interesat de soarta lor, minerii, acești oameni chinuiți ai subteranelor – nesprijiniți de nici unul dintre guvernele perindate pe la putere în ultimii zece ani, care au promis fără să-și țină promisiunile – ieșiți acum în stradă pentru drepturile lor.*

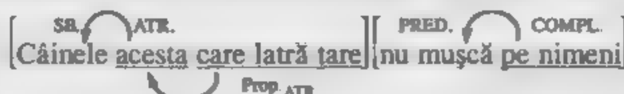
Ce posibilități de lucru are autorul? Propozițiile pot fi **dezvoltate** cu ajutorul unor determinanți care se grupează fie cu subiectul, fie cu predicatul. Acești determinanți nu sunt pur ornamentali, ci aduc informație suplimentară și alcătuiesc strategia autorului de a crea un efect

anume asupra cititorului. Determinanţii pot fi cuvinte / grupuri de cuvinte sau propoziţii întregi.

(2) ***Câinele vecinului muşcă trecătorii.***

(3) ***Câinele acesta care latră tare nu muşcă pe nimeni.***

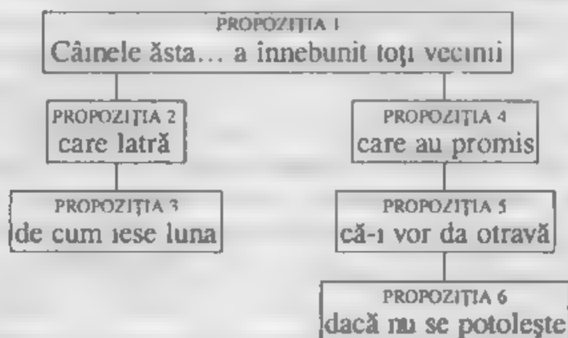
Propoziţiile pot fi **combinate** prin coordonare, adică situându-le pe acelaşi plan:

(4) ***Câinele ăsta doar latră, dar celălalt şi muşcă.***

sau prin subordonare, ierarhizându-le:

(5) *Câinele ăsta care latră de cum iese luna a înnebunit toţi vecinii care au promis că-i vor da otravă dacă nu se potoleşte.*

Abrevieri. SB. = subiect; PRED. = predicat; ATR. = atribut; COMPL. = complement; Prop $_{ATR}$ = propoziţie atributivă.

Frazele obţinute prin coordonare sunt uşor de urmărit, frazele obţinute prin subordonare sunt dense, concentrând o cantitate mare de informaţie. Textul se compune din secvenţe ordonate de propoziţii şi fraze cu grade diferite de complexitate.

2.2. Efectul combinării: stilul

Felul în care autorul combină cuvintele în propoziţii şi fraze îi configurează un stil de a scrie: stilul propriu. Câţi autori, atâtea stiluri. Şi din acest punct de vedere există însă un numitor comun al tuturor textelor bine scrise, dat de particularităţile generale ale stilului.

2.2.1. *Proprietatea*

Cuvintele trebuie folosite **corect**, iar autorul trebuie să cunoască foarte bine atât forma, cât şi sensul lor.

Numărul cuvintelor din lexicul unei limbi este foarte mare; de pildă, dicţionarul-tezaur al limbii române, *Dicţionarul limbii române* (cunoscut sub numele de *Dicţionarul Academiei*), cuprinde aproximativ 120.000 de unităţi. Nici un vorbitor al limbii române, oricât ar fi de instruit, nu cunoaşte toate aceste cuvinte. Unii vorbitori cunosc mai multe cuvinte, alţii mai puţine, unii anumite cuvinte, necunoscute altora, unii folosesc frecvent termeni care pentru alţii fac parte din vocabularul pasiv (cuvintele sunt recunoscute, dar rar folosite de respectivii vorbitori). De asemenea, prin instrucţie şi prin lecturi, vocabularul unui vorbitor se îmbogăţeşte în permanenţă. Cu toate acestea, fiecare dintre noi are nevoie de un dicţionar în biblioteca sa. Dicţionarul este un instrument de lucru, pe care trebuie să învăţăm să-l citim, mai bine spus să-l folosim, pentru a ne lua de aici informaţia necesară. Ceea ce contează foarte mult este atitudinea faţă de dicţionar: este important să fim conştienţi de utilitatea lui, de faptul că acolo putem găsi informaţii de care avem nevoie pentru a scrie corect. Trebuie deci să apelăm la dicţionare ori de câte ori avem îndoieli cu privire fie la forma unui cuvânt, fie la sensul lui. În funcţie de tipul de text pe care îl redactăm, putem folosi, în afara *Dicţionarului explicativ*, dicţionare de neologisme, de sinonime, de antonime, de paronime, dicţionare tehnice etc. (vezi paragraful „Dicţionarele", pp. 44 şi urm.).

Pentru a scrie corect este nevoie, de asemenea, să cunoaştem regulile gramaticale, de ortografie şi de punctuaţie, pe care le învăţăm începând cu primele clase de şcoală şi le găsim scrise în cărţi de gramatică, în dicţionare ortografice şi de punctuaţie, adică în lucrări normative, care

ne dau **indicații** privind uzul corect, normat al limbii. Este adevărat că a scrie corect nu are legătură cu inteligența, dar face parte din bagajul unui om cultivat, care, prin scris, dorește să se impună ca lider de opinie, ca autoritate într-un domeniu. Și atunci totul contează. Greșelile submimează autoritatea... autorului și credibilitatea lui în ochii cititorului. De aceea, e bine să fim avizați asupra tipului de greșeli ce se pot face, pentru a le identifica, pentru a recurge la instrumente de informare, pentru a le corecta, pentru a învăța din greșeli și a nu le repeta.

Folosirea corectă a cuvintelor înseamnă și combinarea lor corectă, evitând greșeli cum sunt: pleonasmul, contradicția, anacolutul, construcțiile asimetrice și contaminate.

Pleonasmul este o greșeală care constă în alăturarea a două sinonime (cuvinte cu același sens): *Drept **pentru** care s-a întocmit prezentul proces-verbal*, ***Dar însă** nu a răspuns nimic*; *S-a reîntors **din nou** acasă*, *Se **autocompătimește singură***; *Starea excepțională **a continuat** să fie **menținută** și după această dată.*

Contradicția (*contradictio in adiecto*) este o greșeală constând în alăturarea a două cuvinte cu sens contrar sau a două cuvinte cu sensuri incompatibile: *aragaz electric*, *sticlă de plastic*, *bicicletă cu trei roți*, *privea retrospectiv în viitor*, *hemoragie de jucători de la echipele românești la cele străine*.

Anacolutul este o greșeală constând în discontinuitatea unei structuri sintactice: ***Eu**, când îmi aduc aminte de asta, **îmi crește pulsul*** (*Eu, când îmi aduc aminte, mă enervez* sau *Mie, când îmi aduc aminte îmi crește pulsul*), ***Cine** mă enervează **nu-i** dau nimic* (*Cine mă enervează nu primește nimic* sau *Cui mă enervează nu-i dau nimic*).

Construcțiile asimetrice rezultă din încrucișarea a două structuri sinonime: *atât X, cât și Y + X, precum și Y = atât X, precum și Y*; *a pretinde de la cineva + a pretinde cuiva = pretinde de la colegi și profesorilor să îl asculte cu atenție*; *sau... sau + fie... fie = sau... fie*; *a citi și a scrie + să citești și să scrii = a citi și să scrii.*

Construcțiile contaminate constau în contopirea a două structuri într-una singură: *Nu e nimic surprinzător în constatarea lipsei de interes pentru politică + Nu e surprinzător să constatăm lipsa de interes pentru politică = Nu e nimic surprinzător să constatăm lipsa de interes pentru politică.*

Cuvintele trebuie **adaptate** subiectului tratat, cititorilor şi scopului urmărit de autor, precum şi tipului de text.

Intuitiv, cu toţii ne dăm seama că vorbim într-un fel, dar scriem în alt fel, că nu scriem la fel o scrisoare unui prieten, o cerere adresată directorului, un articol de ziar sau unul ştiinţific, un eseu sau un anunţ la mica publicitate. Intuitiv, ne dăm seama de o serie de diferenţe între aceste tipuri de texte : despre ce putem scrie, cât de lungi sunt propoziţiile şi frazele, ce forme gramaticale particulare putem folosi, ce cuvinte apar mai frecvent, care este modul de dispunere a textului în pagină etc.

În ceea ce priveşte cuvintele, acestea trebuie adaptate contextului larg în care sunt folosite (subiectul tratat şi tipul de text, scop, cititori etc.). Adaptarea cuvintelor la context reprezintă un proces conştient de selecţie din mai multe clase de cuvinte.

- **Cuvinte (şi construcţii) literare** – cuvinte aparţinând limbii literare (aspectul cel mai îngrijit, normat al limbii naţionale) : *aceasta*, *vor veni*, *soţie*, *eveniment*, *a convinge* etc
- **Cuvinte (şi construcţii) colocviale** – folosite de vorbitori instruiţi în situaţii cotidiene de comunicare, formale sau informale *asta*, *o să vină*, *nevastă*, *întâmplare*, *a face pe cineva să ia o anumită hotărâre*, *ăsta*, *ăla*, *o chestie importantă* etc.
- **Cuvinte (şi construcţii) savante** – folosite de vorbitori instruiţi în situaţii speciale de comunicare, în discursul ştiinţific elaborat (terminologiile ştiinţifice) : *corp delict*, *extracţie dentară*, *indicatori macroeconomici* etc.
- **Cuvinte (şi construcţii) populare** – folosite de vorbitorii instruiţi şi neinstruiţi ai unei limbi în situaţii informale de comunicare : *a se pune pe treabă*, *lui Maria*, *cartea care am cumpărat-o e interesantă* etc.
- **Cuvinte regionale** – cuvinte cu circulaţie geografică limitată la anumite zone ale ţării, unde se vorbesc dialecte ale limbii naţionale : *or plecat*, *numa' ce l-o văzut*, *au venitără* etc.
- **Cuvinte argotice** – folosite de anumite clase de vorbitori, în situaţii inchise de comunicare : *lovele*, *naşpa*, *baban*, *profi*, *seminarista* etc.
- **Cuvinte arhaice** – cuvinte învechite, ieşite din uz (pe cale de a ieşi din uz) : *polcovnic*, *arginţi*, *jude*, *prăvălie*, *cişmea*, *bodegă* etc.

- **Neologisme** – cuvinte noi, intrate în limbă începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, din limbile apusene de cultură, alcătuite în limba română din formative neologice sau cuvinte internaţionale, indiferent de data intrării lor în limbă: *a implementa*, *a sponsoriza*, *antidemocratic*, *globalizare*, *internet* etc.

Când alege cuvintele, autorul e bine să se întrebe:
- sunt cuvintele mele potrivite pentru a exprima tema?
- cu ce scop folosesc acest(e) cuvânt (cuvinte)?
- cititorii vizaţi cunosc şi înţeleg respectivele cuvinte?

Exemplu

Un text scris pentru o revistă ştiinţifică va conţine neologisme, termeni specializaţi accesibili specialiştilor în domeniu; aceleaşi idei pot fi adaptate pentru nivelul unui manual şcolar eliminând termenii de specialitate care nu sunt absolut necesari descrierii (ştiinţifice) a unui fenomen; cuvintele arhaice pot apărea într-un text jurnalistic care descrie un sat dintr-un colţ uitat de lume, în schimb nu vor apărea într-un raport oficial privind gradul de urbanizare a diverselor localităţi, o scrisoare glumeaţă scrisă de un elev unui prieten poate conţine cuvinte din argoul şcolarilor, dar o scrisoare oficială adresată directorului şcolii exclude astfel de termeni; cuvinte populare şi colocviale pot apărea într-un bileţel lăsat colegului de birou, dar nu într-un afiş de la intrarea într-o instituţie; într-un reportaj se pot folosi cuvinte dialectale pentru a evoca atmosfera locală, dar nu şi pe eticheta unui produs care provine dintr-o anumită regiune. În literatura artistică autorii pot recurge la cuvinte din orice registru, pentru a obţine diverse efecte artistice, acolo cuvintele se folosesc cu scop estetic.

Adecvarea stilistică şi situaţională a lexicului este o condiţie preliminară a oricărui text bine scris, eficient, premisa unei corecte receptări a ideilor de către cititorul căruia i se adresează textul. În *Telegrame*, de pildă, Caragiale ridiculizează lipsa de adecvare stilistică a conţinutului.

Exemplu

Onor: prim-ministru *Bucureşti*

A doua oară atacat palma picioare piaţa endependinţi acelaşi bandit director scandalos însoţit zbiri Situaţia devenit insuportabilă. Oraş stare asediu Panica domneşte cetăţeni

Costăchel Gudurău
avocat ecţetera

Procuror trib. X...

Repet ordinul telegrafic. Cercetaţi imediat incidentul directorului prefecturii cu Costăchel Gudurău la cafeneaua centrală şi în piaţa Independenţei şi raportaţi urgent.

Ministrul Justiţiei

Onor, prim-ministru *Bucureşti*

Faceţ înceta atacuri contra fratemeu Costăchel bandă infamă talari ziua meaza mare sub conducerea personală directorului Raul Grigoraşu Reclamat tronului.

Iordăchel Gudurău
mari propietar, aleg. col. I
fost senator

2.2.2. *Claritatea*

Claritatea textului rezultă, pe de o parte, din claritatea ideilor şi, pe de altă parte, din claritatea limbajului. Nu scrieţi neglijent sub pretextul că vă grăbiţi, nu vă consolaţi cu ideea că „cititorul va înţelege el oricum" şi nu spuneţi „cine pricepe bine, cine nu, iară bine...".

Daţi cititorului **suficientă informaţie**, astfel încât el să poată reface contextul şi să poată situa enunţul pe coordonate spaţio-temporale.

Exemplu

Deşi a apărut într-un ziar de mare tiraj, următorul text pare scris pentru parlamentari, pentru participanţii direcţi la acţiune; e ca şi cum ştirea ar fi fost consemnată pentru ca parlamentarii să vadă că ziarul a luat cunoştinţă şi de această activitate. Un cititor informat, dar care mai are şi alte preocupări decât cea de a citi zilnic toate ziarele (!), nu înţelege mare lucru, mai ales dacă nu este expert în probleme de învăţământ:

„În cuvântul său senatorul X s-a situat pe aceeaşi poziţie cu senatorul Z (poziţie pe larg prezentată de ziarul nostru în numărul de ieri), atrăgând serios atenţia asupra necesităţii reevaluării principiilor care stau la baza întocmirii Curriculum-ului de istorie. În forma actuală, acestea contravin principiilor recomandate de Comisia europeană în iunie anul trecut".

Această ştire nu transmite, în fapt, nici o informaţie, eventual spune ceva foarte vag: în Parlament au avut loc noi discuţii legate de Curriculum-ul şcolar.

Formulaţi enunţuri **„transparente"**, evitând termenii foarte specializaţi, pe care ar fi posibil ca un mare număr de cititori să nu-i înţeleagă;

atunci când autorul folosește astfel de termeni (din necesități de corectitudine și precizie, nu din snobism - „Dau bine ! ", „Sună intelectual ! "), aceștia trebuie explicați.

Exemplu

Eu, care nu sunt absolventa Facultății de Drept, aș fi foarte curioasă să aflu ce se spune, de fapt, în enunțul următor, extras dintr-un ziar:

„Tribunalul urmează a se pronunța prin încheiere asupra excepției; X a fost condamnat pentru omor deosebit de grav sub forma participației improprii" (*apud* Coman, 1999, p. 21).

Astfel de enunțuri sunt opace marelui public.

Enunțați **explicit** ideile înainte de a le analiza, nu lăsați informație implicită, bazându-vă pe faptul că „va deduce el, cititorul, asta". Cunoștințele lui despre subiect sunt altele decât ale dumneavoastră, contextul în care citește el este altul decât contextul în care ați scris dumneavoastră. Ceea ce dumneavoastră vi se pare a fi evident altora li se poate părea de neînțeles.

Exemplu

Ilustrăm cu următorul fragment de text:

Elevii declară că au fost bătuți de profesor, profesorul spune că este doar o înscenare pusă la cale de cei care sunt în situație de repetenție, iar directorul se dă la o parte zicând că nu are cunoștință de nimic din toate acestea.

Mesajul autorului devine mai clar dacă se pornește de la o propoziție care sintetizează explicit situația, iar apoi urmează detaliile:

În declarațiile părților implicate există contradicții. Pe de o parte, elevii susțin că au fost bătuți, în timp ce profesorul spune că totul este o înscenare pusă la cale de repetenți. Pe de altă parte, directorul pretinde că nu a existat niciodată un astfel de conflict în școala sa.

Ajutați-l pe cititor să vadă **relațiile logice** dintre propoziții și fraze marcându-le explicit, cu ajutorul conectorilor. Pentru a marca enumerarea, se poate recurge la : *în primul rând..., în al doilea rând..., nu în ultimul rând... ; întâi..., pe urmă...* ; pentru a marca adiționarea : *în plus, de asemenea, în afară de asta, totodată, chiar și* etc. ; pentru a marca alternativa : *pe de o parte..., pe de altă parte... ; sau..., sau ; fie..., fie* etc. ; pentru a marca raporturile spațiale : *aici, acolo, în față, în spate, mai încolo, mai aproape... și mai aproape, la stânga..., la dreapta* etc. ; pentru a marca raporturile temporale : *înainte, apoi, după*

aceea, în acelaşi timp, o dată cu, între timp, în timp ce, curând, nu după mult timp etc. ; pentru a marca raportul de cauzalitate : *pentru că, fiindcă, din această cauză, din cauza faptului că, pe motiv că* etc. ; pentru a marca scopul : *cu acest scop, în acest scop, cu scopul să* etc. ; pentru a marca o consecinţă : *în consecinţă, drept urmare, astfel* etc. ; pentru a marca o comparaţie : *în comparaţie cu..., spre deosebire de..., ca şi..., în mod asemănător, în acelaşi mod, în mod similar* etc. ; pentru a marca opoziţia, contrastul sau restricţia : *însă, în schimb, totuşi, dimpotrivă, cu toate acestea, oricum, din contra* etc. Pentru a marca intensificarea, calificarea, modalizarea se poate recurge la : *poate, probabil, desigur, în mod cert, aproape, frecvent, întotdeauna, niciodată, într-adevăr, fireşte, fără îndoială* etc. Pentru a marca secvenţele de exemplificare putem scrie : *de exemplu, de pildă, ca o ilustrare, ca o dovadă, pentru a demonstra acest lucru* etc Pentru a preciza rolul de clarificare al unor enunţuri, acestea pot fi precedate de : *de aceea, cu alte cuvinte, mai clar spus..., reformulând...* Pentru a marca o concluzie, o rezumare : *deci, pe scurt, în rezumat, în concluzie, în final* etc.

Evitaţi cuvintele şi construcţiile care pot genera **ambiguitate**. Există diverse surse de ambiguitate :

- polisemia cuvintelor (capacitatea cuvintelor de a avea mai multe sensuri) : *A împrumutat cartea (a împrumuta = 1. a lua cu împrumut ; 2. a da cu împrumut)* ; *El este un copil bun (bun = 1. cuminte ; 2. cu rezultate şcolare bune ; 3. generos, cu suflet bun)* ;
- particularităţile gramaticale ale unor construcţii : *Am plecat la 5 (am plecat = 1. Eu am plecat ; 2. Noi am plecat) ; Îl văd venind (1. Îl văd că vine ; 2. Îl văd în timp ce vin , 3. Îl văd în timp ce vine) , Acesta este un drum ocolit (1. Acesta este un drum pe care toţi oamenii îl ocolesc ; 2. Acesta este un drum care ocoleşte)* ;
- intenţia cu care a fost produs un enunţ : *Mâine te duci la şcoală (1. aserţiune prin care îl informez pe copil că mâine începe şcoala ; 2. ameninţare = Mâine te duci la şcoală, altfel o păţeşti... ; 3. regret = Îmi pare rău că mâine te duci la şcolă şi nu mai putem fi împreună...* etc.*)*.

Marcaţi cu precizie **relaţiile** de subordonare sau de coreferenţialitate dintre termeni : *Citind multă vreme, fără pauză, textul îl poate obosi pe cititor* (cui îi este subordonat termenul *citind*? Fireşte, nu cuvântului

text, ci cuvântului *cititor*, aflat la mare distanţă); *Cei doi, Marin şi Cătălin, au hotărât să meargă împreună la discotecă. Acesta a invitat şi două colege* (*acesta* nu se referă, evident, la cuvântul *discotecă*, în vecinătatea căruia se află, dar la *Marin*? sau la *Cătălin*?).

Distribuiţi judicios informaţia între propoziţiile şi frazele textului. Nu formulaţi propoziţii sau fraze în care cantitatea de informaţie este exagerat de mare. Aceasta îl zăpăceşte pe cititor; stilul îi apare vag, confuz.

Exemplu

Enunţul următor concentrează prea multe informaţii într-o singură frază: *Criminalul J.P., care a suferit o condamnare pentru viol în toamna anului 1992 şi a petrecut patru ani în închisoare, a fost prins ieri în jurul orei 9,00 la intrarea în staţia de metrou Aviatorilor.* El poate fi rescris grupând logic informaţiile în două fraze. *Criminalul J.P a fost prins ieri în jurul orei 9,00 la intrarea în staţia de metrou Aviatorilor. El a mai fost condamnat în 1992 pentru viol şi a ispăşit o pedeapsă de patru ani* (*apud* Coman, 1999, p 24).

Nu vă grăbiţi să spuneţi totul deodată; distribuiţi informaţia în propoziţii **succesive**. Prea multe intercalări şi paranteze fac textul greu de descifrat, obositor, uneori de neînţeles:

Exemplu

Neuitate au rămas, pentru mine, filmele cu Stan şi Bran, pe unele – mai ales, scene memorabile – (cum e aceea a dezbrăcării eroilor, pentru a se culca, într-o cuşetă de tren) n-am să le uit toată viaţa. Şi apoi, după război, alături de multele – prea multele? – filme sovietice, am izbutit să văd numeroase filme cu Chaplin, care mi-au încântat adolescenţa mea liceală A rulat pe atunci şi un film franţuzesc (realmente bun, în care jucau Jean Marais şi Madeleine Sologne) şi proprietarii celor două cinematografe („Lux" şi „Popovici"), socotindu-l un sumum al artei, când voiau să atragă public la un alt film atârnau pe afiş un ştraif care anunţa „Mai tare ca L'eternel retour" (*Dilema*, 1999).

Încurcat în prea multe paranteze, cititorul grăbit îşi pierde răbdarea.

2.2.3. *Concizia*

Nu folosiţi cuvinte mai multe decât vă sunt cu adevărat necesare pentru exprimarea unei idei.

Faceţi economie de cuvinte, adică eliminaţi-le pe cele de prisos.

Exemplu

Următorul text:

Aseară echipa de fotbal Galata Saray a învins la Istanbul echipa italiană AC Milan cu scorul de 3 la 2. Pentru echipa Galata Saray au jucat şi internaţionalii români Gică Hagi şi Gică Popescu, care au fost înlocuiţi de antrenorul turc în repriza a II-a

s-ar putea rescrie astfel:

Aseară la Istanbul, Galata Saray, cu Gică Hagi şi Gică Popescu – înlocuiţi în repriza a II-a –, a învins pe AC Milan cu 3 la 2

Eliminând cuvintele inutile, ideile ajung mai repede la cititor şi se economiseşte spaţiu tipografic.

Exemplu

„Fiindcă au fost chemaţi să depună mărturie în anul 1990 la Tribunalul din Timişoara, toţi martorii pe care i-a citat s-au deplasat în acel loc şi şi-au îndeplinit datoria faţă de stat". Fraza poate fi redusă, prin diverse procedee, făcând o economie de 19 cuvinte!

„Chemaţi să depună mărturie în 1990 la Timişoara, martorii apărării şi-au îndeplinit datoria" (*apud* Coman, 1999, p. 23).

Există şi alte variante prin care textul iniţial poate fi rescris, câştigând în concizie şi claritate:

Participând în 1990 la procesul de la Timişoara, martorii apărării şi-au îndeplinit o datorie civică. / În procesul de la Timişoara din 1990, toţi martorii apărării citaţi şi-au făcut datoria civică. / Toţi cei citaţi ca martori ai apărării la Timişoara în 1990 şi-au făcut datoria civică

Evitaţi repetiţiile, **lungirea inutilă** a frazei. De pildă, enunţul *Un paragraf bine scris este un paragraf care are următoarele trăsături : este unitar, este coerent, este analitic* se poate reformula astfel : *Un paragraf bine scris este unitar, coerent, analitic*

Renunţaţi la toate **informaţiile care nu sunt necesare** pentru atingerea scopului propus. În textul următor apar multe informaţii inutile :

Exemplu

Lucrătorii de la secţia 8 de poliţie *au început* ***imediat*** *urmărirea penală împotriva cetăţeanului Marin Marinescu* ***în vârstă de 41 de ani****, din Timişoara,* ***fără antecedente penale*** *care, fiind proprietar al unui apartament* ***situat în imobilul de pe str. Calea Bucureşti nr. 62, sc. 3, et. 8, ap. 102 din Timişoara, l-a închiriat*** *unui om de afaceri chinez* ***pe o perioadă de cinci luni, fără a-şi declara venitul la fisc****, pe care l-a împuşcat în timpul scandalului iscat deoarece acesta nu i-a plătit chiria la expirarea celor cinci luni*

Eliminând informaţiile inutile, textul se poate rescrie astfel:

Poliţiştii au început urmărirea penală împotriva cetăţeanului Marin Marinescu din Timişoara. El a împuşcat un om de afaceri chinez deoarece acesta nu îi plătise chiria convenită pentru un apartament în care locuise cinci luni.

Textele care dau multă informaţie inutilă sunt prolixe Se citesc greu.

2.2.4. *Varietatea*

Recurgeţi la propoziţii şi fraze de **lungime variată**.

Exemplu

Textul următor (un extemporal la gramatică) este monoton din cauza frazelor foarte lungi:

Substantivul este partea de vorbire care denumeşte obiecte în sens larg (nume de fiinţe, lucruri, fenomene etc.) şi variază în funcţie de categoriile gramaticale ale genului (substantivele pot fi masculine, feminine, neutre), numărului (singular/plural) şi cazului (în limba română există cinci cazuri. N, G, D, Ac, V). De asemenea, substantivul poate fi nearticulat sau articulat cu articol hotărât (enclitic – -l, -a, -i etc. – sau proclitic – un, o) sau cu articol nehotărât, în funcţie de gradul în care obiectul este cunoscut vorbitorului.

Textul care urmează este monoton din cauza propoziţiilor scurte, toate aproape egale:

Dragi bunici,

M-am întors din vacanţă Am fost la mare A plouat şi a fost frig Nu m-am bronzat Aştept cu drag să vin la voi. Sper să fie vreme mai bună O să merg la râu. Vreau să mă joc cu Grivei pe iarbă; o să-l dresez cum am văzut eu că făcea cineva la mare. Pe curând.

Vă pup, Ionuţ

Scrieţi propoziţii/fraze **variate ca structură** gramaticală (bazate pe coordonare, pe subordonare etc.). Nu este însă nevoie să exageraţi dând fiecărei fraze o altă structură. Citind la sfârşit textul, în gând sau cu voce tare, vom învăţa să „auzim" ritmul frazelor. Vom auzi când o frază „sună bine" **sau „sună prost"**.

Exemplu

Următorul fragment de text pare să sune prost:

„La Timişoara în apropierea Hotelului «Continental» s-a produs un accident de tramvai, care i-a stupefiat pe toţi cei care au fost martori oculari la această scenă de coşmar. Deşi vatmanul claxona repetat, tramvaiul a lovit un tânăr care parcă era surd şi n-avea de gând să se retragă din calea acestui mijloc de transport în comun" (*apud* Coman, 1999, p. 25).

Sună prost deoarece este alcătuit din două fraze relativ lungi, de dimensiuni aproximativ egale, în care se repetă unele cuvinte (de pildă, supărător, *care*); în raport cu informația transmisă numărul cuvintelor este mare, iar îmbinarea lor duce la exprimări tautologice sau pleonastice, uneori lipsite de logică (*cf.* și comentariul din Coman, 1999, p. 25). Textul ar putea fi rescris astfel:

În apropierea hotelului „Continental" din Timișoara a avut loc un accident stupefiant. O scenă de coșmar: un tânăr a fost lovit de un tramvai al cărui vatman claxona cu insistență.

Efectul asupra cititorului este mai puternic: informația este condensată într-un număr mai mic de cuvinte (sunt evitate repetițiile, cuvintele de prisos); fraza are ritm interior datorită alternanței între propoziții și fraze de dimensiuni variabile (se elimină monotonia, ideile sunt clar marcate prin pauze); ordinea prezentării faptelor are efect dramatic (se fixează spațiul și se anunță subiectul știrii, se anticipă dramatismul scenei, apelând la emoție); simetria *tânăr / vatman* și antiteza contextuală *a fost lovit / claxona cu insistență* sugerează absurdul situației.

Varietatea rezultă și din **evitarea unor repetiții** lexicale sau de structură. Este o consecință directă a bogăției de exprimare a unui individ, a abilității cu care poate alege între cuvinte și structuri sinonime, poate reformula enunțuri lungi și clare, poate nuanța idei.

Exemplu

***Pentru** toți acești oameni disperați și flămânzi, care nu mai au ce pierde, mitingurile sindicatelor reprezintă ocazia ideală **pentru** a-și da frâu nemulțumirilor.*

ar putea fi rescris, cu schimbări minime:

Pentru toți acești oameni disperați și flămânzi, care nu mai au ce pierde, mitingurile sindicatelor reprezintă ocazia ideală de a-și da frâu liber nemulțumirilor.

Alt exemplu:

***Văzând** că nu răspunde nimeni la ușă **a plecat**, **crezând** că bunica **plecase** la cumpărături./ Cum nu a răspuns nimeni, a plecat, crezând că bunica e la cumpărături.*

Altul:

*Elevii **care** învață în școala **care** s-a construit în satul **care** până în anul **care** a trecut nu avea nici școală, nici dispensar, nici poliție, nici biserică, sunt acum fericiți / Până anul trecut, satul nu avea nici școală, nici dispensar, nici poliție, nici biserică. Acum elevii pot fi fericiți: pentru ei s-a construit de curând o școală.*

Altul:

Implementarea ***planului construirii sediului băncii organizației*** *depinde* ***de*** *banii alocați* ***de*** *Guvern,* ***de*** *contractarea* ***de*** *împrumuturi* ***de*** *la alte bănci./ Construirea unei bănci a organizației este dependentă atât de fonduri guvernamentale, cât și de împrumuturi de la alte bănci*

Trebuie deosebite repetițiile supărătoare de repetițiile cu rol stilistic, menite să accentueze ideile, să confere textului simetrie.

Autorul trebuie să-și marcheze individualitatea în text prin modul **original** în care combină cuvintele limbii Locurile comune, clișeele nu fac decât să uzeze cuvintele. Autorul care le folosește cade în banal, în loc să atragă atenția, prin stil, asupra ideilor. Iată câteva clișee: *spectacolul se constituie în…, în aceeași idee, sărbătoare de suflet și simțire, au făcut o figură frumoasă pe teren, un scenariu bine pus la punct, pâinea (cartea, slujba, tranziția etc.) noastră cea de toate zilele* etc.

2.2.5. *Eficiența*

Eficiența stilului se măsoară prin puterea autorului de a-și face cititorul să înțeleagă cât mai repede și cât mai exact ideea pe care a dorit să i-o transmită printr-un text, o frază, o propoziție. Pentru a scrie eficient, autorul poate alege între diverse cuvinte și construcții gramaticale, poate recurge la structuri lingvistice care contribuie la reliefarea ideilor.

Alegeți!

În funcție de ceea ce doriți să exprimați, având în vedere subiectul textului și publicul căruia vă adresați, faceți alegerea justă între **cuvinte abstracte și generale**, pe de o parte, și **cuvinte concrete și particulare**, pe de altă parte. Cuvintele abstracte captează generalități; cuvintele concrete vizează aspecte particulare și exprimă generalități atunci când se referă la clase de obiecte, în ansamblu. Cuvintele sunt specifice atunci când numesc cu precizie membri ai clasei. De pildă, în următoarele serii cuvintele au fost aranjate în ordinea descrescătoare a gradului de generalitate: *vegetație – copac – salcâm*; *animale – mamifere – maimuțe – urangutan.* Cuvintele sunt concrete atunci când se referă la obiecte și însușiri particulare, așa cum sunt cele percepute prin simțuri. Cele abstracte numesc concepte pe care participanții la actul comunicării le deduc pornind de la percepțiile senzoriale. Cuvintele concrete sunt precise și, prin urmare, mai ușor percepute de cititori; cuvintele

abstracte sunt vagi, ambigue, de aceea pot da naştere la confuzii, la neclarităţi pentru cititori. Soluţia optimă pare să fie echilibrul dintre abstract şi concret, dintre general şi particular. Păstrarea permanentă într-o zonă de maximă generalitate poate determina percepţii false ale textului, presupune din partea cititorului efort suplimentar de lectură, îl oboseşte, îi diminuează interesul. Textul pare aproximativ, vag, deci creează frustrare:

Exemplu

Marea era minunată în loc de *Marea avea valuri / era calmă / era caldă, 26°C.*

Am citit în cartea unui mare filozof... în loc de *Am citit în cartea X a filozofului Z.*

Pe de altă parte, păstrarea permanentă în zona concretului, a particularului îi lasă cititorului sentimentul că autorul nu are capacitate superioară de înţelegere a fenomenului, neputând depăşi zona accidentalului în favoarea unei percepţii globale.

Alegeţi corect între **verb şi substantiv**! De obicei, verbele trimit direct la acţiune, deci conferă textului dinamism, în timp ce substantivele îi dau un caracter static, descriptiv.

Exemplu

Între enunţurile:

Se remarcă reafirmarea dorinţei României de integrare euro-atlantică

şi

România şi-a reafirmat dorinţa de integrare nord-atlantică

ultimul este de preferat verbul atrage atenţia asupra acţiunii şi, în plus, sunt evitate cele trei genitive succesive.

O frază ca:

O comparaţie între cele două sondaje de opinie pune în evidenţă ***scăderea*** *dramatică în ultimii doi ani a interesului cetăţeanului pentru chestiunile politice*

poate fi reformulată astfel:

Comparaţia între cele două sondaje de opinie pune în evidenţă faptul că în ultimii doi ani interesul cetăţeanului pentru chestiunile politice ***a scăzut*** *dramatic.*

Sau:

Ministerul Educaţiei Naţionale a anunţat ***începerea*** *şcolii anul acesta pe data de întâi septembrie*

poate fi rescris

Ministerul Educației Naționale a anunțat că anul acesta școala ***va începe*** *la întâi septembrie.*

Alegeți corect între **diateza activă a verbului și diateza pasivă**! Verbele la diateza activă dau textului vigoare, accentuând ideea de acțiune și de autor al acțiunii.

Verbele la diateza pasivă accentuează rezultatul, în timp ce acțiunea trece în plan secundar, iar participanții la acțiune sunt deseori trecuți sub tăcere.

Exemplu

Studenții au declanșat azi o grevă pe termen nelimitat (diateza activă).

O nouă grevă (a studenților) s-a declanșat astăzi, după ce negocierile de la guvern au eșuat (diateza pasivă).

Putem exprima mult mai direct enunțul:

„În ședința de ieri ***s-a anunțat*** *începerea de către FPS a procesului de privatizare a încă cinci întreprinderi de stat"*;

de pildă:

„În ședința de ieri, FPS a anunțat că va începe procesul de privatizare a încă cinci întreprinderi de stat".

Puneți în evidență ideile!

Aranjați cuvintele în cea mai potrivită **ordine** pentru a-i atrage cititorului atenția asupra acelei părți pe care doriți să o accentuați. Ordinea cuvintelor în propoziții este specifică fiecărei limbi În ciuda acestui fapt, există o regulă cvasigenerală · partea cea mai importantă se așază fie la început, fie la sfârșit. Totuși, acumulând toate elementele la începutul frazei, este posibil ca cititorul să simtă graba autorului în a-și comunica ideile; punând toate elementele importante la sfârșitul frazei, cititorul poate avea impresia că fraza își pierde suflul, asemenea unui sportiv care nu mai are resurse pentru a trece linia de sosire. În limba română, ordinea cuvintelor este, în general, liberă; de aceea, autorul dispune de posibilitatea aranjării cuvintelor pentru a releva o anumită componentă a enunțului.

Exemplu

Observaţi cum accentul semantic se schimbă în enunţul următor în funcţie de ordinea cuvintelor:

Preşedintele X a sosit azi-dimineaţă la aeroportul Otopeni cu un avion al companiei TAROM / Azi-dimineaţă a sosit la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM, preşedintele X./ Cu un avion al companiei TAROM, preşedintele X a sosit azi-dimineaţă la aeroportul Otopeni./ Azi-dimineaţă, la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM, preşedintele X a sosit./ Azi-dimineaţă, la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM a sosit preşedintele X.

Ordinea cuvintelor nu este însă total liberă; redactări stângace, defectuoase, fac mesajul greu de înţeles, ca mai jos:

Preşedintele X, azi-dimineaţă a sosit la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM./ Azi-dimineaţă, la aeroportul Otopeni, a sosit preşedintele X, cu un avion al companiei TAROM

În afară de ordinea cuvintelor, limba română dispune de mijloace (structuri) sintactice prin care pot fi reliefate ideile

M-a uimit că nu l-a aşteptat nimeni la aeroport./ ***Ceea ce*** *m-a uimit* ***a fost că*** *nimeni nu l-a aşteptat la aeroport./* ***Faptul că*** *nimeni nu l-a aşteptat la aeroport m-a uimit./ A venit doar un ziarist de la* Sportul./ ***Nu a venit decât un ziarist de la*** Sportul,

precum şi de mijloace lexicale:

M-a uimit că nu l-a aşteptat ***absolut*** *nimeni la aeroport.*

În plus, textul scris beneficiază şi de mijloace grafice de accentuare, cum ar fi sublinierea cuvintelor, scrierea cu aldine (litere îngroşate), cu cursive (litere aplecate), cu litere spaţiate sau cu majuscule.

Repetaţi propoziţii sau părţi din propoziţii pentru a focaliza interesul cititorului pe secvenţele în cauză!

Exemplu

A protestat partidul X, partidul Z a protestat şi el S-a retras un senator X-ist, s-a retras şi unul Y-ist. Au protestat, s-au retras, apoi au organizat o conferinţă de presă comună.

Aceste repetiţii deliberate cu funcţie de accentuare nu trebuie confundate cu repetiţiile întâmplătoare, care, dimpotrivă, slăbesc forţa textului.

Senatorul X a părăsit sala de şedinţe După ce a părăsit sala, el a convocat o conferinţă de presă.

Scrieţi propoziţii **simetrice**, care se pun în evidenţă reciproc prin contrast (exemplu : *Mulţi văd, puţini pricep. Mulţi chemaţi, puţini aleşi*).

Acumulaţi detalii ce conduc spre un punct culminant :

Exemplu

„Am luat o vază mică şi i-am spart-o agresorului în cap, dar n-a căzut. Am luat-o pe a doua, una chinezească, roşie, şi am făcut la fel. Tot n-a căzut. Am fugit după alta mare, de cristal, şi i-am spart-o şi pe aceasta în cap. Cu toate acestea, agresorul nu cădea. Numai în filme pică de la prima lovitură" (apud Coman, 1999, p. 25).

Evitaţi frazele lungi! Sunt obositoare pentru cititor ; el nu poate urmări înlănţuirea ideilor şi pare să uite începutul unei fraze care se termină după 10 rânduri. În acelaşi timp, frazele prea lungi condensează un număr mare de idei ; cititorul nu are timp să le asimileze pe toate ; în consecinţă, ideile îşi pierd forţa, nu mai au efectul dorit.

Exemplu

„Continuând seria editorialelor care analizează deteriorarea situaţiei politice interne şi consecinţele sale sociale, cotidianul H, care apare la SG, deplânge modul populist în care preşedintele X încearcă să-şi menţină cota electorală începând cu «felul neobişnuit în care a somat guvernul să deblocheze toate fondurile împotriva duşmanului comun, frigul» şi terminând cu «apelul zgomotos – al câtelea oare? – prin care chema la luptă împotriva corupţiei»".

Fraza citată este foarte lungă, de aceea devine neclară; cuvântul *care* se repetă (în text apare de două ori şi o dată în citat), ideile se diluează, îşi pierd forţa. Scrieţi fraze scurte, expuneţi clar câte o singură idee; o veţi continua, completa, dezbate în frazele următoare. Nu uitaţi deci să puneţi punct, iar atunci când vi se pare necesar să asiguraţi o mai strânsă legătură între idei, puneţi punct şi virgulă. Textul va fi eficient deoarece ideile vor ajunge rapid la destinatar; ritmul este alert şi menţine treaz interesul cititorului. Respectând „cuvintele" autorului, iată cum ar putea fi rescris textul citat mai sus:

Cotidianul H din SG continuă seria editorialelor în care se analizează situaţia politică internă şi consecinţele ei sociale. În numărul... deplânge eforturile preşedintelui X de a-şi menţine cota electorală prin acţiuni populiste: „felul neobişnuit în care a somat guvernul să deblocheze toate fondurile împotriva duşmanului comun, frigul", „apelul zgomotos – al câtelea oare? – prin care chema la luptă împotriva corupţiei"

Uneori, propoziţiile scurte au mai multă forţă de convingere.

Exemplu

„După toate probabilităţile, cauza accidentului ar fi o defecţiune la sistemul electric, ceea ce explică, de altfel, şi fumul înecăcios din cabina piloţilor.”

Textul se poate rescrie:

„După toate probabilităţile, cauza accidentului ar fi o defecţiune la sistemul electric. Astfel se explică şi fumul înecăcios din cabina piloţilor” (*apud* Coman, 1999, p. 26).

Frazele lungi reduc ritmul lecturii şi îngreunează înţelegerea textului; cele scurte sunt percutante, deoarece exprimă ideile într-o formă clară, direct accesibilă cititorului. Frazele scurte sunt preferate pentru afirmarea unor idei, pentru a comunica; cele lungi pentru dezvoltarea, aprofundarea ideilor, pentru a analiza şi a dezbate.

Autorul este eficient atunci când scrie un text **echilibrat**, care se adresează nevoilor publicului-ţintă. Există câteva reguli generale:

- Frazele scurte mimează oralitatea şi sunt preferate în textele care poartă mărcile comunicării orale; frazele lungi sunt preferate în textele academice, destinate unei lecturi prin excelenţă reflexive.
- Enunţurile care condensează prea multă informaţie sunt obositoare, iar cele care diluează prea mult informaţia sunt plicticoase.
- Frazele cu structură monotonă îl fac pe cititor să-şi piardă interesul pentru text, cele prea variate îi distrag atenţia de la conţinut.
- Enunţurile sofisticate, în care nu apare cu claritate logica ideilor, îl derutează pe cititor, enunţurile simpliste îl plictisesc.

Autorul este cel care dă textului o **direcţie**. El trebuie să-şi conducă cititorul să înţeleagă ideile, nu să-l lase să-şi aleagă singur din text ceea ce doreşte. Autorul ajută cititorul să înţeleagă textul într-un anumit fel, evitând neclarităţile, confuziile, interpretările neadecvate.

2.2.6. *Eufonia*

Despre eufonie se vorbeşte, în general, în legătură cu textele orale; acestea sună bine atunci când au un efect plăcut asupra ascultătorului.

Acest efect se obţine prin evitarea alăturărilor cacofonice (*ca candidat*, *de departe*, *m-a marcat* etc.), a rimelor neintenţionate şi a ritmului (*Aceste probleme, în realitate, nu pot fi neglijate, ignorate, minimalizate, ci asumate, mediatizate şi-ndreptate*). Intuitiv, spunem despre un text că „sună bine" sau „sună ca dracu' ".

În aceiaşi termeni se pune problema şi pentru textul scris, deoarece lectura se face, uneori, cu voce tare, dar întotdeauna cu vocea interioară. Cititorul spune şi el „aici nu-mi place cum sună" şi pentru a se convinge de acest lucru îşi spune „parcă ar fi mai bine aşa..., asta n-are ce căuta aici", subliniază pe text cu creion roşu cacofoniile sau râde zgomotos punctând cascada gerunziilor, a genitivelor... Citiţi deci textul cu voce tare, pentru a-l auzi!

2.2.7. *Naturaleţea, expresivitatea, eleganţa*

Pe cât de vagi par aceste concepte în raport cu stilul unui autor, pe atât de importante sunt pentru efectul pe care îl are textul asupra cititorilor. Mai mult decât celelalte calităţi ale textului, naturaleţea, expresivitatea, eleganţa se definesc în raport cu tipul de text.

Într-o revistă dedicată evenimentelor mondene, de pildă, stilul natural este cel care se apropie de comunicarea orală; stilul expresiv – cel care conferă ideii claritate şi inedit; elegant – cel care, trecând peste toate capcanele oralităţii, se păstrează în limitele textului scris.

Exemplu

„După ce a dezbătut timp de 16 ore pe marginea celor 159 de programe TV înscrise în concurs, juriul le-a premiat pe cele mai bune dintre ele. Realizatorii au primit din partea Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune diplome, iar din partea sponsorilor bani şi ... televizoare.

Cel mai grăbit laureat a fost Marius Tucă care, după ce şi-a admirat câteva minute diploma primită, a plecat fără să-şi ia şi banii, ca să nu întârzie la show-ul care l-a făcut celebru. Carmen Bendovski şi Jana Gheorghiu, premiate la celelalte ediţii, şi-au aplaudat de data aceasta colegii de la «Observator», Radu Coşarcă, Mona Nicolici şi Radu Herjeu. Una dintre cele mai aplaudate prezenţe a fost Mihaela Rădulescu, care a mulţumit foarte scurt pentru diplomă, spunând că nu mai vrea să i se reproşeze că vorbeşte prea mult. Cornel Todea şi Horia Moculescu au urmărit festivitatea din hol, pentru că toate scaunele aduse în sala Rondă a Hotelului Intercontinental – transformată, astfel, în sală de proiecţie – au fost imediat ocupate. Directorul Televiziunii Române, Cristian Hadji-Culea, însoţit de soţia sa, actriţa Lamia

Beligan, a stat în primul rând alături de venerabilul deputat țărănist Gabriel Țepelea. Între invitați au fost și cunoscuții actori Irina Movilă, Ilinca Goia și Victor Rebengiuc" (*Unica*, 1999).

Un articol științific este natural când respectă rigorile științei fără a recurge la șabloane, când pendulează între generalizările teoretice abstracte și exemplele clare, cu putere de evocare și de convingere, când se citește ușor, fără a necesita un efort suplimentar de concentrare și fără a-l obliga pe cititor să se oprească la fiecare frază, concentrându-se să înțeleagă „în ce limbă este", să înțeleagă ceva simplu „spus adânc".

Exemplu

Iată un articol științific în care autorul respectă rigorile stilului științific, adaptând, în același timp, limbajul la cerințele unui public larg (revista *Limba și literatura română*, din care a fost extras textul, se adresează elevilor și profesorilor de limba română, în primul rând):

„**Greșeli în lexicul actual** *NARCISA FORĂSCU*
Universitatea din București

0. [...] Pentru cine observă atent fenomenul lingvistic astăzi, este limpede că abaterile foarte frecvente sunt de tipuri foarte diferite și, ca atare, greu de sistematizat pentru a putea aprecia direcțiile în care limba pare să evolueze.

Abaterile întâlnite la tot pasul au diferite cauze: fie comoditatea vorbitorilor, care generează exprimări eliptice sau reducerea unor expresii la un cuvânt unic, fie căutarea cu orice preț a unor exprimări șocante, inedite, care să dovedească nonconformismul sau originalitatea vorbitorului, fie neglijența în exprimare, fie utilizarea la întâmplare a unor termeni al căror sens este neclar vorbitorului însuși, dar prezintă atracția cuvintelor «la modă».

În cele ce urmează, vom încerca să readucem în discuție câteva tipuri de greșeli care se conturează astăzi în vocabular, fără a admite totuși că acestea reprezintă tendințe în evoluția limbii. [...]

1. Folosirea cu sens deviat a cuvintelor este un tip de abatere care a mai fost semnalat de lucrări anterioare. [...] Din comoditate, vorbitorii renunță să mai apeleze la dicționar pentru a-și lămuri înțelesul cuvintelor, mulțumindu-se să «aproximeze» sensul din context, aproximare de cele mai multe ori inexactă, întrucât contextul nu conține întotdeauna toate elementele necesare identificării sensului. [...]

De exemplu, verbul «a omite», folosit de patronul unui magazin de arme în contextul: «Cei mai mulți cumpără o pușcă, dar nici pistoalele nu sunt omise de către cumpărătorii noștri», are pentru vorbitor sensul «nu sunt ocolite, nu sunt neglijate». Cele două verbe sunt cvasisinonime, dar «a omite», spre deosebire de «a ocoli», «a neglija», nu presupune neapărat intenția, evidentă în cazul de față, deci nu este potrivit în acest context. [...]

2. Folosirea impropne a unor cuvinte ţine [...] nu numai de necunoaşterea sensului, dar şi de greşeli în ceea ce priveşte respectarea regimului lor sintactic. Încălcarea acestuia are drept consecinţă uşoare modificări ale sensului. De exemplu, verbul «a debuta» este intranzitiv şi înseamnă «a-şi face debutul într-o carieră, pe scenă, (despre autori) a-şi publica prima lucrare». Folosirea lui ca verb tranzitiv este o abatere, de exemplu: «Emisiunea noastră i-a debutat pe mulţi cântăreţi». Ca urmare, sensul este uşor modificat în «i-a ajutat să debuteze». [...]

5. Un alt tip de abateri este constituit de expresiile pleonastice, surprinzător de frecvente [...] În «Populaţia trebuie să conlucreze împreună cu gardienii publici», verbul «a conlucra» conţine în structura sa prefixul con-, al cărui înţeles este «împreună cu», deci asocierea celor două este o greşeală, deoarece locuţiunea prepoziţională repetă informaţia din conţinutul verbului. [...]

Apelul la dicţionare ar fi un mijloc bun de a evita asemenea exprimări pleonastice care, dincolo de faptul că sunt nepotrivite într-un limbaj îngrijit, catalogheazăpe cel care le utilizează ca lipsit de cultură (*Limba şi literatura română*, 1998).

O scrisoare trimisă unui amic este naturală, expresivă şi elegantă atunci când nu seamănă cu o scrisoare de intenţie, cu o telegramă sau cu cererea de împrumut adresată unui director de bancă ; atunci când textul subliniază apropierea spirituală dintre expeditor şi destinatar, nu faptul că în spaţiu real cei doi sunt despărţiţi de 5 000 de kilometri, iar în timp – de două generaţii...

Exemplu

Când s-a născut băieţelul meu, am primit următoarea scrisoare:

Becin, 4 apr. 1993

Dragă Andra, dragă Mircea,

Aferim şi de trei ori cele mai...

Aţi fost părăţi. Ne permitem, ca mai veterani într-ale meseriei, câteva sfaturi nesmintite:

1. nu cântăriţi Andreiaşul mai des de 12 ori pe zi;

1a. nu băgaţi greutăţi necuvenite pe cântar;

2. nu vă lungiţi cu el la bârfeturi peste 1.00 a.m.;

3. fiţi cu băgare de seamă când bagă bâlbâiala („babu babu”);

4. nu-l lăsaţi să mănânce prea multă îngheţată;

5. căutaţi-i din vreme meditator pentru admitere (că doar n-o să-l faceţi tot filolog);

În mod expres pentru părinţi, conspiraţi, conspiraţi, conspiraţi...

Vă pupim cu drag, pe-un picior de fugă, alergând după un (alt) tren, veşti mai din gros într-un număr viitor,

Liviu şi Dana

Un articol de ziar este natural când un ziarist începător nu își asumă tonul reporterului cu 25 de ani de experiență de la ziarul *Times* ; când elegant se spune și se argumentează ceva, nu elegant „se dau două palme" unei personalități pentru a reveni a doua zi cu scuze : „Redacția își cere scuze ; în articolul... apărut în ziarul de ieri era vorba despre domnul Ion Georgescu, nu despre George Ionescu... Pe rândul 1, coloana 1 se va citi «Acesta a evitat o pagubă de...» în loc de «Acesta a făcut o pagubă de...»".

A scrie expresiv nu înseamnă a înota printre figuri de stil extrase în caietul de „cuvinte frumoase" din Sadoveanu, Eminescu sau Arghezi. „Beția de cuvinte" nu ține locul ideilor originale, nici al competenței, nici al inteligenței.

Exemplu

Formulați, dacă puteți, ideea principală din textul următor:

„Iată icoana – din care alții se înfruptă – dimineață a gândirii otomane, care este esențializată de creația populară și vine prin glasul marelui poet care singur definește un popor pe care alte neamuri îl acceptă și se hrănesc din creația lui în spațiile cele mai înalte, desigur în spațiile de trăire și simțire și cugetare. [...]

Mierea vieții dovedită de un popor rămâne bunul cel mai de preț pe care celelalte neamuri – vecine sau îndepărtate – o caută, deoarece aceasta aduce o dimpreună lucrare a istoriei. De la marele izvor se înfrumusețează întreaga lume, care se toarce, se dezvăluie, se arată prin colind, prin doină, prin cântec de jale, prin bocet, prin psalm Cartea de față – pe care lângă oferta istorică care o aduce ochiului și minții – trasează ascunsul, calea regală, nevăzutul-văzut prin care neamurile cresc și se încifrează timpului și se spovedesc marelui Timp. Cartea aceasta în pagini de aur, marchează apele de frumusețe și picură facere-prefacere divină în sufletele care se vor laolaltă, în inimile și mințile care trebuiesc să habiteze laolaltă într-un spațiu limitat și hotărât de un destin ascuns și prielnic".

Nici frazele și nici expresiile savante, construite după ce am pus cap la cap cuvinte din cel mai recent dicționar de neologisme, nu-l vor impresiona pe cititor, ci îl vor face să se simtă în fața unui zid de care nu poate trece. Dumneavoastră, vorbitor de limbă română, dar nespecialist în științele educației, ce înțelegeți din textul următor ?

Exemplu

Specialiştii-cercetători în transdidactică pluridisciplinară mediaformativă participă la seminarii lunare de pedagogie interactivă în care sunt dezbătute probleme legate de fluidizarea procesului educaţional şi de gestionare a cunoştinţelor în cadrul unei relaţii bidirecţionale de ajutor personalizat. În această pedagogie a contractului rolul inspectorului este de a optimiza potenţialul colaboratorilor favorizând expansiunea dinamicilor ergonomice modulabile.

2.2.8. *Originalitatea*

Despre originalitate se vorbeşte în general cu referire la autorii de literatură artistică. Acolo este vorba despre intenţia estetică a autorului original. Orice text însă (fie că e un editorial, o compunere la şcoală, o teză de licenţă, un raport) poartă amprenta autorului său. Ceea ce contează este ca autorul să ştie să-şi pună în valoare personalitatea. Orice individ este unic şi trebuie să se reflecte în text. Când acest lucru se întâmplă, autorul este original ; când nu, el copiază vocea altor autori, înăbuşind-o pe-a sa.

În limitele respectării unor reguli, limba permite un număr foarte mare de combinaţii. Sarcina autorului este aceea de a descoperi combinaţia particulară care vorbeşte cel mai bine despre el Stilul autorului este original atunci când prezintă următoarele caracteristici : creativitate, forţă de evocare, personalizare.

Creativitatea se reflectă în noutatea ideilor, a punctelor de vedere, a limbajului. Când scrieţi un text, gândiţi-vă la ideea pe care vreţi să o transmiteţi cititorilor şi prin ce se deosebeşte ea de alte idei exprimate de alţi autori pe aceeaşi temă. Gândiţi-vă ce aduceţi nou în domeniul respectiv şi de ce ar merita să fie citit textul scris de dumneavoastră. În ceea ce priveşte limbajul, nu imitaţi alţi autori, nu folosiţi fraze „prefabricate", nu folosiţi clişee verbale. Stilul este omul sofisticat, echilibrat sau simplist ? confuz sau clar ? distant sau apropiat ? ignorându-i pe alţii sau empatetic ? puternic sau copleşit de ceilalţi ? hotărât sau şovăielnic ? optimist sau pesimist ?

Forţa de evocare decurge din puterea textului de a capta emoţia/ raţionalitatea celui care scrie, de a o transmite cititorilor şi de a determina reacţii similare Exemplele bine alese şi inteligent prezentate, naraţiunile inspirate, demonstraţia clară, fără fisuri, sunt mijloace de a-l face pe celălalt să perceapă lumea ca tine.

Personalizarea constă în capacitatea textului de a vorbi despre autorul său prin experienţele proprii pe care le evocă, prin implicarea în text, prin impunerea vocii autorului, distinctă de alte voci. Cititorii sunt interesaţi să cunoască experienţele altora pentru a avea puncte de reper, modele pe care să le urmeze sau să le respingă, idealuri.

CONCLUZII

Textul este o structură ierarhică în care elementele se dispun după o schemă precisă, lăsându-i totuşi autorului libertatea unor opţiuni. Când face cea mai bună alegere într-un context dat, autorul se impune în ochii cititorului ca o personalitate competentă, credibilă, a cărei voce merită să fie luată în seamă.

Exemplu

INTRODUCERE
PROPOZIŢIA-TEZĂ – IDEEA CENTRALĂ A TEXTULUI, SCOP, DIRECŢIA DE DEZVOLTARE A TEXTULUI

CUPRINS
PARAGRAF 1: IDEE PRINCIPALĂ
- PROPOZIŢIA-TEZĂ A PARAGRAFULUI
– DEZVOLTAREA TEZEI
– CONCLUZII

PARAGRAF 2: IDEE PRINCIPALĂ
– PROPOZIŢIA-TEZĂ A PARAGRAFULUI
– DEZVOLTAREA TEZEI
– CONCLUZII

PARAGRAF 3: IDEE PRINCIPALĂ
– PROPOZIŢIA-TEZĂ A PARAGRAFULUI
– DEZVOLTAREA TEZEI
– CONCLUZII
ETC.

ÎNCHEIERE
CONCLUZII

Această structură abstractă capătă existenţă concretă prin intermediul frazelor şi al propoziţiilor, prin intermediul cuvintelor. Gramatica limbii îi oferă autorului un spaţiu de combinare a acestor unităţi în limitele

corectitudinii, dar îi oferă şi libertatea alegerii în scopul originalităţii, al obţinerii unor efecte stilistice.

Când concepeţi un text, aveţi în vedere exigenţele celor care îl vor citi. Sistemul lor de lectură se bazează pe o serie de aşteptări privind structura textului.

- În introducere, se aşteaptă să găsească încadrarea şi situarea subiectului în context, prezentarea problemei ce va fi dezbătută, anunţarea planului
- În cuprins, se aşteaptă ca ideile să fie riguros exprimate, să aibă coerenţă, să existe un echilibru al părţilor, raţionamentele să fie clare, exemplele relevante, trecerile de la o idee la alta - bine marcate.
- În încheiere, se aşteaptă să găsească sintetizată ideea articolului, evidenţiată concordanţa dintre problema anunţată la început şi rezolvarea propusă, să i se prezinte explicit sau să i se sugereze perspectivele deschise de noua abordare.
- Paragrafele marchează ideile.

Autorul trebuie să fie atent atât la structura textului în ansamblu (structura globală a textului), cât şi la alegerea cuvintelor, pentru a le combina în propoziţii corecte, clare, elegante, care să facă mesajul uşor de receptat de către cititor (structura locală a textului). Modul în care autorul foloseşte cuvintele afectează percepţia textului de către cititori. În ochii publicului, autorul îşi construieşte imaginea prin cuvinte. Ele pot lucra în favoarea sau în defavoarea lui. În text autorul se autodefineşte prin stil.

Calităţile stilului sunt:
- proprietatea ;
- claritatea ;
- concizia ;
- varietatea ;
- eficienţa ;
- eufonia ;
- naturaleţea, expresivitatea, eleganţa ;
- originalitatea

EXERCIŢII

1) Comentaţi - din perspectiva ideilor expuse în acest capitol - greşelile din textele următoare, apoi rescrieţi corect aceste texte, făcând toate modificările necesare:

a) „Lucrătorii au devenit iarăşi fericiţi, din nou erau convinşi că, gata se vor apuca de muncă. În urma acţiunii de comando de la «Ora satului» a ajuns însă iarăşi să le fie teamă de viitorul nostru !";

b) „Datorită furtunii declanşate ieri seară numeroase nave şi ambarcaţiuni au eşuat sau s-au scufundat";

c) „Comitetul de coordonare din România a programelor unitare a elaborat un studiu referitor la copiii străzii ce cuprinde măsuri concrete şi imediate";

d) „I am ajutat să scape de suferinţe şi i-am înţeles şi despre problemele lor de viaţă, despre sărăcie şi alte probleme";

e) „De asemenea şi alte dosare (n. n. – ale celorlalte mineriade) dacă există şi servesc aflării adevărului, toate aceste cauze vor fi conexate. Deocamdată s-a dispus conexarea dosarului cu poliţistul agresat [...]";

f) „De altfel, anul 1997 caută să confirme această afirmaţie, până în prezent înregistrând numărul accidentelor persoanelor comparativ cu aceeaşi a anului trecut mai puţin cu 74 accidente, 8 morţi şi 57 răniţi";

g) „Ca să nu poată copia la examenele de rezidenţiat pe anul acesta, examenele s-au dat pe numere";

h) „Poţi să-ţi frichineşti casa de 25 de ori pe zi, dacă pe pat stau mardăre de cămăşi, bluze, rochii, orice bună impresie este exclusă";

i) „Patru luni s-au arătat a fi insuficiente pentru diplomaţia internaţională, ca aceasta să profite de tăcerea relativă a armelor";

j) „Suma poate fi majorată cu cel puţin 3 salarii medii nete dacă beneficiarul locuieşte într-o zonă cu o rată a şomajului de cel puţin 12% unde sunt specifice un număr limitat de activităţi profesionale";

k) „Aceasta este o lege necesară, utilă şi de care avem nevoie";

l) „Bunăstarea trebuie pusă de o parte şi trebuie avută grijă să nu scadă";

m) „Localnicii au spus că dacă minerii vor trece prin Craiova aceştia nu vor ieşi în stradă şi nu se vor bucura de aplauzele lor";

n) „Nu s-au semnalat ciocniri şi cu atât mai puţin prezenţa forţelor de ordine";

o) „Să spun la ce mă aştept, aceasta nu depinde de mine";

p) „Au fost alocate fonduri de la buget Ministerului Educaţiei Naţionale, dar nu şi pentru Ministerul Culturii";

r) „În limba română există o mare cantitate de cuvinte împrumutate din limba franceză" ;

s) „În acelaşi mod în care cuvintele (mesajul verbal) cât şi mesajul non-verbal pot fi interpretate diferit, tot aşa o aceeaşi persoană poate atribui înţelesuri diferite aceloraşi cuvinte la momente şi contexte diferite. La urma urmei, noi nu comunicăm fără un scop iar arta comunicării constă în adaptarea ei la o situaţie sau la un context [.]. Modul în care noi privim lumea este influenţată de experienţele noastre anterioare, astfel că persoane de vârste diferite, naţionalităţi, culturi, educaţie, sex, temperamente, etc., vor avea alte percepţii şi vor recepta situaţiile în mod diferit. Diferenţele de percepţie sunt deseori numai rădăcina multor alte bariere de comunicare [ ] Potenţialele bariere de comunicare nu depind numai de noi, respectiv de receptor şi emiţător, dar şi de condiţiile de comunicare, pe care trebuie nu numai să le cunoaştem ci şi să le controlăm pentru ca procesul comunicării să capete şansa de a fi eficient" (traducere din limba engleză, Nicki Stanton, *Comunicarea*).

2) Alegeţi dintre perechile următoare textul pe care îl consideraţi bine scris. Argumentaţi alegerea. Rescrieţi textul pentru a prezenta propria variantă.

a) „Ar fi de spus mai multe lucruri despre reforma în învăţământ, dar din lipsă de spaţiu nu ne vom opri la nici unul dintre acestea, ci vă vom prezenta în continuare raportul Naţiunilor Unite asupra stadiului reformei în învăţământ în ţările foste comuniste" ;

a_1) „Reforma în învăţământ pune mai multe probleme găsirea fondurilor necesare pentru repararea şcolilor şi dotarea lor la standarde europene, elaborarea unui Curriculum naţional şi a manualelor alternative, pregătirea profesorilor, elevilor, părinţilor pentru a lua parte la reformă Soluţiile găsite de România sunt analizate într-un raport comparativ al Naţiunilor Unite privind stadiul reformei în ţările foste comuniste" ;

b) „Problemele învăţământului actual sunt din ce în ce mai acute, după cum, probabil, ştiu cititorii noştri. De aceea, am stat de vorbă cu Ministrul Învăţământului pentru a vedea care sunt soluţiile pe care dânsul le propune" ;

b_1) „Pentru a vedea care sunt problemele prioritare în învăţământul actual şi soluţiile posibile am stat de vorbă cu Ministrul Învăţământului, domnul XY" ;

c) „Persoana pe care el o susţinuse cu atata înflăcărare, în ultima vreme, timp de doi ani nu merita încrederea pe care el i-o acordase de atâtea ori" ,

c_1) „Cel pe care îl susţinuse cu convingere în ultimii doi ani nu îi merita încrederea" ;

d) „În postul de conducere pe care îl deţinea ajunsese prin multă muncă, sacrificii şi o deosebită atenţie acordată detaliilor" ;

d_1) „Munca, sacrificiile, atenţia acordată detaliilor l-au ajutat să obţină un post de conducere" ;

e) „Puţini dintre oamenii care au fost nemulţumiţi au avut curajul să se ridice împotriva acestei hotărâri" ;

e_1) „Puţini oameni nemulţumiţi au îndrăznit să protesteze împotriva acestei hotărâri" ;

f) „Opiniile exprimate de domnul XY cu acele ocazii asupra evenimentelor sunt total diferite de cele ale domnului WZ care s-a pronunţat şi el împotriva recentelor măsuri adoptate de guvern, dar punând accentele în mod diferit" ;

f_1) „Între opiniile domnilor XY şi WZ există deosebiri, deşi ambii s-au pronunţat împotriva recentelor măsuri adoptate de guvern" ;

g) „Oamenii care mănâncă multă sare sunt predispuşi la tensiune arterială, aşa după cum fumătorii riscă să se îmbolnăvească de cancer pulmonar, spun statisticile" ;

g_1) „Potrivit statisticilor, cei care consumă sare în mod exagerat sunt predispuşi la tensiune arterială, iar fumătorii, la cancer pulmonar".

3) Ce aţi reproşa următoarelor enunţuri?
   a) „Din diverse motive am hotărât trecerea numelor sub anonimat."
   b) „Eu sunt un om sincer, onest, corect, cinstit De aceea nu am putut vota alături de colegii mei pentru ridicarea imunităţii parlamentare senatorului ZZ."
   c) „Toate ţările din Asia sunt puţin industrializate."
   d) „Cheltuielile nesăbuite ale unui guvern corupt sunt cele care generează astăzi inflaţie în ţara noastră."
   e) „Este ştiut că un copil învaţă să vorbească prin *trial and error.*"
   f) „Penicilina vindecă datorită proprietăţilor sale terapeutice."
   g) „Patriotismul este sentimentul puternic faţă de ţară."
   h) „Regii sunt conducători în baza dreptului ereditar "
   i) „Libertate înseamnă neatârnare."
   j) „Libertatea este starea de a fi liber."

II) Relevaţi ambiguităţile din textele următoare. Rescrieţi textele pentru a elimina ambiguităţile :
   a) „A politiza o discuţie e atunci când e discutată într-un cadru politic" ;
   b) „La vârsta de 6 ani, bunicul l-a dus pe Andrei la şcoală de mână cu bunica" ;

c) „A spus că te ajută de mult" ;
d) „Sindicatele erau alarmate de creşterea preţurilor, deci mitingurile lor încercau să protesteze împotriva politicii economice a guvernului" ;
e) „Când scrii fii atent la ortografie şi să nu uiţi semnele de punctuaţie" ,
f) „Mulţi tineri îşi exprimă ostilitatea faţă de autorităţi, dar ei înşişi îşi doresc să devină autorităţi" ;
g) „Tinerii au ieşit în stradă motivul fiind că în ciuda faptului că li s-au promis condiţii mai bune de studiu guvernul nu a întreprins nimic în această direcţie" ;
h) „Emoţiile pozitive au capacitatea să determine un comportament cooperant în rândul tineretului şcolar şi preşcolar" ;
i) „Seara a debutat cu concertul formaţiei «Sarmalele reci» şi s-a finalizat cu admirabilul recital al formaţiei «Vaya con Dios»" ;
j) „Animalele comunică şi ele : câinii bat la uşă pentru a fi primiţi în casă ; pisicile miorlăie de câte ori vor ca stăpânul să le dea ceva de mâncare" ;
k) „Oamenii care mănâncă mult sunt predispuşi la tensiune arterială, după cum fumătorii riscă să moară de cancer, după cum spun statisticile" ;
l) „Văzând că rezultatele întârzie să apară, antrenorul şi jucătorii au adoptat altă tactică în ultima confruntare cu adversarul, arbitrii fiind şi ei surprinşi de jocul ofensiv practicat de noua echipă a lui Iordănescu".

5) Comentaţi textele următoare (preluate din *Academia Caţavencu*) din punctul de vedere al structurii – înlănţuirea frazelor, a propoziţiilor, a cuvintelor :
a) „În acest context, etnicismul favorizează atomizarea, extrapolând elementul de autonomie subsidiar suveranităţii şi propunându-l ca proiect politic opus suveranităţii ca izvor al autodeterminării" ;
b) „Culmea ar fi ca un bărbat să nu pară bărbat, mai ales dacă e bărbat de stat" ;
c) „Atrag atenţia ca Croaţia să ne elimine şi în cursa pentru integrarea în UE" ;
d) „Din respect pentru democraţia americană care s-a manifestat toată vremea pe care o am în faţă, mi-aş fi dat demisia" ;
e) „În acest fel, funcţia integratoare a cooperării se înscrie şi ea într-un proiect integrat arhitecturii unei mondializări pe cale de a se naşte" ;
f) „Dacă lei mai putem tipări şi trimite pe câmp la semănat, cu dolarii este mai greu" ;
g) „Un ministru nu se poate pune la dispoziţia unor influenţe".

6) Comentaţi textele reproduse din *Telegrame* de I. L. Caragiale la pp. 189-190, relevând inadecvarea stilistică şi situaţională a cuvintelor (structurilor).

7) Analizaţi textele următoare, relevând defectele lor. Apoi rescrieţi-le!

a) ***„Lis – somat să vândă REBU***

[...] Echipa Ciorbea a decis ca primăria să se asocieze cu grupul german R.W.E. Astfel, firma privată mixtă REBU, în care municipalitatea deţine 50% din acţiuni, a luat locul RASUB-ului. Primăria n-a putut furniza nici până azi baza de date necesară colectării banilor. Nu se cunoşteau numele şi adresele plătitorilor. REBU a strâns, în doi ani, 1,8 milioane de nume, dar acestea sunt proprietatea firmei, nu a primăriei. Deşi avea contract cu REBU, firma în care, amintim, era acţionară, primăria «scoate la licitaţie» salubrizarea a trei sectoare (2, 3 şi 6) în luna august. La prima vedere, reprezentanţii primăriei acţionează contra intereselor acesteia, prejudiciul material fiind clar: se reduc cifra de afaceri şi valoarea de piaţă, inclusiv a acţiunilor deţinute de municipalitate. Pe de altă parte, după aşa-zisa licitaţie, Consiliul General nu a emis nici un act prin care REBU să fie notificată să-şi reducă activitatea în sectoarele respective. Acest lucru nu poate fi făcut decât după rezilierea contractului, decisă de comun acord cu plata unor despăgubiri sau în instanţă. Despăgubiri pe care urmează să le suporte... bucureşteanul. Reprezentanţii părţii germane din REBU susţin că în prezent primăria are două contracte pentru salubrizarea celor trei sectoare: unul cu ei, încă în vigoare, şi altul cu alte trei firme care nu au câştigat licitaţia. Nemţii mai susţin că nu vor curăţa zăpada decât în sectoarele 1, 4, şi 5, unde s-a comandat de la primărie. În celelalte se pot aduce utilaje, cu bani în plus, dar nu vor exista suficiente sărăriţe. Nemţii consideră că licitaţia organizată de Lis este ilegală. Dacă bucureştenii plătesc direct firmei prestatoare (între timp, taxa de salubrizare fiind desfiinţată), atunci asociaţiile pot încheia contract cu cine doresc, primăria neavând ce serviciu să mai contracteze. Oricum, bucureştenii vor plăti mai mult 3000 de lei pentru curăţenia stradală şi în plus un tarif negociat de fiecare bloc cu firma cu care va încheia contractul. Acţiunile lui Lis de a demola REBU au primit şi alt răspuns: nemţii s-au oferit să cumpere cele 50% din acţiuni ce reprezintă partea primăriei şi să preia integral posesia societăţii. Lis ar trebui să spună mersi: intră banii la buget şi mai apare o firmă privată pe piaţa serviciilor de salubritate. În fond, tot scandalul porneşte de la dorinţa domnului Lis de a fragmenta serviciul de salubritate la mai multe firme. Dacă nu se va ajunge rapid la o soluţie, nemţii de la R.W.E. ar putea solicita lichidarea judiciară a firmei mixte, REBU SA" (*Adevărul*, 1999).

b) *„Coreea de Sud se află de ieri în stare de alertă faţă de un posibil atac al rivalilor din Nord, deşi a anunţat că doreşte detensionarea situaţiei pe*

cale diplomatică, relevă Reuters. Oficialul nord-coreean Hwang Jang-Yop, refugiat în clădirea ambasadei sud-coreene din Beijing, care a împlinit 74 de ani, nu este singurul motiv pentru un eventual atac pornit de Coreea de Nord" (*România liberă*, 1996).

c) *„Un control efectuat la SC COMAT SA din Buzău, ce a avut ca obiect respectarea procedurilor cu privire la revaluarea patrimoniului unor societăţi prin metoda MEBO, a condus la dispunerea începerii urmăririi penale a directorului general, Nicolae Avramescu, 46 de ani, şi a directorului comercial, Virgiliu Nuţă, 51 de ani, ambii din Buzău. Cei doi sunt acuzaţi de comiterea infracţiunilor de gestiune frauduloasă şi înşelăciune. Acestor două infracţiuni li se adaugă o a treia, constând în faptul că, în calitate de preşedinte şi, respectiv, membru al Consiliului de administraţie al SC COMAT SA, au dispus virarea din profitul net realizat în 1993 a sumei de 166 de milioane lei către asociaţia COMAT Buzău «Pas», fără a avea bilanţul aprobat de Consiliul Împuterniciţilor Mandataţi ai statului. Deoarece în anul respectiv societatea a funcţionat cu capital de stat, cei doi şi-au însuşit suma de aproximativ 30 de milioane lei cu titlul de dividende, fără a fi însă acţionari. Prin această metodă, şi fără să stabilească criteriul pentru repartizarea salariaţilor, a profitului obţinut în perioada 1.09-31.12.1993, Avrămescu şi Niţă au favorizat însuşirea acesteia nejustificat de către unii salariaţi care au depus un număr mai mare de certificate de proprietate încălcând astfel statutul unităţii"* (*Evenimentul zilei*, 1995).

IV

ARGUMENTAȚIA

[illegible]

ARGUMENTA, *argumentez*, vb I tranz A susţine, a întări, a dovedi, a demonstra ceva cu argumente - Din fr **argumenter**, lat **argumentari**.
ARGUMENTARE, *argumentări*, s f. Acţiunea de a argumenta şi rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse în sprijinul unei afirmaţii, argumentaţie. – **V. argumenta**

Orice text are două componente: 1. componenta informativă; 2 componenta persuasivă (= de convingere). Ce înseamnă fiecare?

A informa înseamnă a prezenta şi a clarifica alternativele posibile; **a convinge** înseamnă a-l face pe cititor să aleagă între alternative.

Exemplu

Un enunţ de tipul *România are în acest moment câteva soluţii pentru a ieşi din criză* este un enunţ informativ. *Singura soluţie viabilă pentru ieşirea României din criză este cea oferită de partidul nostru* este un enunţ persuasiv.

Prin componenta informativă, textul nu instituie nici o obligaţie din partea cititorului, al cărui unic scop este de a dobândi cunoştinţe, de a şti Prin componenta persuasivă, textul îl angajează pe cititor, deoarece vrea să îl determine să-şi asume riscul opţiunii.

Componenta informativă a textului îl angajează puţin pe autor în faţa cititorului, deci problemele etice grevează textul moderat. Autorul îşi asumă rolul unui ghid, al unui profesor care descrie, explică, demonstrează. În schimb, pentru componenta argumentativă, etica este esenţială: autorul îşi asumă responsabilitatea de a influenţa opţiunile şi acţiunile altora El este un lider de opinie, influenţează, convinge, inspiră...

Pentru a-şi atinge scopul, autorul textului informativ pune accentul pe înţelegerea datelor de către cititor, în timp ce autorul textului persuasiv face apel la sentimente, la emoţii.

Ținta informației este individul (fiecare cititor are propriile capacități de înțelegere), în timp ce persuasiunea vizează grupul (se urmărește aderarea unui număr mare de cititori la ideile exprimate).

Orice autor dorește să-și convingă cititorii, să-i facă să accepte punctul său de vedere. Deci orice text, fie că povestește întâmplări, descrie obiecte sau explică fenomene, are o componentă argumentativă. Tehnica folosită de autor pentru a obține adeziunea cititorilor se numește **argumentație**. Există reguli precise după care trebuie combinate propozițiile și frazele pentru a pune în evidență logica ideilor, pentru a sprijini afirmațiile pe probe incontestabile, pentru a face textul credibil și a impune prin text autoritatea .. autorului. Textul este spațiul în care autorul și cititorul negociază informația. Conceperea textului merge deci în paralel cu dezvoltarea argumentației Dreptul de a convinge și de a fi convins stă la baza întregii activități social-politice într-o societate democratică. Aceasta înseamnă că publicul trebuie să cunoască toate fațetele unui obiect sau fenomen pentru a putea *delibera*; *impunerea* unui punct de vedere cu forța este o practică totalitară. Dar pentru a putea lua cea mai bună decizie, publicul trebuie să intre în contact cu diverse puncte de vedere.

A-ți susține propriul punct de vedere este un drept democratic. A respecta punctul de vedere al celuilalt este o datorie în cadrul unui sistem democratic.

Pentru a putea convinge, autorul are nevoie de argumente, aranjate într-un text adaptat publicului, având drept scop o modificare în gândirea cititorilor: inducerea sau întărirea unor convingeri, schimbarea unor credințe, determinarea unui comportament.

Procesul complex al argumentației presupune: 1. o succesiune de etape, pe parcursul cărora cititorii iau contact cu textul; 2. construirea argumentației pe care se va baza textul; 3. structurarea argumentației în forma unui text.

1. ETAPELE ARGUMENTAŢIEI

Pentru a putea convinge, este necesar ca textul :

- să fie făcut cunoscut unui număr cât mai mare de cititori ; impactul textului depinde, în anumite limite, de locul unde este publicat, de tiraj, de gradul în care acesta este difuzat prin acţiuni de publicitate ;
- să capteze atenţia publicului ; pentru a avea efectul scontat, textul trebuie să se impună atenţiei cititorilor prin întreaga sa structură, iar aceştia să-şi exprime acordul cu ideile exprimate, să le reţină, să şi le amintească în situaţii-cheie ;
- să solicite cititorii ; efectul textului se măsoară prin efectele avute asupra publicului : cititorul convins va folosi ideile textului în situaţii-cheie, le va propaga, va acţiona în spiritul lor, îi va determina şi pe alţii la acţiune.

Exemplu

În campaniile electorale, diversele partide politice îşi fac propagandă. Pentru a face cunoscut mesajul lor unui număr mare de alegători, personalităţile politice participă la emisiuni radio-TV difuzate la ore de audienţă maximă, dau interviuri sau îşi publică platformele politice în ziare cu tiraj mare, participă la mitinguri electorale unde pot fi văzute şi auzite de un număr mare de persoane, recurg la afişe şi postere, sponsorizează diverse activităţi. Formele pe care le aleg sunt menite să atragă atenţia publicului, să îi facă pe cititori/ascultători să reţină mesajul electoral; pentru eficienţă, îl repetă de mai multe ori, în diverse forme, deoarece vor să obţină acordul unui număr cât mai mare de alegători. Un mesaj transmis eficient va fi corect receptat de public, va suscita dezbateri între oameni, în timpul cărora fiecare va încerca să-l convingă pe celălalt de avantajele votării unui anumit partid. Numărul celor care în ziua alegerilor vor vota efectiv pentru un anumit partid este, într-o oarecare măsură, rezultatul unei campanii electorale eficiente, care a convins un mare număr de cetăţeni despre valabilitatea unor idei politice, despre superioritatea partidului respectiv în raport cu adversarii politici.

2. CONSTRUIREA ARGUMENTAŢIEI

Dezvoltarea unei argumentaţii eficiente are trei etape: planificarea argumentaţiei, strângerea dovezilor şi folosirea lor corectă în cadrul argumentaţiei, cunoaşterea publicului şi anticiparea posibilelor obiecţii

Există câteva principii generale care stau la baza unei argumentaţii eficiente.

- cu cât problema pusă în discuţie este mai controversată, cu atât mai solidă trebuie să fie argumentaţia;
- cu cât problema este mai complexă sau mai abstractă, cu atât mai multe elemente concrete sunt necesare;
- cu cât autorul îi cere cititorului mai mult, cu atât trebuie să-i ofere mai mult,
- cu cât autorul este mai puţin familiarizat cu subiectul abordat, cu atât mai multe surse de informaţie şi material de sprijin mai bogat îi sunt necesare;
- cu cât cititorii ocupă poziţii mai depărtate de subiectul în cauză, cu atât mai mult material ilustrativ este necesar pentru a le trezi interesul şi a le permite identificarea cu subiectul.

2.1. Planificarea argumentaţiei

Atât pentru autor, cât şi pentru cititor, textul reprezintă o sumă de propoziţii, de aserţiuni pe o temă Pentru a-şi convinge publicul, autorul are la dispoziţie mai multe tipuri de aserţiuni, ce pot fi clasificate astfel:

• **Faptele** sunt aserţiuni care, o dată dovedite, ştiinţific sau empiric, a fi adevărate, nu pot fi contrazise Ele au o forţă de convingere intrinsecă Sunt unităţi de informaţie independente de observator, toată lumea le percepe la fel. De aceea, într-un text, un fapt asertat este adevărat sau fals.

Exemplu

Revoluţia română a avut loc în 1989 La Şcoala Centrală cursurile încep la ora 8 Paralela 45 trece prin România, pe la Băicoi Regele Mihai a semnat actul de abdicare la 30 decembrie 1947 Facultatea de Litere din Bucureşti este pe strada Edgar Quinet.

Cifrele, statisticile pot convinge, dar trebuie folosite cu precauţie deoarece nu au valoare absolută, erorile sunt posibile. Trebuie selectate cifrele relevante pentru subiect, provenite din surse recente, confirmate. Prea multe cifre obosesc! De asemenea, folosirea lor într-un context nepotrivit poate distorsiona realitatea

• **Opiniile** sunt judecăţi, concluzii, comentarii bazate pe fapte adevărate, incontestabile. Ele nu au forţă de convingere intrinsecă deoarece acelaşi fapt poate conduce la concluzii diferite în funcţie de punctul de vedere din care este interpretat Opiniile dobândesc forţă de convingere prin judecarea atentă şi profundă a situaţiei, prin soliditatea argumentelor, care pot fi descompuse în elemente verificabile, deci în fapte.

Exemplu

Un pacient se prezintă la doctor şi îi expune acestuia simptomele unei boli. Cunoscând simptomele şi manifestările diverselor boli, doctorul formulează o judecată: „După părerea mea poate fi cancer sau tuberculoză" Testele de laborator (măsurători fizico-chimice cu valoare de evidenţă incontestabilă) demonstrează că pacientul nu are tuberculoză, în schimb prezintă o tumoră pulmonară, care poate fi malignă sau benignă. În acest moment doctorul poate formula o nouă ipoteză, bazată pe faptele acumulate: este posibil ca pacientul să aibă cancer. Pacientul nu fumează, iar testele de laborator nu sunt foarte proaste. „Părerea mea e că nu este cancer", spune doctorul. Ipoteza poate fi confirmată sau infirmată în urma operaţiei şi a biopsiei care vor demonstra, fără putinţă de tăgadă, dacă este o tumoră malignă sau benignă. Pas cu pas, opiniile doctorului s-au bazat pe raţionamente riguroase şi urmează a fi verificate prin fapte incontestabile

• **Mărturiile** sunt aserţiuni prin care se confirmă veridicitatea, autenticitatea unor fapte, pe baza experienţei directe (martori oculari, depoziţiile experţilor). Ele nu au putere de convingere intrinsecă. Percepţiile senzoriale („am văzut cu ochii mei", „am auzit cu urechile mele", „l-am simţit cu mâna mea") pot fi distorsionate din cauza unui deficit de

observaţie sau din cauza unor idei preconcepute; mărturia expertului poate fi contrazisă de alţi experţi, care pot ajunge la concluzii diferite prin intermediul unor măsurători diferite.

Exemplu

Martorul ocular: „L-am văzut cu ochii mei pe acuzat intrând în camera victimei, deci sunt sigur că el este asasinul" (mărturia nu are valoare de fapt incontestabil, deoarece martorul ocular, din punctul său de observaţie, a putut vedea doar ceea ce se întâmpla în afara camerei, nu şi în cameră, unde victima putea să fie deja moartă în momentul în care acuzatul a intrat).

Mărturia expertului: „Măsurătorile au demonstrat că victima a fost împuşcată în jurul orei 23, exact ora la care martorul ocular declară că l-a văzut pe acuzat intrând în camera victimei".

Această mărturie a expertului, coroborată cu cea a martorului ocular, pare să dea suficiente date pentru stabilirea criminalului. Dar nici aceasta nu are caracter incontestabil: un alt expert, cu alte metode, poate ajunge la concluzia că moartea victimei a survenit din cauza unui atac de cord. Deci acuzatul nu este ucigaşul victimei.

Aduceţi-vă aminte de filmul „My cousin, Vinnie".

Exemplu

Doi adolescenţi intră într-un magazin. Unul dintre ei ia o conservă pe care o bagă în buzunar şi uită să o plătească. Se urcă în maşină şi pleacă. Observă conserva „furată", iar în spatele lor un echipaj de poliţie care îi urmăreşte. Sunt arestaţi. La sediul poliţiei declară că îşi recunosc vina. Sunt închişi, condamnaţi la scaunul electric pentru uciderea vânzătorului din magazin. Vărul unuia dintre ei, un avocat trăsnit şi incompetent, pretinde că îi apără. Martorii oculari declară că i-au văzut pe cei doi intrând şi apoi ieşind din magazin la ora crimei. Urmele lăsate de o maşină pe asfalt provin exact de la maşina lor, declară un expert. Cum procedează apărarea? Demonstrează că primul martor ocular, o bătrână cu ochelari, nu vede la 25 de metri, deci cum ar putea fi sigură de ceea ce a văzut la o distanţă de 50 de metri? Celălalt martor ar putea fi sută la sută sigur de ceea ce a văzut prin frunzişul copacilor? Expertul apărării demonstrează, cu date tehnice riguroase, că urmele de pe asfalt provin de la un alt tip de maşină, cu caracteristici tehnice diferite de cele pe care le are maşina acuzaţilor, dar cu aproximativ aceeaşi formă şi culoare. Percepţiile posibil deformate ale martorilor oculari, împreună cu „demonstraţia" tehnică făcută de expertul apărării par să conducă la ideea că asasinii adevăraţi sunt alţii, nu tinerii acuzaţi. Într-adevăr, adevăraţii asasini sunt descoperiţi. Martorii oculari se înşelaseră, percepţia lor fusese afectată de elemente exterioare, expertul acuzării analizase probele incomplet deoarece relevarea unui element nou (tipul de tracţiune al maşinii care a lăsat urmele) conduce la o evaluare diferită.

• **Credinţele** sunt convingeri bazate pe valori personale, nu pe fapte. Ele nu au forţă de argumentaţie şi contează doar ca păreri personale, capabile să contureze psihologia, mentalitatea unui personaj.

Exemplu

„Convingerea mea fermă este că profesorul ăsta nou a avut ceva cu el, pentru că, altfel, cum putea Gigel al meu să ia 4 la română când până la clasa a VIII-a a avut 7 şi 8 pe linie?!" Este un fapt că Gigel a avut numai 7 şi 8 la română, dar este perfect posibil ca într-un moment anume, la un subiect anume, Ionel să nu fi ştiut de 7-8, ci de 4, pentru a nu mai vorbi de sistemul de apreciere, ce poate fi foarte diferit de la un profesor la altul. „Convingerea fermă" nu se bazează pe un fapt, ci pe imaginea creată în timp asupra unui individ, deci pe o valoare personală, subiectivă – a mamei! –, care poate să contrazică starea de fapte sau care poate chiar să concorde cu ea, dar fără a avea caracter de generalitate.

• **Prejudecăţile** sunt opinii bazate pe fapte insuficient examinate sau pe generalizări pripite pornind de la dovezi insuficiente. Deseori se întâmplă ca, în societate, să preluăm de la alţii idei preconcepute. De aceea, prejudecăţile trebuie eliminate dintr-o argumentaţie solidă; ele demonstrează „îngustime" în gândire, o minte încorsetată în şabloane, tributară altora şi puţin originală.

Exemplu

„Femeile conduc prost" este o prejudecată care circulă deseori în rândul bărbaţilor. Ea are o bază reală: există femei care conduc prost, le este frică la volan, nu au atenţie distributivă etc. Dar există şi foarte mulţi bărbaţi care se comportă în mod similar. Există femei – după cum există şi bărbaţi – care conduc prost, există însă femei – după cum există şi bărbaţi – care conduc bine. De fapt, unele persoane conduc bine, altele prost, deci unele femei conduc prost. O statistică ar putea arăta dacă majoritatea accidentelor de circulaţie sunt făcute de femei sau de bărbaţi. Dar nici această evidenţă nu este suficientă pentru a trage concluzii de tipul „Femeile conduc mai bine decât bărbaţii", deoarece „a conduce bine" nu poate fi măsurat exclusiv prin numărul accidentelor făcute. Deci corect ar fi: „Judecând după numărul accidentelor în care sunt implicate, s-ar putea spune că femeile conduc mai bine decât bărbaţii".

Premisa unei argumentaţii corecte şi eficiente este definirea exactă a termenilor cu care se operează. Altfel, fie argumentaţia este obscură cititorului, fie apar neînţelegeri, fie ajungem să argumentăm, când, de fapt, nu este nevoie, pentru că totul este acceptat de toată lumea şi, în concluzie, nu trebuie să convingă nimeni pe nimeni de nimic.

Aşadar, o argumentaţie solidă se bazează pe fapte, foloseşte cu precauţie judecăţile şi mărturiile, evită exprimarea credinţelor personale şi elimină prejudecăţile. Din perspectiva argumentaţiei, diversele tipuri de aserţiuni au funcţia de a demonstra semnificaţia şi relevanţa temei, de a da forţă punctului de vedere prezentat.

Abilitatea cu care autorul mânuieşte aceste tipuri de aserţiuni constituie măsura eficienţei argumentaţiei, a forţei textului de a convinge publicul. Abaterile de la regulile argumentaţiei pot fi simple greşeli care fac textul incoerent sau greu de urmărit. Abil mânuite însă ca parte a unui sistem retoric, abaterile intenţionate pot deveni mijloace de manipulare. Pentru a recurge la cea mai eficientă strategie de convingere a publicului, autorul trebuie să-şi fixeze de la început un scop.

2.2. Strângerea dovezilor şi folosirea lor în argumentaţie

Dovezile pe care le veţi folosi în sprijinul argumentaţiei trebuie să fie relevante, verificabile, de încredere şi corect folosite.

Dovezile sunt **relevante** atunci când sunt reprezentative pentru ideea pe care o argumentaţi.

Dovezile devin **verificabile** în momentul în care se indică sursa de unde au fost luate.

Dovezile prezintă **încredere** atunci când sursa din care au fost luate este creditabilă.

A folosi **corect** dovezile înseamnă:

a) A nu distorsiona faptele prin exagerări intenţionate.

Exemplu

Faptele *În Piaţa Revoluţiei s-au adunat 100-150 de persoane pentru a manifesta împotriva ultimelor măsuri luate de Guvern. Unii participanţi demonstrau în linişte, alţii zgomotos, agitând pancarte antiguvernamentale.*

Exagerarea faptelor: *Sute de persoane agitate, zgomotoase şi violente s-au strâns astăzi în Piaţa Palatului pentru a vocifera împotriva măsurilor luate de Guvern.*

b) A prelua dovezile corect şi complet, fără a elimina elementele care nu convin argumentaţiei (trunchierea citatelor, de pildă).

Exemplu

Citatul apărut într-o cronică teatrală: *În întreaga sa carieră de până acum, actorul Stan Stanciu a interpretat magistral eroi shakespearieni, destine tragice sau comice. Ceea ce au văzut însă aseară spectatorii premierei de la Teatrul Național a fost un trist eșec*

Preluarea citatului într-un ziar de mare tiraj – Titlu: *Premiera Teatrului Național: actorul Stan Stanciu a interpretat magistral ..*

c) A nu scoate datele din context, acest lucru putând schimba sensul.

Exemplu

Un autor scrie pe tema manualelor alternative:

Manualele alternative propun un nou mod de a învăța; copiii trebuie să știe să folosească noțiunile pe care le dobândesc în școală. De aceea profesorii trebuie să se concentreze să îi învețe să gândească, să își ia cunoștințele de care au nevoie, să studieze singuri. Înregistrarea pasivă de informație nu poate conduce la performanțe. Această schimbare de atitudine în clasă o propun manualele alternative Este o schimbare necesară pentru a conecta învățământul românesc la învățământul european Copiii din Belgia, Olanda, Germania știu mai puține definiții și clasificări decât colegii lor români, nu au învățat pe de rost comentarii literare, dar pot să interpreteze texte cu dezinvoltură, cu maturitate, în mod original. Nu trebuie să ne amăgim cu „mitul olimpicilor români" pentru a afirma superioritatea învățământului românesc. Olimpicii au reușit prin eforturi personale, nu preluând pasiv informații de la profesori, au reușit pentru că au aderat la valorile învățământului european.

Aceasta este o pledoarie pentru modernizarea învățământului românesc și conectarea lui la valorile învățământului european, se atrage atenția că este nevoie de o schimbare în practicile din școala românească, având în vedere sistemele educaționale din alte țări europene; se atrage atenția că rezultatele învățământului românesc nu pot fi judecate doar din prisma celor câțiva olimpici. A spune că e nevoie de o schimbare nu înseamnă a șterge cu buretele totul, nu înseamnă a denigra

Iată o replică la acest articol:

Nu e nevoie să calific în nici un fel spusele unui autor care consideră că rezultatele de excepție ale școlii românești sunt un mit, „mitul olimpicilor", că la realizările lor nu au contribuit în nici un fel profesorii, și mă îndoiesc că elevii din Belgia, Olanda, Germania sunt mai buni decât colegii lor români sau că interpretează mai bine un text

Această replică se bazează pe o interpretare tendențioasă a articolului original, pe o deformare a sensului contextual al cuvintelor. Atenție! În articolul original se spunea „nu trebuie să ne amăgim cu mitul olimpicilor români", adică nu putem reduce învățământul românesc la asta (a se citi cu atenție propozițiile dinaintea acestui pasaj), și nu că „olimpicii români sunt un mit". Articolul original spune că olimpicii au reușit „prin eforturi personale, nu

preluând pasiv informații de la profesori" (a se citi adecvat *preluând pasiv*) în timp ce autorul replicii vede în această secvență o denigrare a profesorilor români și un atentat la capacitățile lor; de fapt, s-a intenționat o „laudă" la adresa olimpicilor, care, pe lângă alte calități, o au și pe aceea că știu să învețe în spiritul școlii europene. În articolul original se implica faptul că elevii români sunt „dopați" de informații date de profesori (definiții, clasificări, comentarii), în timp ce elevii din alte țări sunt mai puțin „dopați", fiind în schimb învățați să gândească, deci articolul original se referea la metodele folosite în școlile românești (și, implicit, la rezultatele lor), și nu la capacitățile intelectuale ale elevilor (la ce pot ei face, elevii acționează și învață cum li se cere la școală).

2.3. Cunoașterea publicului și anticiparea obiecțiilor

Cunoașterea publicului îl ajută pe autor în demonstrația pe care dorește să o facă și în atingerea scopului propus. Identificând cititorii, autorul poate să evalueze cine și de ce este de acord cu argumentele lui, care sunt posibilele obiecții, cunoscându-le așteptările, autorul își stabilește propria identitate în raport cu aceștia, știe ce argumente îi pot convinge, scrie astfel încât să poată fi urmărit de publicul său.

2.3.1. *Identitatea autorului în raport cu publicul*

În scris, autorul își relevă propria identitate, atitudinea față de subiect, deci își construiește o imagine publică exact așa cum dorește. Tonul autorului și relația cu publicul cizelează această imagine.

Imaginea ideală este cea a unui „cetățean rezonabil", echilibrat, cu o judecată matură și profundă. Excesele nu pot să convingă, ele nu fac decât să releve un dezechilibru comportamental sau afectiv; oricât ar fi de indignat, autorul trebuie să-și stăpânească impulsurile umorale, să caute să prezinte faptele, să le explice și să le argumenteze în mod echilibrat. În fond, publicul nu trebuie să „suporte" criza de nervi a unui autor indignat care așterne pe hârtie vorbe cu năduf în locul ideilor mature, originale și puternice; e în defavoarea autorului să își pună publicul în situația de a asista la „urletele" unui copil lipsit de alte argumente, în loc să-l convingă cu vocea fermă a celui care folosește cuvintele cu abilitate. Există puține șanse de a câștiga când te zbați agitat printre cuvinte, în loc să ții sub control și vorbele, și gândurile. Deci argumentați, nu vociferați!

Relaţia cu publicul trebuie să fie una de parteneriat, nu de opoziţie. Autorul trebuie deci să găsească tactica prin care să-şi facă din public un aliat.

Strategia de argumentare la care va recurge autorul depinde de atitudinea publicului faţă de tema abordată.

Confruntat cu un public ostil, autorul va adopta următoarea strategie:

- Se va prezenta publicului, accentuând competenţa sa în domeniu şi bunele sale intenţii de a-şi asuma o poziţie neutră şi de a face o analiză obiectivă a subiectului.
- Va prezenta punctele în care el şi cititorii sunt de comun acord.
- Va accentua faptul că atât el, cât şi cititorii sunt de acord în privinţa unor valori generale ale societăţii.
- Va prezenta indirect punctele de divergenţă sprijinindu-se pe argumente ce vin de la alte personalităţi pe care respectivul public le creditează, pe exemple pe care cititorii le acceptă.
- Îşi va fixa un obiectiv limitat: de a convinge publicul să mai reflecteze asupra problemei; altfel, efectul va fi unul „de bumerang", publicul opunându-se şi mai puternic ideilor autorului.
- Va formula concluziile sub forma unei prezentări obiective a aspectelor complexe implicate în subiectul respectiv, analizând avantajele şi dezavantajele. Scopul autorului trebuie să fie acela de a prezenta în ce fel punctul său de vedere se deosebeşte de al celorlalţi, arătând superioritatea lui, dar, în acelaşi timp, respect faţă de opoziţie.

Confruntat cu un public neangajat, autorul va adopta următoarea strategie:

- Autorul va începe atrăgând cititorilor atenţia asupra importanţei, noutăţii, frumuseţii, utilităţii subiectului abordat.
- Autorul va sublinia avantajele pe care cititorii le pot avea în urma cunoaşterii subiectului respectiv.
- Li se vor da cititorilor elementele necesare pentru a-şi umple lacunele, pentru a-şi satisface necesitatea de cunoaştere.
- Se vor prezenta rezultatele cunoaşterii, efectele practice.
- Textul se va încheia îndemnându-i pe cititori să acţioneze în spiritul noilor cunoştinţe dobândite, pentru a se convinge de rezultate

Confruntat cu un public favorabil, autorul va adopta următoarea strategie:

- Va accentua punctele de vedere comune şi beneficiile avute de pe urma acestora
- Va afirma necesitatea dobândirii de noi cunoştinţe, necesitatea lărgirii viziunii asupra subiectului respectiv.
- Va prezenta datele noi şi relevanţa lor.
- Va explica modul în care acestea se încadrează în sistemul deja acceptat de cititori.
- Va accentua avantajele integrării noilor aspecte în sistemul anterior, insistând asupra valorilor comune împărtăşite în timp de autor şi cititori

2.3.2. *Ce fel de dovezi?*

Publicului nu trebuie să i se ceară în nici un caz să accepte puncte de vedere nesprijinite de dovezi. Ce fel de dovezi? Fapte, statistici, exemple, opinii de autoritate.

• **Faptele** „vorbesc de la sine"; ele nu trebuie însă confundate cu opiniile. Confuzia dintre fapte şi opinii constă în prezentarea unei opinii ca fapt, fără a demonstra acest lucru.

Exemplu

A spune „Întreprinderea X pierde anual 50 de miliarde de lei" este un fapt verificabil în registrele contabile ale întreprinderii. A spune „Pierderile de 50 de miliarde de lei anual se datorează unui prost management" este o opinie lipsită de valoare, atâta vreme cât nu este demonstrată prin fapte.

• **Cifrele** – s-a constatat – intimidează şi conferă credibilitate textului. Ele trebuie însă folosite cu atenţie; statisticile trebuie întocmite corect, sondajele de opinie trebuie să se bazeze pe un eşantion reprezentativ şi trebuie conduse după principii ştiinţifice. Cifrele pot fi manipulate pentru a ascunde realitatea. De pildă, media aritmetică ascunde uneori realitatea.

Exemplu

Un elev poate spune: „Sunt un elev foarte bun, am avut media generală 9,60 în ultimul an de liceu şi doresc să mă înscriu pe baza acestei medii la Facultatea de Matematică". Aparent, elevul are dreptate; dar această medie generală este rezultatul unor medii de 10 la toate materiile, cu excepţia matematicii, unde a avut media... 6.

Nici simpla comparaţie dintre procente nu spune nimic, când baza de comparaţie este diferită.

Exemplu

În urma unei analize atente, următorul raţionament se dovedeşte greşit: *Editura X îmi propune publicarea cărţii şi îmi oferă, ca sumă de bani, 10% din tiraj. Editura Y îmi propune publicarea cărţii şi îmi oferă 15% din tiraj.* Concluzia: *Editura Y îmi oferă mai mult* este greşită, deoarece nu procentul în sine contează, ci baza de calcul. *Editura X îmi propune publicarea cărţii în 1.000 de exemplare, în timp ce editura Y îmi propune publicarea cărţii în 500 de exemplare. 10% din 1.000 înseamnă 100 de unităţi, 15% din 500 înseamnă 75 de unităţi. De fapt, propunerea editurii X este mai avantajoasă şi ca difuzare a cărţii către potenţialii cititori, şi ca sumă de bani.*

• **Exemplele** trebuie să fie suficient de scurte pentru a nu face digresiuni ce ar rupe unitatea textului. Dacă facem o afirmaţie pe un rând şi apoi o exemplificăm pe trei coloane de ziar, după care continuăm pur şi simplu cu ideea respectivă, cititorul pierde din vedere punctul de pornire, acaparat fiind de exemplul foarte lung. Exemplele trebuie să fie suficient de clare pentru a se dovedi relevante în raport cu ideea afirmată.

Exemplu

Iată o afirmaţie, urmată de un aşa-zis exemplu:

În Bucureşti sunt foarte mulţi câini vagabonzi. În alte ţări, există programe de sterilizare a animalelor fără stăpân.

Relaţia dintre cele două propoziţii este obscură; prin urmare, cititorul nu poate vedea foarte clar legătura. Textul ar trebui rescris:

În Bucureşti există foarte mulţi câini vagabonzi. Pentru rezolvarea acestei probleme s-ar putea adopta, ca în alte ţări europene, programe de sterilizare a animalelor fără stăpân.

• **Opiniile de autoritate** pot apărea în forma unor citate (la care se va indica sursa) sau în forma unor parafrazări. Autorul la care se face referire trebuie să fie o autoritate în domeniul în care scrieţi; altfel, referirea este irelevantă şi nu are forţa necesară argumentării unui punct de vedere.

Exemplu

O afirmaţie de tipul „Dr. X, de la Universitatea din California, a afirmat că fumatul nu dăunează sănătăţii" nu poate fi o opinie de autoritate credibilă. Dr. X este doctor în medicină sau doctor în istorie? El a făcut această afirmaţie anul acesta sau la începutul secolului, când nu fuseseră descoperite efectele nocive ale tutunului? A făcut această afirmaţie într-un articol de specialitate sau într-o discuţie cu prietenii: „– Nu mai fuma atâta. / – Fumatul nu dăunează sănătăţii" (ironic, intonaţie specifică, în context are sens opus; doctorul recunoaşte că nu are voinţă să se lase de fumat)?

Pe de altă parte, un număr prea mare de citate îl copleşeşte pe cititor, care nu va mai vedea argumentaţia autorului, ci un colaj de idei ale altora.

• **Naraţiunile** umanizează textul şi înlesnesc receptarea lui. Cititorii vor reţine evenimentele, pe care le vor asocia concluziilor textului.

Dintre toate dovezile, probele pe care le are la dispoziţie, autorul trebuie să le selecteze pe cele concludente şi să le folosească în mod adecvat. De exemplu, a vorbi despre sărăcie în cifre abstracte este neconcludent. Cifrele îşi au locul în statistici; un articol care vrea să atragă atenţia opiniei publice va vorbi despre sărăcie cu exemple concrete, cu naraţiuni care pot arăta faţa tristă a lucrurilor. Este, de asemenea, neconcludent a da câteva exemple concrete de fraudă electorală şi a trage apoi concluzia: „Alegerile au fost falsificate". Pentru a face această afirmaţie trebuie avută în vedere amploarea fenomenului, deci e nevoie de cifre concludente care să confirme sau să infirme concluzia.

2.3.3. *În ce ordine?*

Dovezile pe care le aduce autorul în sprijinul argumentaţiei sale trebuie aşezate într-o anumită ordine. Există mai multe metode de ordonare: metoda inducţiei (inductivă), metoda deducţiei (deductivă), metoda adaptării la cititor, metoda analogiei, metoda reducerii la absurd.

• Aplicând **metoda inductivă**, autorul pornește de la date concrete, specifice, pentru a formula concluzii cu caracter de generalitate. Pentru a convinge, datele trebuie să fie strânse cu grijă și ordonate astfel încât să-l ajute pe cititor să vadă logica după care se acumulează elementele, să-l facă să parcurgă pașii demonstrației o dată cu autorul, pentru a ajunge împreună la aceeași concluzie. Pentru a convinge, datele trebuie să fie suficiente, recente, din surse de încredere, obiective, reprezentative. Concluzia formulată pe baza lor trebuie să fie corectă.

Exemplu

Datele: *Ion a luat puține ore de conducere (30); Ion este foarte împrăștiat (a se vedea modul în care se comportă zi de zi); Ion este neîndemânatic (sparge mereu lucruri prin casă, se împiedică de ce îi iese în cale); Ion nu a învățat regulile de circulație și nu poate rezolva testele-grilă (am văzut la el în birou câteva teste la care luase sub 10 puncte din 26), instructorul a declarat că este nemulțumit de Ion (l-am auzit spunând „În condițiile astea nu vei lua examenul!").*

Concluzia greșită: *Ion nu va lua sigur examenul*

Concluzia corectă: *Este posibil (sunt mari șanse) ca Ion să nu ia examenul.*

Contraargumentația va urmări să discrediteze datele și să demonstreze că nu este corectă concluzia formulată pe baza lor

– regulamentul pregătirii șoferilor amatori prevede exact 30 de ore, care pentru unii candidați sunt suficiente, pentru alții insuficiente; nu putem ști în care categorie se înscrie Ion;

– faptul că Ion este împrăștiat și neîndemânatic în activitățile curente nu exclude posibilitatea ca Ion să fie un bun conducător auto, activitățile implicate în conducerea automobilului sunt de altă natură;

– ceea ce ai văzut tu la Ion pe birou erau testele rezolvate acum două săptămâni; între timp Ion a învățat regulile de circulație și poate rezolva foarte bine testele (iată, de exemplu, ultimul test rezolvat ieri);

– nu se cunoaște exact contextul în care instructorul a făcut respectiva declarație, scopul cu care a făcut-o – poate voia doar să-l ambiționeze pe Ion –, iar de la acea afirmație a trecut timp, deci este posibil ca Ion să fi învățat să conducă;

– din datele avute la dispoziție nu se poate trage concluzia că Ion nu va lua examenul, ci, eventual, că e posibil ca Ion să nu ia examenul. Corectitudinea concluziei, chiar și în această formă, nu poate fi verificată decât prin fapte: ce se va întâmpla efectiv la examen, dacă Ion îl va lua sau nu; chiar dacă Ion nu va lua examenul, nu se poate spune că acest lucru s-a datorat presupuselor motive invocate, ci pur și simplu altui motiv, cum ar fi emotivitatea lui Ion: nu și-a putut depăși emoțiile la examen. Deci, din datele avute la dispoziție s-ar putea trage eventual concluzia că *există mai multe elemente care ar indica unele dificultăți pe care le are Ion în pregătirea pentru examenul de șofer.*

• Aplicând **metoda deductivă**, autorul pleacă de la o afirmaţie având caracter general (premisă majoră), restrânge afirmaţia la un caz particular (premisă minoră) pentru a formula o concluzie specifică. Acest tip de raţionament are forma unui silogism (a = b ; b = c ; ⇒ a=c), în care concluzia este rezultatul punerii în relaţie a premisei majore (adevărul general) cu premisa minoră (situaţia particulară). Acceptarea concluziei de către public depinde de acceptarea de către acesta a premisei majore : cu cât premisa majoră este mai puternică (prezintă un adevăr incontestabil, general acceptat), cu atât concluzia va fi mai uşor acceptată.

Exemplu

Oricine comite o crimă este închis. (premisă majoră)
Ion a comis o crimă (premisă minoră)
Ion va fi închis. (concluzie)

Termenul comun, care se regăseşte atât în premisa minoră, cât şi în premisa majoră (în exemplul nostru, *a comite o crimă*), se numeşte *termen mediu*.

Contraargumentaţia la o argumentaţie de tip deductiv constă în discreditarea dovezilor pe care se bazează premisa majoră şi premisa minoră, slăbind pas cu pas forţa de convingere a concluziei.

Exemplu

Pentru exemplul anterior se poate contraargumenta:
Premisa majoră: *Există numeroase cazuri în care criminalii nu sunt prinşi. Există numeroase cazuri în care nu se pot aduce dovezi în sprijinul crimei comise de presupusul vinovat. Există posibilitatea unei erori judiciare. Există situaţii în care pedeapsa unor criminali a fost suspendată din diverse motive.*
Premisa minoră: *Nu există dovezi incontestabile că Ion a comis crima.*
Concluzia: *Nu este sigur că Ion va fi închis.*

• Aplicând metoda **adaptării la cititor**, autorul ordonează dovezile astfel încât fiecare punct de vedere (pro şi contra) este pus în balanţă, acordând fiecăruia atenţie în egală măsură. Se porneşte de la prezentarea obiectivă a controversei, se evidenţiază elementele comune şi deosebirile dintre cele două puncte de vedere şi se prezintă, în paralel, argumentele invocate de o parte şi de cealaltă. Apoi este rândul autorului să-şi prezinte propriul punct de vedere, arătând prin ce se deosebeşte opinia lui de celelalte opinii exprimate şi de ce merită să i se acorde lui o atenţie

specială. Metoda se bazează pe anticiparea ezitărilor publicului, iar riscul de a pierde cititorii care la un moment dat nu mai sunt de acord cu autorul este mai mic. Procedând în felul acesta, autorul nu urmărește să-și impună un punct de vedere, ci să optimizeze comunicarea cu cititorul, pentru a-l face să înțeleagă mesajul.

Exemplu

Problema educației patriotice în manualele de limba și literatura română

Există voci care spun că manualul de limba și literatura română trebuie să facă educație patriotică elevilor; aceștia trebuie să aibă sentimentul identității naționale, al apartenenței la o spiritualitate, să fie mândri de figurile simbolice din istoria neamului și de frumusețea plaiurilor românești. Argument cu care sunt de acord. fiecare oră didactică trebuie folosită pentru a forma buni cetățeni.

Există voci care spun că la ora de limba română nu se face educație patriotică; istoria neamului se învață la orele de istorie, geografia la orele de geografie, conduita civică se deprinde în orele de educație civică etc.; la ora de limba română se învață cum se scrie și cum se citește un text. Argument cu care sunt de acord: fiecare disciplină didactică trebuie să aibă propria individualitate.

Punctul meu de vedere: *1. Fiecare dintre cele două argumente se bazează pe o simplificare a problemei. 2. Cele două argumente nu se exclud. Fiecare disciplină trebuie să aibă propria individualitate, nici o disciplină didactică nu are un scop în sine, ci scopul de a forma cetățeni capabili să acționeze eficient în cadrul societății. Dar există o diversitate de situații în care cetățenii sunt puși să acționeze (să se dovedească buni patrioți, dar și să înțeleagă un text, să se prezinte la un interviu de angajare și să obțină un post, să scrie bine o lucrare de capacitate etc.) Pentru diversele discipline de învățământ, dincolo de deosebirile dintre ele, există și un numitor comun (de pildă, dacă la ora de limba română învăț să iau bine notițe, atunci această deprindere îmi va folosi să învăț bine și la istorie, și la geografie, și la chimie etc). Problema educației patriotice este un caz particular al diverselor forme de interdisciplinaritate Părerea mea este că la ora de limba română există forme specifice în care se face educație patriotică (de pildă. relevarea unor motive recurente în literatura română – istoria neamului, frumusețile patriei, tradițiile etc.; relevarea procedeelor artistice, specifice literaturii, prin care sunt tratate diverse teme, punctând diferențele dintre reflectarea ideii de unitate națională – de exemplu – într-un text literar și într-un text științific de istorie, relevarea formelor specifice în care literatura română s-a sincronizat cu literatura europeană etc) A înlocui aceste forme specifice cu altele, împrumutate de la științe cum sunt istoria, geografia etc., înseamnă, de fapt, a îndepărta elevii*

de studiul limbii și literaturii române, a șterge această materie din catalog și a o înlocui cu o materie hibridă, heteroclită, eclectică: geografio-istorio-civico--religio-etc.-filozofie, unde poeții, prozatorii, dramaturgii ar deveni exemple aleatorii într-o listă ce se încheie cu etc., pierzându-și unicitatea, unde problemele exprimării corecte și eficiente ar deveni cu totul neimportante pentru că am fi interesați de formule, axiome, teoreme, dogme, documente istorice, citate, atestări, hărți etc.

În concluzie, la orele de limba română educația patriotică se face implicit prin metode specifice obiectului.

• Argumentarea prin **analogie** este o abordare strategică a problemelor, ce constă în punerea situației date în relație cu o situație similară, care a fost deja valorizată pozitiv și acceptată de public. Formularea concluziei are la bază următorul raționament: „Dacă situația X a fost acceptată și considerată corectă, situația Y, similară, va fi și ea acceptată și considerată corectă". Pentru a-l face pe cititor să accepte o astfel de concluzie prin analogie, scriitorul trebuie să știe să-i arate asemănările, punctele comune dintre situațiile comparate; trebuie să-l facă pe cititor să accepte asemănările și, mai ales, să accepte analogia în sine.

Exemplu

„A susține întoarcerea la manualul unic e ca și cum am susține întoarcerea la un ziar unic, la un partid unic." În acest exemplu, argumentele pe care se bazează analogia sunt implicite, se face apel la memoria și experiența colectivă legată de partidul și ziarul unic.

Contraargumentele vor încerca să demonstreze că cele două situații puse în paralel nu sunt similare, asemănările dintre ele sunt superficiale, în timp ce diferențele sunt esențiale.

• Metoda **reducerii la absurd** este împrumutată din matematică: se demonstrează importanța unui element prezentând ce s-ar întâmpla dacă acel element nu ar exista. Acest tip de raționament face apel la obișnuințele oamenilor, la rutină (în sens pozitiv), la inerția colectivă și la rezistența în fața schimbării. Cititorii sunt făcuți să conștientizeze efectele pozitive ale unui element și pe cele negative în cazul dispariției respectivului element.

Exemplu

Iată un tip de raţionament bazat pe această metodă:

Să presupunem că începând din acest an nu se va mai da examen de admitere la facultăţi, ci se va intra exclusiv pe baza mediei obţinute la bacalaureat. Ce s-ar întâmpla?

Actualii elevi de clasa a XII-a se vor concentra pe pregătirea celor şapte materii de bacalaureat, în limita timpului disponibil. La sfârşitul pregătirii ei vor avea un nivel acceptabil pentru a lua bacalaureatul, dar vor fi departe de a fi aprofundat, de pildă, limba străină la care se vor înscrie la facultate. Media la bacalaureat indică un nivel global, nu spune nimic despre performanţele la o anumită materie. Poţi avea 10 la toate materiile de bacalaureat, mai puţin la engleză, unde un 7 duce la media generală 9,57 la bac (excelent!), dar este absolut insuficient pentru admiterea la secţia de engleză a Facultăţii de Limbi Străine. Ce se întâmplă dacă 75% dintre studenţii acceptaţi la această secţie (dintre candidaţii înscrişi din toată ţara) se află într-o situaţie similară, iar la sfârşitul anului I sunt declaraţi nepromovaţi? Vor mai da o dată examen pentru a intra în anul I la aceeaşi facultate sau la altă facultate? Dar ce se întâmplă cu fondurile alocate pentru şcolarizarea studenţilor din anul I, rămaşi repetenţi? În ţările unde studenţii îşi plătesc singuri studiile, banii pierduţi sunt problema lor, dar în România reprezintă (încă) problema statului, adică a contribuabilului.

Dar cu elevii care au terminat liceul acum doi ani şi care din diverse motive nu au intrat la facultate ce se întâmplă? Ei nu ştiau că media la bacalaureat va conta, deci s-au mulţumit cu note mediocre la celelalte materii, în schimb au aprofundat materiile cerute la facultate. Cel puţin teoretic, ei sunt mai bine pregătiţi la materia de specialitate decât elevii obosiţi să-şi pregătească „bacul" la şapte materii. Ei vor mai putea urma o facultate de stat sau vor fi obligaţi să mearga la o facultate particulară (dacă au bani)? Aceasta nu ar fi opţiunea lor, ci o cale impusă de sistemul admiterii la facultate.

Să presupunem că nimic din cele spuse până acum nu se întâmplă. În mod real, cei mai buni elevi vor fi admişi la secţia de engleză a Universităţii din Bucureşti. Înseamnă că facultăţile particulare vor trebui să se mulţumească numai cu elevii mai slabi (presupunând că nota în sine poate pune o astfel de etichetă). Ştiut fiind acest lucru, o diplomă de la o facultate de stat va fi o carte de vizită mai bună în comparaţie cu o diploma de la o facultate particulară. Ar fi, desigur, o idee preconcepută, dar clar întreţinută într-un sistem în care singurul criteriu de admitere ar fi media de la bacalaureat. Luând în calcul media de la bacalaureat (şapte materii), nu performanţele la o anumită disciplina (de pildă, engleza), am încuraja tipul „enciclopedic", şi nu „specializarea", ce pare a fi apreciata în societatea contemporană. Aşadar, încercând să eliminam examenul de admitere la facultate, ne-am conforma unor proceduri formale practicate (în cu totul alte condiţii şi cu alte date) în Europa, dar ne-am distanţa de principiul învăţământului actual în ţările cu care dorim să ne comparăm.

Să presupunem că, într-un fel sau altul, evităm şi aceste capcane Ce se va întâmpla cu profesorii de liceu? Având o programă supraîncărcată, vor face un tur de forţă pentru a transmite toate informaţiile prevăzute pentru examenul de bacalaureat Cum? Dictând oră după oră sinteze, definiţii, clasificări În acest timp, elevii vor scrie, obosiţi, plictisiţi, pasivi, pentru a avea ce memora acasă Degeaba Curriculum naţional, degeaba manuale alternative; în loc de două materii de toceală (cum erau înainte româna şi matematica pentru treaptă), şapte, pentru bac Cu meditaţii la şapte materii, plătite de părinţi? Pentru că în felul acesta, fireşte, elevii nu vor mai înţelege nimic, nu va mai avea nimeni grijă de formarea lor intelectuală; scopul va fi „a bifa şi capitolul ăsta pentru bac" Deci, probabil, ar fi nevoie de cineva care să pună ordine în mintea elevului, să lucreze cu el pentru a-i crea deprinderile de care la şcoală profesorii nu au timpul fizic necesar să se îngrijească Şi cine vor fi studenţii? Adolescenţi obosiţi de atâta memorat, dopaţi încă din clasa a XII-a cu materia anului IV de facultate O dată scăpaţi de obsesia bacului, vor intra în facultate cu scopul de a se relaxa, „trăindu-şi studenţia".

(Rog cititorul să citească acest text ca o exemplificare voit îngroşată a tipului de raţionament prin reducere la absurd. De asemenea, cititorul este invitat să judece singur în ce măsură raţionamentul prezentat mai sus este corect sau greşit, deci să găsească el contraargumentele.)

Contraargumentele vor încerca să demonstreze că reducerea la absurd se bazează pe o simplificare exagerată a realităţii, că situaţia este mult mai complexă, că absenţa respectivului element poate avea şi efecte pozitive, în timp ce prezenţa lui are şi nenumărate efecte negative.

2.3.4. *Cum ?*

Pentru a se face înţeles, autorul trebuie să coopereze cu cititorul său. Cum? Prin apel la logică, la emoţie, la etică sau la mit.

• Făcând **apel la logică** (lat. *logos*), autorul se adresează cititorului în calitatea sa de fiinţă raţională, capabilă să judece pornind de la fapte şi date, să înţeleagă relaţiile dintre evenimente şi dovezi, să gândească pentru a formula concluzii. Autorul urmăreşte să câştige încrederea cititorilor oferindu-le un text coerent, fără salturi logice sau lacune de argumentaţie; să îi facă pe cititori să gândească aşa cum gândeşte el. De aceea, autorul face o afirmaţie, prezintă dovezi şi demonstrează afirmaţia făcută, trage concluzii care pun în lumină legătura dintre afirmaţia făcută şi dovezile prezentate Deoarece nu există adevăr absolut, autorul urmăreşte, în fapt, să-şi determine publicul să privească evenimentele din acelaşi punct de observaţie, convingându-l de avantajele acestei perspective.

• Când citeşte, publicul se implică în text intelectual, dar şi emoţional. **Apelul la emoţie** (lat. *pathos*) vizează sentimentele, instinctele, opiniile cititorului. O dată trezite, sentimentele puternice – pozitive sau negative – au efect asupra comportamentului indivizilor. De aceea, poate fi o strategie eficientă pentru a-i determina pe aceştia să accepte argumentele ; poate fi însă şi periculoasă, dacă latura emoţională este exacerbată şi înlocuieşte raţiunea, îndemnând la acţiuni negândite ; alteori, apare efectul de bumerang : sentimentele puternice se întorc împotriva celui care le-a provocat, le-a exacerbat. Apelul la emoţie se bazează pe o puternică personalizare a textului prin exemple dramatice şi imagini concrete, în stare să determine o reacţie afectivă din partea cititorului. Autorul controlează însă parţial această reacţie, deoarece aceeaşi imagine poate crea efecte diferite la cititori diferiţi.

• Prin **apelul la etică** (lat. *ethos*), autorul îşi propune să atragă încrederea cititorilor, demonstrându-şi competenţa şi autoritatea, probând măsura în care personalitatea sa poate influenţa alte personalităţi. De obicei, este vorba de propria autoritate câştigată în timp sau pe care instituţiile i-o conferă. Contează competenţa, integritatea, forţa şi carisma celui care argumentează un punct de vedere. Propria părere nu este însă suficientă ; de aceea, autorul trebuie să citeze alte autorităţi în domeniu pentru a asigura obiectivitate textului său. A cita însă o autoritate nu atrage automat încrederea cititorului . personalitatea celui citat, relevanţa în context a opiniei citate fac însă credibilă argumentaţia.

• Prin **apelul la mit** (lat. *mythos*), autorul îşi propune să atragă adeziunea cititorilor făcând apel la conştiinţa acestora privind apartenenţa la o comunitate de valori culturale.

Cele patru forme de cooperare cu cititorul se împletesc, de obicei, deşi una dintre ele predomină în funcţie de text : în textul ştiinţific predomină apelul la logică, în textul artistic predomină apelul la emoţie, în textul religios cel la etică, într-un discurs electoral poate predomina apelul la mit, de pildă. Baza oricărei argumentaţii corecte o reprezintă logosul, celelalte fiind prezente în proporţii diferite, în funcţie de tipul de text, de mesajul ce se doreşte a fi transmis, de publicul căruia i se adresează textul.

Exemplu

Vă invit să optaţi pentru una dintre formele de argumentaţie pe care le prezint în continuare.

Subiectul: *Câinii vagabonzi*

Argumentaţie bazată pe apelul la logică *Ca director al Centrului Antirabic Bucureşti, vă spun că aceşti câini vagabonzi sunt un real pericol pentru fiecare dintre dumneavoastră Zilnic, la cabinetele noastre se prezintă peste 300 de persoane muşcate de câini ai nimănui Dintre toate pericolele, turbarea este cel mai mare Un individ care a fost muşcat de un caine turbat şi care nu urmează corect şi complet un tratament moare în chinuri groaznice după o perioadă ce variază între o lună şi câţiva ani Ministerul Sănătăţii alocă peste 30 de milioane de dolari anual pentru vaccinurile antirabice Sunt bani care ar putea fi folosiţi altfel În afară de turbare pacientul poate face infecţii locale ce se pot generaliza, în funcţie de locul muşcaturii, poate paraliza etc Cei care hrănesc câinii din jurul blocului sunt mai degrabă inconştienţi decât iubitori de animale A iubi un câine înseamnă a-l face membru al familiei, având grijă de el, a hrăni câinii vagabonzi înseamnă a alimenta un risc pentru cetaţeni şi a contribui la imaginea primitivă a unei capitale în mileniul III, ce se doreşte a fi o capitală europeană Nicăieri în lume nu veţi întâlni această imagine, deşi peste tot există iubitori de animale şi organizaţii de protecţie a acestora Dar ei îşi protejează animalele fără a le transforma în pericole pentru om*

Argumentaţie bazată pe apelul la emoţie *Sărmanii câini fără stăpân... Nişte suflete chinuite, biete animale, în care trecătorul dă cu pietre, care stau afară pe gerul cel mai cumplit şi pe soarele cel mai puternic, pe care şoferii fără inimă îi lovesc cu maşina şi apoi dispar, iar ei, bieţii câini, îşi ling rănile cu ochii în lacrimi, ei şchioapată să-şi caute în gunoi un os aruncat cu nepăsare de la o masă îndestulată Oare pe copilul dumneavoastră aţi avea sufletul să-l ţineţi afară în frig, nemâncat, de nimeni băgat în seamă? Sărmanii câini, sunt şi ei suflete chinuite, pe care răutatea oamenilor îi chinuie şi mai tare..*

Argumentaţie bazată pe apelul la etică *Sunt Brigitte Bardot. După ce am abandonat cariera cinematografică, m-am dedicat îngrijirii câinilor. Viaţa pe câmp, la gunoi, în jurul blocurilor nu poate fi decât o viaţă de câine Sunt aici în România pentru a face ceva pentru câinii vagabonzi Împreună cu Primăria oraşului Bucureşti, am pus bazele unei clinici în care vor putea fi sterilizaţi anual peste 20 de mii de câini După sterilizare, aceştia vor fi lăsaţi în libertate, iar dumneavoastră, iubitorii de animale, veţi putea avea grijă de ei, fără ca ei să mai reprezinte un pericol pentru dumneavoastră Iubiţi animalele aşa cum le iubesc şi eu!*

Argumentaţie bazată pe apelul la mit *Îi numim câini vagabonzi Spunem că trebuie exterminaţi pentru că sunt un pericol, o ruşine pentru o capitală a anului 2000!!! Dar uitaţi probabil mitul lui Romulus şi Remus, întemeietorii Romei, copiii găsiţi şi hrăniţi de lupoaică! Uitaţi probabil de steagul cu cap de lup, pe care vitejii daci îl fluturau în luptă înspăimântând duşmanul! Există popoare la care câinele este un animal sacru. Noi, românii, nu spunem şi noi, cu înţelepciunea proverbelor şi a zicerilor străvechi, „Câinele este prietenul omului"? Noe, în Arca lui, nu a luat câte o pereche din fiecare vieţuitoare de pe pământ?*

2.4. Revizia argumentaţiei

Când facem revizia unui text din punctul de vedere al argumentaţiei pe care se sprijină, trebuie să avem în vedere două aspecte : structura globală a textului şi structura locală a textului

2.4.1. *Revizia globală*

Prin revizia globală, autorul urmăreşte dezvoltarea generală a textului în perspectiva scopului propus. În primul moment, toate argumentele i se par autorului la fel de importante. Când textul este încheiat, aşezate unul lângă altul, elementele folosite pentru a convinge cititorii se valorifică reciproc ; astfel, observăm că, de fapt, lucruri pe care la început le-am considerat la fel de importante nu sunt egale ca forţă de convingere ; ordinea în care am aranjat iniţial argumentele poate fi schimbată după ce gândirea s-a clarificat asupra detaliilor şi poate să se concentreze asupra elementelor generale, asupra ansamblului. Autorul poate modifica deci structura textului : poate elimina sau adăuga argumente, poate reduce sau poate dezvolta unele părţi ale demonstraţiei, poate adăuga, scoate, completa unele exemple, poate schimba ordinea ideilor pentru a le ierarhiza sub aspectul importanţei şi al impactului scontat asupra publicului. În toate aceste operaţii, publicul este cel vizat. Autorul nu trebuie să se convingă pe sine de justeţea punctului său de vedere, ci trebuie să-şi convingă cititorii : a da prea puţine argumente e neconvingător, prea multe argumente fac textul să fie încărcat şi pun la încercare răbdarea lectorului grăbit, o ordine neclară în argumentaţie creează confuzie şi neîncredere Revizia globală se face printr-o lectură rapidă, de ansamblu, a textului urmărit în punctele-cheie, pentru a vedea logica ideilor, ponderea fiecăreia în ansamblul textului, relaţia cu teza acestuia şi cu concluziile, funcţia fiecărei secvenţe în atingerea scopului pe care şi l-a propus autorul.

2.4.2. *Revizia locală*

Revizia locală își propune reperarea și eliminarea greșelilor de raționament care ar putea submina argumentația, făcând textul puțin credibil în ochii cititorilor. Iată în continuare principalele greșeli de argumentație.

• **Eroarea „bulgărelui de zăpadă"** desemnează o greșeală de judecată. Autorul afirmă că un lucru întâmplat va atrage automat un șir întreg de lucruri proaste, întocmai ca un bulgăre de zăpadă ce se rostogolește la vale, cu viteză din ce în ce mai mare, adunând din ce în ce mai multă zăpadă.

Exemplu

Iată un astfel de raționament. *N-ai fost la nici un curs. Profesorul o să te țină minte și o să-ți dea notă proastă. O să te pice la examen și o să pierzi anul!*

Raționamentul este greșit: *profesorul s-ar putea să nu țină minte toți studenții care nu au fost la curs sau s-ar putea să nu țină la prezența studenților la curs. Studenții pot învăța singuri din cărți dacă doresc acest lucru. Un student care nu a fost la curs, dar care a învățat din cărți, poate fi foarte bine pregătit la examen. Chiar dacă nu este așa, chiar dacă pică, atunci are posibilitatea de a-și da restanța în toamnă, deci nu va fi obligatoriu exmatriculat. În sistemul creditelor, un examen poate fi dat și în anul următor de studiu, deci există diverse posibilități de a evita exmatricularea.*

• **Distragerea atenției aducând în discuție fapte irelevante, fără legătură cu subiectul. Imaginați-vă o ceartă între soț și soție, pe tema banilor.**

Exemplu

Soția acuză: „– M-ai mințit! Nu mi-ai spus că ai luat primă!". Soțul: „– Cum poți să mă jignești în felul acesta, eu care ți-am dat întotdeauna ție toți banii..., te-am iubit întotdeauna și n-am știut ce să fac pentru tine să fii fericită, iar acum tu mă umilești în felul acesta...". Soțul însă, în pledoaria pro domo, *uită să spună ce este de fapt cu prima.., deviind atenția spre o altă temă, spre elemente nerelevante. De multe ori, două persoane care se contrazic sau se ceartă fac greșeli de argumentație din cauza afectivității cu care se implică în dispută. De fapt, se ajunge la o noncomunicare: nici una dintre părți nu este satisfăcută de răspunsul celeilalte.*

În textele polemice se poate recurge la această strategie. De pildă, un senator dezvăluie într-un cotidian de mare tiraj că i s-a interzis colaborarea la un post de radio pe motive politice; în realitate, postul respectiv de radio nu

mai inclusese respectiva emisiune în grila de programe deoarece avea o audienţă scăzută sau întrucât colaborarea cu respectivul senator devenise din ce în ce mai dificilă (contramanda în ultimul moment participarea la emisiune, din diverse motive, iar redactorii erau deseori puşi în situaţia de a da pe post reluări ale unor emisiuni mai vechi, în loc să realizeze emisiuni în direct). Senatorul scrie: „Postul X îmi ia emisiunea din motive politice. Este o practică regretabilă. Credeam că în România nu mai există cenzură. De fapt, postul X nu demonstrează decât că este aservit actualei puteri".

• **Analogia defectuoasă** constă în formularea unor concluzii rezultate din compararea a două obiecte esenţial diferite şi extinderea unei trăsături comune nerelevante asupra întregului. Asemănarea nerelevantă dintre obiecte este luată ca dovadă pentru o comparaţie relevantă. În sine, analogia poate fi utilă pentru a face publicul să înţeleagă un fenomen complex, necunoscut, pornind de la ceva simplu şi bine cunoscut. Într-o argumentaţie corectă însă această asemănare nu trebuie luată ca dovadă pentru a demonstra asemănarea totală dintre obiectele comparate.

Exemplu

X a fost responsabilul departamentului marketing la un ziar de mare tiraj; graţie planului elaborat, vânzările au crescut spectaculos în ultimul an. X se transferă la o editură, unde este numit şeful departamentului marketing şi i se cere să elaboreze un plan pentru a creşte vânzările editurii. X prezintă consiliului de administraţie planul pe care îl aplicase la ziar. Îşi încheie prezentarea scriind: „Sunt convins că acest plan pe care l-am aplicat la ziar va da roade şi acum". Întreaga argumentaţie e pusă sub semnul întrebării: publicul-ţintă al ziarului este acelaşi cu publicul-ţintă al cărţilor editurii? Aţi avut în vedere faptul că editura noastră se adresează unui public larg, prin diverse colecţii? Aţi avut în vedere faptul că la noi tirajul este diferit de la o carte la alta? Aţi ţinut cont de faptul că editura noastră nu beneficiază în momentul de faţă de fonduri provenite din publicitate, aşa cum se întâmpla la fostul dumneavoastră ziar? etc.

• **Reducerea la dilemă** reprezintă ignorarea alternativelor, atunci când problema pusă în discuţie are mai mult de două răspunsuri, când este complexă şi presupune un răspuns nuanţat, diferit de opoziţia simplificatoare „bun/rău", „alb/negru".

Exemplu

Formulări de tipul „Mie să-mi spui clar, albă sau neagră?", „Nu mă da la-ntors, îţi place sau nu-ţi place" ascund, de obicei, false dileme: între alb şi negru există o infinitate de nuanţe de gri, iar lucrurile pot să ne placă mai mult sau mai puţin, să ne displacă într-o măsură mai mare sau mai mică.

• **Impunerea problematicii** este o greşeală de argumentaţie care apare atunci când autorul prezintă ca adevărate, certe fapte care, de fapt, se impun a fi demonstrate, argumentate, când o problemă este prezentată ca şi când ar avea deja un răspuns. Uneori, această greşeală conduce la circularitate, autorul spunând acelaşi lucru cu alte cuvinte.

Exemplu

„Sharon Stone este actriţa mea *preferată* pentru că *îmi place.*" Pentru o demonstraţie corectă, este necesar ca textul să avanseze noi argumente o dată cu fiecare afirmaţie. În exemplul dat, *preferată* şi *îmi place* se suprapun parţial, ceea ce face ca partea a doua a enunţului să nu aducă informaţie în plus faţă de prima parte, ci să spună acelaşi lucru cu alte cuvinte.

Alteori se eludează pur şi simplu ceea ce trebuie demonstrat, prin apelul la snobism, la frică, prin flatare.

Exemplu

Nici o persoană decentă nu s-ar înscrie în acest partid Orice om de bună-credinţă va fi de acord cu mine că X este un pericol public Pentru orice fiinţă raţională această afirmaţie a mea nu mai necesită demonstraţie.

Alteori se folosesc clişee ca bază a unei argumentaţii, fără a demonstra dinainte adevărul/falsul exprimat de clişeu.

Exemplu

De pildă, în disputa pro şi contra avortului, cei din urmă au scris şi au spus fraze de tipul: „Mamele care recurg la avort fac o crimă împotriva copilului nenăscut" „Copilul nenăscut" a fost un clişeu mult folosit de cei care nu au demonstrat în prealabil când începe, de fapt, viaţa, când poate fi numit „copil" produsul de concepţie.

• ***„Post hoc, ergo propter hoc"*** s-ar traduce în română astfel : „dacă urmează unui eveniment înseamnă că a fost cauzat de acel eveniment". Este greşit să afirmăm că un eveniment a cauzat alt eveniment doar pentru că l-a precedat în timp , succesiunea poate fi o simplă coincidenţă sau ar fi putut avea o contribuţie parţială la evenimentele care au urmat. Simpla succesiune în timp nu este suficientă pentru a pune două evenimente în relaţie cauză – efect.

Exemplu

Superstițiile se bazează pe acest tip de eroare logică: „Te-ai întors din drum, îți merge prost toată ziua", spune superstiția. Dacă de mai multe ori mă întorc din drum, iar în zilele respective îmi merge prost la serviciu, ajung în cele din urmă să cred în superstiție, adică să cred că mi-a mers rău pentru că m-am întors din drum. O afirmație ca „El a stricat televizorul pentru că el a fost ultimul în cameră" se bazează pe același tip de greșeală. Faptul că a fost în cameră nu dovedește în sine faptul că el a stricat televizorul; poate că nici nu s-a atins de televizor, este pur și simplu o defecțiune, iar coincidența a făcut ca el să fi fost ultimul în acea cameră.

• **„*Ad hominem*"** este formula în limba latină care sintetizează ceea ce presa numește „atac la persoană". Atacul la persoană înlocuiește argumentația cu atacuri îndreptate spre persoana oponentului, pentru a trezi emoții puternice publicului, anihilând raționamentul. Discreditarea se face prin stereotipii și etichete având conotații nefavorabile, uitându-se însă că simpla invocare a unui nume, adjectiv sau verb poate doar trezi reacții, fără a putea constitui un argument.

Exemplu

Ce părere aveți de următorul fragment dintr-un posibil discurs electoral: „Stimați alegători, dați-mi voie să vă spun acum cine sunt contracandidații mei la funcția de președinte al țării: un fost actor, care timp de treizeci de ani a schimbat rolurile și măștile seară după seară, și un fost jucător de fotbal, care crede că a conduce destinele țării e cam tot același lucru cu bătutul mingii pe maidan și două goluri înscrise după ce a alergat pe teren 90 de minute.. "?

Uneori, lozincile strigate la mitingurile electorale, adresate adversarilor politici, se bazează pe astfel de atacuri la persoană:

„Cine-a stat cinci ani la ruși / Nu poate gândi ca Bush" (ianuarie, 1990).

• **„*Non sequitur*"** este expresia latinească sintetizând absența oricărei legături logice între două elemente alăturate ; mai precis, premisa minoră nu este pusă în relație cu premisa majoră sau concluzia trasă nu urmează în mod necesar din premisa majoră și din cea minoră.

Exemplu

Lui Bogdan îi plac fetele blonde. Maria este blondă. Deci lui Bogdan îi place Maria. / Lui Bogdan îi plac fetele blonde. Maria este brunetă. Deci lui Bogdan nu îi place Maria.

• **Erorile de inducţie, generalizările pripite** sunt greşeli care apar în raţionamentele de tip inductiv: sunt concluzii trase din dovezi insuficiente sau inadecvate şi extinse asupra unui număr mare de cazuri.

Exemplu

„Jumătate din studenţii intervievaţi au declarat că nu înţeleg nimic din cursul de legislaţie." O generalizare pripită ar fi să spunem „Nici un student nu înţelege nimic din cursul de legislaţie".

Alteori, generalizările pripite conduc la stereotipii (caracterizări convenţionale şi simplificate):

Numărul bărbaţilor implicaţi în politică este mai mare decât numărul femeilor implicate în politică. Deci femeile nu se pricep la politică.

În alte situaţii, concluzii corect formulate pot fi contaminate de cuvinte irelevante şi mai ales cu o mare încărcatură afectivă:

„80% dintre studenţii ***leneşi şi dezinteresaţi*** *se plâng de profesorii lor, persoane* ***oneste*** *şi cu o* ***bună pregătire*** *de specialitate". O statistică a relevat că 80% dintre studenţi se plâng de profesori. Dar de ce „leneşi" şi „dezinteresaţi"? De ce este nevoie de calificări de tipul „oneste" şi cu „o bună pregătire"? De ce este nevoie de o antiteză între profesori şi elevi? Autorul potenţial al unui astfel de enunţ nu prezintă rezultatul unei anchete, ci îl comentează în mod afectiv, fără a argumenta „calificările" pe care le face.*

• **Erori de deducţie**. Calitatea argumentaţiei bazate pe deducţie depinde de calitatea premisei majore. Premisa majoră trebuie să conţină termeni clar definiţi; dacă termenii din premisa majoră sunt imprecişi, concluzia va fi pusă sub semnul întrebării.

Exemplu

Un articol care porneşte de la premisa „Politicienii fac afaceri murdare" va naşte foarte multe întrebări şi tot atâtea proteste: toţi politicienii? Politicienii în general sau cei din România? Politicienii aflaţi la guvernare sau cei din opoziţie? Ce înseamnă afaceri: afaceri comerciale, compromisuri politice? Ce înseamnă afaceri murdare: comit crime, iau mită, fac trafic de influenţă?

Alteori, se face confuzie între probabilitate şi certitudine. Următorul raţionament deductiv este greşit:

Premisa majoră: *Fetele de la ASE sunt frumoase.*
Premisa minoră: *Ionuţ are o prietenă de la ASE.*
Concluzia: *Prietena lui Ionuţ e frumoasă.*

Nu toate fetele de la ASE sunt frumoase. Dacă există o probabilitate de 10% să existe fete urâte, atunci există o probabilitate de 10% ca prietena lui Ionuţ să fie şi ea urâtă. De aceea, concluzia corectă este „Probabil că prietena lui Ionuţ este frumoasă".

• Ceea ce înseamnă **autocontradicţie** în text ar putea fi sintetizat prin proverbul „Nu se poate şi cu slănina în pod, şi cu varza unsă". Când scriem, trebuie să ne clarificăm mai întâi ideile foarte bine, pentru a nu ne contrazice pe parcursul aceluiaşi articol, de la o pagină la alta, de la un paragraf la altul. Este posibil ca pe parcursul unui text să prezentăm puncte de vedere diferite asupra unei probleme ; pe acestea le analizăm, le comparăm, comentăm asemănările şi deosebirile dintre ele Concluzia pe care o formulăm trebuie să fie însă unitară, fără contradicţii interne ; chiar atunci când formulăm un nou punct de vedere ce rezultă din sinteza a două opinii opuse, el trebuie să aibă coerenţă internă, elementele care îl compun trebuie să fie noncontradictorii.

Exemplu

Observaţi contradicţiile din textul următor:

„Conducerea şcolii ***nu a făcut nimic*** *pentru elevii săi, în vederea începerii noului an şcolar Deşi în urma unei* ***sesizări a directorului*** *la Inspectoratul Şcolar* ***s-au primit 100 de milioane*** *de lei,* ***suma este*** *insuficientă. Din aceşti bani* ***s-a construit*** *un grup sanitar,* ***s-au zugrăvit*** *clasele* ***Rămân*** *încă nerezolvate* ***multe probleme***. *schimbarea mobilierului degradat* ***şi*** *amenajarea unei cancelarii".*

Altfel spus *„Cei patru Apostoli, care au fost trei, Luca şi Matei".*

• **„Păpuşa de paie"** este o eroare de argumentare constând în reinterpretarea distorsionată a spuselor cuiva, de dragul de a contrazice pur şi simplu. Este semnul slăbiciunii şi al disperării, unica soluţie când toate celelalte mijloace de convingere au fost epuizate.

Exemplu

Imaginaţi-vă o ceartă între soţi!

Ea: – Mănânci?
El: – Nu.
Ea: – ***Aha, nu-ţi place cum gătesc...***
El: – Ba da, dar nu mi-e foame acum.
Ea: – ***Zici aşa, ca să ai tu ultimul cuvânt...***
El: – Nu, am mâncat înainte să vii tu.
Ea. – ***Aha, n-ai vrut să mă aştepţi.***
El. – Mi-a fost foarte foame.
Ea: – ***Ce vrei să spui, că am uitat să-ţi fac sandviciuri dimineaţă?...***

Polemicile se bazează şi ele, uneori, pe distorsionarea spuselor părţii adverse.

CONCLUZII

Orice autor dorește să-și convingă cititorii de competența sa, de justețea punctului de vedere, de calitățile sale. El vrea să se impună în fața cititorilor, să-i convingă. Pentru a reuși acest lucru, trebuie să-și pună la punct, cu grijă, un sistem eficient de argumentație.

Etapele argumentației eficiente sunt :
- prezentarea textului astfel încât cititorii vizați să poată lua contact cu el ;
- captarea atenției ;
- implicarea publicului în text.

Pentru a-și construi eficient argumentația, autorul trebuie :
- să și-o planifice ;
- să strângă dovezi ;
- să își analizeze publicul ;
- să adopte cea mai adecvată ordine de prezentare a ideilor ;
- să facă apel la resursele interioare ale individului ;
- să realizeze revizia textului

Dintre tipurile de aserțiuni care îi stau la dispoziție, autorul le va alege pe cele mai puternice în perspectiva argumentației Convingătoare sunt întotdeauna textele care aduc fapte și date concrete, exacte, neașteptate, cu șanse de a fi acceptate de un număr mare de cititori, și nu argumentele foarte generale, previzibile, locurile comune.

Ca forță de convingere, diversele tipuri de aserțiuni se dispun în următoarea scară descendentă
- fapte ;
- judecăți ;
- mărturii ;
- credințe personale ;
- prejudecăți.

Toate trebuie susţinute cu dovezi incontestabile. Autorul trebuie să-şi construiască argumentaţia având în vedere publicul: este indiferent? ostil? favorabil? Diverse tipuri de dovezi îl pot convinge (naraţiuni, exemple, cifre etc.).

Ordinea în care sunt aşezate argumentele trebuie să corespundă modului natural în care oamenii gândesc şi se raportează la lumea înconjurătoare (deducţii, inducţii, contrast, analogii, reduceri la absurd). Apelul la raţiune, la emoţie, la personalitate sau la mit sensibilizează publicul şi îl determină să accepte argumentaţia sau să o respingă

Deoarece componenta argumentativă este deosebit de importantă în orice text, autorul trebuie să facă o revizie atentă:
- la revizia globală, el selectează, ordonează, dezvoltă, reduce argumentele;
- la revizia locală, înlătură greşelile de argumentaţie:
  - eroarea bulgărelui de zăpadă;
  - distragerea atenţiei;
  - analogia defectuoasă;
  - reducerea la dilemă;
  - impunerea problematicii;
  - *„post hoc, ergo propter hoc"*;
  - *„ad hominem"*;
  - *„non sequitur"*;
  - erorile de inducţie, generalizările pripite;
  - erorile de deducţie;
  - autocontradicţia;
  - „păpuşa de paie".

În felul acesta, argumentaţia va deveni un edificiu greu de demolat.

EXERCIŢII

1) Următoarele citate sunt extrase din revista *Academia Caţavencu*. Una dintre sursele ironiei o reprezintă greşelile de logică. Ce greşeli de logică sunt ironizate în citatele următoare?
   a) „În economie e ca-n bucătărie: dacă într-o oală pui prea multă apă şi prea puţină fasole, nu-ţi iese ciorba";
   b) „Deci este o creştere relativă în scădere";
   c) „Puţine ţări au putut să-şi impună în trei ani faţă de ultimii doi ani, un program radical şi rapid de reformă de o asemenea amploare";
   d) „Nu am timp să gândesc prea mult. Totuşi o fac";
   e) „Dl Emil Constantinescu, preşedintele românilor de toate culorile, a declarat săptămâna trecută că «un om care nu poate fi şantajat şi nu poate fi cumpărat nu este un om care să fie simpatizat în România». Se gândea la preşedintele ţării, evident! Numai că orice om de stat care vrea să-şi continue cariera este continuu şantajat şi cumpărat cu voturi de către alegătorii săi. Aşa că:
   – fiindcă vrea să candideze a doua oară, dl Emil Constantinescu este un om şantajabil şi cumpărabil;
   – dl Emil Constantinescu este din ce în ce mai puţin simpatizat.
   Concluzie: Oamenii care sunt şantajabili şi cumpărabili nu sunt simpatizaţi.
   Adică exact invers decât crede dl Preşedinte";
   f) „E bătaie de joc, iar noi nu suntem bătaia românilor de joc. Este evident că nu se vrea învăţământ pentru minorităţi, da' aer se vrea? Da' apă se vrea? Încep să mă îndoiesc şi de asta. Vor să ne sugrume naţionalitatea? De ce? De ce nu suntem lăsaţi în pace? Se spune că suntem aţâţaţi din afară. Eu vă spun că tocmai tărăgănările românilor ne aţâţă";
   g) „Partidul Moldovenilor este un partid de centru, dar va merge când spre stânga, când spre dreapta, în funcţie de nevoi";
   h) „Un tren este ceva care se mişcă";
   i) „Deşi n-am citit «Caietul» dlui Roman, e interesant";
   j) „Sunt un intelectual român în viaţă, deşi am fost dat afară din şcoală";
   k) „Traian Băsescu s-a comportat ca un pirat atunci când l-a demis pe fostul director al APC";
   l) „În ciuda dificultăţilor de toate categoriile cu care boxează ineficient nivelul nostru de trai, România este una dintre cele mai dinamice pieţe de telefonie mobilă din lume. Un lucru paradoxal, care animă însă o judecată sigură: când mor de foame, ţiganii cântă şi românii vorbesc la telefon";

m) „Proces-verbal nr. 507
Organ (presupunem) de presă. *Curierul Naţional*, vineri, 24 septembrie. Articol, autor «Jumătate dintre pacienţii internaţi la începutul anului, la Spitalul 'Victor Babeş' din capitală sunt contaminaţi de HIV». R.B.
Faptă. Ca o veste bună, vă zicem că situaţia nu este chiar atât de negativă cum reiese din titlul articolului, iar asta fiindcă jumătatea celor contaminaţi cu HIV este mai mică decât jumătatea celor necontaminaţi. Astfel, citim în interiorul articolului că «din cele 472 de persoane internate la Spitalul de boli infecţioase 'Victor Babeş', 186 de pesoşane, în majoritate adulţi, au ieşit pozitiv la testul HIV». Există însă şi o veste proastă la Spitalul de boli infecţioase «Victor Babeş» «din restul cazurilor internate, 30 la sută (86 de persoane – n.n.) reprezintă alte boli infecţioase». De unde reiese că, din cei 472 de pacienţi ai Spitalului de boli infecţioase, numai 272 au fost identificaţi ca suferinzi, restul de 200 internându-se probabil de plăcere [...]";
n) „Greşeală: Pe prima, da' chiar pe prima pagină, numita Mihai Rada ne anunţă triumfal că «20% dintre elevii maghiari au picat la proba de limba română de la bac». Citind, însă, mai mult decât titlul, aflăm că acest fenomen nu s-a petrecut în toată ţara, ci doar în judeţul Cluj şi, mai mult, doar la liceul maghiar «Samuel Brassai», unde au picat la examenul oral de română vreo 30 de unguri mititei. Nu că ar fi vorba de o faptă eroică de-a urmaşilor lui Attila, dar, oricum, nici nu se poate spune că 20% dintre ungurii din România au picat la bac.
Lovitură de pedeapsă Cum în acest judeţ Cluj – stindard al luptei pentru neatârnarea limbii române – au picat sau nu s-au prezentat la examen şi 129 de români, să ne explice elegant Rada Mihai, cu cuvintele sale, atâtea câte or fi: de ce pentru unguri e o ruşine să nu ştie prea bine şi altă limbă în afară de cea maternă, iar pentru români e o dovadă de iubire de patrie să nu ştie nici măcar limba maternă?",
o) „La prima licitaţie a cadourilor primite de ex-dictatorul Ceuşescu, pe foarte mulţi din cei prezenţi în sală i-a durut rău capul. Toată lumea s-a gândit la un fenomen paranormal. La a doua licitaţie, a plesnit din senin o vază de cristal şi o măsuţă-stil s-a rupt în două. Din nou lumea s-a gândit la nişte legături cauzale paranormale. Nimeni n-a observat însă că atât durerile de cap, cât şi durerile de obiecte au coincis cu puternica revenire în sondajele preelectorale a PDSR-ului";
p) „Ştiţi cât a costat sondajul PDSR-ului de săptămâna trecută? Vreo 250 de milioane de lei, adică 15.000 de dolari, pentru cunoscători. Bun, până aici a fost informaţia, de aici începe speculaţia: păi, nu? – atâta au avut oamenii, atâta au dat. Să se calculeze atunci: ce procente ar fi avut

PDSR-ul și Iliescu la o sumă de 25.000 de dolari? Dar la 30.000? Că doar nu dădeau de la ei, ci din ce au strâns și oamenii ăștia în atâția ani la putere: din drepturile de autor ale cărților lui A. Năstase. Și lista poate continua cu drepturile de autor pentru cărțile lui . Gabriel Bivolaru, Viorel Hrebenciuc, O. Cozmâncă. ." ;

r) „Am urmărit numai jumătate din discursul președintelui și m-a impresionat atât ca femeie, cât și ca om politic".

2) Textele publicitare sunt, prin excelență, texte cu caracter persuasiv. Ele încearcă să convingă publicul să cumpere un produs Analizați comparativ textele următoare, observând mijloacele de convingere folosite.

PRIMUL SISTEM DE LEASING REAL...

... PENTRU AFACEREA TA

SUBARU 4x4 TRACȚIUNE INTEGRALĂ

Ai nevoie de o mașină puternică și sigură? Ai nevoie de un sistem de plată convenabil prin care afacerea ta să prospere? SUBARU îți oferă cel mai avantajos sistem de plată în leasing. Cu un sistem de leasing REAL poți avea un SUBARU Forester chiar acum mașina cu care ajungi în siguranță și la timp la orice întâlnire indiferent de vreme sau de drum, iar afacerea ta merge ca pe roate. Forester este o combinație perfectă între agresivitate și agilitate, calități necesare oricărui om de afaceri, care se respectă. Este în mod sigur o mașină cu care îți vei uimi concurența. Sistemul său 4x4, util în orice anotimp, dă o stabilitate și siguranță nemaiîntâlnite până acum. Descoperă chiar acum siguranța și stabilitatea de care ai atâta nevoie. Profită din plin de oferta pe care ți-o face SUBARU, pentru ca afacerile tale să prospere

SUBARU

SUBARU prin DYNAMIC INTERTRADE GROUP S.R.L. Tel. 222-9500, 222-9502 Fax 223 2698
Show room Str. Câlușei 3-5 Tel/Fax 252 5143

Skoda Felicia până la 31 decembrie

ofertă specială

1569$*

Zona Liberă Giurgiu

Taxele cresc, prețurile noastre scad.

Skoda ține cu tine!

3) Citiţi următoarele texte şi discutaţi raportul dintre componenta informativă şi cea persuasivă. Ce mijloace de persuasiune apar în fiecare dintre cele două texte?

a) „**TELEVIZIUNEA SE AGAŢĂ DE INTERNET**

Aproape de-a lungul întregii sale existenţe, televiziunea a încercat să îi transforme pe spectatorii inactivi în participanţi activi la programe.

La începutul anilor '50, emisiunile americane pentru copii se jucau de-a interactivitatea, oferind spectatorilor ecrane protectoare de celofan, pe care copiii puteau desena propriile lor scene. Două decenii mai târziu, Warner Communications le-a oferit telespectatorilor din Columbus, Ohio, posibilitatea de a participa la jocuri televizate, stând acasă, în fotoliu. Iar la începutul anilor '90, când «multimedia» era cuvântul de ordine, o mulţime de programe TV le-a permis telespectatorilor să comande orice, de la filme la pizza, cu ajutorul telecomenzii.

Astfel de eforturi au fost sortite eşecului, deoarece erau fie nepractice şi incomode, fie dezastruoase din punct de vedere financiar. Fără a se da bătută, televiziunea este acum pe punctul de a intra într-o nouă eră interactivă. De data aceasta îşi va ţine promisiunea, graţie convergenţei câtorva factori tehnologici şi demografici

Televiziunea a cunoscut un progres uluitor în prima jumătate de secol a existenţei sale – o perioadă în care numărul aparatelor TV a crescut vertiginos în toată lumea, ajungând la aproape 1,4 miliarde.

În 1999, vom asista la o amplă expansiune a infrastructurilor şi emisiunilor digitale, atât în Statele Unite, cât şi în Europa. Până la sfârşitul anului, staţiile TV şi companiile prin cablu vor oferi aparate TV digitale în principalele 30 de pieţe din Statele Unite, în câteva ţări europene fiind deja în curs de realizare teste în acest sens.

La rândul ei, televiziunea digitală face posibile alte progrese semnificative în tehnologie Face ca imaginile ce par rupte din realitate ale televiziunii hi-definition (HDTV) să devină, într-adevăr, o realitate. Aceasta înseamnă că toate programele pe care le veţi vedea vor începe prin a fi biţi – aceleaşi succesiuni de 1 şi 0, pe care le procesează computerul dumneavoastră, făcând deci ca aparatul TV şi computerul să fie într-adevăr compatibile din punct de vedere tehnologic. Şi mulţumită programelor de calculator software universale şi standardelor Internetului, o nouă generaţie de televizoare inteligente va împleti divertismentul televiziunii cu interactivitatea de pe World Wide Web.

Dar şi alţi factori lucrează în favoarea televiziunii inteligente. Pentru a transmite instantaneu semnalul în şi de la televizorul din casa dvs., veţi avea nevoie de o conexiune în bandă largă. Spectrul de frecvenţe în bandă largă va creşte exploziv.

În acest domeniu, industria televizoarelor inteligente a învățat multe de la încercările interactive anterioare, lipsite de succes, și de la ceea ce are web-ul mai bun. De aceea, programele pilot care acum sunt în desfășurare pentru noua generație de televizoare inteligente vor oferi telespectatorilor mult mai multe decât o nouă alternativă la modul obișnuit de a comanda pizza.

Meniuri la alegere pe tubul catodic

De exemplu, în timp ce veți urmări echipa dvs. de fotbal favorită, veți putea apăsa pe telecomandă și veți obține un meniu pe ecranul televizorului cam așa cum sunt obișnuiți să folosească utilizatorii de calculatoare. Meniul va înconjura din două părți o imagine oarecum ștearsă, așa că veți putea să priviți și meciul în același timp. Dar veți putea face și alte lucruri : să obțineți detalii de la o pagină web despre jucători ; să vedeți reluări și să aflați scorul din alte partide ; să comandați produse care au legătură cu jocul ; să discutați ceea ce se întâmplă cu prietenii care privesc meciul din altă parte sau să intrați în cluburi de discuții ; sau pur și simplu să citiți știrile în general, căutând detalii ale știrilor care vă interesează în mod deosebit.

Pentru ca televiziunea inteligentă să aibă succes, ea va trebui să fie și ușor de utilizat. Cea mai mare piață, cel puțin la început, ar putea fi cea compusă din ceea ce unii observatori au denumit «televiziune interactivă leneșă». Deci interfața va trebui să fie chiar simplă – nimic mai complicat decât telecomanda de azi. Și în cele din urmă, televiziunea, ca și computerele, va folosi o interfață mai naturală. Va răspunde la comenzi vocale și va avea încorporat un «asistent inteligent» care vă învață ce vă place și ce nu vă place și vă va ajuta să găsiți programe și informații" (Bill Gates, *Lumea în 1999*, supliment *Capital*, decembrie 1998).

b) „O LUPTĂ PENTRU ONESTITATE ÎN AFACERI

Crizele ne fac mai deștepți. Ne fac să îndreptăm lucrurile care știam că merg prost, dar eram prea ocupați să le remediem. Economiile zgâlțâite ale piețelor în formare își vor reveni în 1999, dar nu va fi dată uitării lecția pe care am învățat-o cu această ocazie : economiile naționale corupte sunt generate de firme corupte ; dacă afacerile nu se desfășoară cu onestitate și transparență, există puține șanse ca aceste trăsături să se manifeste în contextul economic mai larg.

Puțini au fost conștienți de profundul efect coroziv pe care conducerea necorespunzătoare a operațiunilor de afaceri îl poate avea asupra unor economii aparent viguroase. Costurile au fost uriașe. În estul Asiei, două treimi din firmele indoneziene și un sfert din cele thailandeze par să fie insolvabile.

Estimarea costurilor pe care le implică restructurarea sectorului financiar variază între 18% din PIB în Indonezia și 35% în cazul Coreei de Sud și al Thailandei.

O manieră nesănătoasă de conducere a firmei se manifestă de obicei printr-un număr prea mare de împrumuturi raportat la mărimea capitalului social al firmei, deoarece firmele nu sunt dispuse să se supună controlului pieței și să cedeze conducerea celor din afara firmei Priviți din nou situația din Asia. în 1996, raportul dintre mărimea împrumuturilor și capitalul social era de 3,5 la 1 în Coreea de Sud și de 2,3 la 1 în Indonezia și Thailanda, în timp ce în Statele Unite era de 1,1 la 1 și în Germania de 1,4 la 1 Poate cel mai edificator element este faptul că acest raport nu depășește 1,1 la 1 în Taiwan, Singapore și Filipine, state cu economii care au fost relativ neafectate de criza inițială.

Firmele cu cele mai ridicate standarde vor fi și cele mai generos răsplătite. Dar piețele nu pot doar să pretindă standarde superioare, ele trebuie să le și creeze. Deși vechea tentativă de a găsi justa măsură între riscuri și avantaje va continua să fie un element central al investițiilor pe plan mondial, datele problemei se vor modifica Investitorii vor pretinde informații mai prompte, mai sigure și mai detaliate decât înainte Firmele care vor răspunde acestor solicitări vor avea de câștigat. Celelalte vor fi penalizate

Au loc evenimente pozitive. De exemplu, OECD s-a inspirat din lumea afacerilor pentru a elabora un set de principii care să orienteze activitatea de conducere a unei firme. Grupurile profesionale – cum ar fi Congresul Mondial al Contabililor și Asociația Juriștilor Americani – caută modalități de armonizare a standardelor profesionale.

Banca Mondială, care a luat parte la multe dintre aceste eforturi, va juca un rol singular în reformele activităților de afaceri. De exemplu, în Asia de Est se vor impune cerințe stricte de restructurare în mediul financiar și de afaceri, în paralel cu asigurarea sprijinului necesar pentru asistența socială, care este atât de necesară

Această strategie câștigă teren. În Malaiezia, liderii politici și ai mediului de afaceri lucrează la elaborarea unor protocoale referitoare la independența consiliilor de administrație, la confidențialitatea informațiilor și pregătirea celor implicați În Coreea de Sud s-a adoptat legislația necesară pentru a asigura acționarilor drepturi multiple și a permite accesul la datele referitoare la performanțele financiare ale firmelor. Și în Thailanda, Bursa din Bangkok solicită tuturor consiliilor de administrație ale firmelor cotate ca acestea să fie controlate financiar de firme independente specializate. Este numai începutul" (Jim Wolfensohn, *Lumea în 1999*, supliment *Capital*, decembrie 1998).

4) Unele proverbe se bazează pe erori de logică Exemplificaţi şi comentaţi

5) Mecanismul persuasiunii a fost explicat diferit de la un cadru teoretic la altul. Iată în continuare câteva puncte de vedere Dumneavoastră la care aderaţi? Argumentaţi opţiunea Încercaţi să integraţi cele patru teorii într-un sistem coerent.
   a) Un vorbitor este eficient dacă publicul adoptă argumentele vorbitorului ca răspunsuri cognitive proprii (teoriile cognitive)
   b) Convingerea publicului depinde de semnificaţia pe care discursul o are pentru public Indivizii au cadre cognitive/perceptive proprii ; ei introduc în acest cadru informaţia nouă pe care o primesc şi o evaluează în consecinţă, prin raportare la acest cadru internalizat
   c) Un receptor este convins de mesajul pe care îl percepe atunci când în sistemul său de gândire apare o inconsecvenţă ; în acel moment, el îşi propune să facă modificările necesare pentru a optimiza funcţionarea sistemului (teoria consecvenţei).
   d) Indivizii sunt convinşi în măsura în care li se dă o motivaţie pentru acceptarea unui punct de vedere (teoria motivaţiei).

6) Citiţi textele următoare şi precizaţi care dintre argumente/contraargumente se bazează pe apelul la logică, pe apelul la emoţie, pe apelul la etică şi pe cel la mit. Comentaţi modul în care fiecare autor îşi argumentează punctul de vedere.

a) *„După două săptămâni în care o parte din mass-media din România s-a alăturat demersurilor unor politicieni pentru «fixarea» la zidul infamiei a mult-discutatului manual de istorie publicat de Editura Sigma, dar şi a autorilor acestuia, asistăm, iată, la primele critici care se doresc a fi făcute dintr-un punct de vedere ştiinţific asupra «incriminatului» material. Avem în vedere nu doar interviul luat de Monica Slavik dlui prof. univ. Ioan Scurtu, [...] ci şi «interviul», nesemnat de nimeni cu dl Adrian Năstase, profesor universitar dr., prim-vicepreşedinte al PDSR, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor, «intelectual cu solide cunoştinţe de istorie românească şi universală». [...]*

Întâi de toate, distinsul intervievat ne acuză că, dintr-o paletă de abordări şi false argumente, manualul ar sprijini teoria discontinuităţii române. Şi oferă ca exemple · p 8, în realitate p 9, ne-am fi limitat să spunem doar că Dacia ar fi fost cucerită de romani Cu bună ştiinţă, din păcate, dânsul ignoră titlul lecţiei «Naşterea popoarelor europene», spaţiul pe care îl acordăm romanizării şi popoarelor romanice şi semnificarea provinciei Dacia pe harta de la aceeaşi pagină Deşi recunoaşte că în lecţiile următoare, la care incriminează însă titlul : «Etnogeneza · cum îşi imaginează românii originea poporului lor», am amintit, totuşi, virgulă, şi de elementul dacic

care participă la etnogeneză, dl Năstase recurge la metoda pe care o folosește pe parcursul întregului interviu scoțând cuvinte sau propoziții și fraze din contextul în care le-am plasat Lecția începe astfel : «poporul român face parte din marea familie a popoarelor romanice, așa că nașterea lui urmează un scenariu asemănător cu cel al genezei celorlalte neamuri neo-latine Românii pot spune că sunt unicul popor care mai reprezintă la ora actuală ramura răsăriteană a latinității Ca orice mit al originilor, povestea neamului lor, rod al căsătoriilor dintre bărbații romani și femeile dace, ascunde, în pofida naivității ei, un sâmbure solid de adevăr istoric». Curat «neo-roeslerian», nu ? Și tot așa, când scriem, poporul român, rod al «conviețuirii dacilor cu populația vorbitoare de latină .» s-a format «pe teritoriul fostei provincii Dacia» (aceasta fiind după dumneavoastră, în sudul Dunării, domnule Năstase ?), din «amestecul dintre vorbitorii de limbă latină și migratori . balanța etnică înclinând în cele din urmă în favoarea romanicilor». O afirmație clar antinațională, nu-i așa ? [...]

Apoi, în problema «Tezaurului de la Pietroasa» ne reproșați că am greșit nescriind Pietroasele, că am greșit datarea și că tezaurul nu «ar fi aparținut», formulă folosită de noi, probabil, unei căpetenii ostrogote, ci vizigote Și avertizați în continuare opinia publică, dar și istoricii de profesie «să se aplece cu atenție asupra acestei mostre de știință prefabricată» Dacă apelați la cunoscutul op al lui Al I Odobescu, Thesaurul de la Petrossa *(1886), vă lămureați asupra toponimului și a incertitudinii datării și a apartenenței Este adevărat că în* Micul Dicționar Enciclopedic *(București, 1978, p. 1579, dreapta sus) tezaurul este atribuit unui prinț vizigot, dar și acolo, numele său conține toponimul «Pietroasa» și nu pe cel al localității Pietroasele, cunoscută și pentru vinurile sale Probabil dumneavoastră știți mai bine ? [...]"* (punctul de vedere al autorilor *Manualului de Istorie* de clasa a XII-a, Editura Sigma, București, 1999. Comunicat de presă).

b) „*Dacă discuția ar avea loc între oameni de meserie, nu în fața unui improvizat «tribunal al poporului», ar fi multe de spus și despre programă, și despre manual Acesta a fost realizat în grabă, cu inadvertențe care ar fi putut fi evitate (poetul Voiculescu se numea Vasile, nu «Ion» ; e greșită data morții lui Corneliu Coposu), cu formulări stângace, care imită câte un manual străin, deși istoria noastră, ca și situația noastră prezentă, nu îngăduie asemenea împrumuturi Însăși structura cărții, impusă de aceeași programă, acordă numai 40 de pagini, din 160, istoriei noastre dinainte de Unire, cu alte cuvinte într-un sfert de manual se expediază 1850 de ani și următorii 150 ocupă celelalte trei sferturi Ar fi nedrept să nu adăugăm că sunt și pagini excelente în acest text - de exemplu, lecția intitulată «Bilanțul modernizării în viața cotidiană» -, chiar dacă partea veche n-a beneficiat de aceeași atenție*

Importanța cărții stă însă în mesajul său, care se citește la p. 67 - este declarația în spirit maiorescian : «Totul poate fi pus în discuție de către intelectuali și de acest lucru depinde însăși sănătatea spirituală a unei națiuni» La care, tenebros și cavernos, Cristian Tudor Popescu răspunde «Fără morți iluștri, fără mituri, tradiții, legende, o țară se descompune chiar în absența oricărui dușman extern». [. .]

Deci, iarăși psihoza de cetate asediată chiar în absența dușmanului Dintre cei doi, să-mi fie îngăduit să-l prefer pe Maiorescu. S-ar zice că națiunea noastră e rău bolnavă dacă a uitat că polemici între occidentaliști («zapadnici») și cenzorii lor autohtoniști s-au purtat pretutindeni în Europa Răsăriteană, și în România chiar, pe vremea când Pompiliu Eliade, E Lovinescu și alții îndrăzneau să se ridice împotriva tradiției Astăzi, cu oarecare teribilism juvenil, s-a încercat același lucru Violența reacției, absolut disproporționată, arată că libertatea de a gândi altfel decât majoritatea e în primejdie" (Andrei Pippidi, comunicat de presă transmis de Editura Sigma).

c) *„Numele meu este Simona Popescu. Nu știu ce mă face să încep așa acest text care ar trebui să fie o reacție la un «talk-show» televizat în care numele meu a fost fluturat, folosit de persoane care nu știu nimic despre mine (dar despre care eu știu, vai !, destule lucruri, de pe vremea când unul făcea «educație» tineretului patriei, iar celălalt «educa» poporul făcând ziare despre a căror calitate mă abțin să vorbesc).*

«Numele meu este»... – scriu și nu mai știu cum să continuu. În loc să tun și să fulger, reflexele literare se activează. «Numiți-mă Ismael.» Așa începe Moby Dick. «Într-un fel, eu sunt Jacob Horner», așa începe The End of the Road, *romanul postmodernului John Barth.*

Numiți-mă Simona Popescu. Într-un fel, eu sunt Simona Popescu. Am acest sentiment, vorbind despre mine acum, că nu mai sunt decât un nume (pe care, în paranteză fie spus, îl mai poartă și o ziaristă cu care nu am nici o legătură, dimpotrivă !). Despre mine am vorbit prin (și în) cele cinci cărți pe care le-am publicat până acum. Cum aș putea să o fac în două-trei pagini ? Să mă apăr ? De ce ? [...]

Numele meu este Simona Popescu. Numiți-mă așa. Sigur că sunt, pentru majoritatea profesorilor, o autoare necunoscută. Am 34 de ani. Mă întreb ce autor de vârsta mea e cunoscut de «majoritatea profesorilor». Sigur că, poate, ar trebui dat un decret prin care să se fixeze un prag de vârstă peste care autorii pot fi selectați în manuale. Apoi, înainte de a fi cunoscuți, autorii sunt necunoscuți. [...]

Într-un fel, eu sunt Simona Popescu. Sunt profesor de literatura română la universitate. Nu mă laud cu asta. Mi se pare o meserie incompatibilă cu

aceea de scriitor (scriitorul trebuind să fie un om sută la sută liber, fără obligații, fără politețuri, fără obediență, revoluționar și subversiv), dar, dintre toate meseriile posibile prin care poți să-ți câștigi pâinea, aceasta mi se pare cea mai apropiată, totuși, de libertatea la care visez ca scriitor. Când eram profesoară într-o școală, înainte de 1989, încercam să fac cu elevii mei, în limitele materiei din manual, un fel de literatură «alternativă». La lecțiile de compunere mi-am luat libertatea să propun alte teme decât «școala mea» sau «patria mea». Le dădeam teme precum: «visul» sau «plictisul» sau «nimicul». [...]

Într-un fel, sunt Simona Popescu. Ca scriitor, vă spun sincer, nu cred că e cea mai bună treabă să te trezești într-un manual. Dacă trebuie să fii studiat de elevi, mai devreme sau mai târziu vei deveni antipatic. Primești mustăți, coarne și ochelari (ochelari am deja!). Din fericire, manualele sunt alternative. [...]

Cât despre puști, uf! Cât despre puști... Ei bine, tare mi-ar părea rău dacă se vor uita cumva peste foile de manual pe care le ocup, să nu găsească acolo ceva care să meargă direct la suflet. Literatura mea e scrisă pentru oamenii tineri – pentru ei și pentru profesorii rămași tineri în spirit și pentru oamenii care, indiferent de vârstă, și-au păstrat vehemența și autenticitatea aceea specifică tinereții. [...]" (Simona Popescu, *Monitorul de Brașov*, octombrie 1999).

d) „*[...] Dacă domnii Cristoiu și Păunescu își pot exprima nestingheriți, la TV, opiniile față de producțiile mele poetice, în calitatea lor de ființe umane, presupun că aș putea profita și eu de un colțișor al spațiului public pentru a explica unui public virtual de ce nu mă interesează în nici un fel opinia despre mine sau despre oricine altcineva a domnilor Cristoiu și Păunescu.*

După mine, principala operă a celor doi este legată de mașina de propagandă comunistă. Mai mult decât oricine altcineva, dl Păunescu a dat viață idealurilor național-comunismului, principala sa specialitate fiind determinarea unor mase de puberi și preadolescenți, cărora regimul comunist nu mai avea de mult ce să le ofere, să scandeze din convingere «Trăiască Ceaușescu!». Cenaclul «Flacăra» al tineretului revoluționar, pe care dl Păunescu îl invocă și astăzi cu emoție, nu a fost o glumiță, ci un fenomen social de proporții, extrem de semnificativ, probabil operația de propagandă de cea mai mare amploare și cu cele mai impresionante rezultate din faza târzie a comunismului est-european.

Dl Cristoiu, fost redactor-șef al Suplimentului literar-artistic al Scânteii tineretului, *este și domnia sa un specialist, evident, de talie mult mai mică decât dl Păunescu, al manipulării culturale de tip comunist. Faptul că*

dl Cristoiu a putut translata cu uşurinţă graniţa dintre agitpropul de factură sovietică şi presa de scandal a României interbelice reprezintă o anumită performanţă. Dacă înainte de 1989, funcţia dlui Cristoiu era de a simula existenţa unei culturi «a tinerilor» care îmbrăţişau «idealurile luminoase» propuse de marele Nicolae Ceauşescu (calitate de care dl Cristoiu s-a achitat cu un real devotament), după Revoluţie, domnia sa a dovedit că putem sta şi noi cu fruntea sus între naţiunile lumii, în privinţa relatărilor despre violuri şi despre puii cu trei picioare.

În concluzie, în momentul în care voi vrea să studiez arta de a scăpa de scrupulele morale sau intelectuale care ne împiedică să devenim populari unor mici dictatori paranoici sau acelui monstru caraghios, dar adesea devorator, care este «publicul larg», am să studiez cu sfinţenie viaţa şi opera celor doi contribuitori la emisiunea dlui Tucă. Nu-mi pot imagina însă nici un alt compartiment semnificativ al existenţei în care opiniile domnilor-lor să folosească la ceva" (Caius Dobrescu, *Monitorul de Braşov*, octombrie 1999).

7) Recitiţi textele propuse ca exemplificare în această carte şi comentaţi-le din punctul de vedere al noţiunilor prezentate

BIBLIOGRAFIE

Avram, Mioara – *Gramatica pentru toţi*, Bucureşti, Humanitas, 1997.

Biberi, Ion – *Arta de a scrie şi de a vorbi în public*, Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1972.

Coman, Mihai (coord.) – *Manual de jurnalism. Tehnici fundamentale de redactare*, vol. I-II, Iaşi, Polirom, 1997, 1999.

Elbow, Peter – *Writing : without teachers*, New York, Oxford University Press, 1987.

Eco, Umberto – *Come si fa una tesi di laurea. Le materie umanistiche*, Milano, Bompiani, 1996.

Ferréol, Gilles ; Flageul, Noël – *Metode şi tehnici de exprimare scrisă şi orală* (traducere de Ana Zăstroiu, Corneliu Bîlbă), Iaşi, Polirom, 1998.

Gherghel, N. – *Cum scriem un articol ştiinţific ?*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1996.

Gorrell, Robert M., Laird, Charlton – *Modern English Handbook*, Fourth Edition, New Jersey, Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1967.

Jordan, R.R. – *Academic Writing Course*, Collins Studz Skills in English, London & Glasgow, Collins, 1980, 1989.

Laggett, Glenn, Mead, David, C., Charvat, William – *Handbook for writers*, Seventh Edition, New Jersey, Englewood Cliffs, Prentice Hall Inc. 1978.

Murray, Donald M. – *Write to learn*, New York, Holt, Rinehart & Winston, 1984

Murraz, Donald M. – *The Craft of Revision*, Fort Worth, Philadelphia, Harcourt Brace Yovanovich College Publications, 1991.

Massoni, Vittorio – *Imparare a scrivere. Lettere. Relazioni. Rapporti*, Milano, FrancoAngeli, 1995.

Nathan, Ruth, Temple, Frances, Juntunen, Kathleen, Temple, Charles – *Classroom Strategies that Work. An elementary Teacher's Guide to Process Writing*, New Hampshire, Hernemann, Portsmouth, 1989.

Nunan, David - *Introducing Writing*, Penguin English, 1993

Neacşu, Ion – *Metode şi tehnici de învăţare*, Bucureşti, Editura Militară, 1990.

Osborn, Michael, Osborn, Suzanne – *Public Speaking*, Second Edition, Dallas, Geneva, Illinois, Palo Alto, Princeton, New Jersey, Houghton Mifflin Company, 1991.

Pontoizeau, P.-A. – *Manuel de communication*, Paris, Armand Colin, 1991.

Randall, David – *Jurnalistul universal. Ghid practic pentru presa scrisă* (traducere de Alexandru Brăduţ Ulmanu), Iaşi, Polirom, 1998.

Strunk, William, White, E.B. – *The Elements of Style*, Third Edition, 1979

Trimmer, Joseph F. – *Writing with a purpose*, Boston, Toronto, Ball State University, Houghton Mifflin Company, 1992.

Verderber, Rudolph F. – *Essentials of Persuasive Speaking, Theory and Contexts*, Belmont, California, University of Cincinnati, Wadsworth Publishing Company, 1991.

Zinsser, William – *On writing well*, Third Edition, New York, Harper & Row, 1985.

Seria: Practic

au apărut:

Ewa Drozda-Senkowska – *Capcanele raţionamentului*
Gilles Ferréol, Noël Flageul - *Metode şi tehnici de exprimare scrisă şi orală*
A. Neculau – *Noi şi ceilalţi. Teste psihologice pentru cunoaşterea ta şi a celuilalt*
Charly Cungi – *Cum să ne afirmăm*
Sylvie Lair – *Cum să memorăm*
Catherine şi Odile Pierron – *Cum să scriem*
André de Peretti, Jean-André Legrand, Jean Boniface - *Tehnici de comunicare*
Andra Şerbănescu – *Cum se scrie un text*

Bun de tipar: iunie 2000. Apărut: 2000
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4
P.O. Box 266 6600, Iași • Tel. & Fax (032) 214100, (032) 214111,
(032) 217440 (difuzare), E-mail: polirom@mail.dntis.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7,
Tel.: (01) 3138978, E-mail: polirom@dnt.ro

Tipografia MULTIPRINT Iași
Calea Chișinăului 22, et. 6, Iași 6600
tel. 032-211225, 236388, fax 032-211252

Practic

Andra Şerbănescu

CUM SE SCRIE UN TEXT

[illegible] Cum se scrie un text oferă [illegible] cunoaşterii de sine, [illegible] comunicarea interumană reală.

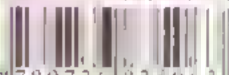
Andra Şerbănescu, [illegible] în domeniul teoriei comunicării, vă prezintă un model după care se poate construi un text, [illegible] şi forţă persuasivă. Elementele teoretice devin accesibile [illegible] prin intermediul exerciţiilor şi al exemplelor edificatoare.

Astfel, veţi beneficia de un ghid de exprimare deosebit de util, [illegible]

- Etapele redactării textului
- Descoperirea ideilor
- Revizia
- Tehnici de dezvoltare a ideilor
- Structura textului
- Argumentaţia

Polirom

Editura POLIROM

ISBN 973-683-506-5

Collegium
Practic

Catherine şi Odile Pierron

CUM SĂ SCRIEM

COLLEGIUM

Practic

Editura POLIROM
Iași, B-dul Copou nr 4, P O Box 266, 6600
București, B-dul I.C. Brătianu nr 6, et. 7

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

PIERRON, CATHERINE ȘI ODILE
Cum să scriem / Catherine și Odile Pierron,
trad de Bogdan Geangalău Iași Polirom 1999

200 p., 21 cm – (COLLEGIUM, Practic)
Tit. orig. (fre) · *Savoir écrire pour être efficace*
Bibliogr

ISBN · 973-683-304-6

I. Pierron, Odile
II. Geangalău, Bogdan (trad.)

CIP 808

Printed in ROMANIA

Catherine și Odile Pierron

CUM SĂ SCRIEM

Traducere de Bogdan Geangalău

POLIROM
1999

CUPRINS

Partea a III-a

CUM SĂ ARGUMENTEZI PENTRU A CÎŞTIGA INFLUENŢĂ

INTRODUCERE

Amintiţi vă! Ultima dată cînd aţi redactat un document era o scrisoare către Asigurările sociale? O corespondenţă comercială? Un raport către superiorul ierarhic? Un memoriu la finalul studiilor? Şi v aţi întrebat

- **cum să încep, cum să pornesc?**
- **s-au strecurat greşeli?**
- **şi stilul meu, ce vor crede despre el? etc.**

V aţi pus întrebări, acele întrebări agasante pentru că rămîn fără răspuns, singurul care v ar putea da unul fiind chiar cititorul vostru Dacă din intimplare, intr-o zi, vă va spune ce crede el despre hirtia dumneavoastră, atunci va fi prea tîrziu, scrisul este o mîncare care se serveşte caldă De aceea am hotărît să vă facem să începeţi lectura cărţii prin intermediul acestor faimoase întrebări.

Unele dintre ele fac parte în primul rînd din preocupările celui care redactează:

- **pagina goală,**
- **greşelile şi termenii improprii,**
- **abuzul de repetiţii,**
- **scăderea creativităţii,**
- **lipsa de stil.**

Aceste întrebări jalonează în consecinţă **prima parte**, consacrată **exprimării.** Ele contribuie la uşurarea trecerii de la idee la cuvînt

A **doua parte** vi se adresează vouă, celor care aţi înţeles că, in ciuda ideilor clare şi a cuvintelor precise, nu vă atingeţi obiectivul pentru că aţi uitat de cititorul vostru Această parte vă oferă într un anumit fel mijloacele pentru a colabora cu el, pentru a **comunica**

- **să fiţi apropiaţi de cititor,**
- **să-l introduceţi într-o anumită atmosferă,**
- **să-i puneţi întrebări,**
- **să folosiţi virtuţile normelor şi**
- **virtuţile îndrăznelii.**

În sfîrşit, anumite ocazii – cum ar fi redactarea unei reclamaţii, a unui raport, a unui memoriu vă determină să l consideraţi pe cititor aproape un adversar Cuvintele ar trebui atunci să-l incite, să-l determine să vă ofere o explicaţie, să-i clatine anumite păreri Nu se mai pune problema de a-i împărtăşi pur şi simplu, ci de a l **cuceri.** Opriţi-vă în acest caz la cea de **a treia parte**

- **învăţaţi să argumentaţi,**
- **aduceţi dovezi,**

- **construiţi-vă argumentaţia,**
  argumentaţi ca să cîştigaţi,
- **verificaţi puterea argumentelor.**

Din momentul în care începeţi lectura acestei lucrări, demaraţi şi o muncă de autoformare. Cu alte cuvinte, pentru a profita de sfaturile şi mijloacele propuse, îmbinaţi gestul cu reflecţia, cu creionul în mînă adnotaţi, încercaţi, criticaţi, adăugaţi, deci scrieţi. De fapt, lectura activă pe care v-o sugerăm înseamnă numeroase exerciţii de observaţie şi de antrenament. În consecinţă, avem convingerea că **priceperea de a scrie nu este exclusiv instrumentală**. De asemenea, am încercat să explicăm care sînt atuurile sau zonele voastre de fragilitate cu ajutorul ipotezelor psihosociale. Această lămurire vă va permite, sperăm, să luaţi în considerare raporturile pe care le întreţineţi cu scrisul. Este un lucru indispensabil înainte de a ne gîndi să schimbăm obiceiuri, tehnici.

I

A ȘTI SĂ FORMULEZI CEEA CE AI DE SPUS

Capitolul

1

DEPĂȘIȚI FRICA DE PAGINA ALBĂ

Frica de foaia albă se traduce cel mai adesea prin această inhibiţie care-l cuprinde pe Léo, în momentul „trecerii la actul" scrierii.

De la descurajare la enervare, odată atins de acest sindrom, puteţi traversa momente mai mult sau mai puţin penibile.

> **Exemplu**
>
> **Léo în faţa paginii albe**
>
> La ora 14, Léo se instalează la biroul său, cu telefonul scos din priză, cu uşa închisă, ferm hotărît să aştearnă pe hîrtie raportul vizitei pe care i-l ceruse şeful... pentru a treia oară chiar în aceeaşi dimineaţă.
> „Léo, pari să fi uitat de raportul asupra întreprinderii X... ! ", îl ironizase şeful.
> Departe de a-l fi uitat, acest raport îl obsedează pe Léo atît de mult, încît a hotărît să se înhame în această după-amiază, lăsînd la o parte orice altă treabă.
> Grijuliu să întrunească toate condiţiile susceptibile să-i uşureze îndeplinirea sarcinii delicate care-l aşteaptă, Léo îşi mai acordă încă vreo cîteva minute pentru a-şi aranja biroul, a închide agenda şi a-şi încărca stiloul cu un cartuş nou.
> Gata...? Haide! Cu creierul pregătit de start, Léo priveşte deodată foaia albă cu o senzaţie de ameţeală... Cu ambele mîini pe foaie, el încearcă în zadar să-şi adune ideile, amintirile, observaţiile... Dar, deşi palmele îi transpiră pe foaia albă de hîrtie, nici un cuvînt nu se aşterne acolo...

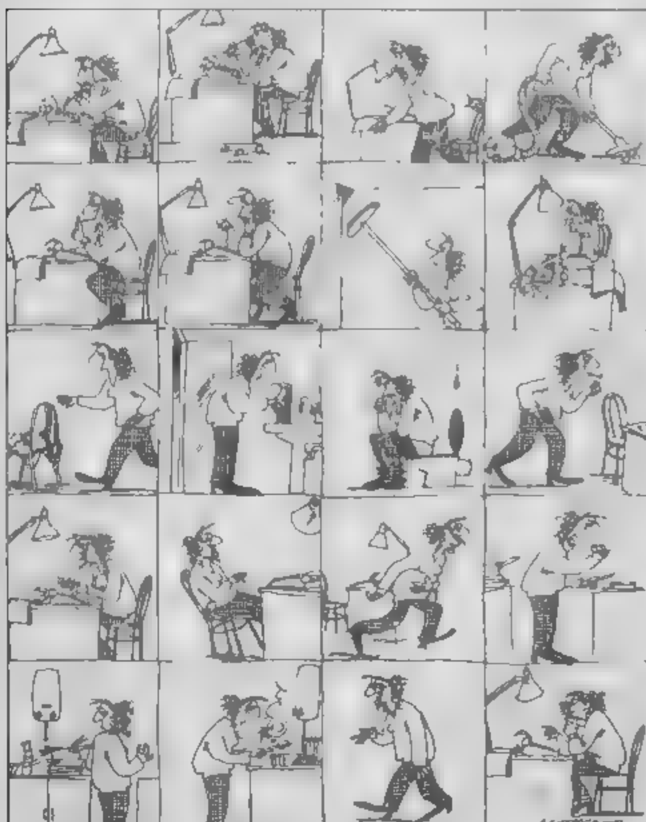
➤ Ce este această frică?

• **Foaia albă reprezintă înainte de toate o zonă de libertate.** Foaia albă conţine toate posibilităţile. Ea vă plasează în faţa unei multitudini de opţiuni. Din această multitudine de opţiuni – de idei, de logici, de transpuneri în cuvinte – una singură trebuie să iasă la suprafaţă... Această **opţiune va fi întărită prin caracterul definitiv şi ireversibil al scrierii.** Spre deosebire de vorbire, efemeră, a cărei calitate depinde în mare parte de eforturile de memorare ale auditoriului, producţia scrisă există chiar şi în afara prezenţei unui cititor.

• **Documentul scris scapă într-un fel autorului său.** Împărţit între dorinţa de a scrie, dar reţinut de frica de a vă trăda, prin alegerea unei singure opţiuni posibile, deveniţi victima unui conflict intern, care este responsabil de această inhibiţie.

• **Foaia albă simbolizează, de asemenea, absenţa, vidul, izolarea.** Scrierea necesită plecarea de la nimic pentru a ajunge la o realizare construită, sprijinindu-ne pe multiple competenţe: logică, norme gramaticale şi ortografice. Această nelinişte, legitimă, prealabilă unei operaţiuni complexe, vă poate pune pe fugă. Atunci pot interveni **comportamentele de evitare*** care pun stăpânire pe dumneavoastră, iar Claire Bretécher ni le aminteşte cu umor...

* De la „a evita", din latinul *evitare*, însemnînd „a se sustrage unei nenorociri"

Claire Bretécher, „Création", *Les Frustrés*, p.145.

• **Foaia albă reprezintă o zonă de riscuri.** Ce loc ocupă riscurile reale? Dar riscurile fictive? Este greu de estimat. Totuşi contextul, relaţia dintre voi şi cititorul vostru impun un număr de constrîngeri.

• **În sfîrşit, trăiţi această situaţie în funcţie de trecutul vostru şcolar.** Amintirile pe care le păstraţi de la „antrenamentele" de exprimare în scris pot într-adevăr să explice eventualele blocaje actuale.

Exerciţiul 1

Analizaţi contextul în care vă găsiţi în momentul scrierii.

Care sînt presiunile ce se exercită asupra voastră?

Sînt ele legate de termene? De persoanele cărora vă adresaţi? De persoanele din partea cărora vine cererea? De terţe persoane? De un litigiu nerezolvat?

Recapitulaţi consecinţele negative pe care scrierea voastră le poate declanşa şi analizaţi partea de iraţional pe care imaginaţia voastră o poate adăuga.

Să înțelegem fenomenul

Sînteţi de fapt prizonierii unui sistem auto-întreţinut în care cu cît cultivaţi mai mult sentimentul de a nu reuşi, cu atît sporeşte angoasa.

Următoarea figură reprezintă schema mentală care vă ţine prizonier:

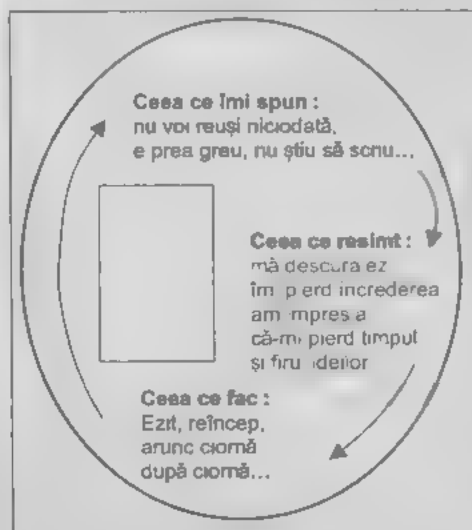

Figura 1
Frica de foaia albă: un sistem auto-întreţinut

Exerciţiul 2

Analizaţi-vă frica

Analizaţi-vă comportamentul atunci cînd resimţiţi „frica de foaia albă".

Vă temeţi de riscurile:

- de a fi prost înţeles?
- de a fi judecat greşit?
- **de a decepţiona?**
- **de a fi incompleţi?**
- **de a fi stîngaci?**
- **de a trebui să vă justificaţi?**
- **de a fi comparaţi?...**

Invers, în ce situaţie aveţi mai multă încredere în voi? Persoana (persoanele) căreia (cărora) vă adresaţi joacă un rol? Subiectele pe care le trataţi vă influenţează comportamentul? Stăpînirea tehnică a subiectului are vreo contribuţie? Statutul dumneavoastră are un impact?

În timp ce unii se tem de dificultăţile legate de exerciţiul de producţie, adică de etapele, procesul de elaborare a scrierii, alţii se tem de rezultate, de efectul pe care-l va produce scrierea lor, resimţind cu acuitate că :

- greşelile acuză ;
- cuvintele pot trăda ;
- stîngăciile de ton şochează ;
- lipsa de eleganţă deranjează...

În fond, pentru ei, angoasa în faţa foii albe este o formulare improprie, din moment ce, pînă la urmă, frica provine mai puţin din situaţia de producţie decît din pagina potenţial scrisă.

Cu ce îi poate încurca această pagină virtual scrisă ?

Scrierea are proprietatea majoră de a afişa gîndirea noastră, de a reflecta prin aceasta justeţea raţionamentului nostru, întinderea culturii noastre, bogăţia sensibilităţii, logicii noastre etc., adică tot atîtea capacităţi care configurează ceea ce numim inteligenţă. Altfel spus, se pare că există o strînsă corelaţie între „a scrie bine" şi „a gîndi bine". Astfel, dînd ocazia cititorului de a judeca una din ele, aceasta îl va autoriza să o judece şi pe cealaltă. Iată ne deci expuşi severităţii sau bunăvoinţei sale, în funcţie de starea de spirit în care-l găsim sau în care-l plasează lectura. Oricum ar fi, **ne temem de o critică la adresa persoanei noastre.**

De aceea, a scrie presupune două riscuri suprapuse :

cel de a decepţiona în legătură cu forma : stilul şi

cel de a decepţiona în privinţa fondului : ideile, orientarea gîndurilor...

Or, dacă este amar să constaţi propriile lacune ortografice sau gramaticale, a te îndoi de propria claritate de spirit sau de propriul sistem logic este cu mult mai dureros !

> ***Originile fricii de foaia albă :***
>
> **1. Scrisul vă angajează.** Într-un „redactor" se ascunde un „actor"
>
> **2. Scrisul mărturiseşte,** dar, poate trăda şi minţi.
>
> **3. Scrisul acţionează** în afara prezenţei voastre, a mijloacelor voastre de control.
>
> **4. Scrisul vă reprezintă imaginea,** statutul şi nivelul sociocultural

Cel care redactează, cunoscînd frica de foaia albă, se teme de fapt de a fi evaluat nu potrivit lui „a face", ci în privinţa lui „a fi".

➢ „Îmblînziţi" vocile interioare pentru a depăşi frica

Vocile interioare, care vă inhibă scrisul, sînt uneori necondiţionate* : „sînt o nulitate", în timp ce altele sînt condiţionate** . „nu sînt destul de informat".

Ele impun desigur un tratament diferit.

Să examinăm mai îndeaproape postulatul pe care se sprijină in general vocile necondiţionate şi să căutăm să-i înţelegem cauzele :

* *Vocile interioare* necondiţionate se exprimă în termenii : „eu nu sînt".

** *Vocile condiţionate* se exprimă în termenii : „nu am" sau „nu fac".

„Sînt o nulitate" deoarece
A scrie bine = A gîndi bine

• Scrierea se sprijină pe o gimnastică mentală, ce ne determină să exersăm în acelaşi timp şi manipularea instrumentelor logice.

• Scrierea adaugă o nouă valoare ideii iniţiale, în general prea puţin structurată.

• Gîndirea ne obligă să dăm dovadă de rigoare şi de disciplină personală În consecinţă, cel care prezintă deja o anumită rezistenţă la efort intelectual este mai capabil să dezvolte calităţile de organizare necesare pentru a scrie.

Exerciţiul 3

Ascultaţi-vă vocile interioare

Cînd nu reuşiţi să „demaraţi" redactarea, cînd bateţi pasul pe loc, ce discurs interior auziţi ?
„Sînt realmente nul... Chiar nu am nimic în cap... Nu sînt poate destul de cultivat sau de informat sau inteligent..."

Avînd în vedere aceste constatări, am putea crede că

A scrie bine – a gîndi bine **şi reciproc**

Potrivit acestei logici, un redactor neliniştit se teme că cea mai mică greşeală de sintaxă ar putea indica o disfuncţionalitate mai gravă, aşa după cum cea mai mică anomalie detectată într-un sistem complex ar dezvălui în realitate un viciu ascuns...

Totuşi, experienţa demonstrează şi limitele acestei implicaţii. Sîntem oare cu adevărat siguri că a gîndi bine ne face în mod necesar să scriem bine şi invers?

Într-adevăr, cum am putea nega faptul că.

- Cei care au idei nu sînt neapărat şi cei care au cea mai mare uşurinţă în a le transcrie;
- Spiritele cele mai inventive sînt adesea mai rebele în privinţa aplicării convenţiilor, or, limba este un sistem de convenţii de neocolit;
- Ucenicia limbii rămîne independentă de dezvoltarea capacităţilor **cognitive**• ale unui individ.

În consecinţă, ne-am pripi dacă am trage concluzia că există o interdependenţă absolută între aceste două facultăţi; **a gîndi bine nu implică deci în mod obligatoriu a scrie bine.**

Vocile necondiţionate, judecînd independent şi dincolo de obiectivul de lucru prezent, pot fi de asemenea deviate de o „**recadrare**"•• a elementelor factuale. În felul acesta, veţi face efortul de a suprapune discursului exagerat generalist un discurs orientat către aprecierea informaţiilor necesare lucrării dumneavoastră:

- care sînt informaţiile pe care le deţin cu adevărat?
- care este originea acestor informaţii?
- această origine este credibilă? Este sigură?

Verificarea validităţii informaţiilor ce vă alimentează munca vă permite să căpătaţi încredere, să aveţi o stare de spirit mai constructivă.

- Pentru a atenua fenomenul de autoumilire denunţat mai sus, trebuie să ştiţi de asemenea să lămuriţi situaţia prezentă prin rememorarea altor situaţii de redactare, reuşite. Pentru aceasta, **ritualul se poate dovedi foarte util; alegerea stiloului şi a momentului furnizează atît repere estetice, cît şi practice.** Obişnuinţa întreţine reflexul. Degeaba vă întrebaţi care este momentul cel mai propice pentru a scrie, **programaţi acest moment!** Astfel, susţinut de puterea obişnuinţei, veţi începe. Cu sau fără poftă, mîncaţi totuşi la ore fixe.

• Capacităţi care se raportează la procesele mentale prin care un individ dobîndeşte informaţii despre mediul său înconjurător

•• *A recadra* înseamnă a înţelege realitatea în conformitate cu noile informaţii selecţionate. Tehnică recomandată de membrii Şcolii de la Palo Alto: Hall, Watzlawick.

Vocile condiţionate, mai disimulate căci sînt mai oneste, vă pot de asemenea bîntui, de la „nu sînt destul de bine informat” la mai hotărîta afirmaţie „nu mă pricep”, vă împotmoliţi în motive tocmai bune pentru a nu începe...

Aceste motive ţin fie de analiza pe care o faceţi situaţiei, fie de modul în care înţelegeţi mizele ei ascunse

Situaţia cuprinde diferite familii de informaţii

- relative la cunoşterea destinatarului voastră,
- privind stăpînirea informaţiei de către voi, pretext de a scrie,
- aferente puterii voastre de înţelegere a circumstanţelor.

Cuantificaţi, calificaţi cu obiectivitate informaţia pe care o deţineţi.

Scotociţi, cotrobăiţi, capitalizaţi orice informaţie ce vă permite să fiţi mai siguri de voi pentru a începe

Învăţaţi să aplicaţi în munca voastră un principiu de bază în organizare **principiul economiei sau *legea celor 80/20, care se mai numeşte şi legea lui Pareto.*** Este mai bine să vă mulţumiţi cu un rezultat reuşit in proporţie de 80%, ştiind că restul de 20% ar necesita 80% efort. Acesta este compromisul inteligent

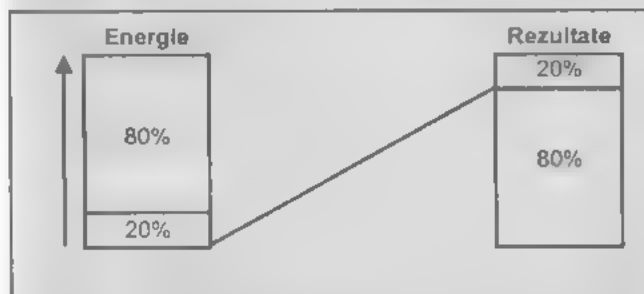

Figura 2
Principiul economiei

Vocile interioare motivate de frica mizelor* situaţiei sînt de asemenea periculoase Într-adevăr, în spatele mizelor, se ascunde o reţea uneori complexă de elemente.

* Distingem printre aceste elemente
– miza,
– aprecierea cîştigurilor,
– anticiparea posibilelor pierderi

Exerciţiul 4

Determinaţi miza

Reperaţi ceea ce se află în joc prin obiectivul dumneavoastră de scriere:

1. *situaţia în sine:*

– din ce litigiu rezultă?
– cum se exprimă acest litigiu? În timp? În cost? În eforturi?

2. *calitatea relaţiei cu partenerii de lucru:*

– cine este comanditarul? Care sînt consecinţele comandítei? Sînt ele utile/dăunătoare pentru voi, pentru situaţie?
– cine este destinatarul? Care sînt consecinţele? Sînt ele utile/dăunătoare pentru voi, pentru situaţie?

3. *valoarea adăugată prin munca voastră:*

– care este natura acestei valori adăugate?
– care este importanţa ei?

4. *sancţiunea care apasă asupra muncii voastre:*

– cui daţi socoteală? Care este statutul său? Influenţa sa? Presupusă? Reală?
– care este natura sancţiunii?
– care este ponderea ei?
– poate fi ea exprimată în cîştiguri/pierderi cuantificabile sau nu?
– pentru dumneavoastră? Pentru ceilalţi?
– sancţiunea este imediată? Amînată?
– sancţiunea este reversibilă sau nu?

Exemplu

Blocajele lui Léo

Léo, căruia, în această zi de 13 august, nu-i lipseşte bunăvoinţa, simte cum toropeala îl copleşeşte încet-încet. În locul cuvintelor atît de mult dorite, o întreagă suită de preocupări confuze îi zădărniceşte toate eforturile, îi subminează întreaga energie. Oh, nu pierde din vedere mobilurile ce-l leagă de foaia albă! Şeful său care vociferează, încetineala dosarului, starea incipientă a negocierilor în cauză, ironiile destinatarului, el evaluează foarte bine toate acestea.

Adoptaţi un instrument pregătitor al redactării: schema arborescentă

Exemplu

Juliette trebuie să predea un document structurat

„Iată, acest stagiu a venit la momentul potrivit. Şi eu care am tras din greu luni de zile la Windows! Cum am mai

pierdut timpul! " Juliette, cu obişnuitul său entuziasm, care face din ea o funcţionară şi o colegă foarte apreciată, trîmbiţează tuturor celor care vor să o asculte că seminarul „Pariaţi pe Windows" rezolvă toate problemele informatice Din zvonuri şi bîrfe, Juliettei, percepută de acum ca o susţinătoare a formaţiei birotice, i se propune să redacteze o „mică" dare de seamă privitoare la acest stagiu
Dar Juliette, mai mult creativă şi sociabilă decît organizată, trebuie să recunoască faptul că nu i se pare foarte necesar să prezinte un document structurat.
Ea doreşte să fie deosebit de clară şi convingătoare şi să facă cele mai juste aprecieri posibile, cum va proceda?

1. În primul rînd, Juliette trebuie **să-şi clarifice obiectivul.** Ea poate să aleagă din lista de mai jos ceea ce răspunde cel mai bine situaţiei sale

Se pune problema :

- Să dea
- – o ştire, ca urmare a unei întrebări,
- – directive,
- – un punct de vedere,
- – o critică,
- – un studiu?

- Să ceară
- – o informaţie,
- – o confirmare,
- – un serviciu,
- – o critică,
- – o autorizaţie?

Juliette alege „să ofere un punct de vedere" Într-adevăr, despre aceasta este vorba din moment ce tînăra este solicitată să exprime personal ceea ce gîndeşte referitor la formaţia sa, să demonstreze spirit critic şi, eventual, să facă sugestii.

2. Deja, Juliette poate **aşeza în centrul unei pagini** obiectivul ales „să ofere un punct de vedere" (schema 1)

Apoi, Juliette va începe prin asocieri de idei succesive, evidenţiindu le în ordinea în care gîndirea sa le formulează.

Astfel ei i ar face plăcere să sublinieze imediat climatul în care s a desfăşurat stagiul Felul în care s au derulat cele cinci zile explică în mare parte ceea ce ea a reţinut din această săptămînă

3. Juliette scrie **imediat cuvîntul „climat", lîngă primul termen.** Pentru a marca grafic clasamentul ideilor, Juliette trasează o linie ce le uneşte pe amîndouă (schema 2).

Trei adjective i se par că descriu bine climatul acestui stagiu : tolerant, destins, vesel.

4. Fără a mai pierde vremea, Juliette adaugă **cuvîntului „climat" trei linii, la extremitatea cărora plasează calificativele reţinute** (schema 3)

Această manieră de a proceda uşurează, aşa cum vedem, primul contact cu redactarea în măsura în care se pune problema proiectării ideilor pe hîrtie în ordinea apariţiei lor în gîndire, fără a căuta imediat să clasăm şi să ierarhizăm fără diferitele idei evocate, şi încă şi mai puţin, să construim direct fraze.

Juliette a acordat de asemenea o mare importanţă ritmului de învăţare imprimat de formator Orice explicaţie era urmată de o aplicaţie şi lăsa loc unui studiu de caz.

5. Juliette **selectează cuvîntul-cheie** „ritm", iar pentru a-l descrie : *alternanţa explicaţie / aplicaţie* şi *studiu de caz.*

Punctul de vedere al Juliettei se îmbogăţeşte pe hîrtie , ea plasează pe schemă cuvintele cheie (schema 4).

Juliette îşi încheie inventarul evocînd şi conţinutul stagiului, organizarea sa etc Fiecare idee ocupă o zonă a foii şi prezintă tot atîtea ramificaţii cîte idei secundare sînt.

Figura 3
Schema arborescentă

Această logică, aşa cum vedeţi, nu rămîne fără legătură cu dialogul informatic, cu care cel care redactează este din ce în ce mai obişnuit*.

Pentru a exploata cît mai bine această tehnică, trebuie să urmaţi recomandările :

• *Utilizaţi un suport cu format mare* – o foaie A3 este perfectă.
• *Înscrieţi la întîmplare* tot ceea ce vă trece prin cap, fără autocenzură.
• *Stimulaţi-vă cercetarea consultînd un dicţionar de sinonime*, „instrument ce vă permite să exploraţi, plecînd de la o idee, a universului cuvintelor care sînt legate de aceasta şi să găsiţi idei plecînd de la cuvintele legate de o noţiune" (extras din prefaţa la *Thésaurus Larousse* 1995).
• *Păstraţi întreaga spontaneitate* notînd, fie şi provizoriu, cuvintele care vă vin în minte. Astfel veţi putea oricînd să căutaţi o formulare mai fericită.
• *Presăraţi-vă schema cu exemple* şi cu anecdote notate sumar.
• *Străduiţi-vă să trasaţi sistematic legăturile de asociere* pentru a crea progresiv osatura documentului.
• *Dinamizaţi această reprezentare grafică cu simboluri*, culori, săgeţi, semne vizuale ludice pentru a releva ideile şi a uşura utilizarea ulterioară.
• *Adăugaţi orice asociere suplimentară* din momentul în care consideraţi că există o legătură între mai multe idei (figura 4).
• *Copiaţi schema* ori de cîte ori vi se pare necesar pentru a echilibra pagina şi a realiza un suport de sinteză agreabil.
• *Numerotaţi ideile* în ordinea în care ele se vor putea articula logic într-un plan şi vor putea constitui paragrafe ale unui document redactat.

* De mai mulţi ani sîntem însoţiţi de softuri, care deţin o structură în „meniuri", cu o reprezentare a ideilor ce se conţin una pe alta. Această logică devenită familiară ajunge să fie extinsă şi la alte registre.

Schema arborescentă : un instrument benefic

Astfel se construieşte schema arborescentă, care ilustrează paşii gîndirii noastre. Ea permite simultan colectarea ideilor şi organizarea lor.
În consecinţă, este un instrument ce ne aduce un dublu beneficiu : **oferă imediat o osatură gîndirii noastre şi uşurează, prin intermediul cuvintelor-cheie, trecerea de la idee la transcriere.**

Figura 4
Asocierile
În exemplul precedent, Juliette ar fi putut indica raportul dintre climatul tolerant şi studiile de caz pentru a marca dependenţa celor două aspecte

Exerciţiul 5

Construiţi o schemă arborescentă

Trebuie să redactaţi o scrisoare, o notă internă sau chiar să scrieţi o mărturie.
Nu ştiţi de unde să începeţi...
Antrenaţi-vă cu schema arborescentă. Construiţi-o în mod progresiv.
Experienţa vindecă în mod sigur frica de foaia albă!

Trei simboluri care trebuie reţinute:

⇒ implicaţie
⇔ echivalenţă
⇐ = ⇒ asociere neverificată

Capitolul

2

REPERAŢI GREŞELILE ŞI TERMENII IMPROPRII

Exemplu

Juliette, în luptă cu ortografia şi sintaxa

Ca de obicei, Juliette soseşte foarte devreme la birou După ce şi-a parcat maşina într-un parcking silenţios, ia liftul, deosebit de silenţios şi el Primul lucru pe care-l vede pe birou este textul său din ajun, barat cu o linie groasă roşie Linia roşie parafează pe cît se pare o mînie pedagogico-ierarhică. Juliette înşfacă în grabă foaia de hîrtie ·
„...**pentru a remedia la nişte necazuri pecuniale...**" Da, îşi recunoaşte „proza" Să căutăm greşeala ! Ea reciteşte mai sus şi mai jos de fraza condamnată pentru a găsi un indiciu Nimic „ ..**pentru a remedia la nişte...**" ? Juliette consultă dicţionarul fără să detecteze nici cel mai mic pas greşit Modestul „la" să fi stigmatizat el, de unul singur, întregul său text ? Este posibil ? **A remedia de ? A remedia pentru ? A remedia contra ?** . „. .**pentru a remedia nişte necazuri pecuniale...**" da, asta i, dar de ce să fi subliniat întreaga frază ? Ah ! „**pecuniare**", conştiincios, Juliette se scufundă din nou în dicţionar pentru a verifica ortografia : „**pecuniale**"... ?

Juliette se confruntă, prin acest „a remedia", cu un **solecism*** Ea a adăugat verbului „a remedia" o prepoziţie, cînd acest verb trebuie să fie urmat *în mod direct* de un *complement direct* Cu toate acestea, cînd compară opţiunile sale cu amintirile despre folosirea verbului „a remedia", Juliette constată că familia sa, colegii şi prietenele ei procedează în acelaşi fel Dicţionarul consultat îi arată condiţiile folosirii verbului „a remedia". Dar, de fapt, i se pare că o indicaţie atît de diferită de practică este foarte stranie

* Solecism sau eroare sintactică : eroare care se referă la construcţia frazei

Juliette mai întîlneşte de asemenea **barbarismul*** „pecunial" ; într-adevăr, „pecunial" nu există ; grijile băneşti sînt „**pecuniare**".

* Greşeală de limbă ce constă în folosirea unui cuvînt creat sau deformat de practică.

Dar despre ce *barbarie* este vorba ?

Termenul barbarie are puncte comune cu :

- **invazia** : deformările năvălesc literalmente în cîteva luni asupra teritoriului, măturînd utilizările anterioare ;
- **brutalitatea şi non-consimţămîntul** : cuvîntul este violat fără ca obişnuitele instanţe – Academia, colectivele de redactare a dicţionarelor şi literaţii să fie consultate.

Dacă Juliette comite un solecism sau un barbarism, ea însăşi devine o barbară. Acest lucru poate alimenta unele temeri atunci cînd se urmăreşte construirea unei imagini socio-profesionale satisfăcătoare. Totuşi, dacă Juliette a comis aceste două greşeli, a evitat multe altele ; ea nu spune niciodată „a renumera" sau „infract".

Atunci, de ce acestea ?

Solecismul şi barbarismul au o trăsătură distinctivă : aceea că sînt folosite în mod frecvent. Ca şi Juliette, mii, ba chiar milioane de vorbitori fac astfel de greşeli. De ce ?

➢ Cum apare şi cum se dezvoltă greşeala ?

Greşeala se poate dezvolta pe trei niveluri.

- **Primul nivel : fonetic**

Puteţi deforma pronunţia unui cuvînt. Practica limbii este în primul rînd orală. Învăţaţi cu practica orală, copiii sau unii adulţi pot **utiliza unele silabe eliminînd sau schimbînd locul sunetului unui cuvînt**, de exemplu *oprobiu* pentru *oprobriu*.

Fenomenul se produce la anumite cuvinte, în cîteva **puncte fragile, acolo unde există fie un disconfort fonetic** – *oprobriu* se pronunţă corect doar cu preţul unui efort –, **fie o rezonanţă etimologică practică**

infract sugerează o înşelătoare asemănare etimologică cu fractură. **Asemănarea fonetică** poate fi de asemenea responsabilă de **contrasens*** : *acceptare* pentru *accepție*.

* Interpretare contrară sau diferită de adevărata semnificație.

• **Al doilea nivel : sintactic**

Trecerea de la exprimarea orală la cea scrisă provoacă o schimbare majoră, deoarece expresia este în al doilea caz mai formalizată. **Rolul unui cuvînt într-o frază, legătura unui cuvînt cu celelalte : regulile de sintaxă devin mai dure.** Legile şi principiile sînt atît de numeroase, încît barbarismul şi solecismul pătrund la cea mai mică breşă.

• **Al treilea nivel : lexical**

Dar domeniul predilect al greşelii este, în mod evident, **vocabularul** şi inepuizabilele sale resurse. Astfel :

- *Grație* trebuie să i se restrîngă utilizarea pentru o cauză fericită ;
- *A se adeveri* · un rezultat nu se poate adeveri a fi fals, din moment ce chiar în etimologia cuvîntului există rădăcina cuvîntului „adevăr" ,
- *Excesiv* . întotdeauna subînțeles ca exces, nu poate fi deci folosit decît pentru a semnala un defect

Chiar stăpînind cincizeci de mii de cuvinte, nimeni nu se află la adăpost de greşeală şi aceasta din cauza a cinci factori.

Cei cinci factori de dezvoltare a greşelii

1. Factorul autorității :

Cînd un ziarist sau un om politic vorbeşte la televizor despre o „decadă" pentru a evoca un „deceniu", greşeala se multiplică în treizeci de milioane de exemplare. Repetiția asigură credibilitatea, în acest domeniu ca şi în altele. Şi cînd versiunea inițială devine minoritară, ea sfîrşeşte prin a fi pusă la îndoială. . Un cuvînt este într-un fel **fragilizat de numărul său de exemplare.**

De altfel, istoria limbii ne învață multe în ceea ce priveşte barbarismele legitimate de către majoritate.

Putem paria că mîine anumite barbarisme de astăzi vor fi rezistat în mod triumfător încercării timpului.

Împărtăşită în număr mare, greşeala are deci ceva şanse de a se civiliza...

2. Factorul contagiunii :

Corporaţiile sociale şi profesionale constituie un mediu de cultură ideal pentru proliferarea barbarismelor De exemplu, „a da seamă de" pentru „a explica", „renumeraţie" pentru „remuneraţie".

3. Factorul economiei :

Costul învăţării unui cuvînt nou este ridicat. De aceea, **din dorinţa de a economisi, căutăm coerenţe, similitudini, semne de convergenţă între cuvintele patrimoniului nostru şi noul cuvînt.** Uneori, această voinţă de simplificare dă naştere la rezultate fericite, alteori ea ne conduce la un barbarism De exemplu, „aeropag" pentru „areopag".

4. Factorul amalgamului :

. .în care memoria ne joacă feste .. Cititor asiduu de broşuri englezeşti şi franţuzeşti tocmai aţi scris *traffic* sau *miror* într-o scrisoare adresată prietenului dumneavoastră din Franţa! Dubla practică de lectură vă conduce la interferenţe engleză-franceză.

5. Factorul mobilităţii :

La naşterea sa, Juliette a dispus, prin intermediul familiei sale, de un prim **grup de apartenenţă***. Apoi, lumea şcolară a exercitat asupra ei o anumită atracţie, înainte ca ea să îi aparţină cu adevărat În acel moment, această lume constituia pentru ea doar un **grup de referinţă****. Vocabularele şcolare - proprii instituţiei şcolare şi prietenilor ei – i-au îmbogăţit vocabularul familial. Mai tîrziu, multiplele aspecte ale lumii universitare, asociative, profesionale... au constituit noi grupuri de referinţă succesive. Juliette şi-a dat seama mai mult sau mai puţin de aceste însuşiri.

* Grup de apartenenţă grup căruia o persoană îi aparţine prin fapte şi prin vocabular, într-o manieră voluntară (grup sportiv) sau nu (grup familial)

** Grup de referinţă: norme şi valori la care o persoană vrea să adere „Acest grup-model îndeplineşte o funcţie de socializare anticipată" (definiţia sociologului american Robert K. Merton).

Rîvniţi intrarea într-un nou grup de referinţă. La un moment dat, vocabularele* respective ale grupului de apartenenţă şi ale grupului de referinţă se întîlnesc. **Tatonările şi greşelile sînt inevitabile.** Vor trebui să treacă mai multe luni, ba chiar mai mulţi ani, pînă să vă însuşiţi cu adevărat acest vocabular. Aceste tatonări legate pînă la urmă de mobilitatea voastră socio-profesională vor facilita apariţia anumitor greşeli.

* Vocabularul constituie martorul numărul unu al grupurilor de apartenenţă şi de referinţă care influenţează o persoană.

Într-un anumit fel, se poate spune că greşeala reprezintă un indicator al mobilităţii sociale.

Dacă Juliette ar fi folosit verbul „a remedia" încă de la o vîrstă fragedă, altfel spus, dacă acest cuvînt ar fi făcut parte din **vocabularul său activ****, ea ar fi putut rezista greşelii.

** Vocabular activ : vocabular suficient de bine stăpînit pentru a face obiectul unei utilizări spontane adaptate, juste

Îmbinările lexicale

Vocabularul adult reprezintă rezultanta îmbinărilor lexicale, legate de :
1. traversări prin grupuri de apartenenţă diferite,
2. modele lexicale vehiculate de grupuri de referinţă succesive.

➢ Cum să limităm greşelile ?

- **Identificaţi-vă diferitele spaţii de apartenenţă şi de referinţă.**
- **Faceţi pariul că a determina vocabularul să călătorească îl pune la încercare :**

  Caracterul nomad al vocabularului îl pune într-adevăr la încercare pentru alte urechi, alţi ochi, necondiţionaţi de un mediu dat.
- **Faceţi pariul că veţi călători o dată cu vocabularul :**

  Citiţi, ascultaţi, întîlniţi alţi oameni, deci alte cuvinte.

Exerciţiul 6

Jucaţi-vă cu „zonele" lexicale

Sînteţi pe cale de a trece de la statutul de student la cel de salariat ? Schimbaţi întreprinderea ? Vă lărgiţi cercul de prieteni ? Vă diversificaţi activităţile timpului liber ? Fiul vă intră la colegiu ? Vă mutaţi ?
Conştientizaţi zona lexicală ce însoţeşte fiecare nouă sferă de activitate. Chiar de mîine, organizaţi „plimbări" lexicale de la o zonă la alta. Dacă *a remunera* ar ieşi mai des din birourile contabililor, poate că barbarismul *a renumera* ar pierde din forţă...

- **Atenţie să nu cădeţi prizonieri ai unui vocabular--ghetou.**

- **Observaţi fiecare greşeală:**

  Există la loc de cinste astăzi în numeroase întreprinderi o strategie care constă, printre altele, în a considera reclamaţia unui client drept o şansă de a îmbunătăţi ceva. Ei bine, faceţi la fel. Vocabularul dumneavoastră reprezintă o parte din patrimoniul şi din valoarea dumneavoastră, nu-i aşa? **Fiecare greşeală oferă deci o şansă în lus de a învăţa.**

Exerciţiul 7*

Risc: eliminarea, adăugarea sau schimbarea locului unui sunet

Vînaţi barbarismul:

Atenţie la căderea
şi/sau inversarea literei sau a silabei
Fiţi atent şi la pronunţarea corectă

agurafob	**excelent**
alcool	**excroc**
ambiguu	**ghilimete**
ansambla	**hambal**
areopag	**intinerar**
arcoladă	**a înocula**
austru	**percept**
bleumarin	**promt**
bulentin	**redondant**
cereale	**ruini**
cofeină	**seziune**
complect	**Stockholm**
complimentar	**sprint**
contoar	**a tramversa**
ecsecrabil	**vehicul**
eficient	**vindecativ**
Eiffel	

* Exerciţiile 7, 8 şi 9 au fost adaptate la limba română (n.t.).

Exerciţiul 8

Verificaţi să nu comiteţi nici un barbarism sau solecism în privinţa cuvintelor de pe această listă :

abnegaţie
adecvat
ambiguu
apropiere
apropriere
aureomicină
bleumarin
brocart
chihlimbar
contumacie
corupt
dihotomie
fortuit
inocula
picromigdală
portmoneu
profunzime
prompt
rugbi
simptom
tomberon

Conjugaţi la indicativ prezent următoarele verbe, apoi verificaţi-vă cu ajutorul dicţionarului :

a aşeza
a crea
a continua
a face
a felicita
a înşela
a părea
a rezema
a sfişia
a tăcea

Exerciţiul 9

Risc : abatere de la sens

Stabiliţi sensul cuvintelor cu caractere italice :

– cu ajutorul contextului :

1. *albastru* – alabastru ;
2. *căpşune* – căpşuni ;
3. *compliment* – complement ;
4. *familiar* – familial ;
5. *petrolier* – petrolifer ;
6. *prestanţă* – prestigiu ;
7. *relevat* – revelat.

– cu ajutorul contextului :

Este o *acceptare* tacită a *accepţiei* acestui cuvânt
Într-o *conjunctură* dificilă, *conjecturile* sînt numeroase
Vara asta, *infestat* de ţînţari, mi s-a *infectat* rana.
Dentiţia unui copil îi va asigura pe viitor o *dantură* frumoasă
Un colocviu *iminent*, la care participă experţi *eminenţi*
Deşi a *atentat* la viaţa unora, nu i s-a *intentat* nici un procesc

Cînd mai mult înseamnă mai rău...

În scris, supralicitarea mijloacelor nu dă întotdeauna rezultate ; ea se numeşte *pleonasm*.

> „Pleonasmul poate fi voit, pentru a da mai multă forţă gîndirii : «veniţi toţi, fără excepţie», sau involutar «pentru a termina în sfîrşit»"[1].

Nu luăm în considerare aici, bineînţeles, pleonasmul involuntar, legat de inadvertenţă. Dacă veţi combina cei trei factori de mai jos :

- etimologie uitată

de exemplu : *a amîna pe mai tîrziu*

- popularizare prin obişnuinţă

de exemplu : *avansaţi înainte*

- cuvînt „savant" :

de exemplu : *topografia locurilor*,

veţi obţine cu siguranţă pleonasme.

1. Definiţia lui A. Hamon, *Les Mots du français*

Dintre pleonasmele cel mai des întîlnite:

a anticipa viitorul
a coborî jos
a colabora împreună
a prefera mai bine
a prevedea înainte
a reface din nou
a renova din nou
a rezerva dinainte
a se autocenzura singur
a se grăbi repede
a termina în sfîrșit
a urca sus
apanaj exclusiv
aparență exterioară
binefacere benefică
calități pozitive
coșmar urît
dar totuși
în schimb însă
în unanimitate toți
mediu ambiant
mijloace mass-media
monopol exclusiv
panaceu universal
prea mult abuz
prima prioritate
prin urmare deci
proiect de viitor
scop final
zel excesiv

Capitolul

3

EVITAȚI ABUZUL DE REPETIȚII

Exemplu

Léo evită repetițiile

O ultimă lectură de verificare, și hai! La curierul intern, își spune Léo reluînd ciornele raportului său. Atent la cel mai mic acord, el dovedește o vigilență recompensată imediat: trei cuvinte ascund astfel demnitatea lor lexicală provizoriu zdruncinată. Într-adevăr, asta-i tot, gîndește el, în momentul încheierii raportului, concluzia mea este foarte clară: „Stăpînirea folosirii instrumentului informatic reprezintă de acum înainte o necesitate pentru personalul de primire. Un curs de inițiere de douăzeci de ore, așa cum îl recomand eu, îl va conduce pe fiecare la o stăpînire fără de care personalul de primire..." De parcă ar fi fost lovit brusc de un mare necaz, Leo își întrerupe lectura pentru a tăia cu furie „stăpînire", apoi „personal de primire", ambele folosite de două ori.

„Personalul" este repede înlocuit cu *recepționere*, substituirea avînd în plus avantajul de a reabilita simpaticele recepționiste în fața unei foarte triste neutralități. Satisfăcut, Léo își continuă cercetarea pentru „stăpînire": dicționarul îi furnizează exemple generoase: „abilitate, savoir faire, dexteritate, ușurință, îndemînare". O preferință estetică îl călăuzește spontan spre „dexteritate", termen imediat respins: sensul este prea puternic. „Savoir-faire" suferă pe loc aceeași soartă din motiv contrar. Pînă la urmă, Leo optează pentru „abilitate". Alegerea substitutului este validată de o ultimă lectură, „abilitate" reunește justețea și eleganța, răspunzînd bine criteriilor de exigență ale lui Leo.

➢ De ce repetiția este considerată o dovadă de stîngăcie ?

Repetiția are o proastă reputație...

„A face o repetiție" este ca și cum ai comite o greșeală, înseamnă a fi superficial, leneș. În orice caz, repetiția

este asimilată unei lipse de gust Este vorba chiar de gustul în sine : vocabularul are savoarea sa, textura sa. A scrie şi a citi ne învaţă să degustăm

Ce am spune despre un meniu compus dintr-o varietate redusă la . coacăze ? Deşi lămîia se poate preta la tot felul de reţete, în mod evident, ne-ar obosi repede papilele Putem chiar paria că aciditatea fructului ne-ar incomoda.

Prin aceasta, varietatea unui meniu flatează corpul şi spiritul printr-o combinaţie originală de produse **delicate, de bună calitate şi rare.**

Să adăugăm la acest obiectiv dorinţa de a extinde renumele gastronomic al casei ne facem aici o idee despre ceea ce determină bucătarul să evite orice repetiţie .

Acelaşi lucru se întîmplă şi atunci cînd redactaţi. Pentru că repetiţia termenilor într-un text toceşte originalitatea unei idei, plictiseşte, reduce cîmpul posibilităţilor şi vă împiedică să exploraţi alte piste . trebuie :

- **să vă cruţaţi** cititorul de orice oboseală ,
- **să vă dovediţi** măiestria, stăpînirea limbii, folosind în mod abil vocabularul ;
- **să vă exersaţi** creativitatea ;

La baza acestei atitudini stau trei principii :

- calitatea este mai importantă decît cantitatea ;
- varietatea este semnul calităţii ;
- sursă de stimulare, varietatea aduce cu sine o plăcere reînnoită.

Mitul armoniei perfecte

Acord perfect în muzică, euritmie în versificaţie, echilibru în pictură, în armonie, aceasta este arta, în primul rînd o formă de desăvîşire sau de evidenţă care se bazează pe ezitare Ne-ar plăcea să credem acest lucru, atît de mult ne obsedează, uneori, frica de a ne înşela

Mitul armoniei domneşte peste tot în cadrul cuplurilor cine nu visează să realizeze fuziunea ? ,

în cadrul schimburilor profesionale – amintiţi-vă îndemnurile superiorului vostru ierarhic „unitate! coeziune! înţelegere! . ", în cadrul schimburilor comerciale, , pe scurt, în cadrul oricărei relaţii umane

Comunicarea scrisă, adeseori supusă iluziei, nu este nici ea cruţată. Repetiţia, avînd în mod hotărît o reputaţie proastă, are drept corolar o regulă formală: termenul repetat trebuie imediat să fie înlocuit cu un alt termen adecvat. Motiv de perplexitate, ba chiar de nelinişte . unde poate fi găsit cuvîntul potrivit ?

Fie că sînt logice, fie că sînt imaginare aceste motive explică de ce repetiţiile ni se par stîngace.

► Căutarea sinonimică

Repetiţia dă sentimentul dezagreabil de a bate pasul pe loc pe o idee deja exprimată, care devine astfel mult mai puţin convingătoare

> **Exemplu**
>
> O împotmolire atît de **totală** nu vă surprinde : aveam o **totală** încredere în publicul nostru.

Vă întrebaţi : cînd *încrederea dumneavoastră este totală*, este ea *absolută, completă, oarbă, infinită ?* Aceşti termeni sînt sinonimi ?

Între aceste cinci calificative există desigur o înrudire în toate cazurile, *încrederea* voastră nu suportă nici o restricţie. **Reduse la această definiţie, calificativele date se leagă printr-o analogie principală de sens.**

Astfel, *totală, completă, absolută, infinită, oarbă* dispun de o **acoperire sinonimică** comună în interiorul căreia substituirea poate avea loc :

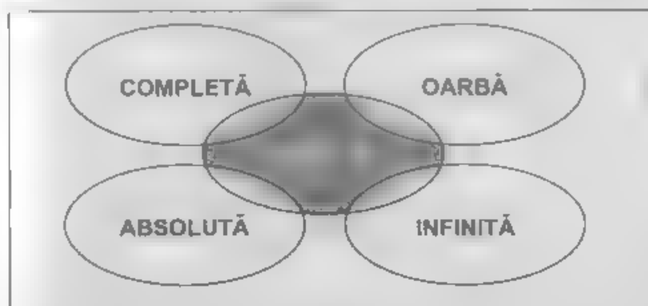

Figura 1a
Acoperirea sinonimică

➢ Fiecare sinonim aduce o nuanță suplimentară

Fiecare termen conţine nuanţe de sens care îi asigură o identitate proprie.

Astfel, o *încredere* este *totală* din momentul în care nu o opreşte nici o limită.

Ea poate fi :

- *Infinită : fără sfîrşit ;*
- *Absolută : fără compromis ;*
- *Oarbă : fără teamă ;*
- *Completă : fără a fi împărţită.*

Schema de mai jos arată raporturile dintre aceşti termeni :

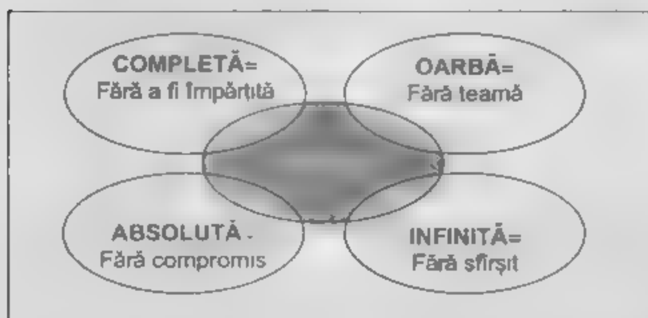

Figura 1b
Acoperirea sinonimică

Aceste sinonime diferite se solidarizează printr-o zonă de suprapunere de sens parţială : „acoperirea sinonimică", în timp ce-şi impun singularitatea lor în afara acestei zone.

Substituirea sinonimică ne obligă, în consecinţă, să „spargem" scoarţa cuvintelor. Prin descompunere, izolaţi semnificaţia lor comună, conştientizînd în acelaşi timp calităţile lor semantice unice.

La ce vă conduce acest lucru ? :

- reduceţi cuvintele la o funcţie primară ;
- abandonaţi o **funcţie secundară**,
- alegeţi o altă funcţie secundară.

În orice caz, permutarea sinonimică este însoțită de o inevitabilă „alunecare” a sensului. **Buna cunoaștere a funcțiilor primare și secundare ale cuvintelor permite controlul și limitarea acestei alunecări a sensului.**

Exercițiul 10

Exersați definirea funcțiilor primare și secundare ale următoarelor perechi de cuvinte:

frică/teamă
curaj/temeritate
a informa/a comunica
a anunța/a avertiza
a sugera/a propune

Procedați ca în exemplul de mai jos:
orgoliu/vanitate cei doi termeni exprimă părerea bună pe care o persoană o are despre valoarea sa personală. Din cauza acestei funcții primare comune, cei doi termeni sînt considerați sinonimi. Dimpotrivă, funcțiile lor secundare sînt diferite: în timp ce orgoliul este un sentiment elevat despre propria demnitate în afara oricărei comparații cu un altul, vanitatea simte nevoia să minimalizeze sau să disprețuiască valoarea celorlalți.

☞ *Soluții la p. 191*

Înmulțirea punctelor de vedere

Doriți să realizați un reportaj despre o cursă de automobile la care asistați. Fotograf neexperimentat, luați mai multe imagini fără a vă deplasa, fără „a schimba punctul de vedere”, în sensul literal al termenului. Fotografiile vor prezenta toate același unghi și, de fapt, vor compune o suită de clișee care se repetă.

Este exact ceea ce se întîmplă atunci cînd abuzați de un singur termen: literalmente intoxicat de același punct de vedere, cititorul dumneavoastră obosește. În schimb, el vă va fi recunoscător dacă abordările vor fi diverse.

Ce face fotograful profesionist? El combină mai multe unghiuri, mai mult lumini, mai multe filtre... cu alte cuvinte, apelează la **unghiuri complementare.** Pentru că nici o imagine nu este mai justă decît alta, pentru că prima nu este mai adevărată sau mai realistă..., reportajul va încerca să prezinte mai degrabă variatele aspecte ale cursei.

Această analogie demonstrează că problema alegerii sinonimice merită să fie pusă în mod diferit. Cum să înlocuieşti un cuvînt cu un altul? Care este cel mai bun sinonim? Sînt întrebări care ne aruncă în chinurile ezitării, din moment ce ştim că echivalenţa absolută dintre termeni este iluzorie, ţinînd mai mult de mit decît de realitatea lexicală. Nu este nici o îndoială că preferinţa pentru un termen sau altul este însoţită de frustrare şi de o inevitabilă „castrare" a sensului.

În schimb, a proceda, după exemplul fotografului nostru, prin definiţii succesive, preferind focalizarea sau optînd pentru vederea panoramică etc., este un demers mai adaptat caracteristicilor vocabularului. Fiecare termen, fără să renege filiaţia care-l leagă de celelalte, aduce o precizare complementară, ca şi cum ar adăuga o cărămidă proprie la edificiul sensului global.

> „Plec să vă aduc lucrul cel mai uimitor, cel mai surprinzător, cel mai minunat, cel mai miraculos, cel mai triumfător, cel mai ameţitor, cel mai neauzit, cel mai deosebit, cel mai extraordinar, cel mai incredibil, cel mai neprevăzut, cel mai..."[1]

Stilul Doamnei de Sévigné ilustrează foarte bine această abordare: sensul global decurge din acumularea de sensuri conţinute în calificativele folosite. Rezultatul reprezintă astfel mai mult decît suma părţilor, îmbogăţit de o anumită calitate care iese la suprafaţă.

Prin adăugare, prin tuşe mărunte, cam în maniera pictorilor impresionişti, trataţi subiectul ales cu ajutorul **precizărilor complementare.**

---

1 Madame de Sévigné, *Lettres*, Garnier-Flammarion, 1976

La ce vă va conduce acest lucru?

- cuvintele nu mai prezintă o asemănare atît de marcată, acoperirea sinonimică se reduce,
- funcţiile secundare ale termenilor sînt optimizate.

Exerciţiile 11a şi 11b

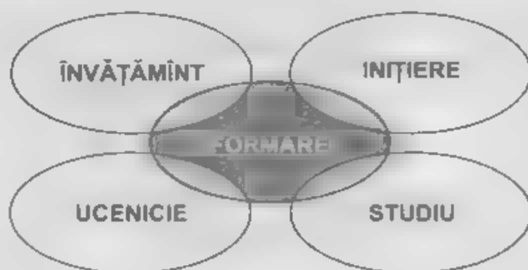
Căutarea sinonimelor

Să ajutăm acest student aflat în căutarea unui stagiu de pregătire într-o întreprindere, pentru care **formarea** nu este un cuvînt în van!

„Actualmente, aflîndu-mă în **formare** la centrul universitar Nicolas Copernic, sînt în căutarea unui stagiu de **formare** profesională. Organizaţia pedagogică a filialei Ştiinţelor şi Tehnologiilor, de care aparţin, prevede o aprofundare **formatoare** în cadrul întreprinderii. Într adevăr, experienţa concretă a terenului ar completa perfect **formarea** mea teoretică şi mi-ar permite să mă **formez** conform tehnicilor deosebite ale întreprinderii dumneavoastră..."

11a. Să căutăm sinonimele cele mai apropiate funcţiei primare.

Formare are aceeaşi funcţie primară ca şi **învăţămînt, ucenicie, studiu, iniţiere.**

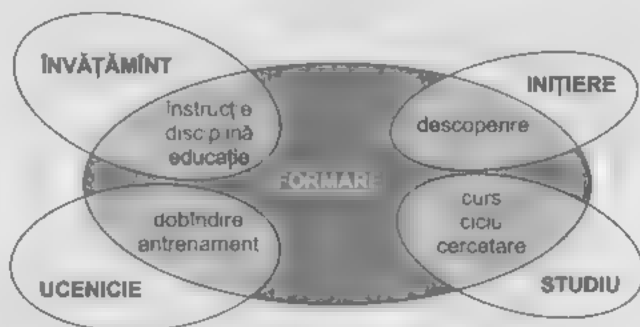
Putem folosi sinonimele în maniera următoare

„Actualmente **student** la centrul universitar Nicolas Copernic, sînt în căutarea unui stagiu de **formare** profesională. Organizaţia pedagogică a filialei Ştiinţelor şi Tehnologiilor de care aparţin prevede o aprofundare **formatoare** în cadrul întreprinderii. Într adevăr, experienţa concretă a terenului ar completa perfect **învăţămîntul** teoretic şi mi-ar permite să mă **iniţiez** în tehnicile deosebite ale întreprinderii dumneavoastră...".

Să observăm că:

- Am făcut să alunece **studiul** spre **student**. Într-adevăr, prima fază ţinteşte informarea corespondentului asupra situaţiei în care **este studentul**. De aceea, este preferabil să fie desemnat „cine" mai degrabă decît „ce".
- **Formarea** este repetată din nou în **aprofundare formatoare**, deşi evoluţia categoriei gramaticale atenuează repetiţia.

11b. Să căutăm să exploatăm acum funcţiile secundare ale sinonimelor.

Astfel, studentul ar fi putut scrie:

„Actualmente **student** la centrul universitar Nicolas Copernic, sînt în căutarea unui stagiu de **formare** profesională. Organizaţia pedagogică a filialei Ştiinţelor şi Tehnologiilor de care aparţin prevede un **stagiu de cercetare** în cadrul unei întreprinderi **pentru a-mi fixa cunoştinţele dobîndite**. Într-adevăr, experienţa concretă pe teren ar completa perfect **învăţămîntul** teoretic şi mi-ar permite să mă **iniţiez** în tehnicile deosebite ale întreprinderii dumneavoastră..."

Să observăm că:

Nu există în mod obligatoriu o substituire termen cu termen în cadrul sinonimiei.

Pentru a obţine cea mai bună corespondenţă sinonimică

A găsi un sinonim este într-adevăr o problemă delicată, ca şi cum ai înlocui piperul cu un alt condiment de aceeaşi calitate..., de aceeaşi intensitate..., de aceeaşi tonalitate... şi am putea lungi această listă de criterii la nesfîrşit!

A căuta cea mai bună corespondenţă semantică între mai multe sinonime este, în mod cert, fundamental şi prioritar. Proximitatea sensului este într-adevăr cea mai mică dintre exigenţe. Alte exigenţe sînt de asemenea necesare: respectul intensităţii cuvîntului şi adaptarea cuvîntului reţinut la contextul în care urmează a fi folosit.

Cuvintele variază în intensitate

Dexteritate este prea puternic pentru Léo (vedeţi exemplul de la p. 33). Într-adevăr, între *stăpînire* şi *dexteritate* există o diferenţă de intensitate.

Exerciţiul 12

Pentru a vă familiariza cu noţiunea de corespondenţă sinonimică, ordonaţi în funcţie de intensitatea lor cuvintele din fiecare serie.

1. a exagera; a întrece măsura; a amplifica; a dramatiza
2. a felicita; a complimenta; a lăuda; a gratula
3. a ezita; a oscila; a se îndoi; a tergiversa; a tatona
4. neînţelegere; quiproquo; greşeală; confuzie
5. umanitarism; altruism; filantropie; caritate
6. uşor; comod; lesne; firesc
7. moderat; temperat; rezonabil

☞ *Soluţii la p. 191*

Astfel, cuvintele pot fi clasificate după gradul lor de intensitate.

Cuvintele aparţin unui context de utilizare mai mult sau mai puţin larg

De aceea, nu orice permutare este întotdeauna posibilă. Astfel, *dexteritate* se aplică mai degrabă unei capacităţi manuale. Termenul este în consecinţă marcat de apartenenţa la un context restrîns: veţi putea vorbi despre dexteritatea jongleurului, a jucătorului care pasează mingea, a chirurgului... El se aplică la o

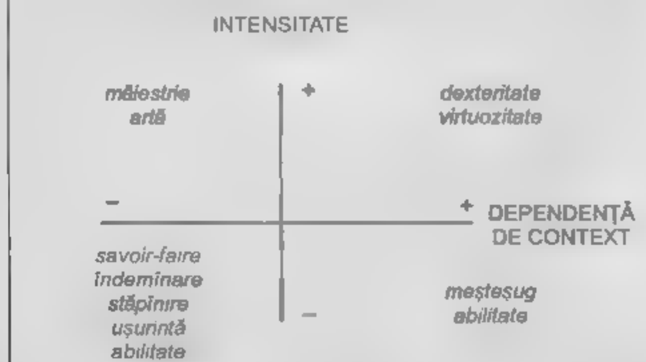
capacitate exclusiv fizică. Cuvîntul este deci „captiv" într-un context precis. În schimb, *stăpînire* este folosit pentru a desemna atît abilitatea fizică, cît şi abilitatea intelectuală. Dependenţa sa de context este mai puţin marcată, ceea ce îl face să fie un termen mult mai frecvent folosit.

Dependenţa de context reprezintă o altă proprietate a cuvintelor, care este bine să fie luată în considerare în cadrul oricărei cercetări sinonimice.

Cercetarea sinonimică trebuie, în consecinţă, să observe – dincolo de înrudirea de sens – alte două criterii ale alegerii: **intensitatea şi dependenţa de context**, pe care le putem încrucişa ca în schema de mai jos:

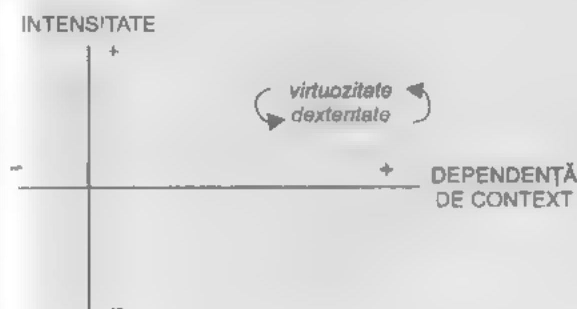

Să examinăm sinonimele comparate de către Léo şi să le aşezăm acum pe schema noastră:

Care sînt posibilitățile substituirii sinonimice ?

Fiecare cvadrant oferă paleta sa sinonimică : permutarea cea mai simplă se efectuează în interiorul unui cvadrant : *dexteritate* și *virtuozitate* se înrudesc prin intensitate și ambele se aplică în tehnică sau în artă.

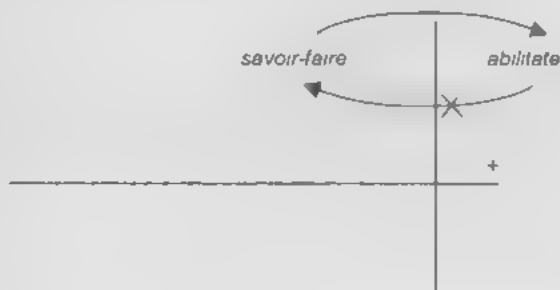
Înlocuirea un termen captiv unui context cu un termen avînd un spectru de utilizare mai larg este de asemenea posibilă :

abilitate aplicîndu-se în mod esențial, în sens figurat, abilității de a negocia poate fi înlocuit cu *ușurință*, din moment ce acesta se potrivește oricărui gen de activitate Celelate substituiri sînt și mai responsabile de greșeli

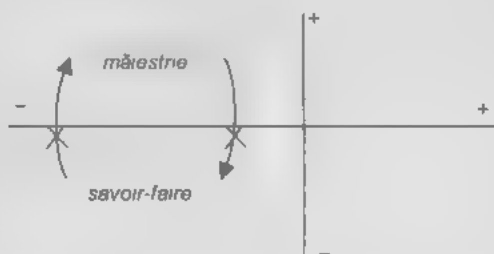
• termenii cu spectru larg, ce convin în consecinţă oricărui gen de activitate, au o supleţe de utilizare pe care termenii specializaţi nu o au.

Rare vor fi ocaziile în care veţi putea spune *abilitate* pentru *savoir-faire*, în măsura în care *savoir-faire* poate fi folosit în orice context.

• ieşirea dintr-un cvadrant pentru a împrumuta un termen ce variază în intensitate este însoţită şi de o distorsionare inevitabilă :

Dacă cineva are *savoir-faire*, aceasta nu înseamnă că posedă şi *măiestrie*...

Reciprocitatea este posibilă, dar substituirea slăbeşte tema

Figura 2
Tehnica cvadranţilor

Substituirea se efectuează întotdeauna în sensul acelor de ceas: de la plus spre minus.

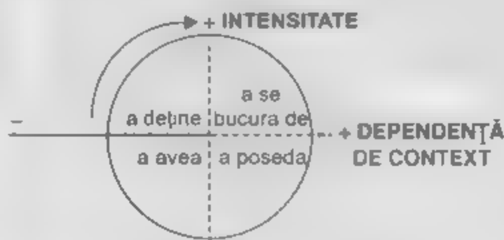

Figura 3
De la plus spre minus

Sinteza etapelor căutării sinonimice :

Căutarea sinonimică, aşa cum am prezentat-o, se sprijină pe următoarele trei etape :

1. **scoateţi în evidenţă** funcţia primară a termenului de înlocuit ;
2. **căutaţi** alţi termeni avînd aceeaşi funcţie primară ,
3. **apreciaţi** funcţiile secundare ale tuturor termenilor evaluaţi intensitatea respectivă, măsuraţi dependenţa lor de context.

Exerciţiul 13

Înlocuiţi termenii îngroşaţi cu un sinonim extras de pe listă

Primul modul de formare consacrat redactării de întreprindere a fost cu urmat cu **sîrguinţă** Participanţii s-au înscris în continuare, mai puţin în funcţie de situaţiile aplicării profesionale pe care le **trăiau**, cît mai mult din **gust** personal Trebuie **notat** totuşi că participanţii care au venit din provincie au estimat că **traseele** erau prea numeroase pentru a putea asista la totalitatea **programului**.

Sîrguinţă : asiduitate, entuziasm, regularitate , **trăiau :** lucrau, întîlneau, de care se loveau , **gust :** interes, predilecţie, voinţă ; **notat :** subliniat, menţionat, scos în evidenţă , **trasee :** dus-întors, parcursuri, deplasări , **program :** dispozitiv, formare, stagiu

☞ *Soluţii la p. 191*

Cazurile particulare : în care repetiția se justifică

Mai bine este duşmanul *binelui*

Cînd vreţi să spuneţi *plouă*, spuneţi *plouă*, scria La Bruyère.

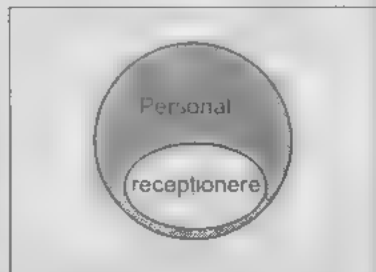
Dacă, într-adevăr, condiţiile meteorologice sînt într-atît de defavorabile, spunind *burniţează* nu înseamnă că veţi fi mai puţin udat[1] Altfel spus, schimbarea de dragul schimbării vă poate face să trădaţi sensul în exemplul de mai sus, vă îndepărtaţi de sens prin atenuare – sau să introduceţi în mod nedorit noi ambiguităţi.

Léo, din grija de a scrie cît mai bine, alege să înlocuiască *personal* cu *recepţionere* Dar există un raport al *întregului cu partea* între cele două formulări, fapt ce nu rămîne fără consecinţă asupra interpretării pe care cititorul o va face textului lui Léo .

Stăpînirea instrumentului informatic reprezintă o necesitate pentru personalul de primire acest lucru priveşte, în consecinţă, orice persoană care face parte din personalul de primire *Personal* trimite, într-adevăr, la o categorie. Acum, folosind *recepţionere*, Léo pare să restringă raza formării pe care o preconizează la cîteva persoane aparţinind *personalului*, aşa cum prezintă schema de mai jos :

Repetiţia este deci preferabilă atunci cînd poate elimina confuzia dintre ansamblu şi subansamblu.

Figura 4
Separarea între ansamblu şi subansamblu

Repetiţia are o virtute pedagogică

Pentru a explica un proces, un mod de operare, pentru a transmite un ordin, pe scurt, **atunci cînd prin scris însoţiţi pe cineva în explicaţie sau în ucenicie, repetiţia îl ajută pe cititor.** Repetiţia sprijină memoria Naturală în oralitate, ea pare greoaie în scris, dar, uneori, cititorul

vă va fi recunoscător dacă desemnați lucrurile întotdeauna în același fel, fără nici o tentativă de a schimba

Pentru a vă pune în funcțiune noul post telefonic, veți avea grijă să urmăriți cu atenție modul de întrebuințare :

1. *Sub **aparat**, racordați cordonul telefonic la **aparat**, **apoi la priza telefonică ;***
2. *Racordați cordonul blocului de alimentare la **aparat**, **apoi la priza de curent ;***
3. *Întindeți la maximum antena telescopică a **aparatului ;***
4. *Puneți receptorul pe **aparat** și lăsați-l să se încarce **cel puțin cinci minute ;***
5. *Pentru ca bateria să fie complet încărcată, lăsați receptorul să se încarce pe **aparat** timp de opt ore.*

Repetiția reprezintă aici o necesitate Prin *redundanță*, este posibilă, mai tîrziu, remedierea unor eventuale *scurtcircuite* de comunicare.

Repetiția : un efect de stil

*Cu junghiul acesta, nu voi putea continua să alerg , sînt obligat să mă opresc , gîfîi inspir, expir... inspir, expir ; cursa a scos sufletul din mine , sînt complet istovit ; **gîfîi : inspir, expir...***

O alergare fiind ceea ce este, schimbarea verbului ar conferi un aer foarte străin acestei secvențe Cititorul trebuie să încheie lectura fragmentului gîfîind și el [1]

Repetiția, ca procedeu literar, este un mijloc de insistență De asemenea, ea permite stabilirea unei cadențe, a unui ritm ce conține o valoare poetică

Capitolul

4

ILUSTRAȚI-VĂ IDEILE

➢ De unde provine monotonia ?

Prima posibilitate : vă lipsește obiceiul de a insera o povestire într-un text de idei. Sigur, despre acest lucru este vorba. Anecdotele, imaginile, care ar putea face textul dumneavoastră atît de viu, vă determină mai întîi să jonglați cu concordanța timpurilor, printre alte lucruri la fel de puțin atractive. Cît despre raporturile dumneavoastră cu oralitatea... Oralitatea reprezintă primii dumneavoastră pași în materie de comunicare ; în această privință, ea exprimă mai curînd limba concretă, dar și limba comună, vulgară și infantilă. Ei îi aparțin anecdotele, dovezi ale concretului, ale comunului și ale infantilității. Scrisul, dimpotrivă, v-a condus la o limbă mai abstractă, mai adultă, deci mai nobilă. Iată așadar un motiv bun pentru a-l cantona în lumea ideilor pure și dure.

> **Exemplu**
>
> **În căutarea unui stil bogat în imagini**
>
> **„Pentru a vizita toate sălile muzeului Louvre, v-ar trebui trei luni ca să vă opriți cîte treizeci de secunde în fața fiecărei opere de artă."**
>
> „Iată o imagine frumoasă !" își spune Juliette învîrtind în mîini broșura publicitară. Decît să ne zăpăcească cu tot felul de considerații de ordin tehnic, autorul a preferat să ne ofere o imagine. Imaginea este evocatoare, simplă și mnemotehnică. Atașat comercial la un lanț hotelier, Juliette se surprinde gîndind că stilul ei este în mod hotărît „prea sec". Prea des frazele sale rămîn captivele primului enunț, conținînd desigur partea esențială a mesajului său, dar într-un mod atît de concis, încît devine lapidar.

O altă ipoteză explicativă: epoca. Secolul al XVII-lea ne-a dat fabulele ; întregul Ev Mediu, proverbe și dictoane. Creativitatea imaginilor, a metaforelor și a

altor figuri pare să fi devenit astăzi specialitatea publicităţii. Există puţine iniţiative populare în acest domeniu.

Primatul scrierii jurnalistice impune, de altfel, un fel de presiune socială. Astfel, atunci cînd scrieţi, trebuie să conjugaţi două imperative care, la o primă abordare, par ireconciliabile: construirea de fraze scurte pentru a face proza voastră mai uşor de asimilat şi posedarea unui stil imagistic pentru a o face mai accesibilă. Aceasta acţionează asupra voastră ca un fel de **dublă constrîngere**: „a fi scurt şi a fi lung".

➢ Procedeele de ilustrare

Noi întreţinem cu limba raporturi ambivalente. Izvor de constrîngeri, limba derutează prin exigenţele sale pretîndu-se în acelaşi timp cu plăcere la joc şi la turbulenţele sale. Jocuri de cuvinte, calambururi, asemănări de sonorităţi: limba amuză, bucură prin flexibilitatea şi prin juvenilitatea sa. Ceea ce, aici, este contrar normei, poate deveni, dincoace, un zăcămînt de resurse neexploatate. Într-adevăr, ilustrarea vă deschide noi orizonturi.

Procedeele şi tehnicile pe care vi le supunem experimentării prezintă mai multe avantaje:

- creează decondiţionarea, care este suficientă pentru a vă elibera de autocenzură;
- amorsează procesele de creativitate;
- stimulează producerea de noi asocieri;
- vă dezvăluie sensibilitatea.

Virtutea exemplului

Vi se întîmplă să vă loviţi de ariditatea unei legi, de banalitatea unei generalizări, de complexitatea unei teorii, a unui concept?

Constataţi că cititorului îi vine greu să vă urmărească demonstraţiile, să vă îmbrăţişeze raţionamentul, ezită să examineze chestiunile abstracte?

Faceţi un ocol prin particularităţi: daţi exemple!

A afirma o părere pentru a-l convinge pe cititor nu este de ajuns pentru a-l influenţa, adică, a-i modifica sistemul său de valori, pe plan estetic, uman, moral, tehnic etc. La ce este sensibil în mod spontan cititorul? La ceea ce se întîmplă în cartierul său sau la ce se desfăşoară la o mie de kilometri? La ce este recent sau la ce este deja vechi? La ceea ce se apropie de modul său de viaţă, la cultura sa, la obiceiurile sale sau la ce îi este străin?

Cititorul vostru, ca fiecare de altfel, se descurajează atunci cînd ideile îi rămîn abstracte şi părerile reprezintă pentru el puncte de vedere nedemonstrate sau cînd convingerile îi apar ca fiind nişte credinţe obscure...

Exerciţiul 14

Anchetă de lectură

Citiţi un document informativ.
Cînd vă scade concentrarea?
În ce moment(e) încetineşte viteza de lectură?
Atunci cînd pierdeţi firul demonstraţiei, ce reproşaţi textului?
Cînd vă sporeşte interesul pentru o anumită chestiune?
Dacă textul menţionează o întîmplare, un eveniment, ce vă caracterizează atunci comportamentul de cititor?

Două motive explică acest lucru:

- Primul este legat de agasarea pe care o provoacă un discurs „eterizat", în timp ce sîntem ataşaţi de concret, de spaţial, de temporal.
- Al doilea motiv ţine de faptul că noi înţelegem lucrurile prin intermediul experienţei. Dacă, pentru a vă construi progresiv punctul de vedere, aţi avut nevoie de ilustrări, cititorul va fi la fel de sensibil la ele.

A comunica, literalmente **a pune în comun,** presupune într-adevăr că împărtăşiţi cititorului exemplele care v-au afectat în primul rînd.

În ciuda aparenţei lor concurenţe, ideea şi ilustrarea sînt mai mult complementare decît opuse. Într-adevăr, o ilustrare este ca un cablu de antenă de televizor, iar ideea, ca o emisiune. Fără conectarea la antenă, emisiunea rămîne neclară, confuză, obositoare, chiar dacă ea este realizată corect. În schimb, cablul va aduce imaginii calitatea indispensabilă concentrării.

A ilustra prin exemplu înseamnă a face ideea inteligibilă...

Puteţi întrebuinţa :

- cazul, faptul, evenimentul deosebit

„Alţi [editori] încearcă să producă numai best-sellers-uri, strîngînd cît mai mulţi bani. Dar, între cele două categorii, majoritatea încearcă să-şi echilibreze finanţele publicînd în acelaşi timp cărţi pentru marele public şi lucrări pentru două sau trei mii de cititori. Abundenţa de publicaţii a acestui început de an şcolar nu este făcută pentru a echilibra conturile. Poate că fragmentul ar putea începe aşa: dar editorii rămîn, în sufletul lor, nişte jucători. [Editura] Grasset i-a dat actriţei Brigitte Bardot cinci milioane de franci pentru ***Memoriile*** sale."[1]

Noii conformaţii a pieţei editurilor care raţionalizează investiţiile, Bernard Pivot îi opune editorii, deşi aceştia sînt „jucători" permanenţi. Dovada este făcută prin B.B. !

- **mărturia dată sau raportată**

„O altă profesoară de engleză confirmă: «Într-o instituţie sensibilă, adesea este greu să motivezi elevii. Ieri, telematica, astăzi, Internetul constituie suporturi bune pentru a ne atinge acest scop [...]». În cadrul mărturiilor celor care le utilizează, Internetul apare într-adevăr drept un nou instrument pedagogic aflat la dispoziţia cadrelor didactice, instrument care ar putea eventual lupta împotriva eşecului şcolar."[2]

Ce vizează autorul, citînd-o pe această profesoară? A face credibil punctul său de vedere. În plus, este interesant de observat că dovada vine înaintea părerii. Procedînd în acest fel dezamorsează orice eventuală obiecţie din partea cititorului.

- anecdota: întîmplare trăită sau observată

„Eliberarea internă se prezintă ca o chestiune ce ţine de eveniment sau ca o chestiune de timp [...] Iată un exemplu al felului în care eliberarea internă se

---

1 Replică a lui Bernard Pivot consemnată de către Jean François Polo, *Les Echos*, 12 octombrie 1996.

2 Jean-Pierre Archambault, *Le Monde diplomatique - Manière de voir* – număr în afara seriei, octombrie 1996.

manifestă în situația clinică Chuck era medic generalist într-o regiune izolată din Munții Stîncoși "[3]

Eliberarea internă, subiect anevoios, a făcut obiectul observațiilor clinice înainte de a lăsa loc elaborării unei teorii Cazul lui *Chuck* îl face pe cititor „să vadă", ca și cum acesta ar fi invitat în rîndul membrilor echipei de cercetători.

„Teza aceasta nu se pretinde a fi originală, ideea există de mult timp Această încîntătoare poveste orientală o arată..."[4]

De ce să prezinți o teză în perioada ei cea mai neliniștită, marginală și anevoioasă ? Pentru a o face din prima clipă mai familiară, autorul o „îmbătrinește" puțin și, mai ales, o ilustrează printr-o întîmplare, exotică și fermecătoare.

• ficțiunea

„Ca să mai limpezim discuția noastră, să observăm viața unui personaj fictiv, doar în aparență, care vroia să trăiască după această filosofie maniheistă a opozițiilor Spun că este «fictiv doar în aparență» deoarece cititorul il va apropia ușor de un mare număr de personalități, din diferite părți ale lumii, din trecutul cel mai indepărtat și pină astăzi. Să-i dăm numele exotic Ide Olog."[5]

Voința lui Watzlawick de a se apropia de cititor se manifestă și aici Oricare ar fi referințele sale, cititorul va găsi în exemplul ilustrării o posibilitate suficientă pentru a demonstra o lege.

„Putem spune că «materia» tinde să facă reală o posibilitate subiacentă [ ] Așteaptă, lasă-mă să-ți explic, Sophie Voi incerca să mă fac mai bine ințeles

3. Eric Berne, *Que dites-vous après avoir dit bonjour ?*, Tchou, 1972
4 Paul Watzlawick, *Comment réussir à echouer ?*, Editions du Seuil, 1988
5. *Ibid*

povestindu-ţi o întîmplare hazlie era o dată un sculptor aplecat deasupra unui bloc mare de granit În fiecare zi, el tăia şi sculpta piatra fără formă şi într-o zi primi vizita unui băieţel «Ce cauţi ?» a întrebat băiatul «Aşteaptă şi ai să vezi», îi răspunse sculptorul Cîteva zile mai tîrziu, băiatul a venit din nou şi sculptorul transformase blocul de granit într-un cal splendid Băiatul s-a uitat fix cu gura căscată la cal, apoi, întorcîndu-se spre pictor, l-a întrebat «De unde ştiai că era ascuns înăuntru ?» [ ] Aristotel gîndea în acelaşi fel, că toate lucrurile din natură au în puterea lor devenirea, realizarea unei anumite «forme» "[6]

Apropiată de *alegorie*, povestea este introdusă printr-o explicaţie didactică şi se încheie în aceeaşi manieră printr-un rezumat al gîndirii filosofice a lui Aristotel. Astfel „încastrată", anecdota pare literalmente a fi generată de teorie Fără de care ea ar putea deveni o perturbare.

În toate cazurile, exemplul demonstrativ îl apropie pe cititor, acesta putînd să se proiecteze în cadrul contextului mai uşor, să înţeleagă procesul pe care-l descrieţi.

Exerciţiul 15

Faceţi ideea inteligibilă

Toate aceste propoziţii sînt generalizatoare sau teoretice. Ilustraţi-le cu ajutorul exemplelor extrase dintr-o observaţie personală :

1. Producţia de servicii are specificităţi în raport cu producţia produselor : o diferenţă o reprezintă participarea clientului la producţia de servicii. De exemplu...
2. Dorinţa de autonomie a adolescenţilor este mai puţin marcată decît în rîndul generaţiilor precedente. De exemplu...
3. Salariatul trebuie să întrunească două competenţe, una tehnică şi cealaltă relaţională. De exemplu...
4. Certificarea serviciilor poate fi cerută pentru ansamblul activităţilor unei întreprinderi sau, pur şi simplu, pentru un serviciu. De exemplu...

☞ *Soluţii la p. 191*

Figurile de ilustrare

Cuvîntul „figură" desemnează :

- o formă,
- un chip,
- o reprezentare...

Pentru formă, figura de stil posedă organizare, geometrie ;

6 Jostein Gaarder, *Le Monde de Sophie*, Editions du Seuil, 1995

pentru chip, ea are expresie, personalitate; pentru reprezentare, fidelitatea, simbolismul

Altfel spus, cînd limba pare uzată, cuvintele îndărătnice şi formulările rutinate.

micul repertoriu pe care vi-l propunem face inventarul celor mai populare figuri şi vă ajută să atenuaţi complexitatea unei idei Astfel, puteţi explica o părere şi/sau să înviorați exprimarea ideilor voastre aplicîndu-le, la alegere, două operaţiuni:

- **adunarea:**

caracterul ilustrativ al tehnicilor care ţin de aceasta se referă la faptul că:

- spuneţi **mai mult despre acelaşi lucru**;
- procedaţi prin **insistenţă.**

ADUNAREA	
Mecanisme şi funcţii	*Exemple*
Repetiţia Folosirea de mai multe ori a aceluiaşi cuvînt sau grup de cuvinte *Pentru a sublinia, a pune în valoare o idee şi a crea un ritm*	„**Minciună, minciună** şi iar **minciună.**" Geneviève Brisac, *Week-end de chasse a la mere*, Editions de l'Olivier, 1996 „Este epoca **primului** fabricant, a **primului** catalog, a **primului** spot, este pentru **prima** oară cînd maşina trece graniţa, fiecare ţară, fiecare oraş are **prima** sa dactilografă, aşa cum va avea **prima** sa agenţie sau **primul** său salon " Monique Peyrière, „Machines à écrire", *Autrement*, nr. 146 „Care erau singurele momente cu adevărat clare pe care le cunoscuse de 45 de ani de cînd ieşise din ENA? Singurele care nu fuseseră infestate de **putere, de spiritul puterii, de manevrele din jurul puterii, de teribilele reflexe ale oamenilor puterii.**" Laurence Cosse, *Le Coin du voile* Editions Gallimard, 1996
Acumularea Compunerea unei serii de cuvinte sau de grupuri de cuvinte de aceeaşi natură gramaticală. *Pentru a amplifica o părere, a introduce o gradare a sensului*	„O scriere frumoasă, o bună memorie a cifrelor, simţul loialităţii, un anumit entuziasm, o ţinută îngrijită şi bunele maniere erau probabil calificări suficiente pentru a ocupa asemenea posturi " Lisa Fine, „Machines à ecrire", *Autrement*, nr 146 „Ameninţarea permanentă pentru o gîndire vie o reprezintă uzura, degradarea, pietrificarea exprimării " Alain Rey, *Le Réveille mots*, Editions du Seuil, 1996

ADUNAREA	
Mecanisme şi funcţii	*Exemple*
Analogia Crearea unui raport de asemănare între mai multe elemente aparţinînd unor realităţi diferite. *Pentru înţelegerea unui lucru comparîndu-l cu un alt lucru mai familiar...*	„Şeful întreprinderii este un luptător El merge pe tăciuni aprinşi, se joacă de-a cow boy ul în pădure şi cade în gol Traducerea tropului pericolul nu este acolo unde îl crezi, viaţa este o junglă, decizia este un mare salt " Alain Etchegoyen, *Le Pouvoir des mots*, Dunod, 1994 „Noţiunea de climat social este direct legată de cea de barometru social [ ] Trebuie să recurgem deci la metode iterative care, la intervale regulate, măsoară temperatura şi, mai ales, prevăd şi intemperiile şi inseninările Astfel, a arunca o privire asupra barometrului devine un gest ritual atît în cadrul întreprinderii cît şi în casa de la ţară." (*Ibid*)
Aglutinarea Crearea de neologisme prin amalgamarea cuvintelor. *Pentru a obţine comprimarea sensului, concentrarea ideilor.*	„Les divinitiales"♦, Michel Adenis, *Le grand 0*, Alternatives, 1994 „impoliticul" impozitele politicii sau impoliteţea politicii
Antiteza Reunirea în cadrul aceleiaşi formule a elementelor contradictorii prin alianţă de cuvinte. *Pentru a califica într-o manieră neaşteptată, pentru a introduce un paradox*	„Ele [Anglia şi Statele Unite] sînt separate printr-o limbă comună", Paul Watzlawick, citîndu-l pe Oscar Wilde, *Comment réussir a echouer*, Editions du Seuil, 1988 „Comment réussir à échouer ?" titlu de Paul Watzlawick
Paralelismul Recurgerea la repetiţii de structură. *Pentru a pune în valoare opoziţiile de sens, prin simetrie sau inversiune.*	„Pentru o sută care ar îngenunchea, o sută ar rămîne în picioare " Laurence Cossé, *Le Coin du voile*, Editions Gallimard, 1996 „Cartea este o voce captivă Vocea este o carte care scapă", Michel Bernardy, *Le Jeu verbal*, Editions de l'Aube, 1988 „cu sărbătoarea în frunte , cu fruntea în sărbătoare"

♦ *Divinitialele* desemnează literele alfabetului grec ce au inspirat legendele poporului lidian

• **substituirea :**

caracterul ilustrativ al tehnicilor care ţin de aceasta se referă la faptul că :

- spuneţi **altceva ;**
- procedaţi prin **asociere de idei.**

SUBSTITUIREA	
Mecanisme şi funcţii	*Exemple*
Imaginea Trecerea de la un sector real la un altul *Pentru a mări înţelegerea cititorului*	„**În fabulele lui La Fontaine, vulpile nu mănîncă decît din farfurii şi berzele din vază. Pe piaţa muncii este la fel :** există recipiente cu **gît larg** şi recipiente cu **gît lung.** Dar economiştii oficiali afirmă cu o înfricoşătoare îndîrjire că *legile economiei sînt imuabile* şi că nu există loc decît pentru o **singură piaţă, cea a berzelor diplomate cu gît lung şi cu cioc lung care iau propriu zis alimentele. Cît despre vulpile care mănîncă din farfurii, n-au decît să crape sau să-şi lungească botul.** Bruno Lussato, *L'Echelle humaine*, Robert Laffont, 1996 „**Busola** oamenilor politici ea nu mai indică **Nordul** ea nu desemnează decît **vaporul.**" (*Ibid.*)
Coliziunea Realizarea unei duble evocări înlocuind, adăugînd un sunet cu un altul, o literă cu o alta. *Pentru a încărca un cuvînt cu multiple sensuri şi a crea o învecinare de sens neaşteptată*	**(po)etica** = etica în poezie
Exagerarea Înlocuirea unui cuvînt printr-un superlativ ; a desemna un obiect, o persoană printr-o formulă mai nobilă, reluînd una dintre calităţile sale deosebite ; a exagera o idee. *Pentru a ajuta la înţelegere şi a insista asupra unei proprietăţi.*	„Vorba este de argint, iar tăcerea de aur."
Deturnarea Împrumutarea unei formule repetate şi deformarea ei. *Pentru a beneficia de celebritatea acestei formule.*	„Pericolul galben"

Domeniile de aplicare a ilustrării

În dicţionar, cuvîntul „ilustrare" figurează între *iluminare* şi *ilustru*. După ce inspiraţia a izbucnit, dar înainte ca gloria să o celebreze. Pînă la urmă, mai modestă, dar fără ca pentru aceasta să caute umbra.

Într-adevăr, ilustrarea are iluminare, claritate, evidenţă şi, de la lucrurile ilustre, utilitatea.

Cu alte cuvinte, ilustrarea reprezintă o adevărată binefacere pentru voi, care doriţi în mod legitim să fiţi înţeleşi fără ocolire şi fără teamă.

Principiile care fac din ilustrare zîna voastră cea bună? Ele sînt în număr de două.

Principiul nr. 1 : ilustrarea suspendă raţiunea

A ilustra o idee înseamnă a lua o poziţie părtinitoare împotriva logicii. Nici o demonstraţie, nici o dovadă raţională nu o susţine, deoarece nu numai că nu se adresează *creierului raţional*, dar îi mai şi distrage atenţia.

Principiul nr. 2 : ilustrarea frapează imaginaţia

Ilustrarea are drept ţintă *creierul intuitiv*, cel al gîndirii globale sau chiar cel al creativităţii.

Ilustrată cu abilitate, o idee este memorată mai repede, mai uşor, mai durabil. Acest avantaj demonstrează superioritatea enunţului ilustrat în raport cu enunţul abstract. De aceea, ilustrarea găseşte un cîmp preferenţial în numeroasele forme ale comunicării scrise.

Persuasiunea

Ilustrarea convingătoare marchează în special publicitatea. Ea serveşte drept slogan, semnătură, strigăt de război... Cititorul-consumator o asociază unei mărci, unei provenienţe, unei identităţi.

Puterea sa de convingere se datorează întrunirii a cinci calităţi sau întrebuinţării uneia dintre ele.

Ilustrarea este :

- **durabilă :** făcută pentru a rezista uzurii timpului, erodării însoțind mereu frecvența repetiției.

  Nu au căpătat, încă, nici un rid :

  Greutatea cuvintelor, șocul fotografiilor.
  Paris, Orașul Luminii.
  Libertate, egalitate, fraternitate.

- **ludică :** concepută pentru a trezi surisul, pentru a surprinde în mod agreabil.

  Cu ritm :

  Eticheta șic, eticheta șoc.

  Cu tandrețe :

  Numai Alina mă alina.

- **convingătoare :** fără ambiguitate

  Fără ocolișuri...
  Business is business.
  Fără vorbărie :
  Beți, eliminați.

- **autonomă :** independentă de un suport vizual, de un text, de o scenă sau de un eveniment oarecare ; ea este liberă pentru ca fiecare să poată să și-o însușească imediat și, dacă este cazul, să o exploateze într-o manieră personală

  Unul pentru toți, toți pentru unul.

Estetica

Amprentă personală a unui autor, ilustrarea estetică sau poetică semnează stilul Frecvența folosirii sale este în general mare în literatură Utilitatea sa este apreciată în privința contextului , ea trebuie să îmbine discreția și prezența pentru a nu dăuna textului Pentru a fi citită o singură dată, ilustrarea estetică deține o anumită „autoritate" ; astfel, ea este :

- **personală :** autorul angajează în ea sensibilitatea şi convingerile sale

  „Gratuitatea, care este singura monedă a artei."[7]

- **autentică :** susceptibilă de a crea emoţii

  „Ea vorbeşte pentru a vorbi, pentru plăcerea cuvintelor care se înşiră sau mai degrabă se împletesc Un substantiv pe faţă, un verb pe dos. La tricotarea frazelor nu lipseşte decît clinchetul andrelelor."[8]

- **plastică :** aici domneşte armonia

  „Ceea ce concepem bine se enunţă clar,
  Şi cuvintele pentru a o spune ne vin cu uşurinţă."[9]

- **pertinentă :** izvorîtă dintr-o observaţie perspicace

  „Trebuia să conchidem că această protuberanţă se numea Bernadette Bernardin În fond, nu cuvîntul protuberanţă nu se potrivea Grăsimea sa era prea netedă şi albă pentru a evoca acest gen de eflorescenţă Un chist, acest lucru era un chist."[10]

  „Existau găuri în ignoranţa sa."[11]

Pedagogia

Ilustrarea este aici un auxiliar indispensabil uceniciei Aleasă pentru a facilita asimilarea noilor noţiuni, uşurează memoria de eforturi plictisitoare Ea procedează în general prin simplificare sau prin evocare familiară Pentru a rezista uitării, ea trebuie să fie :

- **simplă :** fără efecte de eleganţă, nesofisticată

  „A şti să persişti tehnica „discului vărgat"[12]

7 Daniel Pennac, *Comme un roman*, Editions Gallimard
8. Noelle Chatelet, *La Dame en bleu*.
9. Nicolas Boileau
10 Amélie Nothomb, *Les Catilinaires*.
11 Camille Todd, *La Couette*, Éditions du Seuil, 1994
12 Dr Charly Cungi, *Savoir s affirmer*, Retz, 1996 (trad rom. *Cum să ne afirmăm*, Polirom, 1999)

- **utilitară :** exclusiv în serviciul ideii abstracte

  „Să facem o paralelă cu jocul de Lego "[13]

- **concretă :** apropiată de realitatea familiară cititorului

  „Pe scurt iepurele alb iese dintr-un joben și, pentru că este un iepure enorm, acest tur de magie ocupă multe miliarde de ani Toți copiii oamenilor se nasc la extremitatea părului fin al blănei sale Ceea ce îi face capabili să se mire de imposibilul gest de prestidigitație Dar crescînd, ei se înfundă din ce în ce mai mult în profunzimea blănii iepurelui Și acolo rămîn Stau atît de bine, încît nu mai au niciodată curajul să urce de-a lungul firelor de păr Doar filosofii au curajul de a face această călătorie periculoasă [ ]"[14]

Cele trei domenii de aplicare se unesc uneori

„Exista bomba atomică, acum există bomba semantică!"[15]

Paralelismul îi transmite frazei tonicitatea sa, accentuată de forma exclamativă Repetiția *bomba* și forța analogiei frapează sensibilitatea. De altfel, jocul sonorităților – pe modul simetric – echilibrează perfect formula Toate aceste calități celebrează ideea însăși

Ceea ce nu este ilustrarea

- **o simplificare :** dacă realitatea este complexă, ilustrarea trebuie să rămînă tot așa, altfel riscă să o sărăcească.
- **o supralicitare a mijloacelor :** dacă gîndirea voastră este inteligibilă, o ilustrare poate de asemenea să încetinească progresia cititorului în cadrul textului.
- **o animație-gadget♦ :** fără o finalitate precisă, ilustrarea produce confuzie.
- **o ghicitoare :** ilustrarea trebuie transferată unui domeniu familiar.

♦ *Gadget* : termen intraductibil în limba română, reprezentînd un obiect de dimensiuni mici, mai mult sau mai puțin practic, care amuză prin caracterul său de noutate (n t.).

---

13 Colette Mathieu Batsch, *Invitation a la créativité*

14. Jostein Gaarder, *Le Monde de Sophie*, ed. cit.

15. Bruno Lussato, *L'Échelle humaine*.

Ilustraţi-vă titlurile

Titlul are menirea de a spori curiozitatea cititorului, ea trebuind imediat satisfăcută. Oricare ar fi poziţia pe care o adoptaţi, trebuie, în orice caz, să fiţi creativi, în aşa fel încît titlul vostru să exercite asupra cititorului mai mult decît o putere de atracţie, o adevărată seducţie.

> „Cum se predau astăzi diferitele arte? Cum se practică în cadrul şcolii şi în afara ei muzica, teatrul, cinematografia, artele plastice, scrierea? Care sînt posibilităţile oferite tinerilor pentru a-şi astîmpăra setea de cunoştinţe şi de creaţii artistice? O panoramă a marilor discipline sectoriale, încearcă să scoată la iveală atît evoluţiile sociale cît şi pe cele pedagogice care le-au traversat. Fericirile şi nefericirile lor ..."[16]

Cîteva variaţiuni pe un titlu...

Procedeele de adiţie ne oferă:

- repetiţia: Istoria disciplinelor, istoria familiilor
- acumularea: Teatrul, muzica, pictura, cinematografia, scrierea: arta la îndemîna tuturor
- analogia: Gimnastica minţii...
- aglutinarea: Les Débrouille-art*
- antiteza: Libertatea se invaţă.
- paralelismul: Valori ale şcolii, valori la şcoală

Exerciţiul 16

Găsiţi un titlu pentru textul următor după unul dintre procedeele de ilustrare:

Academia Bellefond invită toţi pictorii, amatori şi profesionişti, oricare ar fi nivelul şi tehnica lor picturală, să dea frîu liber talentului lor pe o temă la alegere: portretul sau peisajul insolit.

☞ *Soluţii la p. 191*

Procedeele de substituire:

- imaginea: Notele false ale partiturii
- coliziunea de sens: Tratat de descompunere
- exagerarea: A fi Rimbaud sau nimic
- deturnarea: Copilăria artei

* Joc de cuvinte intraducitbil. Substantivul „débrouillard" în limba franceză înseamnă „(om) descurcăreţ", aici cu sensul „descurcă arta", o face mai accesibilă (n. t.)

16. Şapou al unei anchete realizate de către *Le Monde de l'Education*, decembrie 1996.

Capitolul

5

ÎMBOGĂŢIŢI-VĂ STILUL

Ce este stilul ?

Stilul este perceput drept rezultatul unei exprimări :

- **bogate**

În calitate de cititor, intraţi în text ; aveţi la dispoziţie anumite cuvinte, punctuaţia, timpuri ale verbelor etc. Vă creaţi o impresie de ansamblu : tandră, tonică sau organizată , acesta este stilul.

- **proprie unei epoci**

Stilul este arhaic şi de preferinţă autentic ; mobilierul „stil" ne-o confirmă. În scris, cineva care „are stil" poate chiar să şteargă de praf şi să scoată la lumină cîteva arhaisme ale limbii !

- **estetizante**

Prezenţa sau absenţa ornamentelor constituie elementele cel mai uşor de observat.

Ornamentul sau lipsa lui se observă din alegerea cuvintelor, din ritmul legat de punctuaţie, din lungimea şi cadenţa frazelor Stilul este deci un fel de **manoperă expresivă şi estetică.**

Exemplu

Întunecatele coşuri ale uzinelor, înlăcrimate de la fum, sătule de funingine, toate au fost abandonate. Renunţăm la miliardele de kilograme de detergent deversate în fiecare dimineaţă, la fosfaţii latenţi, periculoşi şi dulcegi. Pentru a-şi păstra imaginea de marcă, întreprinderile, în sfîrşit responsabile, se străduiesc, după o deontologie din mers, să fabrice fără a polua. O eminentă şi gigantică piaţă se profilează la porţile Europei. Statele Unite se situează, zeloase, în fruntea mişcării.

Tendinţă ornamentată

Gata cu coşurile uzinelor. S-a terminat cu fosfaţii din detergent. În principiu. Din obligaţie, şi pentru a-şi păstra imaginea, întreprinderile se străduiesc să fabrice fără a polua. O gigantică piaţă pentru Europa. Şi pentru Statele Unite

Tendinţă minimalistă

- **originale**

Iată ce spune Jules Renard: „Ceea ce caut înainte de toate într un roman sînt ciudăţeniile frazei".

- **elegante**

graţie, clasă, puritate, un „niciodată citit" ce rămîne discret. şi, drept constantă, legile estetice ale epocii.

Stilul este deseori perceput ca o măiestrie a scrierii, rezervată unei elite.

Céline declara în 1959: „Eu sînt un stilist, în sensul că nu am chef să las o frază în pace".
Această primă definiţie a stilului se potriveşte destul de bine cu un proiect literar în care domină expesia sensibilităţii: **stilul include deci o noţiune de creativitate personală.**

Prea greoi sau prea sec...

Repetiţii, termeni improprii, stîngăcii de vocabular, fraze ceţoase, imagini forţate, o sintaxă discutabilă... sînt simptomele cele mai curente ale absenţei stilului.

În mod paradoxal, această absenţă nu rezultă întotdeauna dintr o lipsă bine determinată.

Într-adevăr, facem dovadă de precaritate stilistică tocmai atunci cînd ne străduim să avem stil, de unde tendinţa noastră de a „îngroşa" exprimarea cu întorsături pretins elegante Acesta este stilul greoi, umflat, care dă imediat impresia cititorului că se sufocă sau că a mîncat prea mult...

Invers, un text fără stil poate fi consecinţa unei exprimări sărace, a unei tendinţe excesive de a diminua bogăţia ideilor, de a nivela exprimarea şi de a i suprima asperităţile . Cititorul continuă anevoios traversarea deşertului, cu gîtul uscat.

Exemplu

Şlefuiţi-vă stilul

„Tasta Esc permite ieşirea dintr-o fereastră de dialog fără a valida opţiunile selectate..."
Nu.
„Tasta Esc oferă posibilitatea de a ieşi dintr-o fereastră de dialog. Atunci nu este necesară validarea opţiunilor selectate .."
Nu
„Tasta Esc permite ieşirea... Deci tastă joacă rolul de buton **Anulare**."
Nu. Nu. Nu. Nu-i bine. Deşi sînt cuvintele noastre, stilul nu există! Ziarist, asta da meserie! Léo şi-a asumat sarcina de a redacta scurte informări în cadrul *Commun'action*, ziarul intern. „Pentru o sarcină, şi asta este cu adevărat o sarcină, îşi spune Léo, iată că de o jumătate de oră migălesc la funcţia Esc... În ritmul ăsta nu mai termin."

De ce ne lipseşte stilul ?

Lipsa de exerciţii sau de fluiditate epistolară

Manevrele sintactice şi lexicale îl enervează pe Léo: nu simte nici o plăcere Are impresia că nu se poate controla, că nu se poate stăpîni, din cauza lipsei de practică.

Pentru „neiniţiat", a reface reprezintă adesea un eşec, în vreme ce pentru „maestru" este o etapă Pentru primul, a reveni asupra unei lucrări este consecinţa nedorită a lipsei de experienţă. Pentru maestru, a reface o lucrare este rezultatul unui calcul, un segment din logica experienţei şi a bogăţiei stilului

Ne lipseşte stilul atunci cînd ne mulţumim cu o producţie prea brută, insuficient prelucrată.

Conformismul

Prea timizi pentru a ne afirma, pentru a ne arăta preferinţele pentru o anumită întorsătură a frazei, un ritm al ei, pentru o anumită punctuaţie. avem tendinţa de a lua drept model construcţiile stereotipe Dar a dezvolta un stil presupune distanţarea de standarde, însoţită de asumarea unor riscuri mai importante Făcînd dovadă de stil, deci de originalitate, ne temem adesea să nu ne îndepărtăm, să nu ne desolidarizăm de ceea ce este în general admis, cu atît mai mult cu cît stilul unui document angajează mult mai mult persoana decît conţinutul lui.

Lipsa de stil reprezintă semnul unei prea mari timidităţi care ne cantonează în alegeri timorate.

➢ Alegeţi-vă stilul

Dacă astăzi redactarea poate fi practicată în afara unei intenţii artistice, ea oferă totuşi ocazia de a dezvolta o originalitate a exprimării Scrierea **operaţională se supune deci, ca şi scrierea literară, creativităţii voastre mai mari sau mai mici.** Cu toate acestea, creativitatea nu este singura responsabilă de tonalitatea stilistică a scrierilor voastre

Funcţia Esc, în precedenta versiune a lui Léo, guverna fraza din moment ce era subiect, în această nouă versiune, cititorul îşi reia locul de subiect În consecinţă, putem spune că **locul acordat cititorului constituie o altă variabilă a identităţii voastre stilistice.**

Aici, întrebarea şi verbul interpelează direct cititorul Această interpelare face textul să „trăiască" mai bine decît în precedenta versiune, **doza de acţiune de care dă dovadă scrierea voastră introduce o nouă variabilă stilistică.**

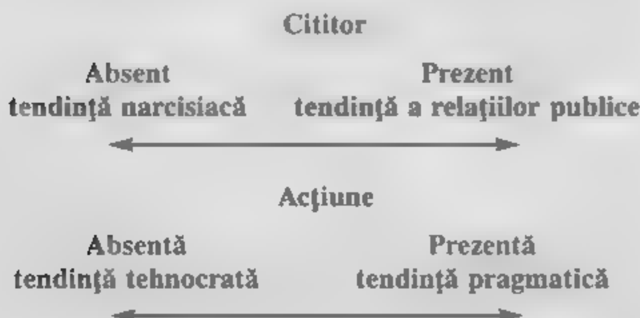
> **Exemplu**
>
> **Léo îmbunătăţeşte stilul...**
>
> **...Bine, să reluăm, funcţia Esc...** Acesta este chiar subiectul articolului meu. Nu, este mai degrabă obiectul Subiectele sînt cititorii mei... Da !
> „Puteţi ieşi dintr-o fereastră de dialog cu ajutorul funcţiei Esc".
> E mai bine...

> **Exemplu**
>
> **Léo progresează...**
>
> ...Tot nu-i bine...
> **„Cum puteţi ieşi dintr-o fereastră de dialog ? Cu ajutorul funcţiei Esc."**
> Mult mai bine.

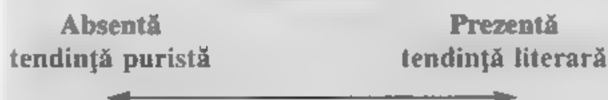
Dimensiunile bipolare **„absenţă/prezenţă"** :

- ale cititorului,
- ale acţiunii,
- ale creativităţii,

determină apariţia a **trei** perechi de tendinţe

Creativitate

Cele trei perechi de tendințe

Prezența cititorului : prima dimensiune stilistică

Dimensiunea stilistică narcisiacă/relații publice se sprijină pe necesitatea celui care redactează de a-și seduce cititorul, într-un joc al oglinzilor în care :

tendința narcisiacă va pune în valoare imaginea celui care redactează,
tendința relațiilor publice va capta prezența cititorului

- **Tendința narcisiacă**

„Așa cum **eu** am spus deja, una dintre cele mai mari greșeli ale demersului intelectual este de a-l folosi pentru a apăra o părere deja formată "[1]

*Noi propunem programe de formare, **originale** și pe măsură. **Echipa noastră** concepe, amenajează, modernizează formările pentru o mai mare **eficacitate***

A scrie astfel presupune un egocentrism, atașat unei misiuni de redactare înțeleasă ca un circuit închis Corespondențele tipizate pot dezvolta această tendință, anonimatul cititorilor făcându-i pe aceștia din urmă inaccesibili redactorului. Alt motiv . egocentrismul de drept în anumite scrieri emanate de către autorități. Distanța ierarhică, tutelară sau administrativă poate

---

1 Edward de Bono, *Refléchir mieux*, Editions d'Organisation, 1985

atunci produce scrieri reprezentative ale acestei tendințe. Poziția umilă a potențialului cititor îl face pe cel care redactează să-l piardă din vedere.

Tendința narcisiacă exclude prezența cititorului. Redactorul, dimpotrivă, se manifestă prin:

- folosirea repetată a lui „eu", „noi", și „personal",
- elementele tind să-i pună în valoare locul, statutul și rolul său de semnatar.

- **Tendința relațiilor cu publicul**

La cealaltă extremitate a bipolului „absență prezență a cititorului" se situează „redactorul – relații cu publicul".

> „**Ce trebuie să credem** despre aceste teste? **Să vedem acum** ce putem crede despre valoarea acestei metode de selecție. **Unii au fost poate surprinși** să constate că inteligența era evaluată cu ajutorul testelor-jocuri ce se apropiau uneori de ghicitoare și **au manifestat** un anumit scepticism în privința valorii concluziilor trase. **Eu cred că nu se înșală.**"[2]

Tendința relațiilor cu publicul se identifică prin folosirea:

- termenilor de contact,
- formulelor de incitare,
- trimiterilor la relația dintre redactor și cititor,
- elementelor de informare ce consolidează rolul atribuit cititorului,
- termenilor rituali pentru a concretiza relația

Tendința a cunoscut o dezvoltare extraordinară în publicațiile din ultimii zece ani. Inspirată din practicile jurnalistice, ea pune cititorul pe primul plan pe cititor. Face dovada unei deschideri spre cititor și, în general, spre relație. Amabil? Demagogic?

2 Jean Gobet, *Les Tests démystifiés*, Editions Aubier, 1976

Prezenţa acţiunii:
A doua dimensiune stilistică

Tendinţa absenţă/prezenţă a acţiunii

tehnocrat ⟵⟶ **pragmatic**

A doua dimensiune stilistică atribuie informaţiei o valoare crucială. Tendinţa tehnocrată pune informaţia acolo unde tendinţa pragmatică o propune sau o impune

- **Tendinţa tehnocrată**

Căutînd adesea o garanţie a obiectivităţii, redactorul şi cititorul recunosc în plus în scrierea tehnocrată seriozitatea şi importanţa vocabularului specializat informaţia cu gradul cel mai mare de precizie, într-un mod descriptiv, static. Frecventarea cotidiană şi exigentă a unei teme vă poate conduce la o redactare „tehnocrată", ca şi în momentul redactării unui memoriu sau a unui raport

> „**Metodele statistice şi istorice** nu se preocupă cu observaţia, **metodele comparative, nomotetice şi fără îndoială raţionaliste** o permit, fără a-i pune condiţii deosebite **Tipologia concretă** implică, dimpotrivă, o observaţie pe care **tipologia idealistă** şi genetica o revendică, dar care este, în aceste ultime două cazuri, discutabilă."[3]

Caracteristici ale tendinţei tehnocrate

- construcţie impersonală a frazelor,
- vocabular specializat,
- neologisme tehnice,
- termeni tehnici,
- un sistem referenţial între redactor şi cititor a priori comun,
- densitatea de informaţii,
- minimă atenţie acordată destinatarului.

---

3 Madeleine Grawitz, *Méthodes des sciences sociales*, Dalloz, 1986

- **Tendinţa pragmatică**

Scrierea pragmatică precedă acţiunea noastră, ne anticipează dificultăţile de operare. În faţa potenţialului cititor, ea întreţine o pedagogie de profesor de gimnastică, preocupat de performanţe. Ea dinamizează informaţia cu ajutorul:
- verbelor de acţiune,
- modului imperativ sau infinitiv,
- frazelor scurte,
- unui referenţial comun sau explicitat,
- exemplelor,
- adesea, elementelor vizuale.

> „Alegerea tipului potrivit de grafică este în întregime subordonată faptului că aveţi o idee clară asupra conţinutului mesajului vostru. Nu, mesajul dumneavoastră este cel care trebuie subliniat, ideea precisă pe care doriţi să o prezentaţi. Pentru a înţelege importanţa acestei prime etape, desenaţi atîtea grafice cîte veţi reuşi să vă imaginaţi..."[4]

Prezenţa creativităţii:
A treia dimensiune stilistică

Tendinţa absenţă/prezenţă a creativităţii

puristă **literară**

Care este motivul pentru a scrie în manieră puristă sau literară? Ataşamentul faţă de limbă, în ambele cazuri. În scrierea puristă, cel care domină este respectul, în vreme ce în scrierea literară se bazează mai degrabă pe abatere, proprie creativităţii. Se înţelege că, în acest context, atribuim „creativităţii" sensul de „capacitate de a produce abaterea de la normă".

- **Tendinţa puristă**

Scrierea puristă trezeşte în noi tehnicianul scrierii, fascinat de rotiţele şi de mecanismele ei. Cu meticulozitate,

---

4. Gene Zelazny, *Dites le avec des graphiques*, Interéditions, 1989.

respectînd vechi uzanțe, scrierea puristă aplică în consecință în mod riguros normele de exprimare. În plus, ea oferă cititorului subterane informative: glose și citate. Fondul și forma sînt aici studiate cu grijă.

> „Nu este deci decît un «eveniment» în **sensul care-i este atribuit acestui cuvînt în literatura istorică**, așa cum dovedesc **textele citate mai sus** sau oricare tabel cronologic, deși **legătura dintre evenimente și percepție** este aici cel mai adesea ascunsă. Abia acum istoricii încep să folosească termenul de «eveniment» într-o **accepție diferită** de cea pe care tocmai am **explicitat-o** și apropiată de utilizarea pe care o adoptă știința contemporană ; vom reveni asupra acestui subiect. Primul corolar al identificării oricărui eveniment cu o schimbare percepută este că un eveniment presupune întotdeauna un spectator sau, pentru a **relua termenii lui Merleau-Ponty, «nu există evenimente fără cineva căruia ele să i se adreseze și a căror perspectivă finită le formează individualitatea».**"[5]

Tendința puristă este un gen care asociază:

- bogăția citatelor,
- sursele indicate,
- grija față de etimologie,
- organizarea ideilor,
- varietatea vocabularului,
- o ortografie ireproșabilă,
- o punctuație scrupuloasă,
- atașamentul față de vechile forme,
- fraze mai lungi.

- **Tendința literară**

Scrierea literară presupune un „meșteșug al cuvintelor". Străduindu-se să exploreze resursele creative ale scrierii, se combină :

- un vocabular sugestiv în emoții,
- grija pentru ritm,

---

5 Krzysztof Pomian, *L'Ordre du temps*, Éditions Gallimard, 1984.

- figurile de stil,
- o îndrăzneală elevată,
- cîteva urme de tradiţionalism.

„Felul de a iubi vechile gramofoane, învîrtind manivela pentru a întinde arcul, trezea fără îndoială o vrajă deosebită. Trebuia să ai impresia de **joacă cu timpul, de încăierare cu el, că smulgi notele care evadau cu greu din pîlnie.** Întotdeauna sosea un moment triumfal, atunci cînd discul începea să se învîrtă încet, deoarece **mecanismul se epuizase, pierzîndu-şi inocenta sa tinereţe de zece minute...**"[6]

Fiecărui stil, mediul său

Informatician de mai mulţi ani, Léo simte că meseria şi mediul său profesional exercită asupra scrisului său o formă de presiune stilistică. Într-adevăr, fiecare mediu antrenează „obligaţii" stilistice.

Primul bipol : absenţă/prezenţă a cititorului

- **narcisist**
- *modele de scriere privilegiate :*
  CV, prezentare...
- *mediul vizat :*
  servicii de marketing.

- **relaţii cu publicul ; promotion**
- *modele de scriere privilegiate :*
  invitaţie, convocare, afiş, slogan, mailing, urări, felicitări...
- *mediul vizat :*
  servicii de comunicare internă sau externă, servicii comerciale.

---

6 Jean-Marie Bretagne, „Ce que chanter veut dire", *Autrement*, nr 153.

Al doilea bipol : absență/prezență a acțiunii

- **tehnocrat**
  modele de scriere privilegiate :
  raport, dare de seamă, scrisoare, documente contabile...
  mediul vizat :
  servicii administrative (contabile).

- **pragmatic**
  modele de scriere privilegiate :
  instrucțiuni de întrebuințare, ghid, procedură, sistem de operare, notă de serviciu, tablou de bord, program, catalog, regulament, deviz, factură, înscriere. .
  mediul vizat :
  servicii de producție.

Al treilea bipol : absență/prezență a creativității

- **purist**
  modele de scriere privilegiate :
  lexic, glosar, legendă...
  mediul vizat :
  servicii juridice, servicii de organizare, servicii de calitate.

- **literar**
  modele de scriere privilegiate :
  cronică, editorial, publicitate, mailing
  mediul vizat :
  servicii marketing.

Amprenta dumneavoastră stilistică

Cele trei dimensiuni stilistice sînt cumulabile și construiesc **amprenta** voastră **stilistică.** Astfel, redactînd o corespondență pentru serviciul marketing, puteți fi în același timp :

agent de promovare relații cu publicul,
tehnocrat sau pragmatic,
literar.

Adeseori, una dintre tendinţe este mai semnificativă decît celelalte.

La fel cum romancierul este predestinat a deveni maestru, posesor al unui stil unic, la fel şi voi, în calitate de redactori, va trebui să adoptaţi **identităţi stilistice diferite.** Atenţie! nu există o identitate mai bună decît alta. Alegeţi-o pe cea favorbilă momentului, în funcţie de:

- circumstanţe,
- cititor,
- obiectivul vostru de comunicare.

Mai importantă decît impunerea stilului personal **este plasticitatea stilistică.**

Puneţi-vă la încercare!

Antrenaţi-vă!

Plagiaţi!

Fiţi uneori disidentul epistolar al mediului vostru!

Fiţi şi conformistul purist!

Folosiţi şi abuzaţi!

Schimbaţi-vă! Schimbaţi stilul!

Stilul este pentru scris ceea ce costumul este pentru sărbătoare: o punere în scenă a scrierii voastre

– Circumstanţele,
– mediul epistolar de primire,
– relaţia în cauză
atribuie scrierii unitate stilistică.

Exerciţiul 17

Exersaţi traducerea stilistică a acestor fragmente

1. De la tehnocrat la pragmatic

Mazăre de primăvară: protecţia împotriva bolilor şi puricilor. Lupta împotriva bolilor trebuie să fie preventivă. Pentru aceasta trebuie să se anticipeze evoluţia meteo şi să se ţină cont de numărul de etaje cu răsaduri. Cu cît există mai multe etaje, cu atît riscurile de dezvoltare a bolilor sînt mai ridicate.

2. De la pragmatic la

←

tehnocrat

Curățarea aparatului. Nu folosiți nicodată :
– prafuri de curățat, bureți abrazivi metalici sau din plastic.
– produse pe bază de alcool, diluant (pentru curățarea tabloului de comandă).
În fiecare an :
Efectuați o spălare, fără veselă, cu ajutorul
unui produs special vîndut în comerț pentru
curățarea cuvei.

3. De la narcisist la relații cu publicul

→

Specialist în cultura de mazăre verde, particip cu plăcere la acest colocviu, al cărui caracter internațional face încă și mai interesante schimburile dintre participanții la congres. Personal, voi aduce o notă deosebit de optimistă deoarece, în acești ultimi ani, lucrările mele mi-au dat asigurări în privința ipotezelor inițiale. Într-adevăr, eu însumi și toți membrii laboratorului meu constatat că această categorie de mazăre verde...

☞ *Soluții la p. 192*

Exercițiul 18

Comparați temperamentele stilistice subiacente acestor trei texte informatice :

Tastele de direcție deplasează cursorul în sensul indicat de săgeată. Asociate tastelor **Ctrl**, **Alt** sau **Caps lock**, ele servesc deplasării din cuvînt în cuvînt, din paragraf în paragraf, de pe o coloană pe alta etc.

Eric Marson, *Microsoft Word 6* en un clin d'oeil, Editions Microsoft Press, 1994.

Pentru a căuta și înlocui caracterele neimprimabile, este preferabil să ne găsim în Normal sau Page și să afișăm respectivele caractere neimprimabile. Pentru aceasta, faceți clic pe butonul „afișare/ascundere" de pe bara de instrumente Standard. Dacă nu sînt afișate caracterele neimprimabile, Word marchează poziția lor, atunci cînd le găsește.
Microsoft Word version 6.0, ghidul utilizatorului, Microsoft corporation, 1996.

Începînd de aici, puteți explora totalitatea sistemului Help. Dar prudență ! Sînt mulți cei care au pierdut astfel nopți întregi și pe care i am găsit în zori cu ochii tătăciți și cu părul răvășit ! Puteți risca să recitiți rubricile pe care le-ați consultat deja, să vă înfundați în sistemul de referințe încrucișate !

Klaus Maa, *Microsoft Word 6*, Editions Micro applications, 1993.

☞ *Soluții la p. 192*

II

AJUSTAȚI-VĂ MESAJUL ÎN FUNCȚIE DE CITITOR

Capitolul 6

Fiți apropiați de cititor
- Interesul față de cititor
- Cum să vă apropiați de cititorul vostru

Capitolul 7

Schimbați registrele limbii
- Diferitele niveluri ale limbii
- Adaptați-vă la registrul cititorului

Capitolul 8

Apreciați virtuțile normelor
- Cunoașterea normelor
- „Conviețuiți” cu normele

Capitolul 9

Descoperiți atuurile îndrăznelii
- Îndrăzneala, o gîndire care se afirmă
- Unde și cum se manifestă îndrăzneala?

Capitolul

6

FIŢI APROPIAŢI DE CITITOR

Şi voi, vă simţiţi:

- interpelaţi?
- intrigaţi?
- implicaţi?
- interesaţi?
- invitaţi să continuaţi?

Dacă aţi răspuns da la toate aceste întrebări, sînteţi sensibil la personalizarea discursului. Dar despre ce este vorba? Personalizarea discursului se obţine graţie conjugării a doi factori: interesul faţă de cititor şi existenţa unui circuit de lectură.

Exemplu

Cititorul este interpelat...

„Spuneţi da chiar astăzi ofertei noastre... Depăşiţi-vă timiditatea, scrupulele şi temerile: echipa noastră este fericită să vă facă acest cadou, vouă, tuturor celor care văd lucrurile în mare...”

„Uite unul care vorbeşte pe şleau”, îşi spune Léo, brusc intrigat de tonul pliantului publicitar al lanţului hotelier Volonté Invitat să continue dat fiind acest preambul direct, Léo citeşte totalitatea argumentelor fără să respire exact despre el se vorbeşte! „Cum naiba reuşesc să interpeleze în asemenea măsură cititorul?”, se întreabă Leo

– Interesul faţă de cititor

Redactarea presupune să fii singur În plus, atitudinea meditativă obligatorie duce spre introvertire Din aceste două motive, redactarea este rar percepută ca o activitate marcat socială Fiind însă prea preocupaţi de îngrijirea exprimării sau prea focalizaţi asupra conţinutului, ne uităm adesea destinatarii!

Scrierea reprezintă de fiecare dată un angajament, şi fiecare redactor trebuie să-l respecte! Şi nu facem un angajament decît faţă de cineva Anume, faţă de cititor

Sigur, orice comunicare scrisă se supune unor constrîngeri spaţio-temporale, acesta opunîndu-se *a priori* coprezenţei redactor/cititor :

- cititorul este îndepărtat din punct de vedere fizic ;
- cititorul este condamnat la mutism ;
- cititorul este absent de la discuţie.

Condiţiile date sînt pînă la urmă atît de puţin favorabile comunicării încît va trebui să recreăm în mod artificial convivialitatea şi interactivitatea ce caracterizează schimbul oral.

- În primul rînd, **trebuie să vă eliberaţi de autoritatea subiectului** despre care vorbiţi, aşa cum actorul trebuie să ajungă „să uite" textul, dacă vrea să fie convingător pe scenă : emanciparea nu înseamnă neglijarea subiectului. Mai curînd, înseamnă că-l stăpîniţi, şi, în plus, sînteţi liberi.
- De altfel, trebuie ca în orice moment **să vă puneţi în locul cititorului vostru** şi să-i anticipaţi reacţiile.
- În sfîrşit, pentru a reuşi cu adevărat să comunicaţi cu cititorul vostru, trebuie **să-l scoateţi din pasivitatea sa** pentru a-i spori interesul şi gradul de implicare.
- Există mai multe mijloace care conduc la o reală conversaţie cu cititorul. Aceste mijloace combinîndu-se, puteţi :

- să vă adresaţi direct cititorului ;
- să-l întrebaţi ;
- să-i obţineţi adeziunea ;
- să împărtăşiţi emoţii cu el ;
- să vă precizaţi poziţia prin *da* sau prin *nu* ;
- să-l luaţi ca martor...

- Folosirea acestor mijloace vă apropie de cititor. Cîştigaţi în „umanitate", iar cititorul îl va recunoaşte pe omul din spatele textului. **Mai direct, spusele dumneavoastră cîştigă dinamism şi putere de convingere.** Cititorul se simte cu siguranţă mai implicat.

Astfel se adresează :

ziaristul, pentru a influenţa ;
sindicalistul, pentru a mobiliza opinia publică ;
cel care face reclamă, pentru a incita la consum ;
cel care semnează prefaţa, pentru a introduce cititorul într-o lucrare ;
profesorul, pentru a trezi interesul

Exerciţiul 19

Implicaţi cititorul

Apreciaţi caracterul mai mult sau mai puţin unilateral al acestor concluzii :

1. „Am devenit un magnet pentru toate creierele aventuroase ale galaxiei Omul nu are nevoie să aştepte o mie de ani pentru a vizita stelele , stelele sînt cele care vin la el "

Robert Jastrow, *Au-dela du cerveau*,
Editions Mazarine, 1982.

2. „Astăzi, lumea înseamnă mesaje, coduri, informaţie Ce disecţie va disloca mîine obiectele noastre pentru a le recompune într-un spaţiu nou ? Ce nouă păpuşă rusească va apărea ? "

François Jacob, *La Logique du vivant*,
Editions Gallimard, 1970

3. „Iată, aşadar, un scenariu printre altele Pentru o lume printre altele E multă visare aici ? Sînt de acord Însă este important să visezi Şi de ce să nu ne luăm visele drept realităţi ?... Doar cît să construim o lume."

Joël de Rosnay, *Le Macroscope*,
Point Seuil, 1975

Cele trei fragmente ne semnalează o anumită gradare participarea din ce în ce mai evidentă a cititorului De la primul la ultimul fragment, cititorul este din ce in ce mai atras pe partea autorului.

- Logica raportului client furnizor impune apropierea ca valoare în sine.

Da, ne aflăm în epoca **interactivității.** Orice acțiune trebuie să fie judecată imediat de către un „client" ; o firmă chiar a inventat un nou concept : C_2C ; adică „de la consumator la consumator". Este vorba despre măsurarea produsului sau a serviciului cu ajutorul satisfacției exprimate de către utilizator/consumator

Scrisul depinde și el de „audiență" „Cît mai aproape de voi" este maxima care guvernează majoritatea scrierilor, fie ele ziaristice, romanești, practice sau ideologice Fiecare cititor devine într-un anumit mod și potențial client, exigent, pe lîngă un redactor-furnizor atent

Exercițiul 20

Sînteți solicitat

– Răspundeți, în cursul ultimului dumneavoastră sejur, la o anchetă care caută să stabilească dacă ați fost mulțumit de serviciile hoteliere oferite
– Mergeți la teatru și vi se cere, în calitate de spectator, să hotărîți scenariul final.
– Ultima emisiune de televiziune lansează, ca de obicei, un „pro și contra" în rîndul telespectatorilor, pentru a completa sau influența dezbaterea experților

Fiul dumneavoastră deschide o carte intitulată „Acolo unde eroul ești tu ".
– Ce alte ocazii, în care vi se solicita părerea de client, ați întîlnit recent?

Exercițiul 21

Marcați citatul considerat a fi cel mai apropiat.

1. „A munci prea mult timp și prea intens nu dă cu adevărat roade, in măsura in care concentrarea și capacitatea de randament scad putîndu-se astfel strecura greșeli Nu considerați pauzele ca pe o pierdere de timp, ci ca pe o ocazie de a reface plinul de energie, pentru a vă regenera "

Lothar J. Seiwert, *Maîtriser votre temps*, Editions d'Organisation, 1987.

2. „Fixați perioade de lucru care să nu depășească, în medie, o oră și jumătate fără întrerupere Între o perioadă și alta, menajați-vă cu scurte pauze pentru a vă destinde și a vă reface forțele."

Yannick Trehorel, *Gagner du temps*, ESF, 1991

> 3. „Am dezvoltat mai sus această caracteristică ontogenetică arătînd că, efectiv, la nou născut, ciclul activitate-repaus este de aproximativ cincizeci de minute într-o oră, şi că el poate fi deja detectat la făt În acelaşi timp în care se dezvoltă ciclul nictimeral care va fi definitiv la adult, perioada fundamentală se prelungeşte de la cincizeci-şaizeci de minute la optzeci-nouăzeci de minute Kleitman prezice că ciclul fundamental care apare pe timpul somnului se manifestă în timpul stării de veghe prin fluctuaţii periodice ale vigilenţei."
>
> Beugnet-Lambert, Lancry, Leconte, *Chronopsychologie*, Presses universitaires de Lille, 1988.

Fiecare redactor încearcă să-şi captiveze cititorul, în sensul propriu al termenului : a-l face prizonier, exercitînd asupra sa o seducţie. Dar cum plecăm la cucerirea unui cititor ?

Apropierea de cititor : prin raţiune sau prin sentiment ?

O scriere este o conştiinţă care se alătură unei credinţe

Informaţia reprezintă conţinutul mesajului vostru. Calitatea informativă a mesajului se bazează pe caracterul său de noutate Cu cît este mai nouă şi mai largă. cu atît informaţia este mai imprevizibilă pentru cititor.

Cititorul vostru doreşte informaţie, deci vrea noutate : da şi nu.

• **Da :**

Succesul presei de senzaţie pare să o dovedească . ştirea senzaţională concretizează această nevoie de noutate în rîndul cititorilor Exemplele sînt atît de numeroase încît nici măcar nu vom vorbi despre ele . O scurtă vizită la dentist, obligatoriu abonat la revista *Paris Match*, şi vă veţi convinge. Cu cît este mai neaşteptată, mai ciudată, mai stranie, mai secretă, cu atît informaţia dezvăluită atrage mai mult

• **Nu:**

Cînd mesajul anunţat este prea îndepărtat de ceea ce se aşteaptă cititorul. După teoria **disonanţei cognitive**, comportamentele şi opţiunile noastre au de obicei o coerenţă care se explică prin armonia sistemului nostru psihic, în cadrul lui echilibrîndu-se părerile, atitudinile, cuvintele şi sentimentele sau ideile noastre.

Cumpăr *L'Equipe*, numărul din 9 noiembrie 1996 şi descopăr o temă recurentă de-a lungul întregii reviste: „Sport şi literatură" Aflu că numeroşi scriitori şi poeţi au nutrit o atracţie mai mult sau mai puţin concretizată în fapte faţă de sport. Dacă una dintre premizele mele de început, alimentată încă din copilărie, este: „sportul şi intelectul nu fac casă bună", îmi va veni greu, dacă nu să cred, cel puţin să mă intereseze cele scrise Încerc totuşi să reduc tensiunea ce decurge din faptul că o informaţie externă vine să zdruncine o certitudine anterioară.

Cum se explică obiceiul de a citi ziarul? Prin chiar dorinţa de a fi informat. în deplină siguranţă Adică în limitele sistemului nostru de valori, de credinţe Fără a merge pînă la a spune că citim un ziar pentru a ne vedea confirmate alegerile sau noţiunile predobîndite, căutăm cel puţin să citim ceva care se integrează sistemului nostru de referinţă, fără a-i provoca pagube.

Întreaga problemă se reduce la a şti cum să **determinăm pragul de toleranţă la informaţie caracteristic cititorului, la a găsi punctul de echilibru dintre gradul său de curiozitate şi începutul neîncrederii sale faţă de un corp prea străin sistemului de referinţă iniţial.** Curiozitatea cititorului se sfîrşeşte acolo unde începe neîncrederea sa

Identificaţi-vă ţinta

După sistemul de referinţă

Conştientizaţi existenţa sistemului de referinţă al cititorului apelînd la criteriile următoare

raritatea informaţiei,
uşurinţa de verificare a informaţiei,
riscul de distorsionare a informaţiei din cauza echivocului.

Aceste criterii contribuie într-adevăr la definirea gradului de previzibilitate a informaţiei dinspre cititorul vostru.

Astfel, afirmînd: „Parisul este capitala lumii", formulaţi o aserţiune sub formă de informaţie greu de verificat şi echivocă, iar ţinta va fi îngustă şi precară

Dacă însă spuneţi. „Parisul este capitala modei", veţi atinge o ţintă largă.

După temperament

Cititorii voştri merg pe căi bătătorite sau sînt în căutare de idei noi?

Solicitaţi efectul compensaţiei

O mare noutate informativă, şocantă, poate fi compensată prin familiaritatea aşezării ei în pagină.

Exerciţiul 22

Încercuiţi-vă ţinta cu ajutorul indicatorilor următori:
- Obiceiurile de lectură varietate a suporturilor, conţinut.
Permeabilitatea la ideile noi, după propriile producţii scrise.
- Reacţiile anterioare constatate în faţa comunicărilor scrise.

Exerciţiul 23

Familiarizarea cititorului

Cotidienele şi revistele oferă o aşezare în pagină stabilă pentru a compensa agresivitatea anumitor informaţii:
- pagina din dreapta, consacrată publicităţii,
regularitatea suplimentelor tematice (suplimentul economic de luni),
- prima pagină făcută întotdeauna după acelaşi tipic desenul lui Faizant în pagina întîi a ziarului *Le Figaro*, fotografia centrală din *Liberation* .
Căutaţi alte criterii de stabilitate a formei care vizează să pondereze o instabilitate de fond, în paginile unui cotidian sau într-o revistă internă (proprie unei asociaţii sau unei întreprinderi).

➢ Cum să vă apropiați de cititor

Spațiile privilegiate

Prezența voastră se afirmă prin mențiuni scrise de mînă, fie pe margine, fie în apropierea semnăturii. Mențiunea scrisă de mînă pe margine se dorește a fi familiară, în timp ce aceea aflată în apropierea semnăturii se dorește a fi nu numai familiară, dar și amicală

Exercițiul 24

Observați :

Apelul la mențiunea scrisă de mînă din cadrul „scrisorilor-tip" de natură comercială Tocmai pentru că scrisoarea-tip vrea să scape unei percepții anonime, ea împrumută acest procedeu pentru a se umaniza din nou

Exercițiul 25

Observați :

Folosirea post-scriptum-urilor în cadrul corespondențelor comerciale :
– Ce informații conțin ?
– Cum sînt formulate ?
În ce mod sînt mai eficace informațiile vehiculate în acest cadru mai curind decît în cadrul scrisorii propriu-zise ?

Post-scriptum-ul, anulînd utilizarea sa inițială – aceea de a acoperi o omisiune – profită de poziția apropiată de semnătură pentru a suscita „efectul de confidență"

Transpunerea în situație a cititorului

Exercițiul 26

Observați :

„Este foarte posibil ca, la vederea acestui titlu, trecătorul să exclame «încă o carte despre tehnologie !» Și nu s-ar înșela "

Jacques Ellul, *Le Bluff technologique*, Hachette, 1988

„Ce este un circ ? Mai există circ ? Pentru spectatorii care ieșeau de la spectacolul *Le cri du caméléon*, desfășurat în clădirea circului de la Châlons-sur Marne în aceste zile, fără îndoială da Ei nu mai văzuseră așa ceva niciodată, dar era chiar circul, cu jonglerii, cu acrobații și cu clovnii săi caraghioși."

Jacky Pailley, *L'Evénement du jeudi*, nr 582, din 28 decembrie 1995 – 3 ianuarie 1996.

În ambele cazuri, redactorul gîndește în locul cititorului său, îi anticipează reacțiile, prin intermediul transpunerii în situație

Transpunerea în situaţie a cititorului permite redactorului să afirme în mod discret paternitatea simţirii sale, a judecăţii sale...

Repetiţia aluzivă

> **Exerciţiul 27**
>
> **Observaţi:**
>
> Există, **din fericire**, ghitara subtilă a lui Pierre Jaconelli în *Rêves d'Orient* de Jacques Lanzmann. Există, **din fericire**, pianul lui Jean Mora care-i face ochi dulci unei foarte ronsardiene Lucie, semnată Lionel Florence.
>
> *Télérama*, nr. 2456, 8-14 februarie 1997.

Repetiţia unui cuvînt accentuează expresia judecăţii autorului. Cititorul acceptă ca respectivul cuvînt, astfel repetat, să se desprindă de la sensul său iniţial, să capete o tentă de ironie. Între dumneavoastră şi cititor, atunci cînd judecaţi o a treia persoană, se creează o stare de complicitate.

Realismul

Cu cît veţi introduce în scrisul dumneavoastră mai multe precizări faptice sau anecdotice, fie ele încifrate sau calitative, cu atît cititorul se va apropia concret, de situaţia descrisă.

> **Exemplu**
>
> **Scrieri realiste**
>
> „Cînd cineva, la serviciu, ridica probleme prea delicate, şeful apela la directorul de departament, pentru ca acesta să intervină pe lîngă cel care făcea necazuri. Atunci cînd el propunea sancţiunea, făcea în aşa fel încît rezultatul final să fie de fapt destul de pozitiv pentru el. Toţi se solidarizau în jurul lui împotriva directorului de departament perceput ca fiind autoritar şi abuziv."
>
> Alain Cardon, *Le Manager et son équipe*, Editions d'Organisation, 1986.

„Istoria profesională a lui Gaston, aşa cum o prezintă în cadrul interviului său, abundă în personaje, peripeţii, răsturnări, şi, la început, ne vine oarecum greu să ne orientăm aici. În timpul războiului, Gaston, provenind dintr-o familie de evrei, se refugiază în zona liberă împreună cu părinţii săi. La sosirea nemţilor în zona liberă, el trebuie să abandoneze brusc şcoala. Are unsprezece ani şi jumătate. În 1944, mama sa este ucisă în cursul unui bombardament german."

Nicole Aubert, Max Pagès,
Le Stress professionnel, Klincksieck, 1989

Personalizarea scrierilor voastre

Unul dintre mijloacele utilizate pentru a ajunge aproape de cititor este acela de a ne adresa direct lui prin intermediul frazelor sau al cuvintelor personalizate.

Sfat

Vă recomandăm lectura cărţii *La Langue de coton* de François-Rene Huygues sau *Le Journalisme sans peine* a lui Burnier şi Rambaud apărute la editura Plon, pentru a cunoaşte mai multe despre procedeele de comunicare manipulatorie la care poate conduce, prin exces, dorinţa de a obţine complicitatea cititorului.

Indicele interesului uman al lui Flesch

Convins că un text trebuie să conţină o tonalitate emoţională minimă pentru a seduce cititorul şi pentru a oferi astfel garanţii de lizibilitate, Flesch a definit o scară de cuantificare a interesului pe care autorul îl trezeşte cititorului mergînd de la:

0: obositor
la ↓
100: pasionant

Cu ajutorul unei formule aritmetice, Flesch măsoară într-o manieră obiectivă ceea ce s-ar putea numi şi încărcătura afectivă a textului.

Interesul uman evaluează doi parametri: **proporţia frazelor adresate direct cititorului** şi **proporţia cuvintelor personalizate.**

- Se consideră că se adresează direct cititorului orice frază care:

conţine un **ordin**, un **sfat**, o **sugestie**:

„Putem totuşi încerca, bineinţeles **Haide «Iubeşte-mă...»**"[1]

provine dintr-un **dialog**, adus între ghilimele sau introdus printr-o liniuţă:

„Visează!" „Citeşte! Dar citeşte, la naiba, îţi ordon să citeşti!"[2]

se termină printr-o **exclamaţie:**

„Treci în camera ta şi citeşte!"[3]

conţine o **întrebare:**

„Rezultatul?
Nici unul.
El a adormit cu cartea sa în braţe."[4]

- Se consideră cuvinte personalizate:

– **pronumele personale** (subiecte sau complemente) care se referă la o persoană:

„**El** a adormit cu cartea in braţe Brusc, fereastra **i** s-a părut imens de deschisă asupra unui lucru demn de invidiat Pe acolo **el** şi-a luat zborul Pentru a scăpa de carte Dar este un somn vigilent cartea rămîne deschisă în faţa **lui** "[5]

– **adjectivele personale** care se referă la o persoană:

„Noi doar ce deschideam uşa camerei **sale** şi il găseam serios, ocupat cu cititul Chiar de-am fi urcat noi şi tiptil, prin somnul **său** el tot ne-ar fi auzit venind "[6]

---

1. Daniel Pennac, *Comme un roman*, Gallimard, 1992
2. *Ibid.*, (continuare a extrasului).
3. *Ibid*
4. *Ibid*
5. *Ibid*
6. *Ibid.*

– **prenumele şi substantivele proprii:**

„Oh, amintirea acelor ore şterpelite sub pătură la lumina lanternei! Cum mai fugea **Anna Karenina** repede-repede către al său **Vronţki** în acel ceas de noapte!"[7]

– **termeni desemnînd persoane*:**

„Ei doi, se iubeau, era frumos, dar ei se iubeau împotriva interdicţiei de a citi, de aceea era şi mai bine! Ei se iubeau împotriva **tatei** şi a **mamei**..."[8]

• **Formula lui Flesch**

Formula de calcul este următoarea

Interesul uman = 0,314 S + 3,635 W

în care:

S reprezintă procentajul de fraze adresate direct cititorului

W este procentajul de cuvinte personalizate.

Cele două numere: 0,314 şi 3,635 sînt constante. Ele ponderează scorul şi permit eşalonarea pe scara lui Flesch.

• **Condiţiile de administrare a testului:**

– textul ales trebuie să fie complet;
– textul trebuie să conţină cel puţin o sută de cuvinte;
– articolele şi prepoziţiile sînt socotite cuvinte.

• Din această categorie excludem cuvintele care desemnează corporaţii, grupuri, clase sociale. Pentru a evita greşelile, un **sfat**: nu luaţi în calcul decît cuvintele care desemnează persoane avînd o formă feminină diferită de forma masculină, ca profesor-profesoară.

Exemplu de aplicare a testului

Legendă:

Frazele adresate direct cititorului sînt cursive.
Cuvintele personale apar îngroşate.

„Verbul «a citi» nu suportă imperativul şi împărtăşeşte această aversiune cu alte cîteva: «a iubi», «a visa»...

7. *Ibid*
8. *Ibid*

Putem totuşi încerca, bineînţeles *Haide «Iubeşte-mă!» «Visează!» «Citeşte!» «Citeşte! Dar citeşte, la naiba, îţi ordon eu să citeşti!»*
Treci în camera ta şi citeşte! ◆
Rezultatul ?
Nici unul.
El a adormit cu cartea sa în braţe Brusc, fereastra i s-a părut imens de deschisă asupra unui lucru demn de invidiat Pe acolo **el** şi-a luat zborul Pentru a scăpa de carte Dar este un somn vigilent cartea rămîne deschisă în faţa **lui**. Noi doar ce deschideam uşa camerei **sale** şi îl găseam serios, ocupat cu cititul Chiar de-am fi urcat **noi** şi tiptil, prin somnul **său el tot ne**-ar fi auzit venind

◆ Toate aceste fraze subliniate pot fi selecţionate pe mai multe criterii . ele sînt imperative, exclamative şi provin dintr-un discurs direct. Totuşi, ele nu vor fi socotite decît o singură dată

– *Ei, îţi place ?*
El nu **ne** va răspunde nu, ar fi o crimă de lez-majestate *Cartea este sacră, cum s ar putea să nu fie iubită ?* Nu, **el ne** va spune că descrierile sînt prea lungi
Liniştiţi, **noi** ne vom duce la televizorul **nostru** Este posibil chiar ca această reflecţie să suscite o pasionantă dezbatere între **noi şi ceilalţi ai noştri...**
– *El găseşte descrierile prea lungi Trebuie să-l înţelegem, **noi** sîntem în secolul audiovizualului, evident, **romancierii** secolului al XIX-lea trebuiau să descrie totul .*
Acesta nu este un motiv pentru a-l lăsa să sară jumătate din pagini!
*Să nu **ne** obosim, oricum el a adormit din nou*

Este cu atît mai mult inacceptabilă, această aversiune pentru lectură cînd **noi** aparţinem unei generaţii, unui timp, unui mediu, unei familii, în care tendinţa era mai degrabă de a **ne** împiedica **să** citim.
Dar nu mai citi, haide, ai să-ţi strici ochii!
– *Mai bine ieşi să te joci, e o vreme frumoasă afară*
– *Stinge! E tîrziu!*
Da, era prea frumos ca să citeşti, atunci, şi prea întuneric noaptea.
Observaţi că a citi sau a nu citi, verbul era oricum conjugat la imperativ Chiar şi la trecut, nu se poate altfel În aşa fel încît a citi constituia atunci un act subversiv La descoperirea romanului se adăuga plăcerea gestului de a nu asculta *Dublă splendoare! Oh, amintirea acelor ore şterpelite sub pătură la lumina lanternei! Cum mai fugea **Anna Karenina** repede repede către **al său Vronţki** in acel ceas de noapte! Ei doi se iubeau, era frumos, dar **ei** se*

iubeau împotriva interdicției de a citi, de aceea era și mai bine! Ei se iubeau împotriva tatei și a mamei, ei se iubeau împotriva temei la matematică ce trebuia terminată, împotriva compunerii la franceză ce trebuia predată, împotriva camerei unde trebuia să fie ordine, ei se iubeau în loc să meargă la masă, ei se iubeau înaintea desertului, ei se preferau unul celuilalt meciului de fotbal și mersului la cules de ciuperci. Ei se aleseseră și se preferau oricărui alt lucru *Doamne, Dumnezeule, marea dragoste!*
Și cît de scurt era romanul."

Daniel Pennac, *Comme un roman*,
Gallimard, 1992

Rezultatele testului:

Din patruzeci și șase de fraze, douăzeci și trei sînt adresate direct cititorului.
Adică 50%. S = 50
Din patru sute șaizeci și patru de cuvinte, cincizeci și opt sînt personale.
Adică 12%. W = 12.

Formula este deci:
(0,314 x 50) + (3,635 x 12) = 59,32

Scorul textului este de: 59,32 rotunjit la 60.

Evitați o prea mare familiaritate

Căutarea complicității poate, în anumite cazuri, aproape să dăuneze relației Într-adevăr, personalizînd relația, impuneți cititorului vostru un cadru afectiv. Astfel, **tu** marchează o mai mare apropiere afectivă decît **dumneavoastră**, întrebarea directă scoate mai mult în evidență spontaneitatea voastră decît întrebarea indirectă, exclamația eliberează orice reținere etc.

De aceea, gradul de personalizare trebuie să fie în raport strîns cu gradul de familiaritate pe care-l întrețineți cu cititorul vostru

Exercițiul 28

1. Aplicați testul pe un fragment pe care l-ați redactat chiar dumneavoastră Unde vă situați pe scara lui Flesch?
2. Căutați apoi să măriți interesul uman:
- evitați formulările impersonale,
  înlocuiți pronumele nehotărîte,
- fiți mai puțin centrat asupra subiectului

obişnuit. În consecinţă, dacă natura relaţiei vă autorizează spontaneitatea, ea autorizează acelaşi lucru şi în scris. Dimpotrivă, cu greu ne putem închipui un subordonat fiind brusc familiar cu superiorul său ierarhic, cînd în vorbirea curentă e distant.

Ceea ce este spus „pe şleau" poate fi perceput ca agresiv sau insolent, aşa cum o demonstrează şi exemplul de mai jos :

> Domnule Primar,
>
> Vă semnalez că, pe strada Edgar Degas, serviciile dumneavoastră au construit o scară care leagă piaţa primăriei de parking. Această scară, care are numeroase trepte, nu are balustradă ! Lipsa generează un risc cert pentru bunicile a căror vedere este deficientă ! În măsura în care respectiva scară este în grija municipalităţii, veţi remedia această stare de lucruri ? Dacă nu, puteţi atrage atenţia responsabilului de imobil ?
> Demersul meu se înscrie în simplul spirit al prevederii, care, veţi fi de acord, trebuie să aibă cîştig de cauză asupra conceptului a posteriori de reparare

Exerciţiul 29

Comparaţi acest exemplu de traducere :

1. Alegerea unui organism de formare
Grupurile de stabilimente (GRETA) depind de Educaţia naţională. Ele propun stagii de iniţiere, de perfecţionare sau de readucere la nivel şi pregătire cu diplome naţional recunoscute (de la CAP la BTS). Ele se adresează întregului public : şomeri, tineri, salariaţi în concediu individual de studii.

2. Cum să alegeţi un organism de formare
Vă puteţi adresa grupurilor de stabilimente dependente de Educaţia naţională.
Dacă sînteţi şomer sau salariat în concediu individual de studii, puteţi urma stagiile de iniţiere şi de perfecţionare.
Dacă, pentru a învăţa o meserie, doriţi să urmaţi o formare profesională care vă acordă o diplomă, GRETA vă pregăteşte pentru diplomele naţionale, de la CAP şi pînă la BTS

După ponderare :

> Domnule Primar,
>
> Îmi permit să vă semnalez că, pe strada Edgar Degas, s-a construit o scară care leagă piaţa primăriei de parking. Această scară, care are numeroase trepte, nu este prevăzută cu balustradă. Lipsa generează un risc cert pentru persoanele în vîrstă a căror vedere este slăbită. În măsura în care scara este inclusă între bunurile municipalităţii, este fără îndoială posibil să remediaţi această stare de

lucruri sau cel puțin să atrageți atenția responsabilului de imobil asupra problemei avute în vedere.
Demersul meu se înscrie în simplul spirit al prevederii, care, toată lumea este convinsă de acest lucru, trebuie să aibă cîștig de cauză asupra conceptului a posteriori de reparare.

Orientați-vă cititorul în cadrul textului

Textul vostru seamănă cu un supermarket : bogat în informații a căror natură, proveniență, termene de valabilitate diferă Cum se poate orienta cititorul dacă nu urmărind săgețile și semnele de orientare ? Cititorul este grăbit din lipsă de timp, din nerăbdare, în cel mai fericit caz din lăcomie, poftă de a cunoaște ceea ce îi veți spune Ca și consumatorul, el nu va ceda decît cîteva minute din timpul său pentru **a repera, a alege, a surprinde informația**...

Dar **un text fără semnale este un text care tace**. În schimb, există un contact între voi cunoștințele, părerile, convingerile voastre și cititor, din clipa în care ajunge la voi urmîndu-vă semnalele

Diferitele semnale pe care le folosiți compun **circuitul de lectură** al documentului vostru.

Ele sînt :

- titlurile
- „perturbările" vizuale, cum sînt graficele, fotografiile, chenarele inserate într-un text.

Exercițiul 30

Luați o lucrare pe care o considerați agreabilă la răsfoit, la citit. Observați ce semnale folosește redactorul pentru

- a întîmpina cititorul ;
- a-i ușura reperarea, alegerea, surprinderea informației ;
- a-l avertiza cu privire la ceva anume, dacă este cazul ;
- a-l influența ;
- a-l mulțumi ;
- a-l concedia ..

Formula imagistică „circuit de lectură" sugerează mai multe idei :

- **Traseul :** într adevăr, circuitul de lectură pe care-l oferiți cititorului vostru îi ușurează deplasarea dintr-un punct într-altul, scutindu-l de rătăciri. Acesta poate atunci conduce o explorare metodică a textului vostru

pentru a găsi mai repede informaţia care-l interesează Această funcţie este asigurată mai ales de către **subtitluri şi intertitluri.**

• **Itinerariul turistic:** aşa cum broşura prezintă o vedere de ansamblu asupra ţării vizitate, circuitul vostru de lectură face promovarea textului Ceea ce este deosebit de frapant, original, inedit trebuie să sară în ochi şi să atragă cititorului. Pentru a îndeplini această funcţie, **chenarul, fotografia, grafica** reprezintă inserările cele mai utilizate.

• **Itinerariul în formă de buclă:** drumul parcurs în jurul unui lucru Acesta este rolul şapoului a descrie în citeva cuvinte interiorul textului, a-i rezuma informaţia esenţială. Titlul poate de asemenea avea în vedere satisfacerea curiozităţii cititorului Strategia opusă constă în a spori această curiozitate cu ajutorul titlului pentru a o mulţumi în text.

Exerciţiul 31

Acum căutaţi o lucrare pe care o consideraţi dificilă, confuză, plicticoasă şi spuneţi:

• cum puteţi face textul mai interesant;

• în ce fel cititorul s-ar putea simţi mai în largul său.

Capitolul

7

SCHIMBAŢI REGISTRELE LIMBII

Léo simte că făcînd apel la „OK", poate comite o eroare de gust, afectînd negativ calitatea corespondenţei.

> **Exemplu**
>
> **Oral sau scris ?**
>
> „Acest cocteil de inaugurare este în mod clar organizat pînă la cele mai mici detalii", îşi spune Léo recitind planul de acces pe care domnişoara ataşat comercial tocmai i l-a dat. Fără a mai aştepta, Léo redactează cîteva rînduri de confirmare tinerei femei...
>
> „OK" constituie, de altfel, principalul termen. Dar de fapt, dacă asta se spune, se şi scrie ? Se întreabă brusc Léo în momentul în care fax-modemul îşi încheie emiterea

Întotdeauna doriţi să primiţi oaspeţi creînd o ambianţă, un climat specific, de aceea, grătarul destins din luna iulie nu va impune aceeaşi „artă a aranjării mesei" ca botezul copilului... ; la fel, vocabularul ales îl va instala pe cititor într-un climat lexical favorabil sau nu comunicării voastre.

Care este vocabularul unde cititorul vostru se simte cu adevărat în largul său ?

Ce vocabular va permite cel mai uşor schimbarea conţinutului mesajului ?

Alegînd un registru de vocabular, plasaţi cititorul într-un climat deosebit sugerat prin

- proprietăţile lexicului utilizat ;
- formele gramaticale privilegiate ;
- caracteristicile de structură ale frazei

Atmosfera pe care doriţi să o creaţi depinde de alegerea voluntară a termenilor, mai mult sau mai puţin populari sau „savanţi", de construcţia frazelor (simple sau sofisticate) şi a formelor gramaticale (frecvente sau foarte rare).

Registrele limbii, desemnînd tipuri variate de comunicare, se supun unei clasificări în patru categorii.

➢ Diferitele niveluri ale limbii

Cine spune nivel spune scară, grad, ierarhie Dar ce anume ierarhizăm? Modurile de exprimare, prin transcrierea limbii orale sau prin tipul de redactare, îndepărtîndu-ne de primatul oralului Clasamentul în patru niveluri de limbă exprimă în consecinţă detaşarea progresivă a oralului către scris.

Nivelul 1 : (în)scrieţi oralul

Să luăm ca exemplu un ghid de ucenicie[1] adresat tinerilor interesaţi să-şi aleagă o profesie, o meserie. „În acest ghid vorbim despre tine, despre ucenici, despre ucenicie", explică prefaţa. Obiectivul este clar : adresîndu-se tinerilor, ghidul vorbeşte ca ei.

Într-adevăr, lexicul folosit este al lor, uşurînd înţelegerea.

Autorii optează pentru termenii frecvenţi în limbajul tinerilor, inclusiv termeni de argou, iar construcţiile gramaticale sînt simplificate, ca şi în domeniul oral

- *Am luat vacanţă* în loc de *Sînt în vacanţă*
- *Cît voi cîştiga* în loc de *Cu cît voi fi plătit*
- *Poate c-o să meargă* în loc de *Poate va merge ..*

Exprimarea sentimentului viu, a spontaneităţii este de asemenea frecventă :

- *Bravo !*
- *Ucenic ? De ce nu ?*

Primul nivel al limbii corespunde deci cel mai mult limbii vorbite, formînd **registrul familiar.** Expresiile familiare, limbile vernaculare sînt aici autorizate, ca şi întorsăturile tipic argotice. Regulile de gramatică şi de

1 *Guide de l'apprentissage*, Les éditions ouvrieres, 1993

sintaxă sînt prea puţin controlate, această neglijenţă voluntară făcînd loc incorectitudinilor. Barbarismele, anacoluturile pot chiar contribui la redarea stilului schimburilor orale, populare.

Veţi utiliza acest nivel atunci cînd doriţi :

- să intraţi în **conversaţie** cu cititorul vostru :

  „Ştiţi, şeful mă cam calcă pe nervi Crede că lucrarea asta nu înaintează deloc."[2]

- să insistaţi asupra unei **culturi** populare, regionale, asupra unui anumit **limbaj** :

  „Avem documente din partea Societăţii sînt cam «urîte»."

  Extras dintr-o dare de seamă

- să păstraţi **latura „naturală"** a dialogurilor şi mărturiilor...

  „Lysane Douënel spune «Realitatea mă scoate din sărite, eu caut aventura...»"[3]

- **să imitaţi** ezitările, aproximările din zona **oralului**, pentru a da o mai mare senzaţie de veridicitate :

  „E adevărat că o să plouă mîine ? Eh, întotdeauna plouă cînd nu e prea frig Programul de la televizor e vax ? Se pare că o să se care Collaro Ei aş ! , el sau un altul, tot un drac e."[4]

- cînd doriţi să mimaţi **ireverenţa** :

  „Evident, Sfînta trebuia să fie scoasă din pîine "[5]

  „Jimmy Carter, «ţăranoiu'», venit din fundul Sudului "[6]

---

2 Marc Oberlé, *L'Amour, la violence en plus*, Le Hameau

3 Claire Boniface, *Les Ateliers d'ecriture*, Retz, 1992

4 Marc Oberlé, *op. cit.*

5 *Le Petit Fute de Belgique*, Nouvelles Editions de l'Université

6 Dominique Dhombres, *Le Monde*, noiembrie, 1996

Exemplu

„Împreună, cioroväisem ceva timp. Destulă vreme pentru ca taică-meu, care încerca să dea de mine... Refuz absolut să mă servesc de semnalul de apel. Mă stresează să fac R2 și, evident, pe taică-meu îl scoate din sărite să-ncerce zadarnic să dea de mine timp de o oră. E o idee fixă de-a mea. Ca taică-meu să ajungă să zbiere la mine că nu venea acasă la cină și că-mi ceda porția lui congelată de pește preparată lejer cu sos spaniol. (De cînd cu bugetul, acasă eram super-campionii congelatelor)"

Camille Todd, *La Couette*, Editions Seuil, 1994.

Registrul familiar
Semne particulare

Semne lexicale:
Argou, dialect, termeni populari, expresii plate sau pitorești, abrevieri, prescurtări, barbarisme, anacolut, nonsens.

Semne gramaticale:
Mod indicativ, timpuri simple, minimă concordanță a timpurilor.

Forme sintactice:
Juxtapunere a propozițiilor, fraze neîncheiate, combinare fantezistă a cuvintelor, punctuație redusă la minim.

Reprezentanți de marcă: François Villon, Frédéric Dard, zis San Antonio.

Nivelul 2: în scris, corectați ceea ce în oral este tolerat

Îndepărtați din exprimarea voastră orală construcțiile greșite sau neglijente Supravegheată, limba se supune normelor gramaticale și sintactice uzuale Fiind mai atenți la vocabular, veți putea controla ortografia și sensul **Registrul natural** este curățat de impuritățile limbajului oral. El poate astfel circula liber în toate mediile, de aceea este registrul cel mai frecvent utilizat, în corespondența personală, administrativă, în mediul profesional sau chiar și în lucrările adresate marelui public.

- Extras dintr-un manual de psihologie

  Lumea de astăzi este uneori foarte dură Și nu doar la modul general (evenimentele mondiale, economia, problemele sociale), ci și in viața noastră de toate zilele.

- Extras dintr-o dare de seamă:

  După o punere la punct privitoare la problemele bugetare ale XXX împreună cu M P, am hotărît că un maximum, ba chiar totalitatea investiţiei va fi facturată pe 1996.

- Extras dintr-o corespondenţă pe probleme de impozit

  Situaţia mea actuală este mai degrabă stînjenitoare Tocmai am fost concediat şi fiind fără slujbă, şi fără bani, nu pot plăti suma pe care mi o cereţi

Situaţiile de folosire a registrului natural pot fi cotidiene În serviciul comunicării spontane, acest registru este cel al corespondenţei amicale, fax, memo, mesaj electronic, chestionar, anchetă, hîrtie redactată în grabă, în cele mai frecvente cazuri.

Exemplu

„A plouat mai multe zile la rînd Mă duceam după ziare la chioşcul care se găsea la marginea grădinii Alsace-Lorraine şi mă întorceam la pensiunea Sainte-Anne pe ploaie Proprietara dădea de mîncare păsărilor ei Era îmbrăcată cu un impermeabil vechi şi îşi înnodase un fular sub bărbie pentru a se proteja de ploaie Era o femeie de vreo şaizeci de ani, cu o alură elegantă Vorbea cu accent parizian "

Patrick Modiano, *Dimanches d'aout*, Editions Gallimard, 1986

Registrul natural
Semne particulare

Semne lexicale:
Cuvinte uzuale din dicţionar

Semne gramaticale:
Forme simple

Forme sintactice:
Fraze cu structură simplă pe modelul subiect + predicat + complement

Reprezentanţi ziariştii

Nivelul 3: schimbaţi felul de a vă exprima

Din clipa în care faceţi un efort hotărît pentru a vă îmbunătăţi felul de a vorbi, căutînd mai multă eleganţă sau stil, folosiţi un **registru natural normalizat.** El întreţine un raport strîns cu registrul natural de unde şi numele său – lustruindu-l, „făcîndu-i toaleta".

Diferenţa dintre oral şi scris se adînceşte cu atît mai mult cu cît vă impuneţi norme mai severe, exigenţe mai stricte.

Trecute prin acest filtru, exemplele precedente devin :

> **Actualitatea** este uneori **dezagreabilă. Nu** numai dintr-un punct de vedere general (evenimentele mondiale, economia, problemele sociale), dar, **de asemenea**, în viaţa noastră **cotidiană.**
>
> După **examinarea** problemelor bugetare ale XXX împreună cu M P , **noi** am hotărît că o **mare parte** din investiţie, chiar totalitatea sa, va fi facturată pe 1996
>
> **Trec acum printr-o situaţie dificilă. Într-adevăr,** concediat de **puţină vreme şi, de acum înainte, fără venituri, mă aflu în incapacitate financiară, neputînd achita de suma** pe care mi-o cereţi

Documentele de serviciu - de exemplu : corespondenţa, darea de seamă, raportul, notele interne – sînt redactate în registrul natural normalizat. Acelaşi registru este folosit de studenţi pentru a redacta referatele, lucrările, disertaţiile .. La rîndul vostru, în anumite situaţii, vă supuneţi de asemenea legilor genului

Registrul natural normalizat rămine spaţiul neutru al scrierii : supravegheat, el se opune libertăţilor din registrul familiar , convenţional, el inhibă apariţia unui mod de exprimare personal.

Exemplu

„Societatea industrială se caracterizează prin centralizarea mijloacelor de producţie, distribuţia masivă de obiecte standardizate, specializarea sarcinilor şi controlul lor ierarhic Modelul, împrumutat din geometrie sau din mecanică, este piramida sau angrenajul Cei trei stîlpi care fundamentează contractul de muncă, în sînul întreprinderii, reprezintă unitatea de loc, de timp şi de funcţie."

Joel de Rosnay,
„La révolution informationelle",
Le Monde diplomatique,
nr. 1909, octombrie 1996

Registrul natural normalizat
Semne particulare

Semne lexicale :
Cuvinte tehnice.

Semne gramaticale :
Forme simple.

Forme sintactice :
Construcţii de fraze independente sau principale + subordonate.

Reprezentanţi
autori de lucrări
documentare, ziarişti.

Nivelul 4 : acordaţi scrisului un statut unic

Registrul susţinut obligă la folosirea unui vocabular selectiv, preţios, demodat chiar. De asemenea, construcţiile gramaticale şi sintactice sînt mai complexe. Limba utilizată în acest registru este uneori arhaizantă

Preocupaţi fiind de justeţea şi precizia exprimării, nu ocoliţi nici una dintre posibilităţile de transformare în operă Procedeele de ornamentare sînt foarte căutate, la fel semnele stilistice particulare Lirismul, emfaza se întîlnesc deseori...

> „Deşi comparatismul permite degajarea unor asemănări, a unor «arhetipuri» presupuse, oceanul de diferenţe este atît de mare încît aceste cîteva picături de asemănare se îneacă în el."[7]

Registrul susţinut este cel al producţiei literare rafinate sau al producţiei universitare.

Exemplu

„Intraseră una după alta în hol celelalte verişoare, invitate la masă ca şi noi. Între treizeci şi patruzeci de ani, cam toate erau foarte frumoase. Nici una dintre ele nu era măritată. Blonde sau brunete, aveau un ten mat aragonez, ochi profunzi a căror blîndeţe se ilumina uneori, după modelul ochilor domnişoarei de Pérella, cu străluciri subite, sălbatice reflexii, ai fi zis, flăcări întunecate ale Inchiziţiei."

Pierre Benoit, *Montsalvat*, Albin Michel, 1957.

Registrul susţinut
Semne particulare

Semne lexicale :
Cuvinte rare, sensuri învechite.

Semne gramaticale :
Mod conjunctiv, timpuri compuse, perfectul simplu, concordanţă riguroasă a timpurilor.

Forme sintactice :
Fraze complexe cu succesiune de subordonate, intercalări, forme eliptice, inversiuni, punctuaţie bogată.

Reprezentanţi : Roland Barthes, Patrick Grainville, Pierre Benoit,

---

7 Michel Pastoureau, *Couleurs, images, symboles*, Le léopard d'or, 1989

➢ Adaptaţi-vă la registrul cititorului

Să observăm acum fiecare registru sub aspectul său cel mai dinamic   în situaţie de comunicare

Cititorul dispune de un evantai de registre echivalent cu al vostru :

Figura 1 Echivalenţa registrelor

Să presupunem că cititorul posedă un „echipament lingvistic" apropiat de al vostru . puteţi începe comunicarea pornind de la unul dintre cele patru registre, cititorul va înţelege Relaţia astfel creată va fi totuşi diferită, în funcţie de registru.

- Registrele **natural şi natural normalizat** plasează comunicarea într-un spaţiu comun. Relaţia se stabileşte în cadrul unui conformism de bună calitate, în mod discret, sobru. Ambele registre oferă o securitate apreciabilă.
- Utilizarea registrelor **susţinut şi familiar,** a contrario, prezintă mai multe riscuri Eficacitatea comunicării depinde într-adevăr de întrunirea a două condiţii   stăpînirea şi adeziunea în reciprocitate. O estimare justă a capacităţilor cititorului este, în consecinţă, indispensabilă Puteţi aprecia pertinenţa discursului calculînd efectul produs asupra cititorului Registrele „extreme" împing la complicitate, trezesc la joc şi întreţin forma voastră lingvistică Acrobaţiile de limbaj se află adesea la originea unui stil de scriere uşor identificabil.

Schimbul reuşit se bazează pe simetria echipamentelor lingvistice:

Figura 2
Schimbul reuşit

Cititorul nu se simte în largul său când utilizaţi registrele „extreme":

Figura 3
Neînţelegere

- Solicitînd registrul susţinut, atunci cînd acesta este inactivat, vă depreciaţi în mod implicit cititorul.
- Prin registrul familiar riscaţi să-l şocaţi

Controlul asupra unuia dintre registre provoacă orgoliul cititorului vostru...

Ce combinaţii vi se oferă?

- să vă alăturaţi înclinaţiei sale şi să deveniţi complicele său;
- să-l constrîngeţi la registrele naturale şi să-l plictisiţi;
- să-l agasaţi;

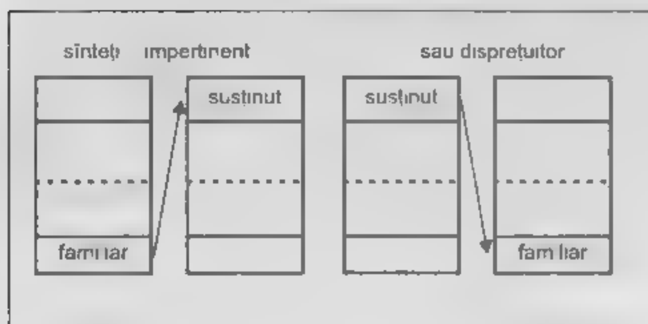

Figura 4
Combinaţie de registre

Este posibilă combinarea registrelor?

Erupţia registrului familiar

- **în registrul natural normalizat :**

„În povestea lui Jérôme şi a Sylviei era deja înscrisă ziua cînd ei trebuiau să aleagă ori să cunoască şomajul, ori să se integreze mai solid unei agenţii, să intre cu normă întreagă, şi să devină angajaţi ai acesteia Sau să şi schimbe meseria, să găsească un **job** în altă parte, dar aceasta nu însemna decît amînarea problemei."[8]

[ ] opoziţia dintre muncă şi libertate nu mai constituia, **de cînd hăul**, spuseseră ei, un concept riguros [9]"

Registrul natural normalizat e „mărinimos" el tolerează cu uşurinţă intruziunile. Neutralitatea obligă !

- **în registrul susţinut :**

Procedeul provoacă obligatoriu o ruptură, schimbînd atmosfera. Ieşind în mod abrupt din cîmpul lexical iniţial, vă veţi surprinde cititorul, chiar îl veţi şoca. Date fiind atît forţa şi îndrăzneala erupţiei, cît şi pragul de toleranţă la contrarietate al cititorului, procedeul provoacă :

---

8 Georges Perec, *Les Choses*, Julliard, 1965
9. *Ibid*

„Mantia de plumb hibernală se aşterne deasupra locuitorilor Parisului şi oraşul o ia **razna** Cine nu a întîlnit acei oameni care vorbesc singuri pe stradă? Cine nu a participat la agresivitatea endemică ce pare să i posede pe fiecare în parte? Noaptea, e şi mai rău. Tragediile sordide ale **ierbii** şi **crackului**, plînsete etilice, drame pitbull-eşti, **bastoane** proletare la porţile templelor mic-burgheze ale **branhitudinii**, în care tenorii nocturni întreţin ura celor refuzaţi din cauza unui ten oacheş"[10]

În orice caz, intensitatea termenului familiar creşte vizibil, printr-un efect de contrast:

„În cadrul mediilor publicitare, în general situate, într-o manieră cvasimitologică, la stînga, dar mult mai uşor de definit prin tehnocratism, cultul eficienţei, modernităţii, complexităţii, gustului speculaţiei prospective, tendinţei mai degrabă demagogice înspre sociologie, şi părerea, încă destul de răspîndită, că nouă din zece oameni erau nişte **tîmpiţi** de-abia capabili să..."[11]

Erupţia registrului susţinut

Nimeni nu poate rezista în faţa nevoii de preţiozitate:

Avem, în consecinţă, plăcerea de a vă invita la acest **areopag** care se va desfăşura în incinta noastră pe data de 1 iunie la orele 14

Sau, dintr-o altă perspectivă:

Ţin într-un mod absolut ca în rîndul echipei noastre să domnească un climat favorabil coeziunii şi respectului mutual De aceea, este preferabil de a vă **domni** colegii mai degrabă decît să folosiţi o tutuire, după părerea mea, prea familiară...

10 „Pourquoi on pète tous les plombs". Dosar întocmit de V Borel şi M Muller in *NovaMagazine* martie 1997

11 Georges Perec, *op.cit.*

Amestecul genurilor

„[...] ei ajunseseră la acele momente **confesive** în care **şeful detaliază** calităţile unui tînăr, se felicită **in petto** de a-l fi cooptat, se grăbeşte să-l formeze, să-l şlefuiască după imaginea sa, îl invită la cină, îl **bate pe burtă...**"[12]

Confesive, detaliază, in petto : registrul susţinut.
Şef, bate pe burtă : registrul familiar.

Exerciţiul 32

Identificaţi registrul dominant pentru fiecare dintre aceste fragmente :

1. Jocul viitorului : cooperant, ecologic, solidar, el reuneşte, concertează copii şi adulţi, în timp ce principiul, care pînă atunci prevala, al învingătorului absolut ce-i dobora pe ceilalţi, apare ca fiind total perimat.
2. Jocul viitorului soseşte : el adună mici şi mari pentru un moment de destindere împărtăşită, în care fiecare ajută la victoria tuturor. Dimpotrivă, modelul cîştigătorului care reuşeşte să-i zdrobească pe ceilalţi este pe de-a-ntregul depăşit.
3. Jocul viitorului debarcă ! El este colectiv, ecologist şi foarte plăcut. Se joacă între şapte şi şaptezeci şi şapte de ani. Are loc în jurul unei mese în care toată lumea face să cîştige pe toată lumea. E clar, moda învingătorului care cîştigă împroşcîndu-i pe ceilalţi a devenit de-a dreptul desuetă.
4. Jocul viitorului soseşte : el îi adună la un loc pe cei mici şi pe cei mari şi face în aşa fel încît să cîştige cu toţii. Hotărît lucru, modelul cîştigătorului care învinge strivindu-i pe ceilalţi nu mai este acum la modă.

☞ *Soluţii la p. 192*

Exerciţiul 33

Traduceţi acest fragment natural normalizat în fiecare dintre registrele următoare : susţinut, natural, familiar.

„Un fabricant britanic de alarme tocmai a pus la punct un dispozitiv simplu destinat să-i asigure pe automobiliştii cuprinşi de psihoza agresiunii. Avertizorul trebuie să permită conducătorilor aflaţi în pană uşor accidentaţi să obţină ajutor fără a părăsi maşina. Transmiţînd în culori vii mesajul «Ajutor, chemaţi poliţia», un panou fixat pe geamul lateral al vehiculului stricat le ordonă trecătorilor gură-cască să nu se apropie, precizînd în acelaşi timp că persoanele accidentate sînt bine."

☞ *Soluţii la pp. 192-193*

12. Georges Perec, *op. cit.*

Capitolul

8

APRECIAȚI VIRTUȚILE NORMELOR

Exemplu

Formula eficientă

„Vom fi fericiți să vă întîmpinăm miercuri, 10 septembrie 1997, incepînd cu orele 17, la un cocteil de inaugurare, cu ocazia deschiderii celui de al 101 lea hotel al lanțului Volonté Cu cordialitate."

Léo, citind această invitație la inaugurarea hotelului Volonté din Bercy, se miră puțin de formula de politețe Simpatică, dar puțin cam indrăzneață, avînd in vedere principiul după care cordialitatea nu poate apărea decit după o primă punere în relație Or, aici, nici un contact telefonic sau intilnire cu „Juliette M ", semnatara mailing-ului Deci, chiar de la inceput, aceasta din urmă pune in primejdie calitatea relațiilor lor Poate că uzanțele și obiceiurile din domeniul hotelier, mai exact, cunoscuta vivacitate a celor din comerț sau chiar temperamentul extravertit al acestei Juliette M autorizează atita căldură ? Un lucru este sigur, la BIM, la serviciul informatic, o asemenea formulă de politețe nu ar avea cîștig de cauză...

➢ Cunoașteți normele

„O atît de perfectă stăpînire a limbii", „el stăpînea atît de prost limba maternă. " Cunoașterea permite posesia, se pare În definitiv, stăpîniți o limbă nedomesticită, care vă scapă întruna prin varietatea și prin complexitatea ei.

Ca şi colecționarul care caută o nouă piesă, ştiți că un cuvînt nou nu va completa niciodată colecția. Acelaşi mit al universalismului îi uneşte fără îndoială pe colecționar, pe cititor, pe autor, pe student, pe lingvist cu toți cei care frecventează lexicul altfel decît din rutină Pînă la urmă, ei sînt nişte proprietari ciudați, care de-abia îşi cunosc teritoriul.

Acolo unde există teritoriu, rivalitatea este plauzibilă Astfel, posesia limbii ne pune intr-o situație de relativă concurență cu toți vecinii noştri. Ortografia cea mai fiabilă, lexicul cel mai pur . De ce nu?

În plus, suprafața acestui teritoriu este extensibilă în funcție de circumstanțe şi de dorința voastră. Liberul acces la proprietatea lingvistică . expresia pare cum nu se poate mai adaptată. Ceea ce pare paradoxal într-o lume dominată de mercantilism este că sînteți fericitul proprietar cu titlu absolut gratuit al limbii voastre materne, cel puțin, şi al altora, dacă vă străduiți ..

Ucenicia limbii, practica, plăcerea sînt individuale Discutați, scrieți după un model personal. Ați explorat, de-a lungul întregii voastre vieți, zonele lexicale aflate în cel mai apropiat raport cu interesele şi sensibilitatea voastră . Şi apoi, ce mai, semnînd, vă atestați responsabilitatea Responsabilitate? Deci veți răspunde de utilizarea pe care o veți face, vă puneți garant al practicii voastre epistolare. Dar, s ar spune că, deşi sînteți proprietar, nu dețineți toate drepturile Dacă veți comite o eroare, faceți . o greşeală! Morala se amestecă şi ea, deci presiunile de ordin social Într-adevăr, dacă faceți o greşeală, este posibil să amenințați bunul colectiv

Da, limba scrisă ține şi de patrimoniul colectiv, constituit, normal, prin împrumuturi de la civilizații sau limbi străine, prin decizii instituționale, intenții reformatoare Patrimoniul se transmite , scrisul trăieşte, se transmite din generație în generație.

Patrimoniul se păstrează, aşa cum şi trebuie, în biblioteci (nu păstrează ele toate aceste tentative de apropriere pe care le numim cărți ?). Patrimoniu colectiv, limba dispune deci de comitete de susținere, de apărare,

de dezvoltare (Academia, Educaţia naţională...) dintre cele mai instituţionalizate. În societatea noastră, dicţionarul deţine autoritatea de a clarifica întrebuinţările lexicale.

Fiecare este, în consecinţă, coproprietar al limbii. Practica sa, mai curînd democratică, se supune dictatelor normele. Sînteţi într-o anumită măsură răspunzător de salvarea limbii, de întreţinerea ei, am putea spune. Numai că, iată, limba oscilează. Un cuvînt familiar poate părea bizar, prin contextul său de întrebuinţare. Marina Yaguello* ne mărturiseşte mirarea sa cînd a auzit un taximetrist parizian spunîndu-i: „maşina asta-i înţărcată". Izvorîte din cotidian aceste cuvinte se asociază pentru a rezulta o frază surprinzătoare, unică, într-un cuvînt, creativă. Primul paradox, şi nu dintre cele mai lipsite de importanţă: fiecare este garant pentru conformisme, caracterul normal al limbii şi totuşi iniţiativele personale şi puţin deviante sînt cele care asigură limbii reînnoirea...

* Marina Yaguello, lingvist, autor a numeroase lucrări, printre care *Alice au pays du langage* şi *Le sexe des mots*

De aceea, normele trebuie cunoscute. Creativitatea transgresează. Ne propunem, în continuare, să reperăm zonele normate pentru a identifica mai exact zonele negociabile de libertate.

A scrie după un sistem de norme

Pentru a trăi fericiţi, înţelepciunea orientală ne recomandă calea de mijloc, calea cumpătării, a echilibrului. Nici un exces, nici o fantezie, pentru că, într-adevăr, raporturile interumane preferă măsura. De altfel, de a lungul vieţii, primim sfaturi similare, provenind fie dinspre mediul familial, fie dinspre cel profesional sau social, sfaturi care ne recomandă atenuarea divergenţelor. Simţim, inconştient, că orice formă de marginalizare este periculoasă, ba chiar subversivă. Prea puţin contează direcţia aleasă: dominarea este la fel de alienantă ca şi supunerea, leadership-ul este la fel de nefast ca şi spiritul gregar; disidenţa este la fel de incomodă ca şi anumite colaborări.

Exerciţiul 34

Reperaţi normele

Gîndiţi-vă la corespondenţa dumneavoastră de serviciu

- **Ce aspecte sînt reglementate?**
- Puteţi spune cine fixează regulile şi impune respect dumneavoastră, întreprinderea, corpul social?
- Care este marja dumneavoastră de libertate?

Privitor la limbă:

1. ortografia
2. gramatica
3. sintaxa
4. vocabularul
5. punctuaţia

Privitor la organizarea informaţiei:

1. structura
2. lungimea

Privitor la relaţia dumneavoastră cu cititorul:

1. formulele de curtuoazie
2. tonul
3. registrul limbii

Privitor la prezentare:

1. menţiunile obligatorii – referinţe, obiect, texte incluse etc
2. prezentarea grafică
3. utilizarea mijloacelor vizuale
4. circuitele de lectură

Comunicarea scrisă se supune şi ea aceleiaşi logici Contract social tacit prin care redactorul se angajează în faţa cititorului său, **comunicarea este reglementată printr-o un sistem de norme capabile să organizeze schimbul.**

Astfel, fiecare situaţie de redactare impune respectarea unor convenţii, cum ar fi ortografia, gramatica, bună-cuviinţa etc.

Nevoia de model

„Din punct de vedere. .". Vreţi să continuaţi, dar apare îndoiala. Cântaţi, după ureche, acordul . „din punct de vedere al efectelor" sau „din punctul de vedere al efectelor"? Încercaţi una dintre variante şi, după verificarea gramaticii, aflaţi că prezenţa articolului este obligatorie aici. Deci norma a hotărît

Simplitatea, rigiditatea, ireversibilitatea cimentează norma.

Norma vă asigură :

- o preferinţă : alegînd între mai multe soluţii posibile, ea permite tranşarea problemei ;
- un punct de reper în timp, într-o situaţie echivalentă, ea oferă o constantă decizională ;
- o justificare . implicit, respectarea unei norme legitimează, verifică.

Cum se articulează aceste norme ?

Aţi observat probabil că, în scris, puţine aspecte scapă normei. Frecvent, chiar, se întîmplă ca un aspect să fie supus mai multor norme fixate succesiv de către corpul social, întreprinderea sau de către grupul de apartenenţă şi chiar de dumneavoastră înşivă.

Fiecare teritoriu este construit parţial pe un altul, după un sistem de îmbinare ce caracterizează comunicarea scrisă.

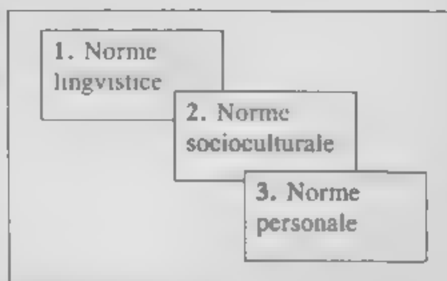

Figura 1
Îmbinarea normelor

1. Corpul social fixează legile cele mai generale, esenţial lingvistice. Acestea reflectă istoria şi cultura naţionale : tradiţiile franceze legate de formulele de politeţe sau de prezentare sînt diferite de cele care se aplică în Statele Unite.

2. Grupul sociocultural sau socioprofesional îşi însuşeşte normele sociale · el le întăreşte sau le modulează Oricare ar fi orientarea decisă, el construieşte în discurs

propria imagine. Astfel, se afirmă preferințele. în Administrație, comunicarea scrisă este adesea mai conformistă decît în sectorul privat, iar în interiorul unei aceleiași întreprinderi, serviciile comerciale – mai permeabile schimbărilor datorită apropierii lor de lumea exterioară – vor fi mai inclinate să introducă în corespondența lor forme de exprimare mai moderne decît serviciile administrative.

3. Urmează amprenta voastră personală Vă plac frazele scurte, prezentarea în stil american, vocabularul relaxat etc. În schimb, colegul cel mai apropiat este sensibil la construcțiile complexe, la așezarea în pagină în stil francez, la un vocabular susținut. Intrați în teritoriu în funcție de libertatea care v-o permiteți.

Această îmbinare ne face să înțelegem că:

- aplicînd o regulă gramaticală, aderați implicit la trei niveluri de norme, ceea ce este confortabil pentru cititorii voștri ;
- ignorînd o regulă gramaticală, vă marginalizați involuntar față de corpul social,
- definind normele personale în opoziție cu normele profesionale și/sau sociale, provocați diferite reacții

Atitudinea cea mai prudentă este conformismul față de ceea ce este dominant. Aplicați cu rigoare ceea ce mediul recomandă Exploatînd resursele teritoriilor asupra cărora influența voastră este slabă măriți șansele de a vă întîlni cititorul. Să nu uităm că aceste teritorii au drept finalitate ușurarea tranzacțiilor. Dacă n-ar fi așa, atunci pentru ce să mai suportăm atîtea constrîngeri ?

Să ni-l imaginăm acum pe Léo, informatician la BIM, adresîndu-se prin curier Julietei, comercial în cadrul unui lanț hotelier.

Pe ce teritoriu se vor întîlni ? Teritoriul comun, fiind cel al normelor sociolingvistice, reprezintă cadrul unde tranzacția se poate efectua într-o manieră privilegiată ! În ceea ce privește normele socioprofesionale și personale, cîmpul de înțelegere va fi mai fluctuant .

Exemplu

Léo își pune întrebări

Scurt cuvînt de mulțumire pentru a-i semnala Juliettei Morin venirea sa la cocteilul de inaugurare „În atenția Juliettei Morin " Léo se oprește „Juliette Morin" sau „Doamnei Morin" Ea a semnat „Juliette Morin", dar acest lucru îi dă voie să-i spună așa ? „În atenția" aici este sigur Bun, pînă la urmă optează pentru folosirea „Doamnei", după ce a consultat o corespondență anterioară de același fel, dintr-un alt dosar Pentru a evidenția numele interlocutoarei sale, el alege, ca de obicei, caracterele italice .

Hotel Volonté
În atenția Doamnei *Juliette Morin*.
172 quai de Bercy
75012 Paris

Conform repertoriului normelor sociale și lingvistice, Juliette și Leo aplică aceleași norme :

În atenția...

Subrepertoriu al normelor socioprofesionale de la IBM Léo alege : *Doamnei Juliette Morin.*	Subrepertoriu al normelor socioprofesionale de la hotelul Volonté, Juliette ar fi preferat simplitatea relațiilor : *Léo Picard*
Ramură a normelor personale Léo alege *caracterele italice în scrierea numelui*	Ramură a normelor personale Juliette s-a obișnuit *să extragă numele din adresă*

A comunica înseamnă „a pune în comun"

Conformismul reprezintă, așa cum am văzut, modelul dominant de la care plecăm în cadrul opțiunilor redacționale. Aplicarea normelor scrierii răspunde în consecință unei necesități gregare, spiritului de grup.

Lexicul folosit este un revelator deosebit de interesant al naturii şi gradului de conformism al redactorului. Acesta se exprimă cel mai adesea prin căutarea liniei mediane pe care o oferă registrul natural şi cel natural normalizat. Într-adevăr, majoritatea oamenilor se exprimă cu ajutorul celor două registre. Registrele familiar şi susţinut sînt mai puţin convenţionale, în sensul că folosirea lor este mai puţin răspîndită. Dincolo de acestea, jargonul oferă oportunităţi de exploatare a zonelor marginale. Cele trei zone sînt :

- zona centrală : registrul natural şi cel natural normalizat,
- zona periferică : registrul familiar şi susţinut,
- zona marginală : jargonul

constituind ceea ce numim **fascicolul de normalizare.**

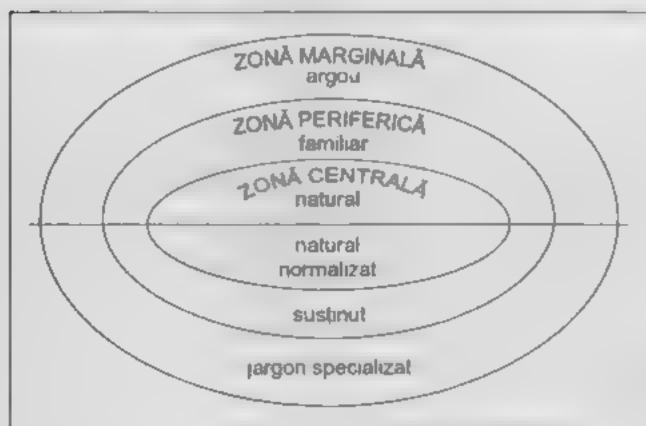

Figura 2
Fascicolul de normalizare

Argoul reprezintă un martor remarcabil al încercării de a ne alătura unui grup restrîns prin intermediul unui lexic specific. Vinul îşi schimbă gustul atunci cînd îl numim : „poşircă", „vinuţ", „oţet", „borş ..."

La cealaltă extremitate a fascicolului, se situează jargonul intelectual. În lucrarea *La langue de coton*, Francois-René Huygues denunţă excesele de jargon ale „gînditorilor".

„Starea de ostilitate în accepţie darviniană a diferenţierilor/performativizărilor în spaţiul (spatium) postmodernităţii cool anticipează „violenţa" dogmatică a cotidienităţii traiului împreună etc."

În realitate, jargonul nu este altceva decît un mijloc de a preciza graniţele grupului de apartenenţă/de referinţă. Aceste graniţe se constituie ca semn de recunoaştere pentru membrii aceloraşi clase sociale, vîrste şi profesii Inaccesibilitatea resimţită de orice persoană exterioară grupului permite ocrotirea, protejarea, disimularea unui teritoriu de expertiză, a unui sistem preţios de valori.

➢ Cum să convieţuieşti cu normele

Echivocul normelor

Citiţi atent cele patru definiţii propuse în cadrul exemplului următor nu veţi şti ce să mai faceţi. Nu vă mai aflaţi în faţa aplicării unei norme, ci chiar în faţa luării unei decizii Veţi face o alegere care va trăda încrederea voastră într-un anume dicţionar.

Gradul de specializare al dicţionarelor de neologisme, de sinonime, explicativ, ortografic şi ortoepic etc – le supune unui principiu de organizare mai mult sau mai puţin explicit.

În faţa foii albe, de cîte ori nu aţi simţit necesitatea unor norme stabilite definitiv şi univoce, în măsura anula toate ezitările dumneavoastră?

Tentative de evitare

Sigur, uneori, norma nu-şi mai îndeplineşte în mod suficient rolul, ea ne răspunzînd şi „regulii minimului efort", simplificării:

„Totul se explică prin succesul cărţii, pline/plină de neprevăzut".

Cele două forme . pline/plină sînt acceptate

Exemplu*

Juliette ezită

„Intrarea nu este permisă decît cu" sau „. .decît numai " Juliette ezită o clipă…

Lucrările de gramatică precizează:

• Adverbele restrictive **numai** și **decît** se află în raport de complementaritate, contextele pozitive admit, exclusiv, adverbul **numai**, iar contextele negative, de asemenea exclusiv, îl admit pe **decît**. Această repartizare specifică celor două adverbe reprezintă o **regulă obligatorie a limbii literare**.

Unele gramatici* ilustrează grafic situaţia discutată

Mulţimea contextelor **pozitive**	Mulţimea contextelor **negative**
numai	**decît**

Prin urmare, corect este „Intrarea **nu** este permisă **decît** cu invitaţie specială".

* Exemplu adaptat la limba română (n t)

* Vezi G. Gruiţă, *Gramatica normativă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994 (n.t.).

Normele evoluează

Trebuie să ştiţi că normele lingvistice au şi ele o viaţă proprie, adică evoluează, se schimbă Normele din secolul XIX diferă de normele la care ne raportăm la sfîrşitul secolului XX…

Normele devin mai suple

Bună-cuviinţa, raporturile ierarhice, ecleziastice, militare etc. fixează regulile ce se impun respectate în cadrul formulelor de politeţe Fie că sînt formulări de început, fie că sînt de încheiere, ele exprimă în general curtuoazia ce trebuie arătată destinatarului vostru pentru a putea întreţine cu el o relaţie cordială Acesta reprezintă unul dintre obiectivele corespondenţelor. Totuşi, există două cazuri în care cordialitatea pare distonantă, fie că o consideraţi insuficientă, fie excesivă în raport cu contextul.

Să luăm primul caz. Trebuie să vă adresaţi, în scris, unui număr mare de persoane şi atunci redactaţi o scrisoare-tip. **Formula de politeţe vi se pare prea fadă din cauza caracterului său aplicabil unui mare număr de situaţii.** Vă temeţi de faptul că unii dintre destinatarii voştri, cu care întreţineţi o relaţie mai strînsă, s-ar putea simţi jigniţi. În consecinţă, trebuie să-i asiguraţi asupra caracterului **unic** al relaţiei, în ciuda aparenţelor.

Puteţi adăuga o „bonificaţie" la formula de încheiere, o tuşă a personalităţii dumneavoastră:

- completaţi cu o menţiune, cum ar fi *cu prietenie*, *cu cordialitate* etc. În orice caz, veţi evita repertoriul standard, dar veţi alege, din suflet, exprimarea cea mai justă pentru a vă demonstra sentimentele, ataşamentul. Într-adevăr, în mod contrar a ceea ce s-ar putea crede, nu este deloc necesar ca o formulă de politeţe să fie admisă – ba chiar folosită – pentru a fi... politicoasă.[1] Ea poate fi spontană, din moment ce exprimă, cu eleganţă, un sentiment autentic.
- puteţi adăuga *vă rog să vă încredeţi în devotamentul meu*, printr-o menţiune scrisă de mînă pentru a încheia fraza lăsată în suspensie. Acest truc, destul de apropiat de procedeul dedicaţiei reduce din uscăciunea corespondenţei tip.

În cel de-al doilea caz, **cordialitatea este compromisă din cauza unui prejudiciu, a unui litigiu a cărui victimă vă consideraţi.** Sigur, vă enervaţi, sînteţi decepţionat sau chiar profund şocat. În aceste condiţii, cum să transmiteţi, fără a vă contrazice, cele mai bune sentimente, gînduri, consideraţia respectuoasă, devotatele salutări? Ceva nu merge, într-adevăr, dacă scrisorile voastre de reclamaţie se încheie printr-o formulă afabilă de politeţe, în opoziţie cu uscăciunea tonului folosit pînă acolo; politeţea devine impertinenţă şi va **şoca şi mai mult decît lipsa ei.**

Dimpotrivă, corespondenţa va cîştiga în putere de convingere şi în coerenţă dacă formula de încheiere reflectă cu adevărat starea dumneavoastră sufletească sau de spirit. Sînteţi nemulţumit? Cereţi destinatarului să creadă în decepţia dumneavoastră profundă, sau în orice sentiment susceptibil de a-l face să reacţioneze în sensul dorit.

Motive întemeiate pentru a adăuga norme personale

*Ignoranţa**

• Exemplu adaptat la limba română (n.t.).

„Nu trebuie să folosim «filozof», este incorect", auzim uneori. În mod nedrept respins, „filozof" nu îşi datorează exilul decît unor precauţii etimologice sau/şi, cel mai adesea, stilistice. Norma există şi aici, dar este dublă, ambele variante: filozof/filosof sînt valabile.

Complexitatea sau teama de arbitrar

Ea se exprimă fără reţinere în domeniul punctuaţiei. O simplă privire aruncată peste un îndreptar de punctuaţie vă va face repede să înţelegeţi de ce cazurile utilizării, ale utilizării facultative şi ale utilizării interzise pentru o inocentă virgulă sînt atît de multe încît o normă bună, care să simplifice şi să reducă, pare, de departe, a fi preferabilă.

Gustul pentru grădinile în stil francez

În *Le Français en cage*, Jacques Laurent ne aminteşte că „oscilaţia dragă clasicilor: fie că vorbesc, sau că scriu" este o construcţie absolut regulată. Cu toate acestea, cîte sfaturi privind necesitatea legii echilibrului ne-au fost date, justificînd: „sau ... sau", „fie ... fie".

Exerciţiul puterii

Zonele de slăbire a normei, datorate istoriei, folosirii, creează breşe ideale pentru exercitarea puterii dinspre corectorii prea zeloşi.

Norma personală marchează stilul dar...

...ea nu este stilul. Norma personală vă permite să adăugaţi certitudini în momentul scrierii; ea reduce aria dumneavoastră decizională. În schimb, stilul este un revelator al marjei de libertate. Cu acest tiltlu, norma personală se înscrie, ca toate celelalte norme, în dimensiunea lui *a avea* Stilul - nu se vorbeşte despre identitate stilistică? – îl eliberează mai degrabă pe *a fi*.

Presiune şi atracţie a normelor

Normele scrierii exercită, fără îndoială, în mod simultan, o presiune şi o atracţie asupra fiecăruia dintre noi.

Ele împacă:

– cîmpurile de forţă externe individului, care sînt normele sociale şi profesionale;
– cîmpurile de forţă interne individului, care reprezintă normele personale.

Fiecare dintre noi caută un punct propriu de echilibru între siguranţă şi îndrăzneală

Capitolul

9

DESCOPERIȚI ATUURILE ÎNDRĂZNELII

➢ Îndrăzneala: o gîndire care se afirmă

Acum știm : comunicarea este condiționată de un sistem de norme avînd ca obiectiv omogenizarea comportamentelor de redactare. Normele ușurează schimburile și fixează gradul minim de cordialitate necesar documentului, în limitele culturii în care se înscrie

Luați stiloul sau mouse-ul ! Imediat acționați, după termenii taciți ai contractului de comunicare care vă leagă de cititorul vostru Astfel, de obicei :

- Respectați **limba :** ortografia, gramatica, sintaxa, vocabularul, punctuația sub aspectele sale particulare codificate. Le folosiți conform normei
- Vă puneți în slujba **informației :** structura, lungimea, conținutul documentului răspund unor exigențe de calitate fixate de către mediul profesional sau social. Vă supuneți regulilor ce există în domeniu Așa cum aplicați procedeele de retorică în funcție de legile care le definesc, sînteți atent la aplicarea cu conștiinciozitate a regulilor de confidențialitate proprii eticii profesionale, parteneriatului etc.
- **Vă preocupați de prezentarea grafică :** mențiunile obligatorii ale unui document, așezarea sa în pagină sînt de asemenea normate. Aplicați convențiile în vigoare.

- Beneficiați de **un statut** în relația voastră cu cititorul. Oricare ar fi poziția ocupată – inferioară, dominantă, egală – vă conformați rolului asumat

Îndrăzneala se manifestă acolo unde rupeți mai mult sau mai puțin contractul de comunicare dintre voi și cititor, contract în baza căruia se presupune că aplicați normele deja menționate Orice abatere devine, din acest moment, îndrăzneală. Dar a rupe contractul nu înseamnă automat a întrerupe comunicarea : dimpotrivă, obiectivul vostru este de a o menține, însă după anumite **reguli personale, care nu sînt negociabile** cu cititorul

Îndrăzneala scoate gîndirea din clandestinitate și afirmă o serie de preferințe.

Îndrăzneala propune un tip de armistițiu în respectarea convențiilor Să nu vă lăsați înșelat nu este vorba aici despre un îndemn la dezordine și, cu atît mai puțin despre a încuraja trucarea codurilor voastre de comunicare Nu, **îndrăzneala este un salt temporar și voluntar de la convențiile obișnuite, permițînd crearea unei relații deosebite cu cititorul.**

Exercițiul 35

1. Faceți o anchetă în jurul vostru : Ce reprezintă îndrăzneala în scris? Unde se manifestă ea? Cînd sîntem îndrăzneți?

Reperați noțiunile următoare :

- **aroganța,** lipsa de delicatețe, lipsa de politețe ;
- **provocarea,** părtinirea, parti pris-ul ;
- **riscul,** disprețul față de obstacole și pericole ;
- **curajul,** afirmarea de sine, angajamentul ;
- **libertatea,** exprimarea, marginalitatea

2. Ce părere aveți despre această formulare, întîlnită în timpul anchetei : „A îndrăzni, în scris, e ca și cum ai ridica glasul ! "

➢ Unde și cum se manifestă îndrăzneala?

Acoperind multiple aspecte, îndrăzneala acceptă numeroase definiții. Așa fiind, din clipa in care revendicați dreptul la libertatea de expresie, ea se exercită pretutindeni. Deasupra a ce se ridică? Sau împotriva a ce? În mod cert împotriva convențiilor de comunicare pe care obișnuința riscă să le transforme treptat în locuri comune și stereotipii. Îndrăzneala este o voce care știe să se facă auzită.

Acolo unde vocea este liberă : în poezie

Îndrăzneala se poate caracteriza, în poezie, prin abundenţa de **formule ce sugerează o reacţie emotivă**

Care este vocabularul emoţiei ?

El atinge sensibilitatea afectivă şi fizică a cititorului vostru, i se adresează sufletului său, instinctelor sale şi îi solicită reacţii imediate şi iraţionale. Intensitatea reacţiei cititorului este proporţională cu violenţa sugerată de către termen.

Primul indicator al îndrăznelii : emoţia

Acest mic glosar al emoţiei este compus din termeni sau întorsături puternic încărcate afectiv. El vă va permite să vă familiarizaţi cu această noţiune.
El provine din registrul sentimentelor, senzaţiilor, pulsiunilor
Viaţă – moarte – sex – copil – tată – mamă – sinucidere – naştere – terorism – crimă – a salva – dragoste – ură – trist – bucuros – parfum – piele – fericire – paradis – infern – plăcere – regret etc.

În literatură, unde sensibilitatea poate fi exacerbată

„De-abia mult mai tîrziu, atunci cînd povestea lor evoluase bine de tot şi fusese deja **sfredelită** de tot felul de crize ..."[1]

Al doilea indicator al îndrăznelii : figurile de stil

Procedeu prin care despuiaţi limba de vechile sale obiceiuri pentru a o îmbrăca mai colorat ! Imaginile, jocurile de cuvinte, de sunete sînt figurile de stil cele mai frecvent folosite.

---

1. Catherine Salti, *La Relation*.

Acolo unde nu există decît un dram de cenzură : în presă

„Papa ar trebui să demisioneze. Atletul Domnului a devenit omul bolnav al Bisericii, ceea ce nu e bine, pentru nimeni. A nu se vedea vreo ostilitate la adresa lui Ioan-Paul al II-lea, pe care-l consider una dintre cele mai puternice şi mai lucide figuri ale acestui sfîrşit de secol."[2]

> **Al treilea indicator al îndrăznelii : părerile tranşante**
>
> Fie că ele se referă la idei – „eu gîndesc că" – fie la convingeri – „eu cred că" – părerile reprezintă poziţii intelectuale referitoare la probleme religioase, morale, filosofice, politice.
> Considerăm opinia „tranşantă" atunci cînd punctul de vedere este afirmat în aşa fel încît nu admite nici o discuţie.

„Orice individ are dreptul la libertatea de opinie [...] ceea ce implică dreptul de a nu fi îngrijorat pentru părerile sale [...]"[3]

Acolo unde pentru a convinge vreţi să provocaţi

Petreceţi mai mult timp privind monitorul decît pe cei pe care îi iubiţi. Fiţi deci mai exigenţi.

Publicité ViewSonic

Autorul exprimă o judecată de valoare implicită pentru a excita culpabilitatea ca pe o pîrghie de influenţă...

---

2. Jacques Julliard, *Chronique du Nouvel Observateur*, nr. 1656, 28 august 1996.
3. Articolul 19 din *Declaraţia universală a drepturilor omului*

Al patrulea indicator al îndrăznelii : judecata de valoare

Cînd criticaţi, formulaţi o apreciere severă, evaluaţi sau atunci cînd estimaţi, complimentaţi, felicitaţi...

În cadrul documentelor de serviciu interne : rapoarte, dări de seamă, note interne...

> Sîntem nevoiţi să constatăm că „prestaţia" preşedintelui în faţa congresului nu a convins pe nimeni !

Cu acest **semn al exclamării**, critica este neîndoielnică !

Al cincilea indicator al îndrăznelii : punctuaţia expresivă

Punctuaţia are o funcţie sintactică ea organizează elementele frazei şi ale textului În plus, deţine şi o funcţie expresivă, ea traducînd starea sufletească. Se subordonează acestei funcţii patru semne de punctuaţie

- **Semnul exclamării** reprezintă în scris ceea ce extravertirea marchează în comportament.
- **Punctele de suspensie** introduc un nivel al mesajului implicit, în general emoţional.
- **Semnul întrebării**, atunci cînd marchează îndoiala interioară, exprimă de asemenea starea sufletească.
- **Ghilimelele** accentuează exprimarea ironiei incluse într-un termen pe care îl încarcă cu subînţelesuri.

Al şaselea indicatoral îndrăznelii : ironia

Ironia constă în a spune, pentru a persifla, ridiculiza, contrariul a ceea ce vrem să afirmăm de fapt Sarcasmul, zeflemeaua, luarea în rîs sînt ironice din cauza răutăţii lor · *Din moment ce vă consideraţi un specialist*

În corespondenţă

- Formulele „de politeţe" :

  Fie că introduc :

> Cu tot respectul datorat rangului dumneavoastră – şi numai rangului dumneavoastră imi permit să vă comunic impresiile mele ca urmare a...

Fie că încheie :

Mă îndoiesc foarte mult că această scrisoare va ajunge pe biroul dumneavoastră şi, cu toate acestea, vă rog, Domnule, să primiţi, după cum se spune, asigurarea înaltei mele consideraţiuni.

Cele două expresii *şi numai rangului dumneavoastră* şi *după cum se spune*, aproape acide, arogante sînt puternic încărcate cu subînţelesuri ! Acest dispreţ ironic va da o coloratură emoţională specifică întregului text.

- La rîndul lor, majusculele au o semnificaţie particulară. . atunci cînd lipsesc, deşi contextul le-ar fi reclamat :

Binevoiţi, *domnule director*, să-mi faceţi cunoscut răspunsul dumneavoastră cît mai repede posibil

- Corespondenţa dintre un cetăţean şi un parlamentar :

Domnule General,

Cu consternare am aflat că ministrul nostru al Afacerilor externe va asista la ceremoniile ce marchează cea de a 30-a aniversare a luptei armate pentru eliberare Oamenii aceştia sînt liberi să comemoreze sau să trăncănească - aceste fapte înalte Dar ca un ministru francez să îndreptăţească, prin prezenţa sa, anii de terorism sălbatic, abandonul unui. , cesionarea unei etc Aici mă revolt ! NU, e prea mult !

Domnule Inspector Principal,

Aveţi de o mie de ori dreptate şi eu am intervenit pe Europe 1 şi RTL pentru a denunţa o asemenea iniţiativă una în plus la activul acestui trist guvern incompetent Da, totul se duce de rîpă în Franţa şi eu mă tot învîrt în interiorul cercului ca să înţeleg
Al dumneavoastră

Amestec total ! Virulenţa punctelor de vedere este amplificată de folosirea **auxiliarelor grafice** în timp ce recurgerea inopinată la registrul familiar exagerează şi mai mult tendinţa discursului.

Al şaptelea indicator al îndrăznelii : auxiliarele grafice

Acestea sînt mărcile de accentuare, de exemplu, caracterele îngroşate, subliniate, italice. Majusculele folosite în sublinierea unei idei devin de asemenea auxiliare ale îndrăznelii. Tipăriturile de culoare roşie au aceeaşi menire. Toate simbolurile, originale sau/şi fanteziste, ce permit organizarea unui text contribuie de asemenea la creşterea îndrăznelii textului.

Al optulea indicator al îndrăznelii : registrul

Registrul curent - natural normalizat - este propice în calitate de mediu neutru incursiunii termenilor proveniți din registrul familiar sau din registrul susținut. Această ciocnire lexicală reprezintă pentru cititor o „perturbare", de aceea procedeul este îndrăzneț.

Prea mult sau insuficient de îndrăzneț ?

Sînteți prea îndrăzneț cînd depăşiți pragul de toleranță indus de contractul de comunicare ce vă leagă de cititor

- Nu vă atingeți obiectivul de comunicare ; această supralicitare de mijloace e dăunătoare textului. În plus, v-ați înecat literalmente mesajul şi, pînă la urmă, sînteți prea puțin credibil.
- Cititorul, consternat, se neliniştește, se apără, se protejează...
- Contractul de comunicare este rupt, cel puțin provizoriu, aşteptînd auspicii mai bune.

Nu sînteți destul de îndrăzneț atunci cînd, din timiditate, tăceți

- Dacă obiectivul vostru inițial este „să nu deranjați pe nimeni", iar mesajul textului e foarte „elastic", lipsit de fermitate, desigur că onestitatea intelectuală de care ar trebui să dați dovadă va avea de suferit. Nu exagerați în compromis şi complezență !

- Cititorul este înşelat de aparenţele de civilitate sau de rezerva ce vă maschează punctul de vedere real.
- Contractul de comunicare este temporar menţinut pînă ce, obosit de ocolişuri şi de banalităţi, dumneavoastră – sau, de ce nu, cititorul –, vă hotărîţi să spuneţi lucrurilor pe nume.

Prin exces sau prin lipsă, totuşi practicaţi îndrăzneala. Restul este o chestiune de dozare. Dar cum să obţineţi măsura justă?

Tabelul indicatorilor îndrăznelii

Indicatori	Fragmente exemplu
Expresii încărcate afectiv, suscitind emoţia	• cu consternare • terorism sălbatic • trist
Expresia ironiei	• Oamenii aceştia sînt liberi...
Judecăţile de valoare	• guvern incompetent • e prea mult • totul se duce de rîpă
Păreri sau luări de poziţie tranşante	• de o mie de ori dreptate • a denunţa • mă revolt • nu • da • liber să
Abateri de la registrul dominant: incursiune în registrele extreme – susţinut sau familiar	• se duce de rîpă
Figurile de stil	• a comemora a trăncăni
Punctuaţia expresivă	• Aici, mă revolt![1] • Nu, este prea mult! • O asemenea iniţiativă una în plus
Semnele de accentuare grafică	• NU • NU

Exercițiul 36
Evaluați articolul următor
în funcție de cei opt indicatori ai îndrăznelii

„Zgomotul a ucis orașul, muzica îl va învia oare? William Ketterer a găsit antidotul la vîjiitul asurzitor al avioanelor ce decolează de pe Roissy **Une ville et des musiques,** iată numele compilațiilor rock, rap, jazz (disponibile în studio) unde putem găsi tot ceea ce mișcă în materie de muzică William Ketterer, «boss-ul», semn de respect desăvîrșit, a debarcat într-o zi a anului 1975 cu un proiect foarte original în minte acela de a se ocupa de copiii aflați în dificultate cu care statul «nu prea știe ce să facă». Pentru acest psihosociolog acțiunea reprezenta un job, dar și un mod de a da curs unui militantism foarte personal, compus din hippie pozitiv și din entuziasm Foarte repede, omul și-a amintit că era și muzicoterapeut Și iată ideea: muzica, ea care vă face să vă simțiți foarte bine în pielea dumneavoastră, poate să și transforme un portativ de note într-un contract de angajare."

Adrienne Ribes, „Quand Goussainville nous fait franchir le mur du son", *NovaMagazine*, nr. 27, martie 1997.

☞ *Soluții la p. 193*

Evitați efectele de saturație

„Atunci cînd e vorba să răsucească **cuțitul în rană**, Burnier și Rambaud o **comit** cu precizie de entomologi Iată-i **că-și plantează steagurile în fieful** celor intangibili: ziariștii înșiși! Și își bat joc de pasiunea lor pentru cuvinte goale, **de felul lor de a-și da coate pe estrada golului** mediatic, cu singurul scop de a **intra în grațiile luminilor rampei.**"[4]

Acest stil mediatic, umflat în mod ridicol cu clișee, va obosi foarte repede cititorul Îndrăzneala devine agasare dacă unul dintre indicatori este exploatat fără măsură!

În revanșă, varietatea constituie pentru cititor o sursă stimulativă:

„Scrisoare deschisă celor cărora nu le place să scrie

4 „Le journalisme sans peine, d'apres Burnier et Rambaud", *NovaMagazine*, februarie 1997.

Aveţi drepatate. Aveţi de o mie de ori dreptate, este o corvoadă, o muncă de zilier nevoiaş, care sapă cu hîrleţul, centimetru cu centimetru, un şanţ care nu se mai sfîrşeşte. O muncă de uzură, mecanică şi laborioasă, unde răbdarea nu e niciodată suficientă, o muncă maniacă, cu spaime şi mici şmecherii care maschează incertitudinea...[5]"

Îndrăzniţi !

Exclamaţi ; denunţaţi , luaţi parte , emoţionaţi , jucaţi-vă ; **şi, evident, semnaţi...**

Exerciţiul 37

1. Rescrieţi următorul text adăugîndu-i îndrăzneala care îi lipseşte :

„Mult timp apanajul unei minorităţi, turismul, care a căpătat o dimensiune planetară, astăzi s-a democratizat. În prezent, o mulţime de agenţii oferă lumea în pliante. Desigur, ghidurile turistice abundă, dar am căuta zadarnic, în multiplele invitaţii la călătorie, o metodă reală vizînd cunoaşterea planetei ce numără astăzi 185 de ţări."

Gérard Chaliand, *Le Monde*, 1995.

2. Rescrieţi următorul text temperînd îndrăzneala .

„Iată adevăratul parfum al Parisului, răspîndit prin anusul a 200 000 de cîini aparţinînd celor 165 000 de familii pariziene care, în ciuda interdicţiilor municipale şi a bombăielii citadine, continuă să depună baligile bestiilor lor pe 2.700 de kilometri de trotuar. În ciuda celor 72 de spaţii alocate de către Primăria Parisului, care ne costă modica sumă de 52 de milioane de franci, 10 tone de dejecţii canine pe zi, adică 3.650 de tone pe an, îi fac pe cei ce se plimbă să alunece, fracturează colul femurului persoanelor în vîrstă, «împuţind» totodată mochete şi covoare, diseminînd toxoplasmoza şi alţi viruşi, la fel ca şi aceşti şobolani zburători numiţi porumbei. Dacă sînteţi excedaţi de aceste mărturii îngreţoşătoare ale unei societăţi egoiste şi canibale, care reciclează hăiciile de vacă nebună în cîrnăciori domestici, nu uitaţi : mîngîiaţi cîinii, dar muşcaţi stăpînii."

Vincent Borel, „Crottes de chiens dans la ville", *NovaMagazine*, nr. 24, decembrie 1996.

☞ *Soluţii la p. 194*

5 Hervé Hamon, articol apărut în *Le Monde de l'éducation de la culture et de la formation*, martie 1997.

CUM SĂ ARGUMENTEZI PENTRU A CÎȘTIGA INFLUENȚĂ

Capitolul 10

De ce să argumentăm ?
- Impuneți-vă punctul de vedere
- Elaborați o strategie

Capitolul 11

Aduceți dovezi convingătoare
- Lipsa de dovezi este dăunătoare
- Construiți dovezile

Capitolul 12

Construiți o argumentație solidă
- Diferitele planuri al argumentației
- Înlănțuirile logice

Capitolul 13

Influențați-vă cititorului
- Argumentați în funcție de cititor
- Implicarea cititorului
- Controlați calitatea argumentației

Capitolul

10

DE CE SĂ ARGUMENTĂM ?

Juliette simte că argumentaţia traversează textul dintr-o parte într-alta. Argumentaţia se dezvăluie mai ales în text şi nu doar în cadrul unităţii de bază a comunicării, reprezentată de frază. A trece de la expresia comunicării la argumentaţie presupune deci schimbarea unităţii de bază şi o gîndire mai globală, mai sistemică. Într-adevăr, spaţiul frazei este adesea prea mic pentru a conţine şi a etala o argumentaţie.

Exemplu

Ce înseamnă a argumenta ?

Trebuie să argumentăm... A argumenta... A argumenta Argumentaţia, acest tip de putere, de influenţă, difuză în text, niciodată prizonieră a unui cuvînt, întotdeauna unduitoare, de la începutul şi pînă la sfîrşitul textului Fapt ce determină dificultatea oricărei definiţii. Juliette simte foarte clar că argumentaţia mizează pe text, dincolo de cuvintele întrebuinţate.
Plecînd de la ce anume se face trecerea de la comunicare la argumentaţie? Din ce este constituită argumentaţia unui text?

➢ Impuneţi-vă punctul de vedere

Un punct de vedere, chiar afirmat în mod hotărît într-un pamflet, nu reprezintă o argumentaţie , este vorba tot despre expresie. Argumentaţi cu adevărat doar atunci cînd **expuneţi motive care vor reuşi să-l convingă pe cititor să fie de acord cu respectivul punct de vedere.**

„Homeopatia, memoria apei, vindecarea la distanţă Nouă ani mai tîrziu, foiletonul despre «memoria apei» îşi face din nou apariţia Experimente recente pretind că întăresc justificarea ştiinţifică a homeopatiei Şi aflăm o noutate încă şi mai stupefiantă . orice moleculă, chiar şi atunci cînd a dispărut, îşi lasă

amprenta sub forma unei unde care se transmite nu numai în apă, ci şi în spaţiu. Această «proprietate» ar face posibile terapia şi vaccinarea prin Internet! Totuşi, savanţi recunoscuţi nu văd în continuare în experimentele asupra memoriei apei decît o aberaţie sau o escrocherie. Mistificarea reîncepe."[1]

De fapt, argumentul răspunde la întrebarea: de ce este adevărat acest fapt?

De ce este adevărată ipoteza „memoria apei"?

Argumentaţi din clipa în care aduceţi, furnizaţi, invocaţi elemente, informaţii, dovezi în sprijinul unei teze. Argumentul reprezintă un mijloc în serviciul unei teze, propoziţie sau teorie particulară considerată ca fiind adevărată şi pe care ne angajăm să o apărăm. Teza precedă certitudinea, provizoriu admisă, argumentul, dovada demonstrată şi demonstrabilă.

„Un roman-foileton în rîndul savanţilor: afacerea *memoria apei*.

. Astfel începea una dintre cele mai răsunătoare controverse ştiinţifice ale acestui sfîrşit de secol. Dacă ar fi verificate, lucrările doctorului Benveniste ar bulversa cunoştinţele dobîndite de două secole în materie de biologie moleculară. Dar majoritatea savanţilor îl consideră în cel mai bun caz un naiv, iar în cel mai rău, un escroc. Timp de mai multe luni, colaboratorul nostru E.F. a anchetat principalii protagonişti ai unei «afaceri» care ţine de un roman poliţist şi în care adevărul face figură de principală victimă."[2]

Argumentaţia urmăreşte în primul rînd să provoace ceea ce trebuie gîndit sau crezut şi mai puţin să afirme un adevăr. Argumentaţia caută să modifice sau să perfecţioneze judecata cititorului. Totuşi, spre deosebire de o demonstraţie matematică, o argumentaţie nu este niciodată suficient de imparţială, de completă sau de obiectivă pentru a distinge adevărul de fals.

---

1. Pierre Rossion, *Science & Vie*, nr. 955, aprilie 1997.
2. Eric Fattorino, „La Mémoire de l'eau", *Le Monde*, nr. 16170, 21 ianuarie 1997.

Ambiguitatea unei argumentaţii provine tocmai din această dificultate : se pune problema de a influenţa în favoarea unei păreri sau a alteia, a unui cutare sau cutare comportament fără a dispune a priori de un sistem de legi, de dogme, de postulate universale capabile să supună pe oricine.

Argumentul și informația

Printre condiţiile necesare pentru ca o teză să fie admisă de către cititor, există una de primă importanţă, aceea a credibilităţii informaţiei aduse. Pentru a explica fenomenul, vom relua calităţile enunţate de către Guy Palmade :

informaţia trebuie să fie exactă ;
informaţia trebuie să fie utilă ;
informaţia trebuie să fie completă ;
informaţia trebuie să fie critică.

Să adăugăm că informaţiile conexate trebuie să fie coerente

Astfel :

„*Mîncarea şi sănătatea*
Bun venit produselor îmbogăţite! Vitamine, fier, magneziu, fibre şi proteine, totul este în beneficiul sănătăţii. Pentru marele profit al industriei agro-alimentare.
Un iaurt care întăreşte sistemul imunitar. Chambourcy, un iaurt de care nu te saturi niciodată! Arma secretă se numeşte Lactobacillus acidophilus 1, LC 1 pentru cunoscuţi. Danone dă replica printr-un «Bio» cu «bifidus activ», mai clar, un agent intestinal care atacă bacteriile nefaste. Pe vremuri, iaurturile răspundeau unor nume blînde: Velouté, Taillefine sau Sveltesse. Astăzi, intră mai degrabă în jargonul medical. Şi funcţionează, francezii înghit anual 90 000 de tone de iaurturi care le garantează sănătatea. Şi cheltuiesc pentru aceasta 1,3 miliarde de franci..."[3]

---

3 Christophe Labbé şi Olivia Recasens, *L'Evènement du Jeudi*, nr. 587, 1-7 februarie 1996.

- informaţii exacte : cifrele evocate fac trimitere la o informaţie verificabilă, al cărei caracter de exactitate pare deci indiscutabil.
- informaţii utile : informaţiile selecţionate aici denumirile iaurturilor de sănătate în raport cu strămoşii lor lactaţi, proprietăţi terapeutice atribuite iaurturilor, admiraţia exagerată a publicului tradusă în cifre, toate acestea sînt utile pentru a servi tezei subiacente articolului să apărăm consumatorul atrăgîndu-i atenţia asupra noii strategii de marketing a iaurtului.
- informaţii complete : informaţia se bazează pe mai multe surse : la Chambourcy şi Danone, aceeaşi luptă.
- informaţii critice, cinice chiar în spatele : „Bun venit produselor îmbogăţite ! ", „ totul este în beneficiul sănătăţii", „Chambourcy, un iaurt de care nu te saturi niciodată ! ", „iaurturile răspundeau unor nume blînde..." etc.
- informaţii coerente . toate informaţiile alese servesc unui obiectiv unic a demonstra că, din raţiuni economice, s-a produs o schimbare de strategie în relaţiile cu consumatorii de iaurt.

Centrul unic de influenţă

- Uneori, un singur argument deţine în totalitate puterea de a convinge, ca în cazul mesajului publicitar* :

„ calitate pentru toate buzunarele "
„...ziarul care stă de vorbă cu oamenii".
„...Amigo şi eşti ca nou".

* Texte adaptate (n t)

- În alte cazuri, argumentele se structurează, se combină pentru a da viaţă unui text

„Toată lumea ştie, deoarece presa n-a contenit s-o spună, că numeroşi patroni din Franţa şi din lume fac angajări pe criterii împrumutate din superstiţiile cele mai arhaice · astrologie, numerologie, morfopsihologie etc. Şi trebuie să adăugăm aici o invenţie care,

deşi mai recentă, nu este mai puţin criticabilă: grafologia, în Franţa şi în Marea Britanie. Rezultatele sînt înspăimîntătoare pentru psihologi, mai ales în detrimentul Franţei. În foarte multe întreprinderi, selectarea este din ce în ce mai mult încredinţată unor persoane ce nu au nici o pregătire psihologică şi numai cîteva indiscreţii sau protestele individuale ale persoanelor întîlnite furnizează informaţii fragmentare şi greu de sistematizat..."[4]

Rechizitoriul continuă în aceeaşi manieră pe mai multe pagini.

Fiecare frază dezvăluie un nou argument al cărui enunţ este în mod clar angajat: „superstiţiile cele mai arhaice", „o invenţie... care nu este mai puţin criticabilă", „Rezultatele sînt înspăimîntătoare" etc.

Exerciţiul 38

Un text argumentat

Descoperiţi teza susţinută de următorul text:

„Apocalipsa şi mass-media

Principala noastră acuză vizează spectacularizarea, căutarea cu orice preţ a senzaţionalului putînd conduce la aberaţii (aşa cum s-a văzut în afacerea Timişoara sau cu ocazia războiului din Golf) şi la «mistificări». În Franţa, un exemplu celebru rămîne cel al reportajului propus de către Jean Bertolino, în care Denis Vincenti a filmat nişte figuranţi într-o carieră din Meudon, pretinzînd astfel că îi prezintă pe noctambulii ce bîntuiau catacombele din Paris (...) Acelaşi tip de polemică a survenit, în ianuarie 1992, o dată cu reportajul în care Regis Faucon şi Patrick Poivre d'Arvor se prefăceau că îl intervievează pe Fidel Castro, înregistrînd extrase dintr-o conferinţă de presă în care liderul cubanez răspundea la alte întrebări şi altor confraţi."

Ignacio Ramonet, *Le Monde diplomatique*, nr. 517, aprilie 1997.

☞ *Soluţii la p. 194*

4 Raymond Carpentier, „L'irrationel dans le recrutement", *Le Journal des psychologues*, nr. 77, mai 1990

Structuraţi-vă argumentele astfel încît să obţineţi o adevărată forţă de convingere. Textul argumentat grupează, combină cîteva motive întemeiate, susţinînd astfel teza şi, implicit, poziţia adoptată în discutarea problemei respective.

Identificarea principalelor dificultăţi

- În privinţa fondului, o argumentaţie poate suferi uneori de un defect de credibilitate. În primul rînd, subiectivitatea redactorului ne poate incomoda şi chiar crea sentimentul că sîntem victimele unor judecăţi înşelătoare. În al doilea rînd, dacă ideile sînt prea şocante va apărea o reacţie de respingere, iar dacă sînt prea banale vom avea senzaţia că autorul se chinuie să demonstreze adevăruri general valabile.
- În privinţa formei, o argumentaţie poate suferi în urma unei decupări stîngace a textului în secvenţe prea scurte sau prea lungi: redactorul desfăşoară ideile fără a le dezvolta suficient, nu conduce progresiv către punctul propriu de vedere, sau bate pasul pe loc, se repetă, diluează prea mult argumentele.

Fie că sînt de fond sau de formă, eşecurile noastre de argumentaţie provin din incapacitatea de a ne descentra, adică de a ne pune în locul cititorului. Or, a ţine cont de legitima sa inocenţa pe de o parte şi a evalua nu doar achiziţiile prelingvistice, ci şi cadrul său cognitiv de referinţă, afectiv şi moral, pe de altă parte, reprezintă din acest moment mai mult decît o necesitate. O argumentaţie bună este **empatică**.

➢ Elaboraţi o strategie

Alegerea unui prag informativ

„Mărturisiţi: cu excepţia cîtorva funcţii şi opţiuni din Word şi a cinci sau şase formule matematice din Excel, v-ar veni greu să spuneţi de ce sînt capabile cu adevărat aceste programe. «Toată lumea caută

produsele Microsoft din motive de securitate, observă un dealer, dar utilizatorii care le exploatează pînă la capăt sînt rari » Atunci, de ce să plăteşti un preţ mare pentru un produs ale cărei capacităţi le vei folosi în proporţie de 10%, în condiţiile în care există o abundenţă de produse birotice ieftine ? "[5]

În prima parte, redactorul aminteşte cititorului un adevăr admis . el utilizează 10% din capacitatea programului său informatic. În acest fel, o idee periferică – el cumpără din raţiuni de securitate are mai multe şanse să fie receptată.

Flerul redactorului este decisiv : într-adevăr, dacă argumentaţia sa pune la îndoială un consens prealabil, riscă să fie respins.

Cu alte cuvinte, anumite informaţii sînt considerate deja cunoscute de către cititor, fiind anterioare argumentaţiei voastre. Acest contract, sprijinindu-se pe împărtăşirea informaţiilor anterioare, vă permite să avansaţi pe lîngă cititorul vostru noi informaţii, neconsensuale la o primă abordare*.

Stabiliţi într-o anumită manieră, înainte de a argumenta, un prag consensual între voi şi cititor.

* A se vedea Haviland şi Clark în 1974 . *Given New Contract*

• **Anumite argumentaţii sînt favorabile explicitării consensului anterior, pentru a face mai acceptabilă, mai confortabilă zona de negociere.** De exemplu, în textul următor, efortul este îndreptat spre reamintirea informaţiilor cu care autorul şi cititorul au fost a priori de acord :

De mai mulţi ani, aţi luat la cunoştinţă că 4 ore pe zi în faţa televizorului pentru fiecare membru al familiei dumneavoastră înseamnă prea mult, mult prea mult abrutizare, lipsă de comunicare, îndoctrinare, motivele nu lipsesc pentru a vă convinge că ce e prea mult strică După cîteva zile de dezintoxicare, fără televizor deci, aţi regăsit gustul veghem, al comunicării şi al gîndirii personale Atunci de ce continuaţi ? Din obişnuinţă ? Din viciu ? Din masochism ? Din lene ?

5. Arnaud de la Bouillerie, *L'Essentiel du Management*, nr 25, martie 1997

Într-adevăr, rememorarea zonelor de înţelegere prealabile sau precizarea lor se dovedeşte utilă, dînd încredere cititorului.

Definirea conceptelor şi cuvintelor se află adesea chiar în centrul argumentaţiei, ca un alt mijloc de a determina consensul cu cititorul

De regulă, o definiţie adevărată trebuie să răspundă unor exigenţe:

- neutralitatea,
- folosirea termenilor distincţi de conceptul care urmează a fi definit,
- echivalenţa,
- scoaterea în evidenţă a caracteristicilor esenţiale ale conceptului de definit pentru a opera o adevărată distincţie,
- claritatea pentru a uşura înţelegerea,
- exprimarea definiţiei în termeni de *este* mai curînd decît *nu este*.

În general, se evită circularitatea definiţiei, eliminînd sinonimele şi antonimele

Astfel:

„Non-salariaţii lucrează mai mult decît salariaţii

Ziua de lucru a non-salariaţilor este mai lungă decît cea a salariaţilor 8 ore şi 55 de minute, în comparaţie cu 7 ore şi 38 De asemenea, 61 % dintre non-salariaţi lucrează 6 sau 7 zile pe săptămînă, în timp ce dintre salariaţi se afla în această situaţie de 11 % Găsim, la o extremitate a timpului de muncă, institutorii (31,5 ore pe săptămînă în 1993) şi, la cealaltă, pe agricultori (pînă la 62,1 ore pentru marii fermieri) Artizanii, comercianţii şi şefii de întreprindere depăşesc 50 de ore (respectiv 53,57 şi 54 de ore), ca şi profesiile liberale (50,4 ore)."[6]

---

6 Gérard Mermet, *Francoscopie 1997*, Larousse, 1997

Aici, opoziția salariat/non-salariat nu este înțeleasă decît cu ajutorul categoriilor de meserii precizate mai tîrziu: institutorii pentru a ilustra salariații, agricultorii, artizanii, comercianții și șefii de întreprindere, pentru a-i reprezenta pe non-salariați.

Totuși, în cadrul argumentației, caracteristicile proprii unei definiții imparțiale pot fi ocolite, chiar condamnate.

Exercițiul 39

Observați natura definițiilor extrase din cîteva texte de natură polemică.

1. „A anima o conferință despre extratereștrii sau a pregăti un spot publicitar majoritatea starurilor micului ecran acceptă **atari îndeletniciri** pentru a-și **rotunji veniturile.**"

Anne-Cécile Sanchez, *L'Evénement du Jeudi*, nr. 648, 3-9 aprilie 1997.

Ironia e evidentă „atari îndeletniciri, a-și rotunji veniturile", anulînd neutralitatea definiției.

2. „Informația a devenit **viermuitoare și prolifică**. Din ce în ce mai ieftină, pe măsură ce debitul său crește, ea este la fel ca aerul și apa – din ce în ce mai **poluată, contaminată.**"

Ignacio Ramonet, *Le Monde diplomatique*, nr. 517, aprilie 1997.

Doar două caracteristici sînt reținute pentru a identifica informația, mascîndu-le pe toate celelalte.

3. „Identificată la șoareci și la muște, proteina memoriei, numită CREB, este situată în nucleul neuronilor «Ea funcționează cam ca un întrerupător, explică cercetătorul Alcino Silva, și procesul este același și la om » Activă, CREB declanșează sinteza altor proteine care întăresc amintirea creeînd noi dendrite (conexiuni) între neuroni Inactivă, ea suspendă producerea acestor proteine de întărire a conexiunilor, și amintirile nu se fixează "

E.E., *Science & Vie*, nr. 955, aprilie 1997.

Iată o definiție ce răspunde tuturor criteriilor de exigență ale definiției imparțiale.

Acţionează asupra celuilalt: convingere sau persuasiune?

Kurt Lewin, psihosociolog al anilor '50, a contribuit în mare măsură la reprezentarea schimbării de opinie. Să ne întoarcem către modelul său de reprezentare – pe care, de altfel, îl aplică oricărui act de influenţă socială.

Pentru a vă construi o părere, dispuneţi în sinea voastră de un anumit număr de opinii prestabilite, de credinţe, pe scurt, de un sistem de valori. În plus, în mod simetric, în faţa acestei opinii care se înscrie într-un context particular, politic, religios..., aţi acumulat deja fapte, păreri, tot felul de lucruri care au alimentat, mai mult sau mai puţin, sistemul vostru de valori. În voi se găsesc, în majoritatea timpului, forţe opuse care coexistă atît timp cît nu trebuie să luaţi o decizie. Două forţe contradictorii vă constituie deci „zestrea".

Faptul ne determină să nu mai discutăm actul de influenţă în termeni de „care sînt argumentele interesante, utile, ba chiar decisive?", ci în termeni de „care este punctul de echilibru între informaţiile pe care cititorul este susceptibil să le accepte sau să le respingă?"

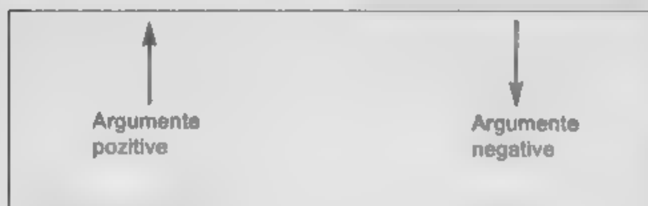

Figura 1 Forţele contradictorii

Primul procedeu: a convinge sau a învinge cu

Redactorul soseşte cu un text, al cărui conţinut – speră el – va dezechilibra cele două forţe, evident în favoarea uneia dintre ele.

Pentru a determina ruperea punctului de echilibru, redactorul foloseşte supralicitarea argumentelor în favoarea tezei sale. Momentan, cititorul, tulburat în faţa acestei avalanşe de argumente la care nu se gîndise pînă

atunci, va „uita" forța opusă și se va supune presiunii. **Redactorul a căutat atunci să convingă.**

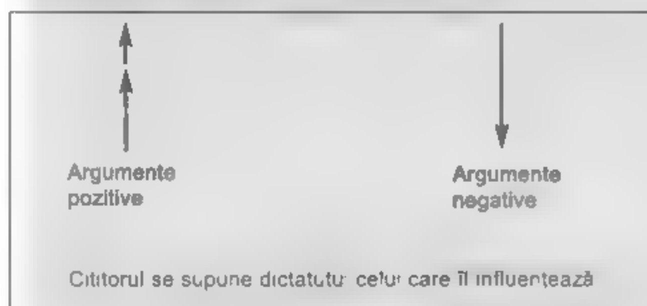

Figura 2
Acumularea argumentelor pozitive

În „a convinge", dispozitivul războinic, deci ofensiv clasic, domină. A convinge înseamnă a adăuga cadrului de referință al cititorului noi elemente de informare, a le nega pe cele deja existente.

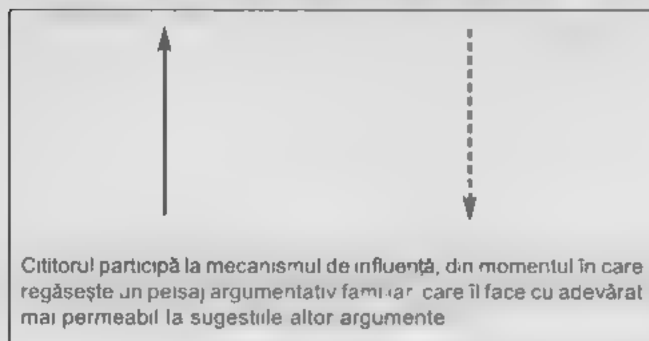
> A căuta subvenții adaptate statutului și rațiunii de a fi a întreprinderii dumneavoastră, iată misiunea noastră. Pentru dumneavoastră, această căutare este o mare consumatoare de resurse: timp, bani, energie risipite risipite în labirintul subvențiilor existente. De altfel, meseria dumneavoastră nu vă obligă in mod necesar să cunoașteți itinerariile juridico-normative care să vă permită accesul la o cartografiere exactă a subvențiilor actuale. Cu alte cuvinte, noi vă propunem să vă mărim cifra de afaceri prin intermediul unei soluții la care reglementările în vigoare vă dau dreptul...

Cum este susținută teza ? Beneficierea de subvenții – teza – nu este posibilă decît cu prețul unor îndelungate și costisitoare căutări: timp, bani, energie, itinerarii juridico-reglementare.

Al doilea procedeu : a persuada, acest „kung-fu" al argumentației

Exprimarea sentimentelor negative în privința unui lucru îl ușurează pe cel care le resimte, pînă acolo încît aceste argumente, prin simpla lor verbalizare, își pierd

din impact, din forţă, din credibilitate. Este ceea ce se numeşte efectul catartic, concept explorat şi de psihologie.

Cititorul participă la mecanismul de influenţă, din momentul în care regăseşte un peisaj argumentativ familiar care îl face cu adevărat mai permeabil la sugestiile altor argumente

Figura 3
Exprimarea şi dec
slăbirea argumen-
telor

Cu alte cuvinte, putem spune că această metodă îi permite cititorului să diminueze inconfortul rezultat din coabitarea elementelor contradictorii generatoare de tensiune, de conflict intern. Redactorul se va strădui să exprime prin acest scenariu secundar – în locul cititorului, şi pentru el – sentimentele negative legate de subiectul tratat.

> Căutaţi cu siguranţă noi soluţii pentru a vă creşte cifra de afaceri. Ştiaţi că 70% dintre întreprinderile eligibile nu cunosc faptul că formarea lor poate fi subvenţionată?
> Închipuiţi-vă că clienţii dumneavoastră vă pot plăti graţie finanţării pe care dumneavoastră le-aţi obţinut-o.
> Este ceea ce noi vă propunem să realizaţi. Există astăzi multiple posibilităţi de ajutor pentru formare. Cu siguranţă, cunoaşteţi cîteva dintre ele, dar
> Dispuneţi de ansamblul de informaţii utile privind finanţarea formării?
> Cunoaşteţi toate mijloacele de subvenţie existente în Europa?
> Ştiţi să explicaţi clienţilor dumneavoastră demersurile ce trebuiesc îndeplinite pentru a şi dezvolta formarea lor?
> Aţi răspuns „nu" la una dintre aceste întrebări. Atunci veniţi să asistaţi, timp de două zile la sesiunea pe care noi o organizăm pentru dumneavoastră în zilele de 2 şi 3 iulie.

În acest caz, **redactorul a utilizat persuasiunea.** Punîndu-se în locul cititorului, el a evocat întrebările posibile din partea cititorului şi, din acest moment, a determinat exprimarea obiecţiilor

Ca şi în kung-fu, unde energia adversarului serveşte drept „carburant", atunci cînd redactorul persuadează, el îşi extrage forţa din argumentele presupuse ale cititorului.

Etimologia termenului „per suadere" „pentru a sugera", ne face să simţim în ce măsură persuasiunea respectă punctul de vedere iniţial al cititorului.

„A deveni cititor

Cum învăţăm să citim? Pe ce cale un copil devine cititor? Ce obstacole trebuie să învingă? Ce se petrece în el în momentul faimosului «declic» aşteptat cu angoasă de către părinţi? De mai mulţi ani, cercetătorii şi profesorii îşi înmulţesc studiile şi experimentele pentru a încerca să înţeleagă ce se petrece în mintea unui cititor-ucenic atunci cînd este confruntat cu scrisul În sfîrşit, adaugă cercetătorii, este falsă afirmaţia că nivelul elevilor a scăzut Dimpotrivă Competenţele au progresat, dar mai încet decît aşteptările societăţii."[7]

Cum este supusă atenţiei teza conţinută în mod esenţial în: „este falsă afirmaţia că nivelul elevilor a scăzut"? Tot ceea ce precedă - şi, în special, jocul întrebărilor puse cititorului (şi în locul său) - permite pregătirea psihologică a acestuia în vederea acceptării tezei.

7. S K , *Le Monde de l'éducation*, nr 207, septembrie 1993

Tabelul comparativ al caracteristicilor fiecărui model

Modelul CONVINGERII	Modelul PERSUASIUNII
Interesul pentru cititor	*Interesul pentru cititor*
Strategia-convingere este mai uşor de reperat pentru cititor	Strategia-persuasiune este percepută ca fiind mai manipulantă, adică mai puţin transparentă, scăpînd mai uşor percepţiei cititorului.
Interesul pentru redactor	*Interesul pentru redactor*
Privilegiază exprimarea din punctul său de vedere, într-o manieră directă	Reduce riscul opoziţiei.

Exemplu

Ravagiile produse de tutun

Pe modelul convingerii „ mii de morţi din cauza cancerului provocat de fumat Cît de mare trebuie să fie acest număr pentru a convinge? Poate că avem mai mult succes în a vă influenţa evocînd ridurile unei fumătoare în vîrstă de 40 de ani, în comparaţie cu tenul unei nefumătoare, de aceeaşi vîrstă Sau vorbindu-vă despre aceşti copii fumători înainte de a se naşte ”

Pe modelul persuasiunii. „Cinci ani? Zece ani? Cincisprezece ani? De cît timp ţigara şi dumneavoastră respiraţi prin acelaşi plămîn? După lights, au urmat cele normale, pe cînd atunci ţigările fără filtru? Nu vă ajunge aerul cind urcaţi scările la etajul cinci la mătuşa dumneavoastră Eulalie, cind jucaţi volei pe plajă, cu copiii, cînd faceţi un jogging cu vecinul duminica? Cit timp veţi o s-o mai duceţi în ritmul acesta?”.

Partea secretă a argumentaţiei

Cînd citiţi: „Sînteţi fumător?”, evident, veţi decodifica informaţia în funcţie despre ce este vorba

– titlul dintr-un articol dintr-o revistă medicală,
– afişul dintr-o sală de reuniuni,
– afişul de la sediul firmei Marlboro,

În primul caz, veţi vedea atenţionarea, în al doilea interdicţia, în cel de al treilea incitarea : trei mesaje implicite, clar diferite, chiar opuse.

Pînă la urmă contextul şi particularitatea legăturii dintre cititor şi redactor decid valoarea reală a mesajului.

Exerciţiul 40

Jucaţi-vă cu modurile

Redactaţi alternativ în modul convingerii şi în cel al persuasiunii pornind de la următoarele teme

1. **Vacanţele prin agenţii**
2. Viaţa la ţară
3. Avantajele calculatorului

☞ *Soluţii la p. 194*

Exemplu

Mesajele publicitare

– Dureri de cap, insomnii, angoase Cardul bleu Visa Afaceri Şi totul merge mai bine.
(Mesaj implicit cardul bleu vă uşurează viaţa)

– Cu Gepel Butagaz, economiile dumneavoastră nu se vor mai transforma în fum
(Mesaj implicit încălzirea costă scump)

– American Airlines vă prezintă noua sa Clasă Business 75% spaţiu suplimentar pentru picioarele dumneavoastră, 100% confort in plus
(Mesaj implicit. într-un avion, spaţiul reprezintă elementul de confort)

Acum, să observăm această frază :

Vreau să fac carieră,
Îmi voi depune deci candidatura la Curtea de Conturi

În acest caz, supoziţia, mesajul implicit este, după cum spune Bernard Meyer în *Maîtriser l'argumentation*, veriga lipsă dintr-un raţionament

Raţionamentul se prezintă atunci ca silogism trunchiat, iar raţionamentul iniţial este următorul ·

1. Vreau să fac carieră,
2. (A face carieră implică un loc de muncă mediatizat, o funcţie importantă.)
3. Îmi voi depune deci candidatura la Curtea de Conturi.

Bernard Meyer ne spune că într-un raţionament „orice segment al mesajului implicit poate bloca gîndirea şi, într-un anumit fel, trişează" Dar, în acelaşi timp, o anumită doză de implicit este cvasi-ineluctabilă, dacă vreţi să ţineţi cont de informaţiile predobîndite de către cititor, de sistemul său de referinţă. Acesta este paradoxul argumentaţiei: pe de o parte, instrument în serviciul reflecţiei cititorului şi, pe de alta, cenzură a reflecţiei asupra anumitor aspecte ale temei.

Exemplu

Buna argumentaţie a Juliettei

Stimate Domn,

„Un informatician din trei doreşte să-şi întîlnească confraţii săi! O cifră reconfortantă care dovedeşte vitalitatea deprinderii meseriilor legate de informatică Totuşi, cei care au într-adevăr ocazia de a-şi concretiza această dorinţă sînt mult mai puţini Din lipsă de spaţiu sau de ocazie, mulţi progresează singuri în tehnologii pe cît de multe, pe atît de instabile Este regretabil!

De aceea, pentru a dezvolta acest nepreţuit potenţial competitiv, împreună cu Consiliul Naţional de Informatică, noi vom organiza primul salon al informaticienilor practicieni, care se va desfăşura în zilele de 10 şi 11 aprilie, în saloanele «Volonté», Porte de Bercy.

În mijlocul nostru, vă invităm să luaţi parte la un colocviu animat de cercetători şi practicieni din diferite domenii cercetători, ergonomi, psihologi Cu toţii tind să propună o reflecţie pluridisciplinară pe tema

«Informatica, un nou mod de comunicare în afaceri constatări şi perspective»

Convinşi fiind de interesul pe care il acordaţi acestui aspect, ne permitem să vă adresăm un dosar de prezentare al manifestării

Rămînem, bineînţeles, la dispoziţia dumneavoastră pentru orice informaţii suplimentare şi vă asigurăm acceptaţi, Stimate Domn, de întregul nostru devotament

Juliette M.

Responsabilă de seminar"

Léo, pe jumătate amuzat, pe jumătate agasat, reciteşte scrisoarea Juliette M ? Ah, da, domnişoara aceea drăguţă, de la comercial, pe care a întîlnit-o la cocteil Asta nu o împiedică să scrie bine! Chiar are chef să meargă la seminarul acesta

Cele șapte reguli de joc ale argumentației

Caracteristicile „jocului de societate" :

- demersul ludic asociat plăcerii, gratuității ;
- pe baza convențiilor împărtășite ;
- necesitînd facultăți (invenție, memorie, erudiție...) ;
- subînțins de un echilibru cîștig-pierdere între jucători.

Regula nr. 1 : Angajarea

Redactorul se angajează. Semnătura reprezintă cea mai bună dovadă, iar „întregul nostru devotament", de exemplu, califică angajamentul contract de subordonare, promisiune făcută aici de către furnizor clientului.

Regula nr. 2 : Ritualizarea

Formulele de adresare și de politețe subliniază aici un ritual de întîlnire epistolară. Repetiția „Stimate Domn" vizează înclinația cititorului spre regulă, spre deprindere. Ritualul scrisului, care pare fără valoare adăugată imediată, preia obișnuințele împărtășite de către redactor și cititor. Foarte previzibil, ritualul satisface nevoia de siguranță a cititorului, și aceasta cu atît mai mult cu cît argumentele ce compun scrierea sînt, ele însele, imprevizibile.

Regula nr. 3 : Legitimarea

Reamintirea funcției, a responsabilității sale îi asigură Juliettei dreptul de a invita, de a incita chiar.

Regula nr. 4 : Un semn de credibilitate

Utilizarea figurilor de autoritate, de exemplu, aduce credibilitate corespondenței ; aici, „Consiliul Național de Informatică" joacă acest rol. Se pune problema folosirii elementelor care să impresioneze cititorul în mod favorabil.

Regula nr. 5 : Reglarea

Redactorul trebuie întotdeauna să controleze raportul de forțe, inițial aflate în favoarea sa.

Regula nr. 6 : Adaptarea

Juliette îl provoacă pe Léo pe terenul schimbului și al comunicării între confrații de breaslă, argument care-și extrage toată forța dintr-o profesie a cărei exercitare este adesea solitară. Argumentele Juliettei trebuie să fie pertinente și să se înscrie ușor în universul logic al lui Léo.

Regula nr. 7 : Captarea

Se realizează în special graţie cuvintelor cu o mare putere sugestivă :

- vitalitate, a-şi concretiza această dorinţă, regretabil, nepreţuit potenţial competitiv etc.

Exemplu

Să remarcăm prezenţa celor şapte reguli ale jocului în următoarea scrisoare publicitară.

Doamnă, Domnule, (ritualizare)

Lumea spectacolului vă priveşte şi pe Dumneavoastră (ritualizare). Permiteţi-mi doar cîteva cuvinte pentru a vă prezenta noua revistă de actualitate *La Scène*, destinată profesioniştilor spectacolului

Douăsprezece luni de studiu şi de reflecţie (credibilitate) au permis pregătirea unei reviste, în acelaşi timp dinamică, **utilă şi completă adresîndu-se tuturor celor care creează, muncesc, conduc, administrează şi îşi asumă responsabilităţi în domeniul spectacolului (regularizare).**

Acest **veritabil instrument de lucru (captare)** vă aduce toate informaţiile de care aveţi nevoie în viaţa dumneavoastră profesională El a fost **conceput în strînsă legătură cu artiştii, cu companiile, cu spaţiile de spectacol, producătorii, agenţii, organismele instituţionale şi profesionale, cu autorităţile locale (credibilitate)**, pentru a răspunde preocupărilor dumneavoastră.

La Scène **concepe în fiecare trimestru (angajarea) lista tuturor spectacolelor-turneu, clar prezentate, clasificate pe genuri : teatru, dans, liric, clasic, muzică uşoară, rock, varietaţi, jazz, muzică tradiţională, world, arte ale străzii, circ, public tînăr... O sursă unică de contacte demne de încredere, comunicate de către companii, producători şi artişti. Cea mai completă şi mai adusă la zi panoramă a spectacolelor. (adaptare)**

N.M.

Director de promovare (legitimare)

Scrisoare publicitară a revistei *La Scène*, Caen

Exerciţiul 41

Selectaţi cîteva corespondenţe primite recent şi examinaţi-le pe rînd, avînd în vedere cele şapte reguli ale jocului :

- angajarea
- ritualizarea
- legitimarea
- credibilitatea
- regularizarea
- adaptarea
- captarea

Dacă o regulă lipseşte, veţi putea identifica o potenţială zonă de fragilitate în sistemul de argumentare al corespondenţei.

Capitolul

11

ADUCEȚI DOVEZI CONVINGĂTOARE

Exemplu

Juliette nu ezită să aducă dovezi

„–Juliette, argumentația ta este interesantă Da, conține «ingrediente» de calitate motive întemeiate pentru a alege lanțul nostru, motive care, în același timp, ating imaginarul Îmi place de asemenea precizia informațiilor aduse Dar de unde vor avea directorii generali, ținta noastră, certitudinea că locația «birourilor virtuale» de la Volonté reprezintă soluția reducerii cheltuielilor lor generale ?
– Prin calcul poate ?
– Mi-e teamă că o înșiruire de cifre devine plicticoasă pînă la urmă În plus, faci deja o demonstrație economică a rentabilității acestui produs Vezi tu, «biroul virtual» este un concept încă prea abstract Cred că ar trebui să cauți exemple .
– Ar trebui, de fapt, să arăt foarte concret cum se poate evolua în acest nou spațiu de muncă poate că putem evoca numele viitorilor noștri clienți ? Un domn Dupont, de exemplu, care vine să facă o rezervare sau să se instaleze ?
– Da, iată, compune un fel de scenariu foarte dinamic ! Hai, Juliette, curaj ! "

➢ Lipsa de probe este dăunătoare

Urmînd exemplul procesului, unde reprezintă o dovadă hotărîtoare în trecerea de la prezumție la acuzație, proba constituie elementul care face argumentația voastră verificabilă, deci credibilă Ea limitează în consecință riscul de contestare din partea cititorului, cucerindu-l cu ajutorul rațiunii. A scrie : „Cred că

măsurile guvernamentale în favoarea locurilor de muncă sînt insuficiente" are o bătaie limitată. De ce? Pentru că această teză nu este judecată, adică supusă aprecierii, nici de către redactor şi nici de către cititor.

Însă, dacă scrieţi: „Măsurile guvernamentale în favoarea locurilor de muncă sînt insuficiente, numărul de şomeri s-a redus de-abia cu 4% în şase luni", oferiţi cititorului posibilitatea de a estima un procentaj, ceea ce trebuie să-l conducă la o concluzie similară cu a voastră. Este ca şi cum l-aţi invita să viziteze culisele pentru a-l face să înţeleagă ce se produce pe scenă.

Iată munca de argumentaţie: dă de gîndit mai curînd decît să gîndeşti singur sau în locul celuilalt. Cititorul vostru vă învaţa atunci să raţioneze.

Exact cum un tribunal poate condamna sau achita, cititorul se află la rîndul său în poziţia de a alege. În ceea ce vă priveşte, vă aflaţi în rolul avocatului sau al părţii civile: apăraţi o cauză, o persoană, un punct de vedere sau, dimpotrivă, acuzaţi.

În sfîrşit, se adaugă şi un beneficiu deloc neglijabil în zona calităţii textului vostru: **concretizarea.** Dovada aduce cu sine partea trăită, partea umană, deci eminamente simpatică. Ea poate lipsi unei demonstraţii, „matematic" acceptabilă, dar din punct de vedere uman prea puţin seducătoare...

Cum să orientăm atunci în mod sigur şi „uman" judecata cititorului?

➤ Construiţi dovezile

Iată noua manieră de a dovedi. Le vom prezenta pornind de la un exemplu:

> „Automobilul constituie o ameninţare ecologică serioasă."

Dovadă: justificare prin care dăm spre verificare că un lucru este adevărat

Dovedirea prin fapt

Un fapt prezintă un eveniment real. El trebuie să fie datat sau databil, localizat sau localizabil. Verificat, el

fortifică argumentaţia Un fapt pe care cititorul a avut el însuşi ocazia de a-l valida este, prin urmare, de necontestat

Folosind faptele, creaţi un raport concret între observat şi gîndit, ceea ce are drept avantaj indirect menţinerea argumentaţiei la îndemîna tuturor.

Ieri după-amiază, Domnul Dupont a fost internat de urgenţă la spitalul din Lyon. Prins către orele 18 într-un ambuteiaj în tunelul Fourvières, el a fost victima unei afecţiuni respiratorii...

Anecdota dezvoltă un fapt printr-o naraţiune Mai dinamică decît o simplă prezentare a faptului, ea face argumentaţia mai atractivă Alegerea anecdotei depinde de ţintă : ea se circumscrie sistemului de referinţă al cititorului, fără de care îşi pierde din eficacitate.

Domnul Dupont, director de producţie la BIM, se întorcea cu maşina acasă, trecind, ca mulţi lyonezi, prin tunelul Fourvières, unde a fost nevoit să stea aproximativ treizeci de minute, prins în obişnuitul ambuteiaj Deşi domnul Dupont, în vîrstă de patruzeci şi trei de ani şi mai curînd sportiv, nu manifestase nici o incapacitate respiratorie, i s-a făcut brusc rău Ambulanţa l-a transportat în mare urgenţă la spital

Povestirea teatraliaztă face faptul să alunece către ficţiune prin stil Fără a-i denatura realismul, puteţi într-adevăr să exageraţi forţa unui fapt aşa cum caricaturistul îngroaşă anumite trăsături. Pentru a elimina orice risc de grotesc, străduiţi-vă să controlaţi sobrietatea povestirii.

Sînt oare de condamnat cei treizeci de mii de automobilişti, printre care şi domnul Dupont, pentru că au mers prin tunelul Fourvieres pe 23 aprilie la ora 18 ? Este adevărat că dacă te găseşti prins între un camion de treizeci şi opt de tone şi un diesel timp de o jumătate de oră de ambuteiaj, este mai bine să te înarmezi nu numai cu răbdare, dar şi cu o mască de oxigen Prima victimă, dar nu şi ultima, a dioxidului de sulf, domnul Dupont a fost transportat

de urgenţă la spital Astfel, dacă un bărbat în plină maturitate şi sănătos îşi pierde cunoştinţa din incapacitate respiratorie in tunelul Fourvières, cum vor rezista cei mai slabi, copiii, astmaticii, persoanele în vîrstă ?

Dovedirea prin cifre

Dată fiind precizia lor cifrele dau raţionamentului rigoare aritmetică. Statistici, procentaje, valori absolute, ele asigură argumentaţiei voastre o componentă raţională În general prea puţin contestate, ele impresionează şi prin faptul că descriu cu mijloace minime o realitate adeseori complexă.

Suprafaţa forestieră mondială produce X% din oxigenul planetei Parcul auto al Statelor Unite degajă X% oxid de azot...

Dovedirea prin calcul

Datele brute sînt uneori prea puţin evocatoare, în special pentru cititorul căruia îi lipsesc referinţele sau care este prea puţin familiarizat cu domeniul tratat Calculul simplifică informaţia determinînd imediat inţelegerea.

Autoturismele personale consumă de cinci ori mai multă energie de persoană transportată/kilometru decît transporturile în comun.

Dovedirea prin comparaţie

Comparaţia permite apropierea a două cîmpuri de cunoştinţe analogice : cel pe care se sprijină teza şi un altul, ales din experienţa cea mai familiară a cititorului. Cel de al doilea alimentîndu-l pe celălalt, punctul vostru de vedere profită de cunoştinţele preexistente ale cititorului.

Putem reproşa automobilului ceea ce s-a reproşat poluării industriale, în special uzinelor de cărbune din Rusia...

Dovedirea prin contrariu

Cînd spatele decorului spune mai multe decît fața

> Să luăm cazul orașului Strasbourg pentru a proteja mediul înconjurător, oamenii efectuează o deplasare din trei cu bicicleta. Acolo se înregistrează cea mai slabă rată a poluării urbane. Nantes, Lorient, Rennes sînt de asemenea orașe-model.

Dovedirea prin experiență

A voastră sau a cititorului :

> Aveți desigur experiența acestor ambuteiaje în care e mai bine să vă închideți geamurile dacă nu vreți să vă asfixiați !

Dovedirea prin exemplu

Pentru a ajuta cititorul să admită că teza dumneavoastră este fundamentată, puteți să-i furnizați cîteva exemple care să aducă precizări. Consecințele unui fenomen pot fi chiar evocate cu această ocazie

> Automobilele produc poluanți cancerigeni cum ar fi, de exemplu, oxizii de azot și hidrocarburile arse incomplet.

Dovedirea prin autoritate

Pentru a întări credibilitatea susținerilor voastre, puteți căuta garanții exterioare, fie că vă înconjurați cu figuri de autoritate ale căror expertize în domeniu nu sînt atacabile, fie că vă sprijiniți pe autorități morale

Figurile autoritare

Sînt persoane a căror reputație este, pe de o parte, stimabilă și bine stabilită și, pe de altă parte, recunoscută de un mare număr de specialiști în domeniu. Alegerea figurii autoritare trebuie de altfel să se efectueze în funcție de pertinența sa în domeniu. Pierre și Marie Curie au, de exemplu, autoritatea de a

valida o teorie derivată din radioactivitate, însă nu și pe aceea de a interveni în materie de industrie agro--alimentară...

Figurile autoritare sînt introduse în cadrul argumentației asemeni martorilor cărora li se cere să intervină într-un proces.

> Discutăm aici o problemă față de care se arată deosebit de interesat ministrul mediului, care s-a și exprimat în această direcție pe canalul France 2, aseară.

Autoritățile morale

Este vorba despre autorități discrete, dar eficace. Orice autoritate morală, intelectuală, spirituală, care face obiectul unui larg consens, poate garanta spusele voastre.

> Trebuie să acționăm repede, în numele Umanității .

La alegere, puteți face referire la următoarele autorități morale

- Logica
- Rațiunea
- Justiția
- Progresul
- Democrația
- Istoria
- Știința
- Toleranța
- Cultura
- Pacea

etc

Dovedirea prin încredere

Mai irațională decît procedeele precedente, încrederea conferă totuși siguranță. Nu teza voastră trebuie apărată, ci propria voastră moralitate ! Va fi auzit cel căruia cititorul îi recunoaște dreptul de a se exprima în virtutea parcursului său, a notorietății sale a experienței și carismei sale etc.

> În rest, convingerile mele m-au determinat să particip la ultimul colocviu ecologic european Teza mea a făcut obiectul unei comunicări publicate ulterior

Exercițiul 42

Reperați dovezile din următoarele extrase

„Diversele forme ale iraționalului tind să se dezvolte

Dacă religia nu răspunde noilor sfidări ale vieții cotidiene, știința nu dă nici ea o explicație satisfăcătoare a lumii Criza valorilor, a economiei și a religiei, apropierea anului 2000 explică, fără îndoială, nevoia, resimțită de mulți dintre francezi, de a căuta noi repere, noi explicații ale lumii, noi viziuni ale viitorului Exemple ale acestui entuziasm nu lipsesc **Astrologii și clarvăzătorii (50.000 la număr, adică de două ori mai mulți decît preoții) sînt din ce în ce mai consultați : 10 milioane de francezi au apelat deja la serviciile lor. Întreprinderile recurg la ei pentru a-și recruta angajații obișnuiți sau șefii de**

departamente ; ele nu ezită să recurgă la numerologie, ba chiar şi la spiritism. Sectele recuperează o parte dintre decepționații raționalismului. Adepții New Age numără milioane. Prin cercetarea spirituală şi prin căutarea sensului, se manifestă de fapt o enormă nevoie de armonie în cadrul societății actuale. Armonie în raport cu natura prin ecologie, în raport cu cosmosul prin intermediul transcendenței. Armonie cu sine insuşi.

Incendiile din Moirans

Afacerea Moirans a demonstrat că explicațiile iraționale şi supranaturale sînt adesea preferate simplei realități. Polițiştii şi savanții, neputind explica imediat originea celor treisprezece incendii declanşate într-un interval de trei luni în imobilele satului, au fost repede inlocuiți de către parapsihologi şi radiestezişti de toate felurile ce operau sub ochiul camerelor de luat vederi. Pînă în momentul în care un bărbat a mărturisit că declanşase aceste incendii pentru a se răzbuna ca urmare a unui diferend familial in legătură cu o moştenire."

Gérard Mermet,
Francoscopie, 1997, Larousse.

În primul extras fragmentul subliniat aduce o dovadă prin exemplu. Precizia dată de cifre – dovada prin calcul – întăreşte fiecare exemplu.
Al doilea extras, în întregime subliniat, demonstrează prin fapt.

Exercițiul 43

Reperați dovezile care justifică teza :

Vîrsta constituie o variabilă esențială în întreținerea de legături amicale. Activitățile de petrecere a timpului liber, cum ar fi mersul la cinema, inscrierea într-un club, frecventarea localurilor de noapte scad in intensitate o dată cu vîrsta. Înaintea vîrstei de optsprezece ani, ieşirile sint legate de practicarea unui sport, după care, pînă la treizeci şi cinci de ani, interesul cultural se dezvoltă făcind loc unor spectacole în cadrul orarului. De exemplu, un om intre optsprezece şi treizeci şi cinci de ani merge de aproape trei ori mai mult la spectacole decît ceilalți. Cantitatea contactelor scade de asemenea o dată cu vîrsta : de la 20% la treizeci de ani la 13% la şaizeci. De altfel, ancheta General Social Observation făcută în Statele Unite arată că şi situația familială determină comportamentul social al individului. Dacă celibatarii ies în medie de două sute douăsprezece ori pe an, o dată căsătoriți, ei nu mai ies decît de cincizeci şi opt de ori.

☞ *Soluții la pp. 194-195*

Sinteză

Cele nouă maniere de a dovedi

Faptul	Experienţa
Cifrele	Exemplul
Calculul	Autoritatea
Comparaţia	Încrederea
Contrariul	

Oricare ar fi tipul de dovezi ales, supuneţi interpretării cititorului vostru ceea ce îl informaţi. În consecinţă este primordial să-i indicaţi ce importanţă să acorde dovezilor.

Exerciţiul 44

Pentru fiecare teză, formulaţi dovezi :

1. Creşterea delicvenţei
2. Relansarea economică nu este singura soluţie a şomajului
3. Individualismul progresează
4. Inactivitatea este mai stresantă decît munca

Care aspect al dovezii trebuie pus în valoare?

Toată lumea cunoaşte povestioara aceea cu paharul pe jumătate plin sau pe jumătate gol, ca ilustrare oentru cele două feţe – opuse – ale unei aceleiaşi realităţi obiective. **Operatorii argumentativi** trebuie să insiste în special asupra aspectului pe care intenţionaţi. Ei permit cititorului să situeze logica afectivă în care evoluează raţionamentul vostru : sînteţi mai degrabă optimist, grav, alarmant, decepţionat etc.

S-ar spune că, în pofida obiectivităţii de care puteţi face dovadă, raţionamentul vostru se sprijină în parte şi pe o estimare subiectivă. Prin urmare, argumentaţia, deşi orientată către fondarea unei gîndiri generalizante, nu se poate sustrage căilor gîndirii originale, singulare.

În consecinţă, munca voastră constă în controlul acestei subiectivităţi nu pentru a o tăinui, ci pentru a face din ea un aliat.

- **Mai devreme/mai tîrziu**

Grija vestimentară apare mai devreme la fete, către vîrsta de opt ani.

Punctul de vedere se schimbă încă cînd „inversaţi" mesajul :

> Grija vestimentară apare mai tîrziu la băieţi, către vîrsta de treisprezece ani.

În primul caz, sensibilizaţi cititorul faţă de precocitatea fetelor, în cel de al doilea, faţă de conştientizarea tardivă a aspectului vestimentar la băieţi

- **Mai puţin de/aproape**

> Puţini oameni – mai puţin de 13% – dispun de o a doua rezidenţă.
> Aproape 13% dintre oameni dispun de o a doua rezidenţă

Valoarea atribuită lui 13% variază în funcţie de formula aleasă În prima, estimaţi o cifră scăzută, în cea de a doua, o consideraţi ca fiind semnificativă, ba chiar ridicată.

- **Mai mult/mai puţin**

> În habitatul modern, camera care s-a schimbat cel mai mult este bucătăria, în opoziţie cu sufrageria, care rămîne tradiţională.
> În habitatul modern, camera care s-a schimbat cel mai puţin este sufrageria, care rămîne tradiţională, în opoziţie cu bucătăria.

Ordinea propoziţiilor nu poate fi arbitrară Prima pune accentul pe evoluţia habitatului, cea de a doua, invers, pune accentul pe stabilitatea habitatului. Pe scurt, în cadrul primei propoziţii schimbarea este mai evidenţiată decît în cea de a doua.

> Francezii consumă mai puţine produse de bază şi (în consecinţă) mai multe preparate.
> Francezii consumă mai multe preparate şi (în consecinţă) mai puţine produse de bază.

Ordinea termenilor în frază inversează imediat raportul cauză – consecinţă.

Să notăm că folosirea alternativă a lui aproape/nu chiar ; aproape/aproximativ ; puţin/mult ; majoritatea/

minoritatea ; niciodată/întotdeauna , încă/ deja etc. trimit la aceeaşi logică.

Furnizaţi cititorului vostru indicii de judecată

Vom distinge judecăţile bazate pe realitatea rezultînd din observaţie de judecăţile de valoare ce se referă la un sistem de valori sau la un cu totul alt cod moral sau social

Judecăţile bazate pe realitate

Anumite cuvinte vor servi enunţării şi dezvoltării tezei.

Astfel, puteţi scrie : *Este de netăgăduit că la tineri consumul reprezintă unul dintre elementele de structurare a personalităţii* sau „*Este probabil că la tineri*

Observaţi că enunţul variază în funcţie de modalizarea sa, adică în funcţie de gradul de aserţiune pe care-l alegeţi.

Într-adevăr, **anumite formule afirmă :** *este de netăgăduit , incontestabil , sîntem nevoiţi să recunoaştem că , trebuie să admitem că , se observă fără greutate că etc.*

Altele introduc o îndoială : *se pare , ne-am putea gîndi că , se crede că , ar trebui să se spună , este poate adevărat că , ne putem întreba dacă , etc*

Judecăţile de valoare

Vă puteţi de asemenea modaliza susţinerea însoţind-o de o judecată de valoare :

- morală, care îi permite cititorului să distingă binele de rău ;
- logică, indicîndu-i adevărul sau neadevărul ,
- estetică, determinîndu-l să facă discriminarea între frumos şi urît ;

Exerciţiul 45

Raţionament pozitiv sau negativ ?

În fiecare frază, modificaţi operatorul argumentativ şi apreciaţi schimbarea pe care această operaţiune o aduce :

– **Aproape** toate activităţile acestui cercetător rămîn pînă în ziua de astăzi proprietatea sa exclusivă de drept.
– **Peste jumătate** dintre oameni dorm încă la ora şapte dimineaţa.
– **Mulţi** oameni optează pentru telefonul mobil : aproximativ trei milioane din 53 sînt **deja** abonaţi astăzi.

☞ *Soluţii la p. 193*

– afectivă, invitîndu-l de data aceasta să admită ceea ce este agreabil și ceea ce nu este

Calificativele de tip : *e bine, e scandalos, e drept, e util, e periculos, e regretabil, e frumos*... dau de fapt o orientare gîndirii cititorului. Îi indicați maniera în care el trebuie să descifreze enunțul sau dovezile care urmează

În funcție de presupusa forță a convingerilor cititorului, vă hotărîți pînă la urmă asupra unei intenții proporționate pe care o putem reprezenta pe un continuum „îndoială-certitudine".

Este incontestabil reprezintă o formulă acceptabilă pentru cititorul a cărui convingere este superficială ; pentru un cititor profund convins, aceasta suscită respingerea.

Exercițiul 46

Extrasului următor i-au fost luate indiciile de judecată, a căror listă urmează :

1. Este necesar să
2. Ar fi în mod evident abuziv să pretindem că
3. Putem arăta de asemenea și că
4. Este adevărat că

Restabiliți textul inițial, înlocuind spațiile punctate cu indiciul de judecată adecvat :

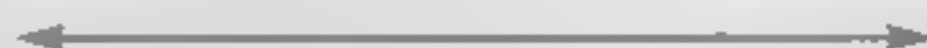
„Ideea unei «creșteri a inegalităților» impregnează puternic climatul social actual [indiciu...] ea este sistematic eronată, dar [indiciu...] să cităm cîteva domenii importante în care asistăm, dimpotrivă, la o scădere a lor în așa fel încît reechilibrează dezbaterea. Sentimentul inegalității crescînde este deosebit de puternic în ceea ce privește veniturile. [indiciu...], după ce s-a restrîns mult timp, evantaiul salariilor s-a deschis încet, începînd din 1984, și pînă la începutul anilor '90. [...]

[indiciu...] inegalitățile școlare, chiar dacă rămîn prea puternice, tind să se reducă. Astfel, accesul la învățămîntul superior al copiilor aparținînd categoriilor sociale modeste a progresat mai mult decît cel al copiilor mai favorizați de mediul familial."

Gérard Mermet,
Francoscopie 1997, Larousse

☞ *Soluții la p. 195*

Îndoială *Certitudine*

Putem aprecia de altfel aceste judecăți bazate pe realitate sau de valoare în funcție de participarea activă sau nu a redactorului. Astfel, *eu sînt sigur* dovedește o certitudine activă, în timp ce *este cert* dezvăluie o certitudine pasivă.

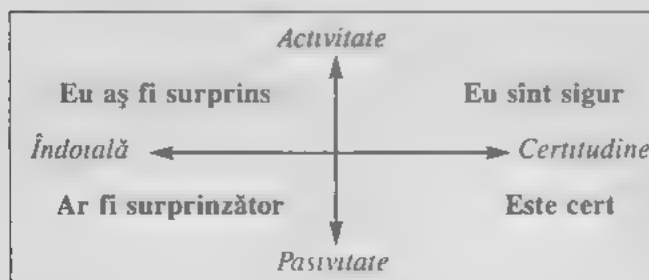

Figura 1
Sistemul de apreciere al activităţii sau pasivităţii judecăţilor de valoare

Evitaţi erorile de argumentaţie

Fiecare individ are propria sa hartă a lumii. El acordă deci, datorită experienţei sale subiective, o semnificaţie deosebită, o rezonanţă specifică tuturor lucrurilor existente. Acest fenomen poate dăuna argumentaţiei, poate antrena anumite ambiguităţi, şi, în sfîrşit, poate creea neînţelegeri.

> **Exerciţiul 47**
>
> Pornind de la teza *Anumite practici de firmă ameninţă libertatea individuală*, dezvoltaţi o argumentaţie urmînd cele trei etape următoare:
>
> **1.** Căutaţi dovezile spuselor voastre;
> **2.** Reliefaţi dovezile cu ajutorul operatorilor argumentativi;
> **3.** Furnizaţi indicii de judecată cititorului.
>
> ☞ *Soluţii la pp. 195-196*

Generalizările

Ele sînt reperate în expresiile următoare:

Întotdeauna e la fel
Nimeni nu face nimic
Asta nu merge niciodată
Toată lumea este
E întotdeauna...

Aceste formulări introduc generalizări: procedeu prin care un caz particular este prezentat drept general.

Omisiunile

Omisiunea este procedeul prin care ascundeţi într-o manieră mai mult sau mai puţin voluntară anumite informaţii.

Distorsionările

Ele conţin interpretări pripite, nefondate şi mai ales neexplicate. Ele maschează judecăţi de valoare ce se opun judecăţilor bazate pe realitate.

Capitolul

12

CONSTRUIȚI O ARGUMENTAȚIE SOLIDĂ

➢ Diferitele planuri ale argumentației

Atît timp cît textul vostru adună argumente, liste de dovezi, acumulează fapte, el nu convinge. El poate cel mult să fixeze gîndirea cititorului asupra unui punct anume. Pentru ca textul argumentativ să genereze o adevărată co-reflecție cu cititorul, trebuie să răspundă unei dispoziții. În parte, această mișcare trebuie să însoțească cititorul, secvență cu secvență, în confruntarea de idei, de convingeri.

Așadar, ele trebuie combinate, coordonate, armonizate, cu alte cuvinte, trebuie subliniate raporturile existente între informațiile aduse de teză și dovezi.

Vă străduiți să prezentați simultan diferitele părți ale textului argumentat pentru a ușura înțelegerea cititorului și căutați echilibrul pentru a seduce.

La fel ca și alte discipline sau arte, argumentația posedă planurile sale tipice. Ele sînt în număr de patru și propun o organizare susceptibilă de a vă structura ideile într-un ansamblu coerent.

Planul retoric

1. Prezentarea problemei propuse
2. Expunerea tezei

3. Construirea dovezii sau a argumentației
4. Digresiunea către un subiect exterior dezbaterii, dar susceptibil de a o clarifica
5. Concluzia

Exemplu de plan retoric

1. Cine sînt intelectualii din Franța ?
2. Sînt autodidacții.
3. Dovada prin exemple de itinerarii profesionale sau politice (P. Mauroy, B. Lussato).
4. Se observă că democrațiile permit mai mult autodidacticismul decît regimurile totalitare.
5. Ceea ce face să progreseze cunoașterea este eliberarea de cunoașterea altora

Dinamica progresiei retorice : de la ignoranță la cunoaștere

Modelul retoric vă permite crearea unui raport „pedagogic" cu cititorul. Într-adevăr, oferiți cititorului, încă de la începutul argumentației, locul „candidului", ignorant prin natura sa, dar curios. Cititorul este înainte de toate elevul sau chiar discipolul căruia, prin argumentație, îi dezvăluiți realitatea. Cum are loc această dezvăluire ? Puneți cu voce tare întrebarea pe care cititorul se consideră că și-o pune cu voce joasă pentru ca răspunsul să provină din descoperire, după *maieutica* dragă lui Socrate.

Planul medical

1. Relevarea simptomelor
2. Diagnostic
3. Tratament

Exemplu de plan medical

1. Se observă o scădere a motivației profesionale mai mare la licențiați decît la autodidacți și licențiații sînt mai puțin capabili de a se adapta schimbării.
2. A nu-ți întreține sau îmbunătăți cunoștințele dobîndite conduce la insatisfacție personală.
3. Dispozitivele de formare continuă mențin licențiaților un nivel bun de competență

Scurtă istorie a retoricii :

1. În secolul IV a.Chr. Aristotel definește retorica drept un instrument de educație civică.
2. În anul 155 a.Chr., orașul Atena, condamnat la o amendă pentru că jefuise un oraș vecin, este asistat de către Caneade care îi pledează cauza în fața Senatului. El folosește pentru aceasta *controversa*.
3. Primii retorici fac apel la argumentație pentru a impresiona auditoriul.
4. Retorica se distinge prin trei genuri :
– deliberativ, ce vizează sfătuirea,
– epidictic, al cărui obiectiv este de a blama sau de a lăuda,
– judiciar, care conduce la acuzare sau la apărare.
5. Apariția figurilor retorice, dintre care cele mai cunoscute sînt : metafora, hiperbola, litota, perifraza, metonimia

Dinamica progresiei medicale : de la problemă la soluţie

Punctul de pornire al argumentaţiei este aici descrierea unei situaţii nesatisfăcătoare, generatoare de probleme, de tensiuni. Zdruncinat în certitudinile sale, cititorul este determinat să se îndoiască, să ia la cunoştinţă, apoi să dorească o soluţie.

Planul ştiinţific sau experimental

1. Prezentarea ipotezei
2. Verificarea ipotezei
3. Propunere de acţiuni

Dinamica progresiei experimentale : de la intuiţie la recomandare

Prin intermediul modelului experimental, acordaţi cititorului rolul de observator sau chiar de judecător.

Exemplu de plan ştiinţific sau experimental

1. Autodidacţii ar fi cei mai buni guvernanţi
2. Observarea şi analizarea itinerariilor lor profesionale şi politice confirmă ipoteza
3. Crearea unui concurs extern de acces la marile şcoli în paralel cu concursurile interne

Planul dialectic

1. Prezentarea tezei
2. Prezentarea antitezei
3. Sinteza

Dinamica progresiei dialectice : de la concluzia raţionamentului la justificările sale

Exemplu de plan dialectic

1. Adevăraţii intelectuali sînt autodidacţi
2. Universitarii ocupă cele mai înalte funcţii în cadrul unei naţiuni.
3. Un autodidact ar fi putut fi un strălucit universitar dacă ar fi urmat acest itinerar.

Aici, procedaţi mai mult prin afirmaţii, prin aserţiuni. Chestionarea, proprie modelului retoric şi medical, nu-şi găseşte locul aici. Consideraţi cititorul mai degrabă ca pe o ţintă ce trebuie atinsă.

Teoria inoculării a lui MacGuire

Argumentaţia se articulează în jurul a două faţete ale problematicii

„Această prezentare bilaterală, ne spune autorul, înarmează subiectul împotriva propagandei ulterioare " Într-adevăr, a evoca punctul de vedere contrar demonstrează deja preocuparea voastră pentru neutralitate şi obiectivitate De altfel, este mai bine să construiţi antiteza pentru a-i stăpîni efectele decît să-l lăsaţi pe cititor să o facă singur, fie mai puţin bine, fie mai bine , în ambele cazuri, cititorul este determinat să elaboreze un raţionament care vă scapă în totalitate

A prezenta antiteza vă permite de fapt să o respingeţi, fapt ce rămîne imposibil dacă vă limitaţi să arătaţi un singur aspect al lucrurilor sau să împăcaţi puncte de vedere opuse.

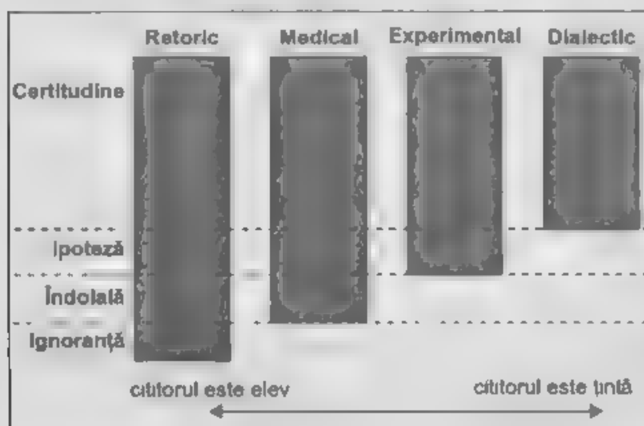

Figura 1
Cele două planuri în funcţie de profunzimea argumentaţiei

➢ Înlănţuirile logice

Două mişcări complementare

Inducţia

Pornind de la exemple particulare şi reprezentative, generalizaţi. Rezultă de aici enunţul unei legi sau un principiu considerat adevărat. Rezultatul inducţiei nu este totuşi decît o probabilitate. Într-adevăr, nimic nu ne asigură că această lege se aplică în toate cazurile de marcă.

> „Serge, medic, are două fete la un liceu foarte apreciat din arondismentul 17. [...]

Marie, salariată şi mamă a lui Benoît, excelent la franceză, nu mai vroia să cunoască angoasa colegiului din arondismentul 11, unde îl dăduse [...] Cazuri limită? Nu, două exemple, printre altele, din această nouă rasă de «consumatori de şcoli», după vocabularul sociologilor, sau chiar «minorităţi alegătoare», dintre care se detaşează două grupuri de părinţi afectivi, profesiile independente, orientaţi mai degrabă către învăţămîntul privat şi profesori, axaţi pe public. Dar nici o categorie nu scapă complet de neliniște."[1]

Deducţia

Ea leagă universalul de particular. Ilustraţi atunci prin intermediul exemplelor concrete ceea ce conţin legile, principiile, conceptele...

Rezultatul unei deducţii este mai fiabil decît cel al inducţiei, în sensul în care el este verificabil prin simplul fapt că particularul aparţine deja generalului. Deducţia este deci o extracţie.

„Ghidarea acţiunii este esenţială în activităţile de explorare, puse in practică în situaţiile în care există un scop fără a se cunoaşte vreun mijloc pentru a-l atinge. O tendinţă naturală este de exemplu aceea de a importa într-o situaţie nouă procedurile cunoscute pentru a îndeplini aceleaşi scopuri intr-o situaţie analoagă. Astfel, erorile comise de către copiii ce învaţă să utilizeze calculatoarele de buzunar provin în general din transpunerea procedurilor de calcul manual asupra lor."[2]

Termenii articulării

Ceea ce diferenţiază textul argumentativ abil de unul inabil este locul acordat înlănţuirilor de idei. O slabă argumentaţie funcţionează pe modul enumerativ, şi nu există o reală coordonare între informaţii. Redactorul furnizează o succesiune de elemente neierarhizate. În

1. Anne Fohr, *Le Nouvel Observateur*, 1997.
2. Jean François Richard, *Sciences Humaines*, nr. 56, decembrie 1995.

schimb, argumentaţia solidă pune în evidenţă raporturile ce articulează între ele părţile discursului.

Tabelul din pagina următoare clasează termenii articulării după funcţia lor.

Regulile de estetică

Respectarea acestor reguli vă înarmează împotriva celor mai curente defecte de construcţie şi îl va cruţa pe cititor de multe oboseli...

Sobrietatea

- Limitaţi la trei numărul de dovezi pentru un acelaşi argument : veţi menţine un ritm bun progresiei voastre.
- Prea multe cifre plictisesc.
- Anecdotele trebuie să fie scurte, altfel cititorul vă „pierde" mesajul.

Varietatea

- Trebuie să ştiţi să utilizaţi evantaiul complet al „celor nouă dovezi".
- Alternaţi mişcările raţionamentului . inducţia şi deducţia.
- Reînnoiţi-vă indiciile de judecată pe măsura argumentaţiei şi trebuie să ştiţi să le ierarhizaţi.

Echilibrul

- Echilibraţi volumul fiecărei părţi : cînd diferenţele depăşesc 20%, cititorul vostru are sentimentul că o parte este îi ascunsă.

Relieful

- Feriţi-vă de ideile, tacticile, exemplele tocite. Argumentaţia face apel şi la originalitate.

Coerenţa

- Alegeţi dovezi de acelaşi nivel ca şi teza : dacă afirmaţiile voastre sînt de dimensiune europeană, veniţi cu ilustraţii la această scară şi nu cu exemple locale...

Termenii articulării după funcţia lor

Enumerarea		**Concluzionarea unui raţionament**
mai întîi în primul rînd întîi şi întîi înainte de toate	*marchează începutul*	în definitiv pînă la urmă în total pentru a încheia pe scurt în concluzie în rezumat
pe urmă apoi şi în plus încă peste de altfel	*marchează dezvoltarea*	
în sfîrşit în ultimul rînd	*marchează sfîrşitul*	
Ilustrarea	**Marcarea adeziunii**	**Atenuarea**
Adică De exemplu În special Astfel Ca Este cazul	Cert Bineînţeles În mod sigur Desigur Fără îndoială De altfel	Măcar Cel puţin
Rectificarea	**Opunerea**	**Prezentarea unei alternative**
Totuşi Cu toate acestea Or De fapt Cu adevărat	Dar Dimpotrivă În revanşă În mod contrar În timp ce La polul opus	Fie fie Ori ori Primul al doilea
Punerea în paralel	**Prezentarea unei cauze**	**Prezentarea unei consecinţe**
Nu numai că. . Dar De asemenea În acelaşi fel Pe de o parte Pe de altă parte	Căci Într-adevăr Pentru că Din moment ce Efectiv Dat fiind că Avînd in vedere că Sub efectul Graţie Cu ajutorul	La fel Deci În consecinţă De aceea Astfel Ca urmare În aşa fel încît În aşa manieră că În aceste condiţii De unde Din acel moment

Capitolul

13

INFLUENȚAȚI-VĂ CITITORUL

Fie că sînteți autorul unui slogan publicitar, al unui raport, al unei corespondențe sau al unui articol, vă faceți o reprezentare a raportului de influență întreținut cu cititorul.

Această concepție despre argumentație determină mijloacele puse în practică pentru a influența. Aveți o apropiere mai degrabă dominant-dominat, ce vă va determina să construiți o argumentație directă, ba chiar înșelătoare? Vă simțiți, dimpotrivă, mai apropiați de o concepție „pedagogică" a argumentației, caz in care, fără a neglija apărarea tezei voastre, veți ști să prezentați și argumentele în favoarea antitezei, lăsîndu-i astfel cititorului o zonă mai mare de libertate în alegerea modului de a gîndi, de a crede, de a face?

Dacă este adevărat că în spatele influenței în scris este prezentă o autoritate, îi putem da acesteia două accepții. Prima, cea mai direct inspirată din etimologia cuvîntului: *a face să crească* privilegiază ideea de ajutor și de însoțire a reflecției. Cea de a doua accepție avantajează mai degrabă o viziune pragmatică a autorității: exercitarea unei influențe asupra celorlalți pentru a obține un anumit comportament.

➢ Fiecărui cititor, argumentația sa

„Inamicii... apropiați de Allan J. Pakula

Promisiune de afiș neonorată: ni se dă drept momeală un duel între staruri (Harrison Ford contra Brad Pitt, bătrînul soldat călit contra tînărului lup), și ne trezim

cu o succesiune de evenimente care nu duc la nici un rezultat Cu toate acestea, subiectul permitea o superbă confruntare . un caraliu din New York găzduieşte un tînăr irlandez despre care nu ştie că este un terorist pro IRA Pe de o parte · legea, integritatea , pe de alta lupta clandestină, minciuna Dar realizatorul eschivează toate momentele în care s-ar fi putut înnoda o legătură puternică şi complexă între cei doi bărbaţi "[1]

„Autobuzul vrea să-şi schimbe imaginea

Pe o piaţă stabilă, dar mai deschisă, autobuzul, instrument privilegiat al transporturilor colective urbane, îşi transformă imaginea Ştrangulat între automobilul personal şi noile mijloace de transport, autobuzul suferă de pe urma unei imagini din ce în ce mai degradate Scăderea numărului de călători constatată în Franţa începind din 1988 reprezintă o manifestare a acestui lucru."[2]

În aceste două extrase, autorul a vrut să influenţeze cititorul şi să-l facă să-şi schimbe părerea. Criticul literar în primul extras şi expertul tehnic în cel de al doilea reprezintă de altfel figuri autoritare recunoscute ca fiind competente în schimbarea opiniei generale Cu toate acestea, în funcţie de tipul de cititor, anumite figuri autoritare funcţionează mai mult sau mai puţin bine în calitate de pîrgii de schimbare.

Exemplu

75% dintre tinerele cuplurile ce trăiesc la Paris în ziua de azi au în vedere să se mute la periferie* Ca şi ei, vă întrebaţi fără îndoială ce avantaje prezintă acest mod de viaţă Trăind la periferie de zece ani, cuplul M constituie un bun exemplu Noi am întîlnit acest cuplu cu profesii liberale care „se eliberase" de presiunea vieţii citadine pentru a trăi într-un sat încîntător a cărui viaţă este ritmată de sunetul clopotelor Faptul le impune 160 de km pe zi în contrapartidă cu cîteva grătare la iarbă verde anuale Profesorul X denunţă patologiile fizice şi psihologice legate de excesul de drumuri cu maşina .

* Traducem *banlieue* prin *periferie* în lipsa unui echivalent, deşi termenul în limba franceză, în contextul dat, nu are conotaţiile mai puţin pozitive din limba română, dimpotrivă (n t)

Într-adevăr, aveţi de a face cu :

- un cititor conformist ?
- un cititor raţional ?
- un cititor emotiv ?

1 Philippe Piazo, *Télérama*, nr. 2464, 2 aprilie 1997

2 Arnaud Jadoul, *L'Usine nouvelle*, nr 2571, 21 noiembrie 1996.

Cititorul conformist

Argumentele la care este sensibil cititorul conformist se sprijină pe norma grupului de referință, pe obiceiurile sale, pe gradul său de inovație, pe experiența sa. El vă va fi recunoscător să evocați elemente care-l asigură în privința unui grup de referință valorizant, care-i întărește integrarea socială, și aceasta prin :

- citate,
- figuri autoritare recunoscute, lideri de opinie pe tema tratată,
- auxiliare morale convenționale,

> **Exemplu**
>
> A trăi la periferie pentru a accede la proprietate sau a accede la proprietate pentru a trăi la periferie ? Chestiunea nu este clar concluzionată pentru tinerele cupluri întrebate La sfîrșitul socotelii – și mai ales al socotelilor –, ei constată că soluția *periferie* este mai scumpă decît soluția citadină la achitarea polițelor se adaugă într-adevăr costul călătoriilor (costul traseelor, întreținerea unei mașini mai scumpe), activități extrașcolare toate cu plată, o doică (creșele fiind inexistente) etc. Astfel, în menajul Y se plătește o sumă de 10 000 de franci pe lună pentru habitat (casă, doică, mașină) contra 6 000 la Paris (apartament, creșă, mașină inutilă) și toate acestea se întîmplă deși scopul mutării lor a fost căutarea unei optimizări bugetare !

Trebuie să scrieți o argumentație integratoare.

Cititorul rațional

Este sensibil la o logică bazată pe fapte, demonstrații. Cititorul conformist examinează o argumentație, prin prisma bunului său simț, a logicii sale. El va fi sensibil la o argumentație foarte clar informativă. Veți ști să-l tratați ca pe un adult responsabil, punîndu-i întrebări, dîndu-i informații precise, științifice. Argumentația voastră trebuie să fie rațională.

> **Exemplu**
>
> Periferia sau Eldorado noilor proprietari. În urmă cu douăzeci de ani, Londra și periferia sa întinsă pe 100 de km treceau drept specific . britanic Astăzi, tinerele cupluri pariziene migrează și ele la 50, 70, ba chiar 100 de km pentru a se alătura tufelor, cîntecelor păsărilor și pavilioanelor Să se autodenunțe cel care nu a visat dimineți de duminică blînd ritmate de sunetul clopotelor... Familia M. a încercat experiența : diminețile lor de duminică sînt de acum blînd ritmate de sunetul clopotelor și de cel al... mașinilor de tuns iarba etc.

Cititorul emotiv

Este cel mai sugestiv El este puternic călăuzit de motivațiile sale, în sensul forțelor mai mult sau mai puțin inconștiente care declanșează acceptarea, inclusiv – și

uneori mai ales – dacă acest lucru este declanşator de stress. Cititorul emotiv este deosebit de sensibil la factorii iraţionali şi afectivi aflaţi la originea deciziei : el are nevoie să fie sedus mai întîi. Citatul următor se aplică în mod deosebit cititorului emotiv : *Între două soluţii care par echivalente, sentimentul este cel care hotărăşte.* Trebuie să optaţi pentru o argumentaţie sugestivă.

Exerciţiul 48

Cărui tip de cititor se adresează acest extras : conformist ? raţional ? emotiv ?

Din lipsă de idei, mobilăm... Produsele Phillipe Stark sînt în această privinţă edificatoare. Să nu devenim ridicoli contestînd creativitatea acestui designer care, ca şi oamenii din publicitate, e întotdeauna cu un pas înaintea gustului comun. Ca şi ei, el mărturiseşte cu o fascinantă candoare că „a vorbi despre obiect nu este interesant, este însă interesant să vorbeşti despre ceea ce gîndeşti despre el, despre memoria pe care o ai despre el". Altfel spus, Stark vinde parfumul lucrurilor şi nu lucrurile în sine. Cînd îşi prezintă scaunul Miss Tripp (ah, aceste nume care ţin locul obiectelor care lipsesc !) Stark ne spune că acesta este „arhetipul scaunului de bucătărie pe care mama servea cafeaua cu lapte". Nu cumpărăm o bucătărie, ci mirosul cafelei cu lapte, şi pe mama în primul rînd.

☞ *Soluţii la p. 196*

➢ Implicarea cititorului

Atunci cînd intraţi în contact cu cititorul pe o temă dată, trebuie totodată să vă puneţi următoarele întrebări :

- Ce reprezintă tema de argumentaţie pentru el ?
- Care sînt pentru el mizele, riscurile punctului de vedere circumscris temei ?

Altfel spus, care este implicaţia cititorului în tema argumentaţiei ?

Iată o grilă care vă permite să observaţi două criterii : nivelul de implicare al cititorului în raport cu tema şi distanţările de punctele de vedere posibile asupra subiectului.

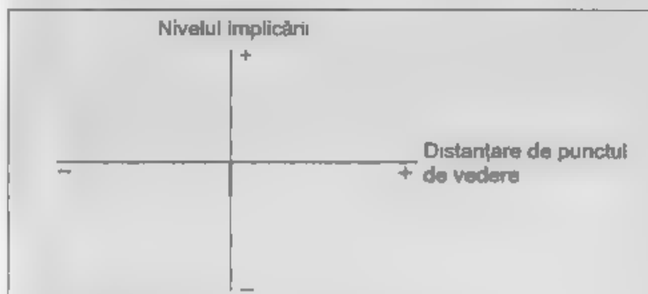
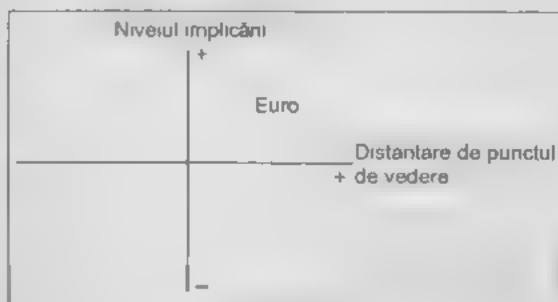

Figura nr. 1
Grila de apreciere a implicării cititorului

Prima situație : un nivel al implicării ridicat și distanțări semnificative ale punctelor de vedere

Exemplu : Euro

- riscurile legate de schimbarea de opinie sînt ușor perceptibile,
- criteriile de apreciere sînt numeroase,
- masa de informație ce trebuie tratată este considerabilă.

Argumentație de dezvoltat :

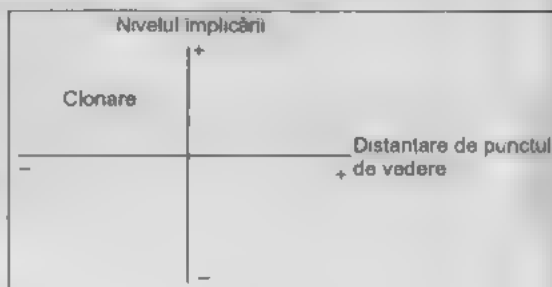
- asigurați cititorul,
- subliniați beneficiile personale legate de o schimbare de părere,
- evocați mai multe scenarii, mai multe puncte de vedere alternative,
- lăsați-vă timp pentru argumentație

A doua situație : un nivel al implicării ridicat și mică distanțare între punctele de vedere

Exemplu : Clonarea umană

- perspectiva schimbării de opinie pasionează dezbaterea,

- un criteriu de apreciere le domină pe toate celelalte; grila de decizie este deci simplificată,
- criteriul de apreciere dominant este un martor al culturii actuale.

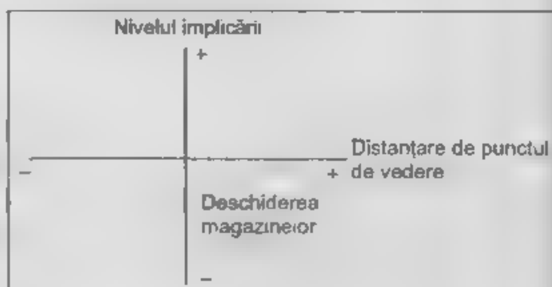
Argumentaţie de dezvoltat:

- demonstraţi pertinenţa punctului de vedere,
- prezentaţi argumentele după modul de raliere.

A treia situaţie: un nivel al implicării scăzut şi distanţări ale punctelor de vedere importante

Exemplu: Deschiderea magazinelor duminica în Franche-Comté

- cititorul este sensibil la alţi factori ce înconjoară istoria litigioasă,
- cititorului i se distrage repede atenţia

Argumentaţie de dezvoltat:

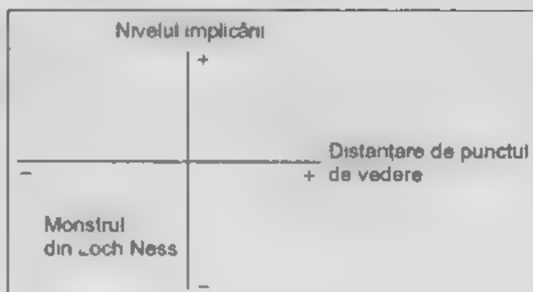
- construiţi o relaţie cu cititorul fondată pe complicitate,
- depăşiţi cadrul anecdotei,
- dovediţi cititorului stima şi recunoaşterea voastră

A patra situaţie: un nivel al implicării slab şi distanţări ale punctelor de vedere puţin semnificative

Exemplu Existenţa monstrului din Loch Ness

- factorii personali predomină,

- circuitul luării deciziei este scurt ; cititorul consacră puţin timp reflecţiei asupra acestei teme.

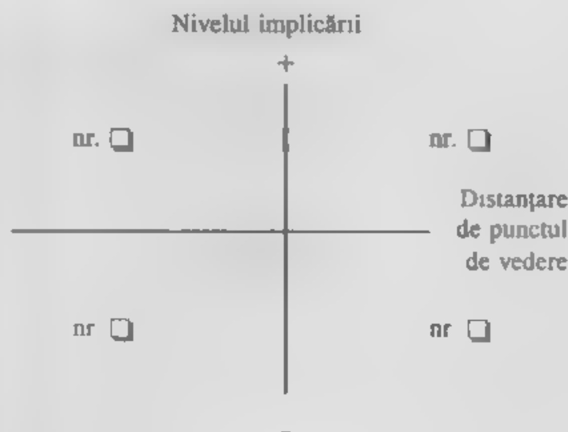
Argumentaţie de dezvoltat :

- creaţi un adevărat parteneriat cu cititorul,
- lărgiţi dezbaterea pentru a mări nivelul implicării.

Exerciţiul 49

Rotiţi, urmărind punctul de vedere al cititorului, temele argumentaţiei pe grafic, inscriind numerele temelor în căsuţe :

Tema nr. 1 : Săptămina de 35 de ore de muncă
Tema nr. 2 : Internet
Tema nr. 3 : Banii în sport

☞ *Soluţii la p. 196*

➢ Controlaţi calitatea argumentaţiei

Exerciţiul ce urmează controlul calităţii argumentelor Juliettei – permite reamintirea diferitelor componente ale unei argumentaţii bine conduse.

Exerciţiul 50

Controlaţi calitatea argumentaţiei

„Într-o firmă, ceea ce costă cel mai scump nu sînt salariile, ci metrii pătraţi!" Multe firme au adoptat atunci soluţia de a şi muta sediile într-o periferie tristă, pesimistă şi mai ieftină. Dar care sînt costurile ascunse ale acestei prime soluţii, totuşi a priori avantajoase? O demotivare a personalului supus unui mediu prea puţin stimulant, o discreditare a întreprinderii în faţa clientelei, sedii ce contribuie la descalificarea imaginii de marcă, furnizori mai puţin grăbiţi în privinţa termenilor impuşi de periferie.
Astăzi vi se prezintă o soluţie alternativă: biroul virtual.
Despre ce este vorba?
Concept născut o dată cu generalizarea comunicaţiilor informatice, biroul virtual propune fiecărui salariat nu cîţiva metri pătraţi alocaţi pentru a-şi exercita meseria ci posibilitatea unei găzduiri provizorii şi variabile, în funcţie de obiectivele sale şi de actualitatea sa profesională. Astfel, domnul Dupont primeşte astăzi vizita a trei furnizori şi îşi vede atribuit un birou înzestrat cu o sală de reuniuni, doamna Ferry, care primeşte candidaţi, va beneficia astăzi de un birou luxos fără ostentaţie, pe cînd domnul Durand, aflat în deplasare, nu lasă nici un birou vacant pe durata absenţei sale. Optimizarea metrilor pătraţi este imediată, directă.
Firmele cele mai avangardiste – din sectorul consultingului sau al vînzărilor – au adoptat astăzi acest concept, iar mulţi dintre vecinii noştri germani îl practică deja de mult timp.
Faza experimentului pilot a fost de mult depăşită, dar uneori firmele ezită în faţa unei gestiuni şi a unor modalităţi practice oarecum puţin cunoscute.
În realitate, pe plan practic, biroul virtual se administrează ca o cameră de hotel, pe baza unui sistem de rezervare.
Or, hotelurile noastre Volonté sînt specialiste în domeniul hotelier încă din anii '70, de aceea noi oferim astăzi firmelor acest know how pentru a coopera la dezvoltarea biroului virtual.

De asemenea, noi vom transforma mai multe etaje ale hotelului nostru Volonté Bercy în birouri virtuale, începînd cu data de 1 ianuarie 1999
Vă veți număra și Dumneavoastră printre cei care vor beneficia primii de un cadru de muncă excepțional vedere spre Sena, spații concepute într-un hotel de 4 stele, mobilier proiectat de către Philippe Stark, personal de înaltă calificare, cartier de imobile în bulevardul Haussmann ? Și toate acestea realizînd economii substanțiale.
Juliette M , responsabilă de proiect, vă așteaptă pentru a stabili cît mai profitabil, împreună cu dumneavoastră, bugetul operațiunii extinse la unul sau mai multe servicii, însoțit de un studiu prospectiv pe o durată de cinci ani a cîștigurilor scontate

Cu cordialitate,
Juliette M., Responsabilă de proiect

Reperați indicatorii de control

1. **Care este nivelul argumentației ?**
- apărarea unei cauze
- apărarea unui interes personal
- apărarea unei interpretări a adevărului

2. **Care este teza ?**

3. **Juliette are în vedere schimbarea de acțiune sau schimbarea de convingere ?**

4. ***A priori* care este scenariul cititorului pe o temă ca aceasta ?**
- implicare ridicată și distanțare semnificativă a punctului de vedere
- implicare ridicată și distanțare prea puțin semnificativă a punctului de vedere
- implicare slabă și distanțare importantă a punctului de vedere
- implicare slabă și distanțare prea puțin importantă a punctului de vedere

5. Juliette se adresează mai degrabă unui cititor :

- conformist
- raţional
- afectiv

6. Juliette se sprijină mai degrabă pe un demers de :

- convingere
- persuasiune

7. Pragul informativ explicit este adaptat la tipul de cititor ?

8. Ce model de argumentaţie a ales Juliette ?

- retoric
- medical
- ştiinţific
- dialectic

9. Ce reguli ale jocului regăsim în cadrul argumentaţiei ?

- angajare
- ritualizare
- legitimizare
- creditare
- regularizare
- adaptare
- captare

10. Ce progresie ritmează argumentaţia ?

11. Informaţiile aduse de Juliette sînt :

- exacte ?
- utile ?
- complete ?
- critice ?
- coerente ?

12. Definiţiile se sprijină pe :

- neutralitate ?
- utilizarea de termeni diferiţi de termenul de definit ?
- echivalenţă ?

- scoaterea în evidență a caracteristicilor esențiale ale termenului de definit?
- claritate?

13. Ce dovezi reperați?

- fapt, anecdotă, povestire teatralizată
- cifre
- calcul
- comparație
- contrariu
- experiență
- exemplu
- autoritate
- încredere

14. Care sînt indicii de judecată solicitați:

- realitate?
- valoare?

15. Care sînt operatorii argumentativi?

16. Care sînt termenii articulării?

17. Ce greșeli de argumentație diagnosticați?

- generalizări
- omisiuni
- distorsionări

18. Ce reguli ale esteticii sînt respectate?

- sobrietatea
- varietatea
- echilibrul
- reliefarea
- coerența

Răspunsuri

1. Pentru Juliette, este vorba despre apărarea unui interes comercial, limitat la lanțul hotelier. Cu toate acestea, ea participă la dezvoltarea unui nou concept în cadrul profesional.

2. Teza : închirierea de servicii la un hotel de 4 stele, aparţinînd lanţului hotelier Volonté, cu noi aplicaţii biroul virtual.

3. Juliette are în vedere schimbarea de acţiune, devenită posibilă printr-o schimbare de mentalitate : biroul nu mai „aparţine" nimănui.

4. Ne aflăm într-un scenariu unde :

- în mod foarte clar, distanţările punctului de vedere privitor la temă sînt semnificative, deoarece avem de a face cu o idee nouă, deci prea puţin generalizată. În funcţie de interlocutor – gestionar sau nu –, implicaţia va fi sau nu ridicată.

5. Juliette se adresează mai curînd unui cititor raţional, argumentaţia sa punînd esenţial în valoare presupusele cîştiguri ale proiectului. Totuşi, paragraful ce descrie atuurile hotelului, începînd cu „vederea spre Sena" se adresează mai degrabă laturii afective a cititorului.

6. Juliette adoptă un demers de convingere, presupunînd încă de la început că cititorul ei nu şi-a imaginat că soluţia biroului virtual reprezintă un răspuns la costurile metrilor pătraţi. Ea impune deci argumentele sale în favoarea soluţiei.

7. În măsura în care corespondenţa se adresează în mod clar unui factor de decizie sau, în orice caz, unei persoane susceptibile de a influenţa decizia, nivelul informativ este suficient. Cu toate acestea, doar cîteva cuvinte explică noţiunea de birou virtual, încă prea puţin familiară. Juliette presupune că cititorul cunoaşte hotelurile Volonté, deoarece informaţiile privitoare la lanţul hotelier sînt prea generice ; putem paria că clienţii hotelului reprezintă ţinta scrisorii.

8. Modelul argumentaţiei se aseamănă cu modelul medical :

- relevare a simptomelor şi diagnostic în primul paragraf,
- tratament cu ajutorul biroului virtual la Volonté

9. Regulile jocului argumentației la Juliette
- se angajează ea semnează. Responsabilă de proiect.
- ritualizează · ritual propriu „curierului-mailing" (cu cordialitate, propunere de întîlnire).
- legitimizează *hotelurile noastre Volonté sînt specialiste în domeniul hotelier încă din anii '70, noi oferim astăzi firmelor acest know-how pentru a coopera la dezvoltarea biroului virtual,*
- aduce credit : *firmele cele mai avangardiste . au adoptat astăzi acest concept , vecinii noștri germani îl practică deja de mult timp,*
- regularizează : *uneori, firmele ezită în fața unei gestiuni și a unor modalități practice oarecum puțin cunoscute,*
- adaptează : cu ajutorul exemplelor evocate pentru a sugera disfuncțiile legate de o implantare în periferie, alegînd atuuri susceptibile să atingă întreprinderea în imaginea sa de marcă,
- captează în diagnostic, avalanșa de cuvinte sau de expresii care dramatizează situația . *costă mai scump, trist, pesimist, costuri ascunse, demotivare, mediu prea puțin stimulant, discreditare a firmei în fața clientelei etc.*

Dimpotrivă, în cadrul soluției captare : utilizare a adjectivelor evocatoare *optimizare imediată, directă, lux, mobilier desenat, de înaltă ținută, economii substanțiale etc.*

10. De la scenariu-catastrofă la soluție miracol

11. Informațiile aduse de Juliette se caracterizează în special prin :
- exactitudine, utilitatea lor în cadrul demonstrației, coerența lor internă , ele nu sînt nici complete, nici critice.

12. Definiția esențială dată de Juliette privește biroul vitual Această definiție se supune regulilor obișnuite, ea nestrălucind în mod deosebit prin neutralitate

13. Dovezi reperate :

- Fapt : citat şi scenariu de pornire, transpunere în situaţie a domnilor Dupont şi Durand şi a doamnei Ferry,
- Calcul : propunere de calcul bugetar legat de operaţiune,
- Exemplu . adoptare a sistemului biroului virtual în anumite întreprinderi franceze şi în Germania,
- Autoritatea · valoare exemplară a ceea ce se face în sectorul consulting, Philippe Stark,
- Încredere : *a coopera la dezvoltarea.*

14. Principalii indici de judecată solicitaţi sînt judecăţi de valoare.

15. Operatorii argumentativi *multe întreprinderi au adoptat atunci..., numeroşi vecini germani îl practică deja.*

16. Termenii articulării localizaţi mai ales în cea de a doua parte a curierului, mai argumentativă : *dar, astfel, în realitate, or, de aceea, la fel* ; prima parte, mai degrabă enumerativă, le justifică intr-o mică măsură

17. Greşeli de argumentaţie. Sînt omise sistematic toate limitele practice şi psiho-sociologice legate de biroul virtual *Numeroşi vecini de-ai noştri germani* aduce de altfel cu o generalizare de-abia mascată.

18. Regulile estetice sînt bine respectate.

GLOSAR

Adjectiv personal: gramaticianul F. Brunot propune denumirea de „adjectiv personal atunci cînd determinativul are caracterul de a marca un raport de însuşire" Astfel, în *casa sa*, determinativul este un adjectiv personal, în schimb în *ţara sa*, el nu mai este decît un adjectiv posesiv.

Alegorie: metaforă dezvoltată în povestire simbolică.

Aşezare în pagină de tip francez/de tip american: prima indică faptul că textul cuprinde contracţii, alineate ce marchează începutul paragrafelor, cea de a doua prezintă textul aliniat la marginea din stînga, fără nici o contracţie.

Barbarism: greşeală de limbă ce constă în folosirea unui cuvînt deformat sau introdus forţat în limbă

Cartă grafică: desemnează ansamblul convenţiilor tipografice care normează documentele interne şi externe ale unei întreprinderi.

Circuit de lectură: itinerar rapid de lecturare urmărind titlurile, subtitlurile, relansările, graficele.

Cognitiv: care se raportează la procesele intelectuale prin care un individ dobîndeşte informaţii din mediul său înconjurător.

Comportament de evitare: provine din latinul *evitare*, care înseamnă „a se sustrage unei nenorociri"

Contrasens sau sens fals: interpretare contrarie sau diferită de adevărata semnificaţie.

Creier intuitiv: această definiţie provine din cercetările lui Sperry asupra specificităţilor hemisferice. După Sperry, creierul drept este cel al intuiţiei,

al creativităţii, al gîndirii globale, în opoziţie cu creierul stîng, unde îşi are locul gîndirea analitică, raţională şi logică.

Dialectic: raţionament ce constă în analizarea realităţii punînd în evidenţă contradicţiile acesteia şi căutînd să le depăşească*.

* definiţie din *Petit Larousse*, 1996

Disonanţă cognitivă: stare de tensiune interioară datorată faptului că sîntem împărţiţi între două sau mai multe idei.

Dublă constrîngere: presiune psihologică ce comportă două injuncţii paradoxale care pun o persoană în imposibilitatea de a acţiona. Exemplu: „Fii spontan". Şcoala de la Palo Alto s-a preocupat în mod deosebit de analizarea acestui fenomen.

Empatic: care manifestă capacitatea de a se pune în locul cuiva pentru a resimţi ceea ce el resimte.

Figură autoritară: persoană, grup, instituţie ce are pentru individ un statut de model, influenţînd comportamentele.

Grup de apartenenţă: grup căruia o persoană îi aparţine prin fapte şi vocabular, într-o manieră voluntară (grup sportiv) sau involuntară (familial).

Grup de referinţă: norme şi valori la care o persoană doreşte să adere. „Acest grup model îndeplineşte o funcţie de socializare anticipată"*

* Definiţie a sociologului Robert K. Merton.

Inhibiţie: fenomen psihologic caracterizat prin blocare sau încetinire a activităţii.

Ipoteză: propoziţie de la care pleacă raţionamentul pentru a rezolva o problemă sau a demonstra o lege.

Încărcătură afectivă: desemnează cuvintele sau textele care provoacă o reacţie emotivă la citirea lor.

Jargon: vocabular propriu unei profesii, unei categorii de vîrste, unei discipline care-l ţine la distanţă pe novice.

Judecăţi obiective/subiective: judecata este obiectivă atunci cînd se bazează pe elemente faptice şi verificabile, şi, dimpotrivă, subiectivă, atunci cînd provine dintr-o selecţie parţială a elementelor

Legea lui Pareto sau legea lui 80/20: raport după care sociologul şi economistul Pareto a estimat eficacitatea 20% din timpul scurs generează 80% din rezultat, invers, cele 80% ce rămîn din timpul scurs vor genera ultimele 20% din rezultat.

Lizibilitate: claritate a unui text atît în formă cît şi în fond.

Miză: dintre elementele jocului se disting miza, aprecierea cîştigurilor, anticiparea posibilelor pierderi

Neutralitate: imparţialitate, non-directivitate

Nevoie gregară: nevoie răspunzînd unei voinţe de conformism la normele unui grup, motivată de dorinţa de integrare.

Niveluri de limbă sau registre: categorii prin care vocabularul şi construcţiile de fraze sînt clasate. Distingem registrele familiar, natural, natural normalizat şi susţinut.

Recadrare: explicare mentală a realităţii în vederea noilor informaţii selecţionate Tehnică preconizată de anumiţi membri ai şcolii de la Palo Alto. Hall, Watzlawick, Weakland, Bateson.

Redundanţă: caracterul unui enunţ ce prezintă aceeaşi informaţie sub mai multe forme

Silogism: raţionament logic ce conţine trei propoziţii: concluzia este dedusă din prima prin intermediul celei de a doua.

Exemplu :

Toţi oamenii sînt muritori,
Or, toţi grecii sînt oameni,
Deci toţi grecii sînt muritori.

Solecism: greşeală sintactică frecvent

Şapou: termen ziaristic desemnînd un scurt rezumat propus la începutul articolului.

Valoare intrinsecă/extrinsecă: fiecare cuvînt poartă în el o semnificaţie – aceasta este valoarea sa

intrinsecă – dar el are de asemenea şi o valoarea relativă la comportamentul său în cadrul frazei.

Vizuale: desemnează într-un text toate inserările vizuale, cum sînt fotografia, graficele, ilustraţiile

Vocabular activ: vocabular suficient de bine stăpînit pentru o utilizare spontană, adaptată şi justă, în opoziţie cu vocabularul pasiv, înţeles dar neutilizat

Voci interioare necondiţionate: se exprimă în termeni de „eu nu sînt" Dimpotrivă, vocile condiţionate se exprimă în termeni de „eu nu am" sau „eu nu fac".

Zgomote: după teoria informaţiei, zgomotele „desemnează atît paraziţii fizici, tehnici cît şi psihologici aflaţi la originea deformărilor în cadrul comunicării".

SOLUȚIILE EXERCIȚIILOR

Capitolul 3

Exercițiul 10
Funcțiile primare și secundare

1. În timp ce teama face față unui pericol real, frica poate să întîlnească un pericol real sau imaginar.
2. Temeritatea conține o imprudență care nu este prezentă în curaj.
3. Comunicarea face loc interlocutorului, în timp ce informarea nu presupune decît emițător și mesaj
4. Avertizarea sugerează o punere în gardă ignorată de anunțare.
5. Sugerarea este mai puțin afirmativă decît propunerea.

Exercițiul 12
Corespondența sinonimică

1. A exagera, a amplifica, a dramatiza, a întrece măsura.
2. A complimenta, a felicita, a lăuda.
3. A se îndoi, a oscila, a ezita, a tergiversa, a tatona.
4. Neînțelegere, greșeală, quiproquo, confuzie.
5. Altruism, caritate, umanitarism, filantropie.
6. Natural, comod, ușor, facil.
7. Rezonabil, moderat, temperat.

Exercițiul 13
Înlocuiți termenii printr-un sinonim

Asiduitate/întîlneau/interes/a sublinia/deplasări/dispozitiv.

Capitolul 4

Exercițiul 15
Faceți ideea inteligibilă

1. Un hotel fără clienți nu mai este un hotel.
2. Astfel, putem observa mulți tineri ce rămîn să locuiască la părinții lor, chiar și după ce și-au găsit un loc de muncă.
3. Agentul comercial trebuie să cunoască caracteristicile și avantajele produsului său, și în plus, el trebuie să întrunească anumite calități de contact, de ascultare și de consiliere.
4. Serviciul de producție într-o fabrică de pantofi.

Exercițiul 16
Găsiți un titlu

1. Invitație la insolit
2. Picturinsolit
3. Pentru toate talentele : Academia Bellefond

Capitolul 5

Exercițiul 17
Traducere stilistică

1. Pentru protejarea mazării de primăvară: cîteva reguli de urmat obligatoriu.
   - Luptați împotriva maladiilor și a puricilor prin prevenire.
   - Anticipați evoluția meteo.
   - Trebuie să cunoașteți faptul că planta, cu cît are mai multe etaje de flori, cu atît mai mult riscurile de dezvoltare a maladiilor sînt mai mari.
2. Curățarea aparatului se face cu ajutorul prafului de curățat ce se va folosi cu bureți abrazivi metalici sau plastici În ceea ce privește curățarea tabloului de comandă, cel mai bun rezultat se va obține cu produse pe bază de alcool sau cu ajutorul unui diluant de produse grase.
   De altfel, o spălare fără veselă, anuală, va permite întreținerea corectă a aparatului cu condiția utilizării unui produs special de curățare a cuvei, aflat în vînzare în comerț.
3. Participînd la acest colocviu internațional, care îi întrunește pe cei mai mari specialiști în cultura mazării, ați fost fără îndoială sensibil ca și mine la calitatea schimburilor dintre participanții la congres. Țin în mod deosebit să vă mulțumesc pentru interesul arătat cercetărilor laboratorului nostru și pentru atitudinea dumneavoastră de validare a ipotezelor mele...

Exercițiul 18
Temperamentele stilistice

1. Pentru a trata un același subiect, autorii au privilegiat respectiv:
   - fie dimensiunea tehnocrată,
   - fie dimensiunea pragmatică,
   - fie dimensiunea pragmatică asociată dimensiunii literare.

Capitolul 7

Exercițiul 32
Registrul dominant

1. registrul susținut
2. registrul natural normalizat
3. registrul familiar
4. registrul natural.

Exercițiul 33
Registrele susținut, natural, familiar

1. Familiar: un fabricant britanic de alarme tocmai a migălit un dispozitiv simplu pentru a-i liniști pe automobiliștii înnebuniți de agresiune. Soneria trebuie să permită șoferilor căzuți în pană obținerea de ajutor fără să iasă din mașina lor. O tabelă cu lumini intermitente, fixată pe geamul lateral al mașinii stricate, va anunța „ajutor, chemați poliția” și îi va descuraja pe trecători, spunînd în același timp că pasagerii sînt bine.

2. Natural : un fabricant britanic de alarme a inventat un dispozitiv pentru a-i linişti pe automobiliştii ce se tem de agresiune. Avertizorul trebuie să permită şoferilor căzuţi în pană, uşor răniţi, obţinerea de ajutor fără să iasă din maşina lor. Purtînd un mesaj de culoare ţipătoare: „ajutor, chemaţi poliţia”, un panou fixat pe geamul lateral al maşinii stricate îi previne pe trecătorii gură-cască să nu se apropie, anunţînd în acelaşi timp că pasagerii sînt bine.

3. Susţinut : un fabricant britanic de alarme tocmai a conceput un mecanism simplu ce are drept scop liniştirea automobiliştilor stăpîniţi de psihoza agresiunii. Avertizorul trebuie să-i însoţească pe şoferii aflaţi în pană, uşor accidentaţi, în chemarea lor de ajutor şi aceasta fără a fi nevoiţi să-şi părăsească vehicolul. Caracterizat prin culori stridente, un panou fixat pe geamul lateral al maşinii stricate le ordonă trecătorilor să se ţină la distanţă, semnalînd în acelaşi timp că persoanele accidentate nu suferă nici o leziune.

Capitolul 9

Exerciţiul 36

Cei opt indicatori ai îndrăznelii

Indicatori	Fragmente relevate
Expresii încărcate afectiv suscitînd emoţia	• a ucis • a învia • copil în dificultate • Entuziasm
Expresia ironiei	
Judecăţile de valoare	
Opiniile sau luările de poziţii tranşante	
Distanţările în raport cu registrul dominant incursiune a registrelor extreme susţinut sau familiar	• job • boss • compilaţii • debarcat • omul • tot ce mişcă în materie de muzică • nu prea ştie ce să facă • bine în pielea dumneavoastră
Figurile de stil	• babacoolism
Punctuaţia expresivă	• „boss-ul”
Semnele grafice de accentuare	• Une ville et des musiques

Exerciţiul 37
Adăugaţi sau temperaţi îndrăzneala

1. Mult timp privilegiu al unei minorităţi, turismul-versiune mondială s-a pus astăzi la dispoziţia tuturor buzunarelor În prezent, puzderie de agenţii oferă lumea la meniu. Desigur, ghizii turistici sînt numeroşi, dar am căuta degeaba o planetologie pentru a explora cele 185 de ţări care-şi împart lumea astăzi.
2. Parisul astăzi se caracterizează, olfactiv vorbind, prin cantitatea impresionantă de dejecţii ale celor 200.000 de cîini ai săi. 165.000 de familii întreţin această stare de fapt, dăunătoare în special trecătorilor şi persoanelor în vîrstă. Mirosuri, microbi şi viruşi scad calitatea mediului citadin şi aceasta, în ciuda tuturor eforturilor de reglementare – hotărîri de toate genurile – şi practice – cuşti.

Capitolul 10

Exerciţiul 38
Un text argumentat

Mass-media „fac trafic" cu actualitatea pentru a o face mai spectaculoasă.

Exerciţiul 40
Jucaţi-vă cu mediile

1. Mai ieftin, mai convivial (convingere)/singurătatea şi surprizele neplăcute evitate (persuasiune).
2. Mai puţină poluare, mai mult spaţiu şi calm (convingere)/ Gîndiţi-vă la copiii dumneavoastră, la plămînii bunicii, ce aţi spune de un mic colţ al dumneavoastră pentru meşterit? Trăiţi poezia traseelor feroviare ale periferiei... (persuasiune).
3. Trebuie să trăim odată cu timpul nostru, produsele informatice care se democratizează se află la îndemîna oricui (convingere)/ L-aţi vizitat pe Leonardo da Vinci pe CD laser? Nu mai fiţi nişte dinozauri pentru copiii dumneavoastră (persuasiune).

Capitolul 11

Exerciţiul 43

- cifre vîrste/procentaje/frecvenţă a ieşirilor
- calcul : de 3 ori mai mult
- exemplu : un om între 18 şi 35 de ani...
- autoritate : ancheta americană

Exerciţiul 45
Raţionament pozitiv sau negativ ?

1. Puţine dintre lucrările acestui cercetător nu sînt astăzi proprietatea sa exclusivă de drept.
2. Mai puţin de jumătate dintre oameni sînt treji la ora şapte dimineaţa.
3. Puţini oameni optează pentru telefonul mobil ; peste cincizeci de milioane de oameni nu sînt încă abonaţi în ziua de azi.

Exercițiul 46
Indicele de judecată adaptat

„Ideea unei «creșteri a inegalităților» impregnează puternic climatul social actual. Ar fi evident abuziv să pretindem că ea este sistematic greșită, dar este necesar să cităm cîteva domenii importante în care asistăm, dimpotrivă, la o scădere, de manieră să echilibreze dezbaterea. Sentimentul inegalității crescînde este deosebit de puternic în ceea ce privește veniturile. Este adevărat că, după ce s-a restrîns mult timp, evantaiul salariilor s-a deschis încet, începînd din 1984 și pînă la începutul anilor '90. [...]
Putem de asemenea arăta că inegalitățile școlare, chiar dacă ele rămîn prea puternice, tind să se reducă. Astfel, accesul la învățămîntul superior al copiilor aparținînd categoriilor sociale modeste a progresat mai mult decît cel al copiilor mai favorizați de mediul lor familial."

Exercițiul 47
Dezvoltați o argumentație

1. dovezi:
   Angajarea, din toate timpurile, pentru că acest moment este destinat judecății, și în mod mai deosebit astăzi pentru că acest moment este rar, poate fragiliza combativitatea candidaților în fața practicilor pe care în mod normal ei le-ar condamna. Practicile de selecție – morfopsihologia, astrologia sau numerologia – constituie agresiuni la libertatea individuală. Nici nu se pune aici problema contestării validității lor: faptul că toate cele trei se sprijină pe calitățile înnăscute ale candidatului și nu pe competențele sale dobîndite dovedesc un determinism scandalos...
2. Angajarea, din toate timpurile, pentru că acest moment este destinat judecății, și în mod mai deosebit astăzi pentru că acest moment este rar, poate fragiliza combativitatea majorității candidaților în fața practicilor pe care în mod normal ei le-ar condamna. Aproape toate practicile de selecție – morfopsihologia, astrologia sau numerologia – constituie agresiuni la libertatea individuală. Nici nu se pune aici problema contestării validității lor: faptul că toate cele trei se sprijină pe calitățile înnăscute ale candidatului și nu pe competențele sale dobîndite dovedesc un determinism scandalos...
3. Angajarea, din toate timpurile, pentru că acest moment este destinat judecății, și în mod mai deosebit astăzi, pentru că acest moment este rar, poate fragiliza combativitatea majorității candidaților în fața practicilor pe care, în mod normal, ei le-ar condamna. Este cert că aproape toate practicile de selecție – morfopsihologia, astrologia sau numero-

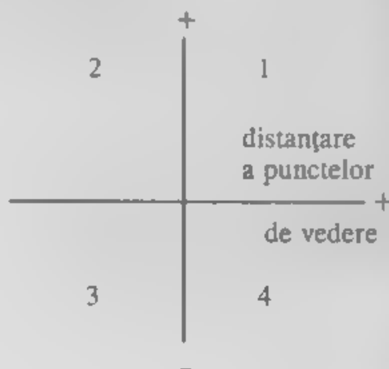
logia – constituie agresiuni la libertatea individuală. Nici nu se pune aici problema contestării validității lor : este regretabil că toate cele trei se sprijină pe calitățile înnăscute ale candidatului și nu pe competențele sale dobîndite ; aceasta dovedește un determinism scandalos...

Capitolul 10

Exercițiul 48
Tipul de cititor

Cititor emotiv.

Exercițiul 49
Temele de argumentație

BIBLIOGRAFIE

M C. Bayol et M.J. Bavencoff, *La Grammaire francaise*, Nathan, „Repères pratiques", 1995.

Henri Bénac, *Dictionnaire de synonimes*, Hachette, 1956-1982

Claire Boniface, *Les Ateliers d'écriture*, Retz, 1992

Alain Canu, *Rhetorique et communication*, Editions d'Organisation, 1992.

Michel Dabéne, *L'Adulte et l'écriture*, De Boeck, Université, 1987.

De Marez, Desmarchelier, Gonifei, *Le Précis de d'orthographe*, Nathan, „Repères pratiques", 1990

A. Duchesne et T Leguay, *Petite Fabrique de littérature*, Magnard, 1984.

Alain Etchegoyen, *Le Pouvoir des mots*, Dunod, 1994.

René Garrus, *Les Etymologies-surprises*, Belin, 1988.

Maurice Grévisse, *Quelle proposition ?*, Duculot, 1993.

A Hamon, *Les Mots du francais*, Hachette, 1992

Francois-René Huygues, *La Langue de coton*, Robert Laffont, 1991.

B. et F Lanot, *L'Etude d'un texte argumentatif*, Studio Vuibert, 1995.

Le Journal des psychologues, 51, rue de l'Échiquier, 75010 Paris

Bernard Meyer, *Maîtriser l'argumentation*, Armand Colin, 1996.

Claude Peyroutet, *Style et rhetorique*, „Repères pratiques", Nathan, 1994.

Catherine et Odille Pierron, *Le Savoir-écrire aujourd'hui*, Marabout, 1995.

Catherine et Odille Pierron, *5 leçons pour rédiger efficacement*, Marabout, 1996.

Catherine et Odille Pierron, *Lire vite, lire mieux*, Marabout, 1996.

Le Thésaurus, Larousse, 1992.

P. Valentin Berthier et J -P Colignon, *Le francais qu'on malmène*, Belin, 1991.

Michel Voirol, *Barbarismes et compagnie*, CFPJ, 1993.

Seria: **Practic**

Ewa Drozda-Senkowska – *Capcanele raţionamentului*
Gilles Ferréol, Noël Flageul – *Metode şi tehnici de exprimare scrisă şi orală*
A. Neculau – *Noi şi ceilalţi. Teste psihologice pentru cunoaşterea ta şi a celuilalt*
Charly Cungi – *Cum să ne afirmăm*
Sylvie Lair – *Cum să memorăm*
Catherine şi Odile Pierron – *Cum să scriem*

în pregătire:

André de Peretti, Jean-André Legrand, Jean Boniface – *Tehnici de comunicare*

Bun de tipar: august 1999. Apărut: 1999
Editura Polirom • Bd. Copou 4, P.O. Box 266, 6600, Iaşi •
Tel. & Fax (032) 214100; (032) 214111;
(032) 217440 (difuzare); E-mail: polirom@mail.dntis.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7;
Tel.: (01) 3138978; E-mail: polirom@dnt.ro

Tiparul executat la Polirom S.A., 6600,
Iaşi • Calea Chişinăului nr. 32
Tel.: (032) 230323; Fax: (032) 230485

38.000

Practic

Catherine și Odile Pierron

CUM SĂ SCRIEM

De cîte ori nu vi s-a întîmplat să intrați în panică în fața foii albe?

De cîte ori nu ați simțit că scrisul vă trădează, că vă lipsește stilul, nuanțele sau rigoarea necesară? Că nu reușiți să comunicați, în scris, cu prietenii, subalternii, șefii ori profesorii?

Catherine și Odile Pierron, specialiste în tehnici de comunicare și management, sînt alături de voi, oferindu-vă un excelent ghid practic (sfaturi, exemple, exerciții, teste):

A ști să formulezi ceea ce ai de spus

Depășiți frica de pagina albă • Reperați greșelile și termenii improprii • Evitați abuzul de repetiții • Ilustrați-vă ideile • Îmbogățiți-vă stilul

Ajustați-vă mesajul în funcție de cititor

Fiți apropiați de cititor • Schimbați registrele limbii • Apreciați virtuțile normelor • Descoperiți atuurile îndrăznelii

Cum să argumentezi pentru a cîștiga influență

De ce să argumentăm? • Aduceți dovezi convingătoare • Construiți o argumentație solidă • Influențați-vă cititorul

Collegium

Editura POLIROM
ISBN 973-683-304-6